МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку і оподаткування

ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ (М. КИЇВ)

ННІ "КАРАЗІНСЬКИЙ БАНКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ"

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА

ННІ БІЗНЕСУ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІСОТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УКРАЇНИ (М. ЛЬВІВ)

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З ПРОБЛЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ»

13 листопада 2025 р.

ХАРКІВ

УДК 004, 070; 140; 351; 37; 371; 378; 477; 612; 656-658; 681; 796.

Голова організаційного комітету:

Богомолов В.О. Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, академік Транспортної академії України, ректор ХНАДУ, доктор технічних наук, професор

Батракова А.Г. - проректор з науково-педагогічної роботи ХНАДУ, професор, доктор технічних наук
Шевченко І.Ю. – лауреат Премії Верховної Ради України, почесний викладач ХНАДУ, декан факультету управління та бізнесу ХНАДУ, доктор економічних наук, професор
Ковальова Т.В. - завідувачка кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент

Члени оргкомітету:
Члени оргкомітету:
Маліков В.В. – професор кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, доктор наук з державного управління, професор
Криворучко О.М. – завідувач кафедри менеджменту ХНАДУ, доктор економічних наук, професор
Дмитрієва О.І. - завідувач кафедри економіки і підприємництва ХНАДУ, доктор економічних наук, професор
Тєшева Л.В. – в.о.завідувача кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім. В.Н. Каразіна, доктор економічних наук, професор
Калініченко Л.Л. – професор кафедри економіки та менеджменту ХНУ ім. В.Н. Каразіна, доктор економічних наук, професор
Воляник Г.М. – доцент кафедри обліку, фінансів та готельно-ресторанної справи, ННІ Бізнесу, менеджменту та маркетингу Національного лісотехнічного університету України (м. Львів), кандидат економічних наук, доцент
Клим Н.М. - доцент кафедри обліку, фінансів та готельно-ресторанної справи, ННІ Бізнесу, менеджменту та маркетингу Національного лісотехнічного університету України (м. Львів), кандидат економічних наук, доцент
Пеняк Ю.С. - доцент кафедри обліку і оподаткування ННІ "Каразінський банківський інститут" Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент
Вербицька В.І. - доцент кафедри обліку і оподаткування ХНАДУ, кандидат економічних наук, доцент, *відповідальний секретар конференції.*

Матеріали друкуються в авторській редакції. Організаційний комітет не відповідає за оригінальність тексту, достовірність фактів, власних імен та іншу інформацію, використану в публікаціях. Автори та їх наукові керівники несуть відповідальність за зміст наданого для участі у конференції матеріалу та гарантують відсутність в ньому академічного плагіату.

Друкується за рішенням Ради факультету управління та бізнесу Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Протокол № 4 від 24.11.2025.

Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів*: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської конференції з проблем вищої освіти і науки (13 листопада 2025 р.).* Харків, ХНАДУ, 2025. 527 с. URL: *https://fmab.khadi.kharkov.ua/kafedri/obliku-i-opodatkuvannja/naukova-dijalnist/materiali-konferencii/*

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Кадієвська І. А.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В ОСВІТІ……..19

Yurieva I. A., Yuriev M. O.
ELEMENTS OF THE CONCEPT OF A COMPREHENSIVE METHODOLOGY FOR MANAGING FINANCIAL FLOWS BASED ON INNOVATIVE APPROACHES…… 23

Головань В. Г., Головань А. В., Дроздов М. О., Завальнюк В. В.
ІННОВАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВВНЗ З ЗАСТОСУВАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ……26

Д'яченко М. Д., Вербицька В. І., Челомбітько Н. В.
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ : МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ, ДОСВІД, ІННОВАЦІЇ…….31

Войтік Т. Г.
НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ТА ФІЗИКИ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ……35

Юр'єва І. А.
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ АНАЛІЗУ ДІАГНОСТИКИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ…… 39

Орда О. О.
ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЗА ОПП «ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ)»…… 42

Горліченко М. Г., Дроздов М. О., Верламов О. М.
ІННОВАЦІЇ В ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТТЯХ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ……46

Кудрявцева О. В.
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ…….. 51

Перунова О. М.
ІННОВАЦІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ…… 56

Кудрявцев В. М.
ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ……..59

Бредіхін В. М.
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ……...64

Тєшева Л. В.
СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН ……..66

Лях-Породько О. О.,Лях-Породько С. О., Пилипчук Д .В., Пащенко О. О., Худін Б. Ю., Цимбал Д. П.
НОВА КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ УКРАЇНИ…….69

Безніс П. С.
ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ТА ТРЕНУВАННІ СПОРТСМЕНІВ…….. 74

Ковальова Т. В.
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ……77

Ярмак Т. В.
ВІД ЗНАНЬ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: НОВА ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ…… 80

Черкашина Ж. В., Сук О. Є.
АНДРАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ОСВІТІ : МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ…….84

Тарасенко О. Д., Молодовська Ю. С., Пірняк В. О., Критенко О. В.
КЕЙС-МЕТОД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ……..87

Чаус І. В.
НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ……. 92

Обнявко Т. С.
АКТУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ІНЖЕНЕРНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0…… 96

Комар О. С.
ІНТЕГРАЦІЯ STEAM ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ……100

Костенко Ю. О.
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ТА ВОЄННОГО СТАНУ…… 102

Крайнюк О. В.
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ……106

Кисельова О. Б., Хміль Н. А.
ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШІ-АВАТАРІВ ДЛЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 112

Хорошилова І. О.
ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ ЗАСОБАМИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ……117

СЕКЦІЯ 2
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Маренич Т. Г.
ПРОБЛЕМИ ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ АСПІРАНТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ… 122

Кірсанов М. В.
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ…… 127

Наталія Павляк
КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 131

Вербицька В. І., Доценко Д. Я., Яценко Д. Є., Маренич О. І.
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДІ: ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ РІШЕННЯ…….. 137

Болдовська К. П., Болдовський В.М.
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 140

Перунова О. М.
ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОЗНАВСТВО»……144

Болдовська К. П.
ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СИМУЛЯЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ У ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ……148

Романенко О. Ю.
ВПЛИВ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 151

Кузіна Ю. В.
ВПРОВАДЖЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ……156

Аршава О. О.
АДАПТАЦІЯ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ……159

Кудрявцев В. М., Барановський В. В.
ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ…… 163

Деділова Т. В., Юрченко О. В.
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПІДХОДУ…… 168

Безніс О. Є.
ВИКОРИСТАННЯ МАЛОГО ОБЛАДНАННЯ ПІЛАТЕСУ НА ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОМУ ЗАНЯТТІ…… 173

Курилко М. Ф.
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ…… 177

Сук О. Є.
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ……179

Шевченко В. І.
ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ НАПРЯМІВ В АЕРОБІЦІ НА ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 183

Величко Я. І.
АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ГНУЧКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ…… 186

Тарасенко О. Д., Остапчук Т. С., Поповіченко О. В., Гаманюк Л. О.
ЯВИЩЕ СИНОНІМІЇ У ПРОФЕСІЙНО-ДІЛОВОМУ МОВЛЕННІ……189

Мордовцев О. С.
ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ…… 192

Фонарьова Т. А., Петренко В. О.
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ РОЗДІЛУ «АНТИКОРУПЦІЯ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» В СТРУКТУРІ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОЗНАВСТВО» …… 197

Величко Я. І., Терьохіна Д. С.
ГНУЧКА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТОМ ЯК СТРАТЕГІЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ…… 202

Вдовиченко І. Н.
РОЗВИТОК БОЛОНСЬКИХ ПРИНЦИПІВ В УКРАЇНІ…….207

Хорошилова І. О., Блізнюк А. О.
СИСТЕМИ ЗВОРОТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ……212

Секція 3

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

Калініченко Л. Л.
ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ…… 216

Ярхо Т. О., Ємельянова Т. В.
РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО ЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ ОСВІТНЬОЮ ТРАЄКТОРІЄЮ КЛАСИЧНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ П ІДГОТОВКИ ……219

Кущенко О. І., Мамонтова О. Г.
ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ…….224

Болдовська К. П.
ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ…… 231
.

Кудрявцев В. М., Бабій А. С.
АКТИВНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН…… 234

Безніс О.Є.
ВІДМІННІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ПІЛАТЕС ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ……238

Деділова Т. В., Согомонян А. К.
ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЕКОНОМІЧНІЙ ОСВІТІ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНІ ПЛАТФОРМИ……..242

Ачкасова Л. М., Закіпна А. О.
ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ…….247

Нестеренко В. Ю., Болотова Т. М.
ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ СТУДЕНТА ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ : МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ…… 251

Verbytska V. I.
DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION IN THE EUROPEAN UNION: STRATEGIC DIRECTIONS AND CONTEMPORARY CHALLENGES…… 253

Горліченко М. Г., Дроздов М. О., Верламов О. М.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАОХОЧЕННЯ КУРСАНТІВ ВВНЗ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ……257

Перунова О. М.
ОСВІТНЯ ТРАЕКТОРІЯ І ЇЇ ФОРМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ…… 262

Ачкасова Л. М.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ…….264

Макухіна М. Ю.
ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ МЕДІАОСВІТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ…….268

Секція 4
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Ковальова Т. В., Клим Н. В.
РОЛЬ АНАЛІТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ…… 273

Рябець С. І., Литус Є. Г.
ЗНАЧЕННЯ РОБОТОТЕХНІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ…… 277

Копєйкіна Т. Г.
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ТА ФІЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ…… 283

Приймак М. М.
ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ НА ЕТАПІ ЗАВЕРШЕННЯ КАР'ЄРИ…… 286

Бочарова Н.В., Горяїнова В. В., Савченко Л. Л.
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ……..292

Гришко С. В., Левада О.М., Непша О.В.
ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ…… 298

Златіна К. Л.
ВПРОВАДЖЕННЯ CLIL-ПІДХОДУ (CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING) ДЛЯ ОДНОЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА МОВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ…… 303

Болдовський В. М., Болдовська К. П.
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ І СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ…….. 306

Перунова О. М.
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ……309

Кудрявцев В. М., Макаренко С. П.
КЕЙС-МЕТОД У КОНТЕКСТІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ…… 312

Разумовська Н. Р.
ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ……315

Болдовська К. П., Кругляк М. О., Трубіцина Д. В., Гребьонкін К. В.
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА АНАЛІТИЧНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ…… 318

Лисенко О. В., Крупський О. П.
СТОРІТЕЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ……321

Зайцев С. С.
РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АКТИВНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ…… 326

Семенов А. І.
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ…… 329

Бочарова Н. А., Носова Л. В.
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ І КОНКУРСАХ…… 332

Водолажська Т. О., Гоголенко Ю. Ю.
РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 338

Балик Я. В., Комар О. С.
РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ…… 342

Бекетов Ю. О., Нечипоренко В. Р.
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ… 347

Холодова О. О., Бугайова М. О.
ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ… 351

Богашко І. О.
ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ…… 356

Лєдок М. В.
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ОСВІТІ… 361

Нестеренко В. Ю., Осьмірко І. В.
САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ……365

Тесленко Н. Г.
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ… 367

Хорошилова І. О., Грищенко В. І.
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ…… 369

Дяченко І. М.
КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «СОЦІАЛЬНІ НАУКИ, ЖУРНАЛІСТИКА ТА ІНФОРМАЦІЯ»…… 371

Коробко А. В.
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ…….. 376

Секція 5
УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ: КРИТЕРІАЛЬНІ АСПЕКТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ

Урванцева В. М., Калініченко Л. Л.
ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ : КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ…… 384

Кудрявцева О. В.
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО……389

Verbytska V. I., Dyachenko M. D.
ACTIVATION OF STUDENTS' CREATIVE POTENTIAL BY MEANS OF BUSINESS GAMES IN WARTIME CONDITIONS… 494

Перунова О. М.
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧА……398

Кірсанов М. В.
ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ……400

Михайленко І. В.,Нестеренко В. О.
ВІД НАМІРІВ ДО ДІЙ : РІШУЧІСТЬ ЯК НОВА ЦІННІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ…… 404

Вербицька В. І., Пономаренко К. О., Серпухов Д. В., Кунецова Н. В.
ІННОВАЦІЙНО-КРЕАТИВНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 409

Бугера Д., Улан А. М.
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВУ МОТОРНОЇ АСИМЕТРІЇ У ЗМАГАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ ФУТБОЛІСТІВ… 413

Павленко О.В.
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ІННОВАЦІЙ ТА БЕЗПЕКИ У ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕТИЧНУ ОСВІТУ…… 417

Водолажська Т.О.
ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ВИКЛАДАЧІВ…… 422

Шевчук О., Улан А.М.
СУЧАСНИЙ СТАН ФУТБОЛУ ТА ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ……425

Близнюк А.О.
УПРАВЛІНСЬКЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ…… 429

Долгіх Я. В.
ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ МЕТОДОМ DEA……432

Вербицька В. І., Маліков В.В., Воляник Г.М.
СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН: ЗАХІДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ…… 434

Обнявко В.О.
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІДПОВІДНІСТЬ ESG-2015 ТА СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УПРАВЛІННЯ……439

Курилко М.Ф.
ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В АДАПТАЦІЇ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ…… 444

Сук П. Л.
ІНТЕГРАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ЗНАНЬ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН: ПРИКЛАД РОЗРАХУНКУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ……446

Близнюк А. О., Хорошилова І. О.
ЕФЕКТИВНІСТЬ ЯКОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ…… 453

Секція 6

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ

Криворучко О. М. , Шморгун О. А.
РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ…… 458

Волкова Т. В.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПРИ МОДЕЛЮВАННІ ВАНТАЖНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ……462

Давидченко І. Д.
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ……466

Бочарова Н.А., Федотова І.В.
ЕЛЕКТРОННИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ…… 471

Ярмолович О. І., Ярмолович Ю. Р.
ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ВИКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ…… 476

Бредіхін В.М., Братерська Н.М.
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ…… 481

Чужданова М. В.
ФОРМАЛЬНА, НЕФОРМАЛЬНА, ІНФОРМАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ……486

Voronova Y.M., Gerasymchuk T.V., Gubareva O.S.
THE IMPORTANCE OF THE PROJECT- TECHNOLOGY IN TEACHING TECHNICAL UNIVERSITY STUDENTS ON-LINE IN SITUATION OF EMERGENCY…… 490

Лях-Породько О.О.,Лях-Породько С.О., Одинець М.О., Меркун Р.В.
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ УКРАЇНИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ…… 495

Деділова Т. В., Токар І. І.
МОДЕРАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАСОБАМИ LMS MOODLE ЯК УМОВА РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ, КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ І ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ХНАДУ)…….. 500

Безніс П.С.
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ…… 505

*Семенов А. І***.**
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ…… 509

Водолажська Т.О., Дегтярьов М. С.
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ…….513

Музильов Д. О.
ПЕРСПЕКТИВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВИКЛАДАЧАМИ ЗДОБУВАЧІВ ТА СПІЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ В НАВЧАННІ…… 517

Прокопенко М. В.
ПЕРСОНАЛІЗОВАНИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ……521

Лисечко В. М.
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ…… 524

СЕКЦІЯ 1

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

УДК 140.8

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Кадієвська І.А., д.ф.н., професор кафедри ГСЕД
Військова Академія (м.Одеса)

В умовах Війни руйнівний вплив здатні чинити деструктивні ідеї, сенси та установки. Вони постійно бентежать розум і пригнічують людей, викликають спалахи фрустрації агресії. Подібно до хвороботворних бактерій і вірусів похмурі песимістичні інформаційні послання порушують захисні властивості організму, викликаючи загальний спад життєвих сил, дратівливість, тривогу і збентеження. На жаль, такі дистресові стани регулярно виснажують як духовні, так і фізичні сили громадян України. Усвідомлюючи тривалість повномасштабної війни проти російських загарбників та надзвичайної ситуації, що склалась в нашій державі, більшість українців відчувають дуже високий рівень дистресу. Можливо, комусь інформаційна війна нагадує боротьбу з фантомами у певній віртуальній реальності. І скептики можуть заявляти, що зараз нам не до цього, адже так багато більш серйозних турбот та проблем. Але дозволю собі з ними не погодитися, оскільки головною перемогою кожної людини та суспільства в цілому є перемога над власними фобіями, комплексами, моральними вадами та слабкостями, здатність позбутися деструктивних патернів мислення. Не випадково в освіті деяких західних країн вже давно було успішно запроваджено низку освітніх програм, створених у рамках позитивної психології. Їхньою головною метою стала популяризація використання результативних практичних методик. Впевнена, що громадяни України сьогодні особливо гостро потребують таких чудових ресурсів, які містить в собі позитивна психологія. Спираючись на

успішний досвід наших закордонних колег, ми також могли б ініціювати подібні освітні програми у системі вітчизняної вищої освіти. Тим більше, що в умовах ідеологічного плюралізму в нашій країні циркулює дедалі більше сумнівних ідей, здатних завдати реальної шкоди свідомості людини. У цьому сенсі вітчизняна система вищої освіти цілком могла стати тим потужним фільтром, який зміг би відокремити корисні методики від сумнівних, шкідливих і небезпечних. У будь-якому випадку хочеться з упевненістю сказати, що сама суть позитивної психології цілком співзвучна гуманістичним ідеям освіти і не містить не реальної не уявної загрози. Таким чином, спецкурси, розроблені в рамках позитивної психології, сьогодні змогли б зіграти виключно важливу адаптаційну та стабілізаційну роль у розвитку суспільної свідомості. Так, аналіз опрацьованих наукових джерел засвідчує, що останнім часом в освітній практиці активно просувається напрямок практичного застосування можливостей позитивної психології для ефективного прояву лідерства в освіті. Позитивна психологія, на відміну від проблемно орієнтованої, наголошує на благополуччі та задоволенні, як на ключових елементах успіху!

Переконана в тому, що активне застосування позитивної психології має величезні перспективи для ефективного розвитку лідерства в українській освіті. Саме позитивна психологія здатна надавати дієві інструменти для подолання страху та недопущення паніки, встановлення та зміцнення позитивних доброзичливих взаємин, розкриття позитивних моральних якостей та високий моральний дух. Якщо звернутися до робіт у галузі позитивної та гуманістичної психології можна виявити багату палітру різноманітних методик спрямованих на трансформацію деструктивних патернів мислення. Паттерн у найзагальнішому сенсі являє собою стійкий, повторюваний елемент структури, шаблон.

Головним завданням позитивної психології є розвиток оптимістичного позитивного мислення та світосприйняття. Саме зі зміною мислення більшість відомих представників цієї галузі пов'язують здобуття людиною щастя, благополуччя та процвітання. Досить незвичайним для наукової психології є є більш активне застосування таких понять, як: щастя, моральні чесноти, честь, гідність, оптимізм, радість, надія, любов, довіра, віра, стан потоку, духовне задоволення та т. д. Багато авторів зуміли переконливо обґрунтувати відповідність цієї термінології цілям, завданням та методам позитивної психології.

Так Р. Мей виділяє як визначальне буття людини присутність чинника сили, що є основою багатьох проявів життя: цікавості, інтересу, любові, творчої діяльності. Одне з основних конфліктів людської душі за Р. Меєм, лежить у площині «сили-безсилля», тобто. між здатністю та вмінням впливати на власне життя, знаходячи почуття власної значущості та відчуттям безсилля, нездатності, пасивності та апатії. При цьому важливо розуміти, що позитивна психологія, як правило, концентрує свою увагу на пошуку факторів, умов і методів формування, створення та набуття людиною здібностей сили: внутрішньої сили, впевненості, відчуття перспективи, влади над подіями та власним життям, власними думками та переживаннями. Ключ до успіху з цього погляду криється в раціональному аналізі укорінених у свідомості та підсвідомості патернів мислення людини. І якщо людина звикла мислити песимістично, руйнівно чи хибно подібні думки, проникаючи в підсвідомість, можуть погіршувати здоров'я, настрій та якість життя. Але за бажання кожен може виявити і замінити руйнівні установки на позитивні, конструктивні та життєствердні. У деяких роботах сучасних позитивних психологів наводяться вражаючі приклади того, як віра здатна фактично творити чудеса у житті людей. Дослідники звертають увагу на те, що сила віри як у творчі, так і в руйнівні ідеї та установки може призводити до їхньої

подальшої маніфестації в реальності. Свідомість при цьому аналізує і критично оцінює інформацію, що надходить, після чого будь-які ідеї, сприйняті на віру як істинні, можуть перетворюватися на команди, що надходять на більш глибокий рівень підсвідомості. І якщо все те, у що ми повірили, дійсно здатне перетворюватися на команди, які виконує підсвідомість, що визначають здоров'я, настрій і поведінку людини, варто з усією серйозністю поставитися до того, що ж ми впускаємо у власну свідомість. "Що посієш те й пожнеш"! Таким чином, можна зробити висновок про те, що людям шкідливо вірити в те, що їх руйнує. Водночас корисно вірити у міцне здоров'я, щастя, кохання, успіх, райдужні перспективи тощо. В цілому можна сказати, що позитивна психологія, як один із провідних напрямків сучасної психології, визначає необхідність укріплення віри, а також впевненості людини в собі і власних силах. Віра в добрі, світлі, оптимістичні і життєствердні ідеї виступає як головний стимул, що пробуджує внутрішні сили людини.

Література :

1. Мілютіна К. Л., Максимов М. В. Психологія міжкультурної комунікації : навч. посіб. К. : Віпол, 2014. 256 с.

2. Селігман, М. Е. П. Нова позитивна психологія : науковий погляд на щастя та сенс життя [Текст]. К., 2006. 368 с.

3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу. Курс лекцій Львів: Ліга - Прес, 2013. 130 с.

UDC 658.14/.17:336.64

ELEMENTS OF THE CONCEPT OF A COMPREHENSIVE METHODOLOGY FOR MANAGING FINANCIAL FLOWS BASED ON INNOVATIVE APPROACHES

Yurieva I.A., Ph.D., Associate Professor,
National Technical University 'Kharkiv Polytechnic Institute'
Yuriev M.O., student at NTU 'KhPI'

In times of crisis, studying effective financial flow management becomes a critical factor in ensuring the stability and competitiveness of enterprises. Traditional approaches to financial management no longer meet the requirements of a rapidly changing business environment, which necessitates the development of innovative methodologies and technologies for financial flow management. The relevance of researching innovative approaches to financial flow management is due to the rapid development of financial technologies (FinTech), which are radically changing traditional methods of cash flow management, the globalisation of business and the increasing complexity of financial transactions, which requires new tools for optimising international settlements, increased volatility of financial markets, which increases liquidity management risks, the emergence of new forms of business (digital platforms, sharing economy), which require the adaptation of classical methods of financial management, and the need to increase the financial stability of enterprises in conditions of economic uncertainty. Digital platforms facilitate access to learning materials and provide adaptive learning. Learning management systems enable feedback from students, therefore the object of study is the concept of teaching in the light of innovative achievements in the process of managing financial flows in modern enterprises in the context of the digital transformation of the economy. The subject of this study is innovative methods, technologies and tools for managing financial flows aimed at improving the efficiency of

financial management. The main objective is to investigate the stages and elements of a comprehensive methodology for managing financial flows based on innovative approaches and modern technological solutions aimed at optimising financial flows and improving the financial stability of enterprises. In accordance with the objective, it is necessary to analyse the current state and trends in the development of financial flow management systems, to investigate the impact of digitalisation and financial technologies on cash flow management, to consider the possibility of creating an innovative model of financial flow management taking into account modern challenges, to justify the effectiveness of the proposed approaches based on the analysis of practical cases, and to formulate recommendations for the implementation of innovative methods of financial flow management. When analysing the coverage of the topic, the following features of approaches to studying the process of financial flow management were noted. Internal accounting systems are a way of distributing costs across the entire organisation. At the same time, they make it possible to distribute all overhead costs of the organisation, including the overhead costs of non-profit-making divisions, by profit centres. The internal settlement system provides estimates of the company's internal costs with the same level of detail as external costs. This is a clear example of the relationship between internal suppliers and customers. The organisation must develop a mechanism for transferring information for discussion and coordination of all planned and already completed operations within the company. At the same time, managers approve the necessary expenses. Digital technologies are also important for training future specialists in the field of financial management. When preparing a company budget/plan, it is advisable to involve managers and specialists at various levels in the process. The advantages of involving managers at all levels are as follows: the knowledge, initiative and experience of each manager are utilised; the manager's self-esteem as a participant in the planning process is enhanced; each manager observes how their specific

functions are included in the overall picture of the company's activities; interaction between departments is strengthened; lower-level managers become familiar with the organisation's policies and objectives. Managing the company's financial flows through a consolidated financial policy allows companies to use transfer pricing methods that can reduce the company's tax burden, optimise the ratio of non-cash and cash payments, create reserve financial funds that serve as a guarantee of sustainable development in the event of severe external shocks caused by unfavourable market conditions. In addition, consolidated financial policy brings structural order to financial flows through the introduction of a new consolidated accounting system that complies with Western standards and is therefore more transparent and better suited to investment decisions. In the same vein, companies are centrally focused on overall profitability and self-financing indicators, including profit and depreciation. This facilitates the manoeuvring of financial resources and contributes to successful management in crisis situations, activating all reserves that can be used in the context of financial flow consolidation.

Literature :

1. Global FinTech Report 2023. URL : https://www.pwc.com/gx/en/industries/financial-services/fintech-survey.html

2. Digital Cash Flow Management: Trends and Technologies. URL : https://www.mckinsey.com/business-functions/risk-and-resilience/our-insights

3. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine/ URL : https://www.mof.gov.ua/

4. International Accounting Standard (IAS) 7 ‘Cash Flow Statements’. URL : https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-7-statement-of-cash-flows/

5. Lysenko Yu. I. Financial accounting : a modern course : textbook. Kyiv : Center for. Kyiv : Center for Educational Literature, 2022. 246 p.

УДК: 378.147:53:004.8

ІННОВАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВВНЗ З ЗАСТОСУВАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Головань В.Г. к.т.н., професор; Головань А.В. к.т.н., доцент;
Дроздов М.О. к.ф.-м.н., доцент; Завальнюк В.В. к.ф.-м.н.,доцент
Військова академія (м. Одеса)

Штучний інтелект (ШІ) сьогодні став видатним досягненням людства в процесі моделювання розумової діяльності людини. Його поява, розвиток та практичне використання безумовно являє собою науково-технічну революцію, порівняну з виникненням ядерної енергетики (до речі, вона також несе з собою і певні загрози людству). Сталося це завдяки бурхливому розвитку сучасних електронних, інформаційно-комунікаційних технологій. ШІ – це наукова область і технології, що дозволяють істотно оптимізувати багато технологічних, економічних та інших процесів. Фізично сучасний ШІ – це мережева програмно-апаратна технологія, яка дозволяє комп'ютерним системам виконувати дуже широке коло завдань, наприклад, збір і оброку інформації, аналіз даних, написання текстів, розпізнавання образів, прийняття рішень і, навіть, моделювання мислення, яке часто дуже важко відрізнити від мислення людини. Характерні властивості сучасного ШІ – вміння швидко навчатися, збирати та аналізувати величезну кількість інформації. ШІ класу «Великої мовної моделі» (*Large Language Model*, LLM) здатен діяти подібно до людини і виконувати практично будь-які задачі, включно із генерацією власної “думки”. Однією з найбільш відомих та впливових великих мовних моделей є GPT (*Generative Pre-trained Transformer*), розроблений компанією OpenAI. Сьогодні передові системи ШІ вже здатні не лише вести діалог із людиною, а й розв’язувати задачі різного типу, писати

програми, розпізнавати зображення, генерувати відео, писати музику, керувати роботами і дронами. І хоча з наукової точки зору вони є інформаційно-комунікативними системами, що діють за складними стохастичними алгоритмами, ефект їхньої роботи часто ставить під сумнів унікальність людського інтелекту. Водночас, за думкою більшості численних фундаторів та реалізаторів ідеї ШІ така система назавжди позбавлена емоцій, властивих будь-якій людині.

За відомими застосуваннями ШІ можна твердити, що він є технічним засобом який значно підсилює інтелект людини, яка ним користується та надає йому нові можливості. Тож не дивно, що освітні системи різних країн світу звертають все більшу увагу на можливості застосування ШІ для вдосконалення традиційного освітнього процесу, який, внаслідок різкого зростання і ускладнення змісту освіти в останні десятиліття, має чимало нерозв'язаних психолого-педагогічних проблем. Технології ШІ дуже добре доповнюють такі тренди сучасної освіти, як впровадження інноваційних методів у педагогічну та навчальну практику, особливо у сфері персоналізованого навчання [1].

Одними з перших доступність і потужність нового засобу оцінили ті, хто навчається які стали широко використовувати ШІ для розв'язання завдань, що мали б виконувати самостійно. Ця проблема не завжди є критичною, бо досвідчені викладачі здатні розпізнавати авторство, знаючі стиль і можливості як самого ШІ, так і його користувачів, і ведуть адекватний методичний супровід його використання. Тому сучасний ШІ вже здатний суттєво покращити успішність користувача, адаптувати матеріали під потреби й можливості того, кого навчають, надати допомогу НПП у підготовці навчального, методичного та дидактичного контенту занять. При цьому, через відсутність емоцій, ШІ не здатний замінити викладача, але виступає як всезнаючий, вмілий і спритний асистент.

Допомога тим, хто навчається:

- сприяння персоналізації та адаптації навчання з боку ШІ, який підлаштовує навчальний контент і його будову під поточний рівень знань і психологічний стан кожного того, хто навчається;

- аналіз та подолання навчальних проблем, організація самостійної роботи та її оцінювання з боку ШІ з утворенням позитивного мотиваційного впливу;

- генерація інтерактивних навчальних завдань і задач для самостійного контролю отриманих знань і вмінь з наступним оцінюванням їх розв’язку;

- можливість забезпечення креативної навчальної взаємодії з ШІ, у тому числі у дипломному проектуванні та воєнно-науковій роботі, на задоволення власного *ego*.

Допомога НПП в освітньому процесі, методичній, науковій та організаційній роботі:

- розробка методичного та дидактичного забезпечення навчальних дисциплін;

- розробка навчальних матеріалів, сценаріїв, презентацій і автоматичних засобів контролю знань, умінь і навичок на забезпечення аудиторних занять, практик, військово-польових виїздів, дипломного проектування;

- створення індивідуальних навчальних планів і роздавальних матеріалів з урахуванням здібностей та уподобань кожного, хто навчається;

- створення адаптивних освітніх платформ, які модернізують і підлаштовують навчальний контент під вимоги військово-професійної підготовки тих, кого навчають;

- ефективна, наочна, впорядкована та комфортна комунікація у дистанційному навчанні;

- автоматична перевірка завдань самостійної роботи із наданням миттєвого зворотного зв'язку та інтерактивної допомоги на усвідомлення помилок та їх причин тим, кого навчають;

- аналіз і прогнозування успішності тих, хто навчається, для виявлення проблем і вжиття адекватних заходів;

- підготовка планів-проспектів на видання навчальних посібників, підручників, дисертацій і допомога у їх якісному, швидкому, ефективному і креативному написанні та виданні;

- допомога у проведенні наукових досліджень, зокрема аналіз проблематики обраного напрямку, збір і аналіз існуючих літературних та інших джерел наукової інформації, моделювання гіпотез та їхня дослідна перевірка;

- допомого у розробці винаходів і раціоналізаторських пропозицій, в тому числі й у сфері вдосконалення освітнього процесу;

- підготовка і вдосконалення матеріалів статей, тез доповідей, дисертацій до видання, особливо при написанні тексту іноземними мовами.

Покращення доступу та дидактична підтримка для всіх учасників освітнього процесу:

- можливість упорядкованої, швидкої і комфортної комунікації у дистанційному навчанні;

- віртуальні помічники, які відповідають на запитання тих, хто навчається, та тих, хто навчає, практично миттєве надання потрібної спеціальної навчальної інформації;

- інструменти для перетворення мовлення у текст і перекладу в реальному часі;

- генерація матеріалів, доступних для використання на персональному смартфоні.

У Військовій академії міста Одеси в порядку інноваційної діяльності вже кілька років проводяться: заняття з основ роботи зі ШІ, а також з питань авторського права й безпечного використання Інтернет-ресурсів та ШІ; діють курси підтримки в освоєнні навичок аудіювання та говоріння через багаторазове і різноманітне тренування за зразком від ШІ; ведеться пошукова воєнно-наукова робота гуртків кафедри фундаментальних дисциплін у створенні конкурсних робіт з застосуванням ШІ; впроваджено в освітній процес Військової академії (м. Одеса) методику тематичного індивідуального репетиторства (шифр «TUTOR») з використанням ШІ, що відкрило нові можливості для тих, хто раніше залишався у навчанні нерішучим і безпорадним.

Висновок**:** ШІ ще не може замінити викладача, проте є потужним засобом підвищення якості освіти, корисним для вдосконалення й оптимізації освітнього процесу. Однак, ШІ, нажаль, нерідко помиляється (до речі, як і людина), і йому теж потрібний доброзичливий, відповідальний контролер. При цьому цінність людського спілкування й особистої підтримки з боку викладача-людини буде назавжди актуальною для тих, хто навчається.

Література :

1. Інтеграція штучного інтелекту в освіту – виклики та можливості : збірник тез науково-методичних доповідей Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (Київ, 10 грудня 2024 р. – 20 січня 2025 р.). Київ – Львів – Торунь : Національний університет фізичного виховання і спорту України, Liha-Pres, 2025. 968 с. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/Макет%20advanced_training_OLA.pdf (дата звернення *18.09.2025)*

УДК 378.147:37.018.43(477)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ, ДОСВІД, ІННОВАЦІЇ

Д'яченко М.Д., д.пед.наук,
Класичний приватний університет м. Запоріжжя
Вербицька В.І., доцент, Челомбітько Н.В., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Складний етап розвитку українського суспільства, що протягом тривалого періоду перебуває в умовах воєнного стану та глибоких соціально-економічних трансформацій, особливо гостро потребує кваліфікованих фахівців у сфері державного управління. Від ефективності діяльності управлінських кадрів нині залежить не лише стабільність функціонування державних інституцій, а й здатність країни забезпечити своє відновлення та подальший розвиток.

Підготовка висококваліфікованих фахівців для України є одним із пріоритетних завдань, що потребує системного вирішення засобами освіти. До повного насичення національного ринку компетентними управлінцями ще далеко, проте цей процес є незворотним і поступово набирає темпів. Країні потрібні професіонали у сфері економіки та державного управління, здатні ухвалювати ефективні рішення в умовах невизначеності та кризових викликів. [1]

Водночас, попри розмаїття форм навчання, не всі вони сьогодні використовуються максимально ефективно чи доступні кожному, хто прагне здобути освіту. Забезпечення рівного доступу до освітніх послуг, зокрема для громадян, які вимушено перемістилися або проживають у зонах підвищеної небезпеки, стає одним із головних завдань сучасної

вищої школи. У цьому контексті особливого значення набуває дистанційне навчання, яке відкриває можливість отримати освіту незалежно від місця перебування.

Завдання системи вищої освіти полягає в розширенні можливостей професійного розвитку громадян, адже лише творча, ініціативна та освічена особистість здатна зробити внесок у відбудову держави. Мета підготовки економістів і менеджерів – досягнення максимальної професіоналізації та практичної готовності діяти в складних умовах воєнного та післявоєнного періоду.

Вивчення зарубіжного досвіду в галузі управління є безумовно корисним, проте підготовка фахівців повинна здійснюватися з урахуванням українських реалій, специфіки ринку праці та потреб національної економіки. Необхідно вдосконалювати методики навчання, поєднуючи найкращі світові підходи з вітчизняною практикою. Значна частина управлінців потребує оновлення знань і навичок для роботи в умовах ринкової та воєнної економіки, тому підготовка фахівців нового типу набуває особливої актуальності.

Досвід функціонування системи освіти в умовах воєнного стану став безпрецедентним для України. З початку повномасштабного вторгнення освітні заклади були змушені оперативно адаптуватися до нових реалій, забезпечуючи безперервність навчального процесу навіть за умов постійних загроз безпеці, відключень електроенергії та нестабільного інтернет-зв’язку. Саме дистанційне навчання стало тим інструментом, який дозволив зберегти єдність освітнього простору країни та підтримати зв’язок між викладачами й студентами незалежно від місця їхнього перебування.

Педагогічні колективи продемонстрували високу мобільність та професійну гнучкість. Було впроваджено використання різноманітних онлайн-платформ — Google Classroom, Moodle, Zoom, Microsoft Teams, а

також українських освітніх ресурсів. Ці інструменти дали змогу забезпечити інтерактивність, комунікацію та контроль знань навіть у складних умовах. Особливу роль відіграли цифрові технології, що дозволили організовувати відеолекції, тести, форуми для обговорення навчальних питань, консультації та індивідуальну роботу студентів. [2]

Важливою перевагою дистанційної освіти у період війни стало збереження можливості навчання для внутрішньо переміщених осіб та студентів, які тимчасово виїхали за кордон. Вищі навчальні заклади оперативно переглянули навчальні плани, запровадили асинхронне навчання, що дозволяє виконувати завдання у зручний час, а також розширили практику електронного оцінювання. Такий досвід сприяв підвищенню автономності студентів і розвитку їхніх навичок самоорганізації.

Водночас воєнні реалії актуалізували питання психологічної підтримки учасників освітнього процесу. Значна частина навчальних закладів створила внутрішні служби психологічної допомоги, організувала зустрічі у форматі онлайн для підтримання морального стану студентів та викладачів. Цей аспект став невід’ємною складовою сучасної системи дистанційного навчання, орієнтованої не лише на передачу знань, а й на збереження людяності, стійкості та віри у майбутнє.

Таким чином, досвід дистанційного навчання в умовах війни довів свою ефективність і життєздатність. Він став поштовхом до переосмислення освітніх підходів, сприяв розвитку цифрової грамотності педагогів і студентів, а також формуванню нової культури навчання, заснованої на гнучкості, взаємопідтримці та спільній відповідальності за результат. Цей досвід доцільно узагальнювати, систематизувати й використовувати як основу для подальшого вдосконалення освітньої політики України у післявоєнний період [3].

Для підвищення результативності дистанційного навчання необхідно проводити системний моніторинг його ефективності, аналізувати результати, визначати резерви розвитку та шляхи підвищення якості освітніх послуг. Ефективна система має забезпечувати постійну взаємодію між викладачами та студентами, використовуючи сучасні цифрові платформи, інтерактивні інструменти та адаптивні навчальні програми.

Дистанційне навчання базується на певних принципах: модульності, збалансованому поєднанні традиційних і новітніх форм, педагогічній доцільності, гнучкості та доступності. Дотримання цих принципів сприяє узгодженню цілей, завдань і технологій підготовки фахівців із державною політикою у сфері освіти та потребами національного ринку праці.

Сьогодні дистанційна освіта в Україні є не лише актуальною, а й стратегічно важливою. Вона сприяє збереженню людського потенціалу, забезпечує рівні можливості для всіх громадян і стає невід'ємною складовою процесу відновлення та розвитку держави. Її подальше вдосконалення — це необхідність часу, продиктована реаліями війни та потребою формування нової генерації фахівців, здатних працювати на благо країни навіть у найскладніших умовах.

Література :

1. Марчук А. Якість вищої освіти в надзвичайних умовах: освітні втрати й дисфункції цифровізації вищої освіти та дистанційного навчання. *Socio-Economic Relations in the Digital Society,* 2023. № 1(47), С. 80-89.

2. Андрущенко В. П. Дистанційна освіта в Україні: виклики, досвід, перспективи. *Вища освіта України*. 2022. № 3. С. 5–14.

3. Троцько В., Чернозубкін І. Досвід використання системи дистанційного навчання в умовах воєнного стану. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2023. № 2(70), С. 100–105.

УДК 477.378.51:37.015.3

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ТА ФІЗИКИ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Войтік Т.Г., старший викладач
Одеський національний морський університет

Традиційні методи викладання вищої математики та фізики (ВМФ) часто не встигають за швидкістю інноваційних досягнень (ШІ, Big Data, квантові технології). Студенти сприймають ці дисципліни як абстрактні, відірвані від професійної діяльності.

Необхідність підготовки фахівців, здатних застосовувати ВМФ для вирішення складних, міждисциплінарних завдань у цифровій економіці.

Метою роботи є аналіз та систематизація нових концепцій та методологій викладання ВМФ, що інтегрують сучасні технології та відображають інноваційні досягнення.

Розробка моделі освітнього процесу, орієнтованої на компетентності XXI століття (критичне мислення, креативність, колаборація, комунікація).

Методи дослідження:

Теоретичний аналіз (наукової та методичної літератури, досвіду провідних світових університетів – MIT, Stanford).

Моделювання (розробка нових навчальних сценаріїв).

Системний підхід (інтеграція навчальних елементів у єдиний концептуальний простір).

Очікувані результати (новизна):

- обґрунтування доцільності переходу від "передачі знань" до "конструювання знань" через практичні, інноваційно-орієнтовані проекти;

- пропозиції щодо використання конкретних цифрових інструментів (наприклад, Python/Jupyter Notebooks для математичного моделювання) для посилення практичної значущості ВМФ.

Робота розкриває сутність нових концепцій, структурується навколо трьох ключових інноваційних підходів.

1. Концепція інтеграції інноваційних досягнень у зміст курсу.

Включення актуальних галузевих задач (Contextual Learning).

Математика: викладання лінійної алгебри на прикладі обробки Big Data та машинного навчання (матриці та тензори). Диференціальні рівняння – на прикладі моделювання пандемій (SIR-моделі) або фінансових ризиків.

Фізика: вивчення квантової механіки (КМ) не лише як теорії, а як основи квантових обчислень (кубіти, алгоритм Шора). Термодинаміка – на прикладі моделювання енергоефективності в Smart Grids.

Проектно-орієнтоване навчання (PBL - Project-Based Learning):

Відмова від класичних "задач з підручника". Студенти працюють над реальними/гіпотетичними інженерними проектами (наприклад, розробка алгоритму керування дроном, моделювання теплових процесів у мікросхемі).

Проекти як міжгалузевий міст: Математика (моделювання) \rightarrow Фізика (закони) \rightarrow Інженерія (реалізація).

2. Концепція цифровізації та використання нових інструментів.

Використання програмних пакетів для обчислювальної математики: перехід від ручних обчислень до програмованих обчислень з акцентом на інтерпретацію результатів.

Python (Jupyter/Google Colab): використання бібліотек для візуалізації, чисельного диференціювання, інтегрування та розв'язання систем рівнянь.

CAS-системи (Maple, Wolfram Mathematica): застосування для символьних обчислень та глибокого розуміння теоретичних концепцій, які є занадто громіздкими для ручного розв'язання.

Інтерактивні та віртуальні лабораторії (VR/AR):

Фізика: створення віртуальних лабораторних робіт для небезпечних або дорогих експериментів (наприклад, ядерна фізика, робота з високими напругами).

Математика: візуалізація складних багатовимірних об'єктів (наприклад, графіка функцій багатьох змінних, векторних полів) через доповнену реальність (AR) для кращого просторового сприйняття.

Адаптивне навчання та ШІ (Adaptive Learning).

Використання платформ, які адаптують навчальний матеріал (задачі, тести, лекції) під індивідуальний рівень та темп засвоєння студента.

ШІ для автоматичної перевірки та надання миттєвого зворотного зв'язку студентам, звільняючи викладача для більш глибокої менторської роботи.

3. Зміна ролі викладача та студента.

Перехід до "менторства" (Flipped Classroom та Coaching).

Викладач перестає бути єдиним джерелом інформації. Лекційний матеріал вивчається студентами самостійно (відео, MOOCs).

Аудиторний час присвячується глибокому розбору проблем, спільному розв'язанню складних кейсів та обговоренню проектів. Викладач виступає у ролі фасилітатора та консультанта.

Розвиток "Soft Skills" через ВМФ.

ВМФ стає інструментом для розвитку критичного мислення (аналіз помилок у моделюванні), колаборації (командна робота над проектами) та комунікації (захист математичної моделі перед "замовником").

Нові концепції викладання ВМФ, засновані на інтеграції інноваційних технологій (ШІ, обчислювальне моделювання) та методології

PBL, дозволяють змістити акцент з теоретичних знань на практичну, міждисциплінарну компетентність.

Запропонована модель викладання ВМФ (через проекти, цифрові інструменти та менторство) забезпечує формування фахівця, готового до викликів, здатного не лише розв'язати, але й сформулювати складну задачу.

Впровадження цих концепцій дозволить підвищити мотивацію студентів та якість інженерної, IT та наукової підготовки в університетах.

Перспективи подальших досліджень: необхідність розробки єдиного цифрового методичного забезпечення та оцінка ефективності нових моделей викладання через кількісні показники успішності студентів на ринку праці.

Література :

1. Канівець, І. М., Шаховніна , Н. В., Горда , Т. М., Гриньов , Р. С., & Сторожук, В. А. (2024). Сучасні методи викладання фізико-математичних дисциплін на засадах інтегративного підходу. *Педагогічна Академія: наукові записки*, (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.13729562

2. Терещук А. І., Терещук С. І. STEM-освіта як засіб реалізації компетентнісного навчання. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «STEAM-ОСВІТА: від теорії до практики»* 12, 13, червня 2024 року Київ, 2024. С 36 – 42. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741800/1/Збірник_матеріалів_12-14_24%20_1.pdf

3. Куракова Л. І. Формування математичної компетентності студентів технічних спеціальностей. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки.* 2018. Вип. 4. С. 98–103. URL: https://pedscience.cdu.edu.ua/article/view/2103/2130

УДК 658.14/.17:658.155

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ АНАЛІЗУ ДІАГНОСТИКИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ

Юр'єва І.А, к.е.н., доцент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сучасні концепції викладання у світлі інноваційних досягнень за тематикою діагностики антикризового управління фінансовими потоками припускають розвинену систему опанування знань з тематики внутрішнього управлінського обліку і аудиту, включаючи безперервний аналіз моніторингу дебіторської та кредиторської заборгованості структурних підрозділів організації. В завдання діагностики фінансового стану організації антикризового управління входить оцінювання політики зовнішніх запозичень організації, маючи на увазі цілі фінансової стійкості і ефективності, де підприємства прагнуть до поліпшення структури, заміняючи поточну заборгованість на довгострокові зобов'язання. Розв'язання цього завдання, а також підвищення рівня ліквідності і фінансової автономії можна забезпечити на базі реалізації політики структурного зростання активів підприємства, які повинні привести до масштабування продажів і рівня прибутку. Антикризове управління в першу чергу націлене на розв'язок інвестиційних завдань: акумулювання прибутків і амортизаційних відрахувань, пошуків вигідних умов залучення акціонерного капіталу і позикових засобів, розвиток форм проектного фінансування. Метою фінансового антикризового управління є забезпечення без ризикової високої рентабельності власного і позикового капіталу, що дозволяє підсилити конкурентні позиції організації. Аналіз проведених фінансових операцій є активізація інвестиційної активності як

ключових запобіжників кризи підприємства, здатного вивести організацію в стабілізаційний режим існування. Дослідження інтенсифікації інвестиційної діяльності можливо за рахунок формування оптимальної структури внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Дослідження антикризових заходів виходять із того, що розмір і структура внутрішніх джерел є основним чинником завоювання і збереження стратегічної стійкості в умовах різко мінливої зовнішнього середовища. Важливе значення у фінансовому управлінні має оптимізація структури здійснюваних проектів, розв'язувана у вигляді вибору портфеля інвестицій. Антикризові заходи повинні продемонструвати раціональну комбінацію проектів, які швидко окупаються з довгостроковими, але більш дохідними інвестиційними проектами на довгострокову перспективу. Успішне антикризове управління фінансовими потоками базується на проведенні єдиної амортизаційної політики компанії, що дозволяє здійснювати відновлення виробничого апарата на новій технологічній основі. При антикризовому управлінні фінансовими потоками організації повинні використовувати сучасні фінансові інструменти, розповсюджені у світовій практиці. Це дозволить організації сформувати найкращий інвестиційний портфель при оптимальній комбінації цінних паперів із взаємодоповнюючими характеристиками. Антикризове управління фінансовими потоками вимагає розкриття інформації, необхідної для інвесторів при прийнятті рішень про вибір напрямків інвестування й для здійснення постійних контактів акціонерів з керівництвом підприємства. Це передбачає регулярні заходи щодо залучення інвесторів і підтримку курсу акцій. Завданням антикризового фінансового управління, націленого на передбачення погроз, входить раціоналізація фінансових потоків на базі цілеспрямованої політики управління активами, що включає не тільки їх постійну модернізацію, але і придбання нових активів за рахунок злиття з іншими підприємствами або їх поглинання, що здатне забезпечувати створення надійної подушки

безпеки для організації. Самі форми придбання активів можуть бути досить різноманітні, а саме викуп пакетів акцій, перехресне володіння акціями і їх обмін, злиття, різні змішані форми.

Отже, можна зробити висновок, що найважливішою складовою частиною ефективного антикризового управління фінансовими потоками є ідентифікація і управління ризиками. Організації, які успішно вирішують ці завдання, мають підстави розраховувати на збільшення ринкової вартості і збалансовану структуру тактичних і стратегічних дій. Бюджетне планування стає потужним засобом ефективного управління організацією, якщо воно супроводжується постійними і чітко організованими операціями контролю над результатами діяльності. Проведення та аналіз такого контролю характеризується особливостями відстеження результатів діяльності за бюджетами і планами, що являє собою одну зі сторін контролю над успіхами діяльності в порівнянні зі спільними завданнями; кожний підрозділ постійно відслідковує свої успіхи в порівнянні із планами, контроль над виконанням поставлених завдань здійснюється через певні періоди часу, і, крім того, у практику впроваджується принцип постійного контролю. Випадки невиконання поставлених завдань ретельно вивчаються, забезпечується показник ефективності управління кожного підрозділу і можливість проведення порівняльного аналізу для акумулятивних звітів за кожним з них згідно із плануванням діагностики антикризових заходів фінансових потоків.

.

Література :

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.2020 № 259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259-20 (дата звернення 4.10.25)

2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. URL: : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення 4.10.25)

УДК 378.147

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЗА ОПП «ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ)»

Орда О.О., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасний транспортний сектор характеризується прискореною цифровізацією у контексті переходу до сталого розвитку у відповідності до європейських транспортних політик. Попри значні зовнішні виклики (зокрема, воєнний стан, масштабна деструкція інфраструктури та дефіцит кваліфікованих кадрів), в Україні зберігається стратегічний фокус на відновленні та системній модернізації транспортної галузі.

Сучасний світовий та український ринок транспортних послуг перебуває на етапі глобальної цифрової трансформації та переходу до парадигми Industry 4.0/5.0. Такі інновації, як інтелектуальні транспортні системи (ІТС), автономні та електричні транспортні засоби, Інтернет речей (IoT) та аналітика Великих даних (Big Data), кардинально змінюють вимоги до фахівців у сфері автомобільного транспорту [1]. Транспортний сектор потребує висококваліфікованих інженерів, здатних не лише експлуатувати, а й інтегрувати ці смарт-технології в логістичні та виробничі процеси [2]. На сьогодні, критично важливим є перехід до високоефективних, ресурсозберігаючих та безпечних технологій. Зростає потреба у фахівцях, здатних проєктувати мультимодальні схеми та використовувати аналітичні інструменти для оптимізації вантажо- та пасажиропотоків, організації і безпеки дорожнього руху. Це вимагає систематичного перегляду ОПП «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)» у відповідності до міжнародних стандартів

підготовки фахівців, вимог європейської інтеграції у сфері транспортних технологій та впровадження нових, інноваційно-орієнтованих концепцій викладання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад та методичних підходів до формування інноваційної компетентності здобувачів спеціальності J8 «Автомобільний транспорт» (ОПП «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)», необхідної для ефективного управління та проєктування транспортних систем в умовах цифровізації.

Інноваційна компетентність (ІК) стає ключовою вимогою, оскільки вона забезпечує здатність фахівця до критичного мислення, генерування нових ідей та впровадження технологічних рішень та новаторських підходів в роботі у динамічних умовах [2, 3]. Освітній процес, при цьому, має бути сфокусований не лише на передачі знань, а й на формуванні hard, digital та soft компетентностей.

Інноваційна компетентність повинна охоплювати три взаємопов'язані блоки вмінь, знань та навичок:

- технологічний блок (Hard skills) пов’язаний із формуванням глибокого розуміння принципів електромобільності, навичками володіння інструментами мікро- та мікромоделювання транспортних процесів (наприклад, Vissim/Visum, AnyLogic, AI-агенти) та прогнозування, застосування систем комп'ютерного зору та геоінформаційних систем (ГІС), що є визначальним фактором для зменшення аварійності та підвищення пропускної здатності інфраструктури.

- Цифровий та аналітичний (Digital Skills) блок формує компетентності, пов’язані із здатністю працювати з телематичними даними (IoT) та аналізувати Big Data для оптимізації маршрутів і зменшення екологічного сліду [1], володінням принципами кібербезпеки транспортних систем та логістичних платформ.

- Управлінський та соціальний (Soft Skills) блок, що відповідає за формування здатності управління проєктами та роботи в мультидисциплінарних командах, готовність до безперервного навчання та адаптації до швидких технологічних змін, екологічну свідомість та відповідальність при прийнятті рішень (Sustainable Mobility).

Для ефективного формування ІК в рамках ОПП «Транспортні технології (на автомобільному транспорті)» необхідно впроваджувати методичні концепції та методики викладання, що базуються на практичній інтеграції цифрових технологій, критичному мисленні та проєктній діяльності.

Концепція цифрового навчального середовища стимулює експериментальне мислення здобувачів та передбачає використання технології «цифрових двійників» (Digital Twin) транспортної системи або окремого маршруту, програмних симуляторів та спеціалізованого програмного забезпечення для моделювання транспортних потоків, логістичних ланцюгів, що дозволяє проводити віртуальні експерименти та тестувати гіпотези з мінімальними ризиками. Навчання роботі з телематичними даними та платформами для їх аналізу (Big Data та IoT) є критично важливим для прогнозування тенденцій та управління процесами перевезень перевезеннями [1].

Концепція проєктно-орієнтованого навчання полягає у заміні традиційних практичних (лабораторних) та курсових робіт на комплексні, міждисциплінарні проєкти, які імітують реальні інженерні завдання: розробка техніко-економічного обґрунтування для впровадження парку електробусів у в місті; створення моделі оптимізації логістичного ланцюга з використанням ІТС та аналізу даних GPS-трекерів; проєктування системи «розумного» світлофорного регулювання на небезпечному перехресті міста з використанням даних від транспортних детекторів та розрахунком економічного ефекту.

Реалізація розглянутих концепцій ефективна через застосування методики гібридної дидактики (Blended learning, Flipped classroom) та гейміфікації навчального процесу, наприклад, за допомогою симуляційних ігор [3].

Ці підходи дозволять забезпечити перехід від традиційного запам’ятовування матеріалу здобувачами до активного створення та впровадження інноваційних рішень, що є суттю інноваційної компетентності та ефективним поєднанням технічної грамотності із цифровими та управлінськими навичками у відповідності до вимог ринку праці.

Література :

1. Курепін В. М., Піндера М. В. Перетворення транспортних перевезень із розвитком цифрових технологій у транспортній галузі. *Інформаційні технології в сучасному світі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. Харків: ДБТУ, 2025. С. 406-408.

2. Маліновська К. В. (2024). Цифрова трансформація в професійній освіті та її вплив на економічну культуру майбутніх техніків з транспортних технологій та управління перевезеннями на автомобільному транспорті. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Технологічна і професійна освіта: проблеми і перспективи».* Глухів : Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2024. С. 260-261.

3. Ковальова О. С. Інноваційна компетентність майбутніх авіаційних фахівців: зміст і структура. *Вісник Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки».* Вип. №1, 2020. С. 166-171.

УДК 378.14

ІННОВАЦІЇ В ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТТЯХ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ НАВЧАННЯ

Горліченко М.Г. к.пед.н., доцент;
Дроздов М.О. к.ф.-м.н., доцент;
Верламов О.М., ст..викладач
Військова академія (м. Одеса)

Лабораторні заняття за фундаментальними природничими та військово-спеціальними навчальними дисциплінами є важливою ділянкою освітнього процесу вищого військового навчального закладу. Їх виконання, при належному методичному і дидактичному забезпеченні, дуже сприяє формуванню навчальної та військово-професійної компетентності курсантів щодо безпечного і правильного користування будь-якими вимірювальними приладами та проведення самих вимірювань.

В умовах воєнного стану вимоги безпеки освітнього процесу суттєво вплинули на всі види його забезпечення і призвели до переходу на дистанційну форму навчання [1]. Забезпечення традиційних наочних матеріальних об’єктів навчання, зокрема комплектів лабораторних робіт, стало суттєво обмеженим за рядом принципових труднощів - фінансових, матеріально-технічних, логістичних, безпекових тощо.

Для дистанційного проведення лабораторних робіт, зокрема з фізики чи хімії, зазвичай використовують віртуальні лабораторії, симулятори, онлайн-платформи для мобільного проведення віртуального експерименту, який повинен бути максимально наближеним до зовнішнього вигляду, послідовності дій та ефектів реального експерименту [2].

Для ефективного проведення дистанційних лабораторних занять є необхідною попередня самостійна підготовка курсантів, яка включає в

себе вивчення та поглиблення знань теоретичної основи експерименту, будови та принципу дії лабораторної установки, методики проведення дослідів та основ математичної обробки результатів вимірювань, поцілених на відпрацювання остаточних обґрунтованих висновків.

Онлайн-платформи дистанційного навчання, наприклад Moodle або Google Classroom, використовуються для керування освітнім процесом, постійної взаємодії *off line* між викладачем та тими, хто навчається, розміщення інструкцій, довідникових матеріалів, відеоматеріалів, і збору особистих звітів курсантів за лабораторною роботою в форматі JPEG. Безпосереднє проведення лабораторних занять у вигляді відеоконференцій з використанням програмного забезпечення інтерактивних віртуальних мультимедійних лабораторних установок достатньо зручно відбувається на платформах ZOOM та Google Meet.

Нажаль, в Інтернет-просторі дуже зрідка можна знайти готові для виконання і відповідні робочим навчальним програмам віртуальні інтерактивні лабораторні роботи, при тому, що їх придбання вимагає помітних коштів. До того, переважна їх більшість суттєво відрізняється за відео-виглядом від картин реального експерименту, а вимірювані результати подаються не на шкалах, з необхідністю самостійного визначення діапазону вимірювання, ціни поділки та обчислення поточного результату, а в готовому вигляді як показ цифрового приладу. Самостійне створення подібних програмних віртуалізацій вимагає занадто великих витрат часу та напруженої, і не завжди успішної, роботи.

Зі скрутного стану можна вийти завдяки інноваціям НПП, які дозволяють принципово підвищити наочність, ефективність, якість та дидактичне забезпечення дистанційного навчального процесу ВВНЗ. Однією з таких інновацій стало створення авторами комплексу електронних презентацій лабораторних робіт на основі застосунку Microsoft PowerPoint за навчальними дисциплінами «Фізика», «Хімія» та

«Фізичні основи озброєння та військової техніки». В основу таких презентацій було покладено їх покадрове комп'ютерне малювання з включенням до нього фотознімків або їх фрагментів реальних фізичних вимірювальних та інших приладів та пристроїв. Ефект анімації досягається послідовним перемкненням кадрів. При цьому ті, хто навчаються можуть бачити зображення реальної фізичної лабораторії, в центральному плані якої знаходиться лабораторна установка з вимірювальними приладами, їх шкалами, засобами керування, відповідними з'єднаннями і докладним динамічним показом, як процесу зборки та налагодження лабораторної установки, так і процесу проведення експериментів з її використанням.

Таким чином, НПП можуть самостійно і порівняно легко створити необхідні навчальні презентації і показати будь-який процес, або явище в його динамічному причино-наслідковому розвитку, з можливістю багатократного самостійного перегляду курсантами. Створення презентації лабораторної роботи середнього рівня складності займає від 4 до 8 годин робочого часу і може зменшитися за досвідом.

Що стосується методики проведення дистанційних лабораторних занять, то викладач може за допомогою такої навчальної презентації, пояснити курсантам теоретичну основу лабораторної роботи, показати вигляд та склад віртуальної лабораторної установки повністю відповідній лабораторній установці реальній, призначення її окремих частин і деталей, пояснити її принцип дії, а також послідовність дій експериментатора, провести необхідні вимірювання, звернути увагу курсантів на фундаментальні залежності, що спостерігаються в процесі експерименту.

При цьому, обов'язком курсантів є ретельна реєстрація дослідних даних, їх математична і графічна обробка та фізична інтерпретація для вироблення обґрунтованих висновків за результатами лабораторної роботи.

Далі презентація з іншими варіантами вихідних умов передається

курсантам з вимогою самостійного виконання вимірювань. Таким чином, вимірювання проводяться багаторазово і забезпечується можливість їх традиційного оформлення з визначенням абсолютних та відносних похибок, а також довірчого інтервалу у визначенні фізичної величини.

Тож запропонований авторами метод комп'ютерного малювання презентацій лабораторних робіт значно наближує віртуалізацію до умов проведення реального експерименту, а також полегшує і спрощує процес дистанційного їх проведення, відкриваючи простір для інновацій НПП.

Суттєвим недоліком дистанційного проведення будь-яких віртуальних лабораторних робіт залишається те, що курсант не доторкається до об'єктів вимірювання та вимірювального обладнання, тобто відсутні тактильні відчуття та моторика тих, хто навчається. Тому авторами, в процесі їх раціоналізаторської діяльності, були створені реальні мобільні лабораторні установки, які можливо заздалегідь передавати на локації курсантів. Маса кожної такої не перебільшує 3 кг при відносно невеликих габаритах (не перебільшує об'єм 3 л.). Крім мобільності вони мають також і повну автономність. В результаті, курсанти на віддалених локаціях одержали можливість самостійно відпрацювати дії, попередньо треновані на віртуальних лабораторних установках, на цілком реальних мобільних лабораторних установках.

Основні переваги впровадження віртуальних лабораторних робіт на основі застосунку Microsoft Power Point а також застосування реальних мобільних лабораторних установок в дистанційному навчанні:

- безпека і автономність в процесі проведення дистанційних занять;

-універсальність і багатофункціональність, можливість швидкої та легкої модернізації, гнучкість і простота адаптації до різних об'єктів дослідження;

- можливість самостійного багаторазового повторення дій експериментатора-дослідника будь-яким курсантом з використанням

віртуальної або реальної мобільної лабораторної установки в зручний час;

- з'являється можливість здійснити експеримент, який у звичайних умовах є неможливим, небезпечним або його проведення сполучене з великими часовими і матеріальними витратами;

-простота та оперативність контролю в ході виконання лабораторної роботи з боку викладача за діями того, кого він навчає;

-індивідуальність у навчанні та мотивуванні курсанта на досягнення високих результатів в пізнавальній теоретичній та практичній діяльності;

-графічні можливості дозволяють побачити лабораторну установку чи інший матеріальний об'єкт в режимі 3D, що неможливо відобразити на реальних об'єктах без їх розрізу чи руйнування.

Висновок: Інновації з використанням наявних і простих можливостей можуть суттєво підвищити ефективність освітнього процесу навіть у складних умовах.

Література :

1. Головань В.Г., Горліченко М.Г. Дроздов М.О. Пріоритети розвитку дистанційної військової освіти. *Міжнародний науковий журнал «Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти»* № 1(3), 2023. С. 146-154. DOI 10.18372/2786-5495.1.17774 *https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/DEU/article/view/17774 (дата звернення 23.09.2025).*

2. Подласов С.О., Матвійчук О.В.. Особливості проведення лабораторних робіт з фізики в технічному університеті під час дистанційного навчання. 2024. URL: *https://www.researchgate.net/publication/368902118_OSOBLIVOSTI_PROVEDENNA_LABORATORNIH_ROBIT_Z_FIZIKI_V_TEHNICNOMU_UNIVERSITETI_PID_CAS_DISTANCIJNOGO_NAVCANNA (дата звернення 23.09.2025).*

УДК 37.018.43:004.8

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СУЧАСНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Кудрявцева О.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожнійуніверситет

Актуальність використання штучного інтелекту (ШІ) в академічній сфері зростає з кожним роком. Для того, щоб уникнути проблем і негативних наслідків стихійного поширення ШІ в умовах стрімкого розвитку технологій та їх активної інтеграції в усі сфери людського життя, включаючи вищу освіту, необхідно дослідити вплив ШІ на навчальний процес і адміністративні функції вищих навчальних закладів. Сучасні студенти, володіючи високим рівнем цифрової грамотності, очікують від освітніх установ впровадження інноваційних рішень, які можуть поліпшити навчальний досвід і підвищити менеджмент якості у вищій освіті.

Впровадження ШІ у заклади вищої освіти не тільки оптимізує процеси навчання, але й створює нові виклики для викладачів та адміністративних співробітників. Це вимагає перегляду традиційних методів викладання та оцінки знань, а також формування нових підходів до взаємодії між студентами, викладачами та університетами. Дослідження цього питання має велике значення для розуміння тенденцій розвитку вищої школи та розробки ефективних стратегій її адаптації до постійно мінливих вимог і умов навколишнього світу.

Трансформація сучасного освітнього середовища під впливом ШІ охоплює навчальний процес та адміністративні функції вищих навчальних

закладів, оптимізуючи рутинну роботу викладачів та підвищуючи якість процесу освіти студентів. Основні напрямки використання ШІ у закладах вищої освіти, можна розділити на три категорії: взаємодія зі студентами, підтримка викладачів та адміністративних співробітників і оптимізація освітньої системи в цілому. Найбільшого розвитку набули технології, спрямовані на роботу зі студентами.

Як правило, ШІ більше використовується не для самого освітнього процесу, а для підтримки супутніх адміністративних процесів, таких як складання розкладу, оцінювання, контроль відвідуваності, контроль за виконанням індивідуальних (самостійних) робіт. Крім того, ШІ здатний за допомогою технології аналізу великих даних прогнозувати ризики щодо неуспішності та давати рекомендації викладачам, адміністративним співробітникам, наприклад, щодо їх мінімізації. Також відомі ситуації, коли ШІ використовувався для моніторингу концентрації уваги учнів у процесі заняття, що дозволяє викладачам стежити за рівнем залученості студентів і коригувати хід заняття в режимі реального часу, якщо це необхідно.

Активно набирають популярність освітні чат-боти на базі ШІ, які за допомогою інструменту розпізнавання природної мови, що звертається до нього студента або абітурієнта, дають відповідь на поставлене питання.

Яскравим прикладом такої технології є Lola, розроблена Університетом Мурсія (Іспанія) в червні 2018 року, одночасно з іспитами EBAU, і була дуже добре прийнята. Вона здатна самонавчатися на основі тих питань, які їй задають студенти. За перший рік роботи вона поспілкувалася з 2350 студентами і відповіла майже на 19 тисяч питань (у 90% випадків її відповіді були правильними) [1].

Існує безліч вже розроблених технологій ШІ, які застосовуються в усьому світі для оцінки робіт. До них можна віднести:

- Інтелектуальні навчальні системи (ІНС),

- Системи навчання на основі діалогу (СНОД),
- Пізнавальне середовище навчання (ПСН),
- Автоматизована оцінка письма (АОП), тощо.

Дані програми адаптують навчальний процес під рівень знань учня, який навчається, допомагають студентам в освоєнні матеріалу через інтерактивні діалоги, створюють середовище, в якому студенти самостійно досліджують навчальні матеріали та вибудовують логічні зв'язки на підставі вже наявної бази знань, допомагають аналізувати та перевіряти письмових робіт за формальними ознаками, тощо.

Застосування ШІ для допомоги студентам є важливою складовою академічного середовища. Нові технології допомагають студентам не тільки у вирішенні організаційних питань, але й у поліпшенні показників, пов'язаних з освітньою діяльністю. Однак варто пам'ятати, що не тільки студенти є учасниками освітнього процесу, але й викладачі. Незважаючи на весь свій потенціал, використанню та поширенню розумних інструментів-помічників для викладачів приділяється дещо менше уваги, ніж інтеграції даних технологій у роботу викладачів.

ШІ має значний вплив на успішність студентів і завантаженість викладачів, особливо з питань перевірки робіт і адміністрування освітнього процесу. З його допомогою можна істотно оптимізувати процеси перевірки робіт, виставлення оцінок знань і адміністрування освітнього процесу. Однією з найважливіших сфер, в якій ШІ приносить реальну користь, є автоматизація рутинних завдань, що дозволяє знизити навантаження на викладачів, звільнивши їх час для більш важливої творчої та індивідуальної роботи зі студентами. Цей процес особливо важливий в умовах постійно зростаючої кількості студентів і підвищення вимог до якості освіти.

Крім того, використання ШІ в освіті сприяє більш об'єктивному та ефективному контролю успішності, що, в свою чергу, запобігає випадкам

неуспішності та вчасно виявляє прогалини в навчанні студентів. Впровадження генеративного ШІ в освітні установи не обмежується лише поліпшенням якості викладання, воно також зачіпає організаційні процеси, такі як планування навчальних графіків, управління відвідуваністю та інші адміністративні завдання, які традиційно забирають велику кількість часу у співробітників закладів вищої освіти.

У галузі викладання ШІ також демонструє видатні результати. Так, дослідження показують, що ШІ здатний автоматично оцінювати до 70% робіт студентів, включаючи письмові роботи, що може значно знизити робоче навантаження на викладачів і підвищити швидкість виконання рутинних операцій. Більш того, ШІ здатний з точністю до 80% передбачати підсумкові оцінки студентів, запобігаючи їх неуспішності шляхом пропозиції заходів для їх підтримки.

Таким чином, результати досліджень і статистичні дані підкреслюють важливість впровадження ШІ в освітній процес і подальшого його вивчення. Технології ШІ не тільки обіцяють значні поліпшення в успішності студентів і ефективності роботи викладачів, але і відкривають нові горизонти для розвитку освіти в цілому. В умовах стрімкого технологічного прогресу та глобальних змін в академічному середовищі, використання ШІ стає не просто перевагою, а найважливішим кроком на шляху до модернізації та оптимізації вищої освіти в майбутньому.

Крім того, слід також окреслити і ряд проблем та викликів впровадження ШІ в академічне середовище.

Як уже було сказано, в основі роботи будь-яких ШІ-інструментів лежить велика кількість даних, серед яких є і чутливі. Серед людей посилюються побоювання щодо того, кому доступні всі ці дані, хто може ними скористатися в яких корисливих цілях.

Не можна також применшувати важливість соціальних проблем, які спричиняє повсюдне використання ШІ. Однією з таких є перевага машини над викладачем. Виникає побоювання, що його роль буде зведена до мінімуму. Викладачі можуть стати не більше, ніж кураторами, але не активними учасниками освітнього процесу. Надмірне використання ШІ-технологій може практично звести до мінімуму живе спілкування між викладачем і студентом, а також між самими студентами. Це може вкрай негативно позначитися на розвитку соціальних навичок і емоційного інтелекту.

Отже, Використання ШІ в академічному середовищі є невід'ємною частиною цифрової трансформації освіти. Сучасні ШІ-інструменти оптимізують процес навчання. Вони дозволяють аналізувати великі масиви даних, виявляти потенційні проблеми в навчанні та пропонувати індивідуальні рішення для підвищення успішності.

Незважаючи на значні переваги використання ШІ в академічному середовищі, його впровадження супроводжується низкою викликів і проблем, які вимагають ретельного розгляду та регулювання. Отже, для успішної інтеграції сучасних технологій необхідно розробити прозорі механізми контролю, забезпечити етичне використання та сформувати правову базу, яка буде враховувати та захищати інтереси всіх учасників освітнього процесу. Тільки в такому випадку ШІ зможе стати не загрозою, а корисним інструментом, що сприяє розвитку вищої освіти та суспільства в цілому.

Література :

1. MillionBot. (6 липня 2018). *La Universidad de Murcia confía en 1millionbot para ayudar a sus estudiantes de nuevo ingreso*. 1MillionBot. URL: https://www.1millionbot.com/chatbot-1millionbot-universidad-de-murcia-resolver-dudas-estudiantes/ (дата звернення 1.11.2025)

УДК 378.147:34

ІННОВАЦІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

З набуттям незалежності в Україні, вища школа освіти постійно перебуває на етапі певних реформ в галузі навчання і підготовки майбутніх фахівців нової формації. Вони повинні мати сьогодні зовсім нові якості майбутнього спеціаліста, а саме бути креативними, мобільними, компетентними, мати можливість опановувати новітні технології, що виникають у суспільстві. Відповідно, інноваційні підходи до викладання правових дисциплін стають одним із ключових чинників забезпечення якості освітнього процесу у вищій школі.

Досвідченість людини і громадянина характеризується розумінням і знанням законів і нормативної бази держави, це дозволяє приймати вірні рішення не порушуючи його, а застосування сьогодні інноваційних технологій при викладанні правознавчих дисциплін, інтерактивних методів, можливостей штучного інтелекту, привносять достатньо новітні підходи і надають можливість зацікавитися таким викладом наукового і практичного матеріалу для майбутнього фахівця.

Вищі школи в викладанні своїх дисциплін сьогодні можуть застосовувати такі освітні платформи, як (Google Classroom, Moodle, Coursera тощо), що безперечно сприяє створенню відкритого навчального середовища, де здобувачі мають змогу самостійно планувати свій освітній процес, отримувати миттєвий зворотний зв’язок в форма дистанційного спілкування. Студент за допомогою таких можливостей стає більш

спрямований на опанування навичок самостійного пошуку наукового матеріалу, інформації, що його є за потрібною, може критично мислити і робити висновки з певних правових явищ.

Поки питання по використанню ШІ залишається відкритим у навчальному процесі, не має законного фіксування неможливості його використання при навчальній діяльності, можливо у майбутньому таке питання стане, але в цей час це дещо нове, що дає наприклад можливість скористатися віртуальними тренажерами судових засідань, автоматичного аналізу правових документів, генерації навчальних завдань та тестів, адаптованих до рівня підготовки студента. ШІ, також в нагоді може стати і самим викладачам при оформленні наприклад тестових завдань чи при оформленні презентації, переводу тексту.

Сучасність новітніх технологій дозволяє здобувачу при викладанні правових дисциплін мати під рукою велику кипу нормативно - правових документів, вивчення їх, аналіз став на гаразд простіше і доступніше інформаційно, що забезпечую певну гнучкість і наповненість учбовому процесу між викладачем і студентом.

Отже, використання кейсів на основі судової практики сприяє наближенню навчання до майбутньої професійної діяльності та розвитку правової культури студентів.

Особливої уваги заслуговує змішане навчання (blended learning), яке поєднує традиційні лекційно-семінарські заняття з онлайн-компонентом. Такий формат забезпечує гнучкість освітнього процесу, дозволяє використовувати інтерактивні елементи (вікторини, форуми, чат-дискусії), а також розширює можливості академічної мобільності студентів.

Новітні інноваційні підходи і засоби дозволяють більш відповідально ставитися до ролі викладача, він є і джерелом знань і технічно підкованим фахівцем своєї галузи, що має в своїх руках різного формату інструменти, які в свою чергу роблять цей науковий, виховний процес

багатофункціональним і налаштованим на максимальне осмислення, в даному випадку правових явищ.

Зазначимо, що сучасний педагог правових дисциплін має володіти не лише предметною компетентністю, а й цифровою грамотністю.

Таким чином, технічні опанування правничих дисциплін є засобом підвищення ставлення до вищої освіти, її ефективного впливу на учасників виховного і наукового процесу, формування новітніх прогресивних навичок майбутніх фахівців, здатного орієнтуватися у складному правовому середовищі держави.

Література :

1. Грищук О. В. Інноваційні підходи до викладання юридичних дисциплін у вищій школі. *Юридична освіта і практика,* № 3, 2022. С. 45–51.

2. Дьяченко І. І. Цифровізація юридичної освіти в Україні: виклики та перспективи. *Педагогічні інновації у вищій школі*, 2023. С. 102–108.

3. Komarov V. V., & Bihun, V. S. Legal Education in the Era of Artificial Intelligence : New Methods and Challenges. *Law and Modern Technologies Journal*, 2024, vol. 7, p. 23–30.

4. Концепція розвитку юридичної освіти в Україні : Проєкт опубліковано 29 березня 2021р. URL : https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 15.10.2025)

УДК 378.1

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ

Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Впровадження активних методів навчання є стратегічно важливим кроком на шляху до модернізації освітньої системи, спрямованим на підвищення пізнавальної активності, мотивації та якості навчання учнів на всіх рівнях. Однак, незважаючи на очевидні переваги активних методів навчання, процес їх інтеграції в традиційну освітню практику пов'язаний з низкою складнощів, а їх ефективність визначається цілим комплексом взаємопов'язаних факторів. Успішна і стійка реалізація активних методів навчання, спрямована на максимальний розвиток компетентності та ініціативності випускників, безпосередньо залежить від глибокого розуміння зазначених факторів.

Ефективне застосування активних методів навчання починається з глибокого розуміння їх теоретичних основ. Викладач повинен не просто знати назви різних методів (мозковий штурм, кейс-метод, проектна діяльність, дебати тощо), а й усвідомлювати їх педагогічну сутність, розуміти, які освітні цілі досягаються за допомогою кожного методу, які їхні сильні та слабкі сторони, а також у яких ситуаціях їх застосування буде найбільш доцільним.

Теоретичні знання є лише відправною точкою. Ключовим аспектом компетентності викладача є володіння практичними навичками застосування активних методів навчання.

Активні методи навчання передбачають високий рівень взаємодії між учасниками освітнього процесу. Викладач повинен володіти методичною гнучкістю, тобто здатністю оперативно реагувати на ситуації, що виникають, змінювати хід заняття при необхідності, підтримувати інтерес і залученість учнів. Уміння керувати груповою динамікою є критично важливим, особливо при роботі в командах. Викладач повинен вміти формувати ефективні робочі групи, розподіляти ролі, вирішувати конфлікти, що виникають, стимулювати співпрацю і підтримувати позитивну атмосферу.

Багато активних методів навчання, таких як проектна та дослідницька діяльність, вимагають від викладача особливих організаційних навичок. Він повинен вміти формулювати проблемні питання, допомагати учням у визначенні цілей і завдань проекту, консультувати на різних етапах роботи, організовувати презентацію результатів і оцінювати досягнення. Створення стимулюючого освітнього середовища є важливою умовою для успішного застосування активних методів. Це включає забезпечення доступності ресурсів, створення атмосфери творчості та співпраці, заохочення ініціативи та самостійності учнів, а також формування позитивного ставлення до процесу навчання.

Якщо викладач ставиться до активних методів скептично або сприймає їх як додаткове навантаження, це неминуче відіб'ється на якості проведення занять і на ставленні учнів. Готовність до інновацій, відкритість до нових педагогічних підходів, бажання експериментувати і вдосконалювати свою практику є важливими особистісними якостями викладача, здатного успішно впроваджувати і ефективно використовувати активні методи навчання. Опір змінам, консерватизм і прихильність виключно традиційним методам можуть стати серйозною перешкодою на шляху впровадження даних методів.

З огляду на багатогранність вимог до викладача, який застосовує активні методи навчання, цілеспрямована система підвищення кваліфікації є абсолютно необхідною. Ця система повинна включати не тільки теоретичні лекції, а й практичні семінари та майстер-класи, де викладачі можуть безпосередньо освоювати різні активні методи, розробляти власні інтерактивні завдання та моделювати навчальні ситуації. Обмін досвідом між викладачами, які успішно застосовують методи, також є цінним ресурсом для професійного розвитку. Створення педагогічних спільнот, проведення відкритих уроків і спільні проекти сприяють поширенню кращих практик і подоланню труднощів, що виникають.

Не менш важливим фактором є організація навчального процесу та ресурсне забезпечення. Впровадження активних методів навчання часто вимагає перегляду традиційного розкладу, виділення додаткового часу на виконання групових завдань і проектну діяльність. Розмір навчальних груп також має істотне значення: активні методи, як правило, більш ефективні в невеликих групах, де забезпечується більш тісна взаємодія між учасниками та викладачем. Матеріально-технічне забезпечення, що включає доступ до необхідного обладнання, навчальних матеріалів, інтерактивних засобів навчання та простору для групової роботи, є невід'ємною частиною успішної реалізації даних методів. Нестача ресурсів може істотно обмежити можливості застосування різноманітних активних методик і знизити їх ефективність.

Недолік часу, відведеного на реалізацію активних методів навчання, може призвести до їх поверхневого застосування, зниження глибини опрацювання матеріалу і, як наслідок, до зниження їх ефективності.

Розмір навчальних груп має безпосередній вплив на ефективність застосування багатьох активних методів навчання. У великих групах важко забезпечити активну участь кожного учня, організувати ефективну взаємодію та надати індивідуальний зворотний зв'язок.

Для успішної реалізації активних методів навчання необхідне адекватне матеріально-технічне забезпечення. Це включає в себе широкий спектр ресурсів.

Недолік матеріально-технічного забезпечення може істотно обмежити можливості викладачів у застосуванні різноманітних активних методів навчання. Наприклад, відсутність комп'ютерів та інтернету може унеможливити використання онлайн-ресурсів та спільну роботу над цифровими проектами. Недолік простору може ускладнити організацію групової роботи та проведення рольових ігор. Обмежені запаси навчальних матеріалів можуть знизити варіативність завдань і рівень залученості учнів. В кінцевому підсумку, брак ресурсів неминуче призведе до зниження ефективності активних методів навчання.

Істотний вплив на ефективність впровадження активних методів навчання мають психологічні фактори, пов'язані з учнями. Мотивація до навчання, рівень пізнавальної активності, готовність до співпраці та самостійної роботи є ключовими передумовами успішного включення в інтерактивні форми діяльності. Учні, які звикли до пасивної ролі слухачів, можуть відчувати труднощі при переході до активних методів, що вимагають ініціативи, відповідальності та залученості. Тому важливо проводити попередню роботу з учнями, роз'яснюючи цілі та переваги активних методів навчання, формуючи позитивне ставлення до нових форм навчання та розвиваючи необхідні навички самоорганізації та комунікації. Сприятливий психологічний клімат у навчальній групі, заснований на довірі, взаємоповазі та відсутності страху зробити помилку, також є важливою умовою для ефективного застосування активних методів навчання.

Важливим аспектом є відповідність обраних активних методів цілям і завданням навчання, а також віковим та індивідуальним особливостям учнів. Не всі активні методи є універсальними і можуть бути ефективно

застосовані в будь-якому контексті. Викладачу необхідно ретельно відбирати методики, які найкращим чином сприяють досягненню запланованих освітніх результатів і враховують рівень підготовки, пізнавальні здібності та інтереси учнів. Неадекватне застосування активних методів, без урахування специфіки навчального матеріалу або особливостей аудиторії, може призвести до формалізму і зниження ефективності навчання.

Нарешті, підтримка адміністрації навчального закладу і створення сприятливої організаційної культури відіграють вирішальну роль в успішному впровадженні активних методів навчання. Адміністрація повинна не тільки декларувати важливість інновацій, а й створювати реальні умови для їх реалізації, забезпечуючи методичну підтримку, стимулюючи педагогічні ініціативи і сприяючи обміну досвідом між викладачами. Відкритість до змін, готовність до експериментів і визнання цінності активних методів навчання на рівні всього навчального закладу формують сприятливе середовище для їх сталого розвитку та ефективного застосування.

Слід зазначити, що ефективність впровадження активних методів навчання є складним і багатогранним процесом, що залежить від взаємодії цілого ряду організаційно-педагогічних, психологічних та адміністративних факторів. Успішна інтеграція активних методів вимагає системного підходу, що включає підготовку педагогічних кадрів, створення необхідної ресурсної бази, врахування особливостей учнів, грамотний вибір і адаптацію методик, а також підтримку з боку адміністрації. Тільки при комплексному врахуванні всіх цих факторів активні методи навчання зможуть повною мірою реалізувати свій потенціал і сприяти підвищенню якості освіти.

УДК 378.147:316.42(100)

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Бредіхін В.М., к.т.н., доцент
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

Сучасна освіта перебуває у стані глибокої трансформації, зумовленої динамічним розвитком інформаційних технологій та процесів цифровізації суспільства. Глобальні зміни в науково-технічному прогресі стимулюють пошук нових педагогічних підходів, орієнтованих не лише на передавання знань, а й на формування цифрових і когнітивних компетентностей, необхідних для життя в умовах високотехнологічного світу. У зв'язку з цим актуалізується потреба у переосмисленні методологічних засад викладання, що забезпечують гармонійне поєднання гуманітарного та технологічного складників освіти.

Метою роботи є методологічне обґрунтування нових концепцій викладання у світлі сучасних інноваційних досягнень, визначення основних тенденцій інтеграції цифрових технологій у навчальний процес та аналіз їхнього впливу на якість освітнього середовища.

Попри широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, педагогічна практика значною мірою залишається орієнтованою на традиційні форми взаємодії викладача й студента. Домінування лекційно-репродуктивних методів обмежує можливості формування індивідуальних освітніх траєкторій та критичного мислення. Відсутність цілісної методології цифрового викладання зумовлює розрив між потенціалом технологічних інновацій і їх реальним педагогічним використанням. Таким чином, постає необхідність у системному підході до

модернізації освітнього процесу, який передбачає поєднання технологічних, когнітивних і соціально-комунікативних складників.

Методологія сучасного викладання спирається на ідеї інтерактивності, гнучкості та індивідуалізації навчання. У контексті цифрової трансформації ключовим стає зміщення акценту з викладання як процесу передавання знань на навчання як спільну діяльність, орієнтовану на створення та осмислення інформації. Цей підхід вимагає переосмислення ролі викладача, який із джерела інформації перетворюється на фасилітатора та модератора навчального процесу.

Інноваційні досягнення інформаційних технологій відкривають нові можливості для розвитку педагогічної науки. Використання штучного інтелекту дає змогу реалізовувати адаптивні моделі навчання, що враховують індивідуальні особливості студента. Технології доповненої та віртуальної реальності розширюють межі традиційного аудиторного простору, створюючи умови для занурення у навчальний контекст і формування практичних навичок через моделювання реальних ситуацій. Застосування освітньої аналітики, побудованої на основі обробки великих даних, дає змогу здійснювати постійний моніторинг результатів навчання, підвищуючи об’єктивність оцінювання та ефективність зворотного зв’язку.

Важливою концепцією сучасної педагогічної методології є змішане навчання, що інтегрує елементи традиційної освіти та цифрового середовища. Така модель забезпечує гнучкість освітнього процесу, сприяє індивідуалізації навчання та активному залученню студентів у процес пізнання. Поєднання онлайн-компонентів з безпосередньою взаємодією дозволяє сформувати нову якість навчання, де технологія не замінює викладача, а розширює його дидактичні можливості.

Зміна освітньої парадигми вимагає не лише технологічних рішень, а й розвитку нової педагогічної культури. Викладач стає не лише користувачем цифрових засобів, а й дизайнером навчального середовища,

яке стимулює пізнавальну активність, креативність і самостійність студентів. Саме на цьому рівні відбувається перехід від знаннєвої до компетентнісної моделі освіти, де центральним результатом стає не запам'ятовування інформації, а вміння застосовувати її для розв'язання реальних завдань.

Інноваційні досягнення в галузі інформаційних технологій стали каталізатором глибоких змін у методології викладання. Сучасна освіта поступово еволюціонує від традиційної моделі передавання знань до гнучкої системи формування компетентностей, заснованої на інтеграції технологічних і педагогічних інновацій. Нові концепції викладання уможливлюють створення персоналізованих освітніх траєкторій, сприяють розвитку критичного мислення та комунікативних навичок, забезпечують умови для безперервного професійного саморозвитку. Таким чином, освіта майбутнього постає як інтелектуально-технологічна екосистема, у центрі якої перебуває людина, здатна ефективно взаємодіяти з інформаційним простором і створювати нові знання.

УДК 378.147:65.012.4

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Тєшева Л.В., д.е.н., професор
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У сучасній системі вищої освіти особливого значення набуває оновлення підходів до викладання управлінських дисциплін. Це пов'язано не лише з глобальними технологічними змінами, а й з переходом до нової

парадигми навчання, орієнтованої на формування компетентностей, гнучких навичок (soft skills) та управлінського мислення. Сьогодні завдання викладача - це не просто передавати знання, а створювати середовище, в якому здобувачі навчаються аналізувати, комунікувати, приймати рішення й нести відповідальність.

Одним із провідних підходів у викладанні управлінських дисциплін є компетентнісно орієнтований підхід. Він передбачає формування у студентів системи знань, умінь і цінностей, що дозволяють ефективно діяти в реальних управлінських ситуаціях. Йдеться не лише про знання теорій менеджменту, а про розвиток стратегічного, критичного та системного мислення, здатності до командної роботи й лідерства. Як зазначає О. Вартанова, компетентнісний підхід є необхідною умовою підготовки фахівців, здатних адаптуватися до вимог цифрової економіки та глобального ринку праці [1].

Важливе місце у підготовці менеджерів займають активні та інтерактивні методи навчання. Це кейс-метод, проєктне навчання, тренінги, симуляції управлінських ситуацій, рольові ігри, мозкові штурми. Такі методи сприяють розвитку критичного мислення, навичок аналізу інформації та прийняття рішень у непередбачуваних умовах. За результатами дослідження Т. Степурко, використання кейсів у викладанні менеджменту підвищує мотивацію студентів і формує у них практичне розуміння управлінських процесів [2].

Значного поширення набуває змішане навчання (blended learning), що поєднує традиційні лекційно-семінарські заняття з цифровими освітніми платформами - Moodle, Google Classroom, Zoom, Kahoot, Mentimeter тощо. Такий підхід дозволяє створити індивідуальні траєкторії навчання, активізувати самостійну роботу, забезпечити постійний зворотний зв’язок. Як зазначає Л. Якримова, змішане навчання розвиває у

студентів навички саморегуляції, рефлексії та самоорганізації, що є важливими для управлінської діяльності [3].

Викладання управлінських дисциплін дедалі більше набуває практикоорієнтованого характеру. Ефективним інструментом стає залучення до освітнього процесу представників бізнесу, підприємців, управлінців та стейкхолдерів. Гостьові лекції, воркшопи, хакатони, бізнес-ігри створюють міст між теорією і реальною практикою управління. Такий підхід сприяє розвитку підприємницького мислення, здатності працювати в реальних командах і приймати рішення в умовах обмежених ресурсів.

Суттєво трансформується і система оцінювання результатів навчання. Від традиційних тестів і контрольних робіт освітній процес переходить до оцінювання діяльності студента в реальних або змодельованих управлінських контекстах - через проєкти, групові завдання, презентації, есе, дебати. Такий формат дозволяє комплексно оцінити не лише рівень знань, а й розвиток комунікаційних, аналітичних та організаційних компетентностей.

Важливою умовою якості викладання управлінських дисциплін є професійна саморефлексія та педагогічна майстерність викладача. Викладач виступає не лише як носій знань, а як фасилітатор навчального процесу, що створює атмосферу довіри, співпраці й інтелектуальної свободи. Постійний аналіз ефективності методів, самоосвіта, участь у тренінгах, методичних семінарах і міжнародних програмах підвищення кваліфікації дозволяють забезпечити актуальність і конкурентоспроможність освітнього процесу.

Література :

1. Вартанова О. В. Методика викладання управлінських дисциплін в контексті формування у студентів компетенцій XXI століття. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки*, 2020, С. 87-95

2. Степурко Т., Ігнащук О. Кейс-стаді як метод викладання управлінських дисциплін в охороні здоров'я. *Вісник АПСВТ*, 2017, № 1, С.18-25

3. Якримова Л. Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти. Чернівці: ЧНУ, 2019. 320 с.

УДК: 796.41. 796.03: 94 (477)

НОВА КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ УКРАЇНИ

Лях-Породько О.О., к.фіз.вих., доцент
Лях-Породько С.О., Пилипчук Д.В., Пащенко О.О., Худін Б.Ю.,
Цимбал Д.П.,здобувачі вищої освіти
Національний університет фізичного виховання та спорту України

Актуальність. Сучасні виклики (війна, ворожа пропаганда, антиукраїнська діяльність, дезінформація, фальсифікація історії [5] тощо), що стоять перед Україною вимагають кардинальної зміни парадигми світосприйняття. Зокрема, болючим й досі є наявність спотвореної та викривленої історичної парадигми минулого України і у спорті також. Викладання історично-теоретичних дисциплін, наприклад Історії фізичної культури і спорту України вже давно назріле питання щодо її переосмислення. Нажаль до нього повертаються рідше, від загально історичних дисциплін, у контексті того, що вважали «спорт поза політикою» [3].

Сьогодні гостро потребуємо переглянути і змінити концепцію викладання історії фізичної культури і спорту України для подолання антиукраїнських наративів й повернення справжньої української історії спорту та олімпійського руху. Таким чином обрана тема дослідження є актуальною.

Мета дослідження – здійснити аналіз та з'ясувати парадигму нової концепції викладання історії фізичної культури і спорту України у педагогічному процесі як навчальної дисципліни.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, першоджерел, мережі Інтернет, описовий метод.

Результати досліджень та їх обговорення. Одним з найбільш приголомшливим антиукраїнським наративом в сучасній історії олімпійського руху в Україні є твердження на офіційному сайті Національного олімпійського комітету України у рубриці «Історія». Цитую: «Історія олімпійського руху в Україні розпочалася в 1952 році, коли спортсмени України у складі збірної команди Радянського Союзу вперше прийняли участь в Іграх XV Олімпіади в Хельсінкі» [1]. Тобто, виявляється, на думку невідомого автора цієї рубрики, історія олімпійського руху в Україні розпочалася в 1952 році!!! Саме з цього року, а не з якогось іншого. Чому саме цей рік? Відповідь ми знаходимо у цитаті - коли спортсмени України у складі збірної команди Радянського Союзу вперше прийняли участь в Іграх XV Олімпіади в Хельсінкі. Це є фактом, що спортсмени з українським корінням почали брати участь в Олімпійських іграх у складі збірної срср з 1952 року. Водночас олімпійці з українським корінням виступали в Іграх Олімпіад та зимових Олімпійських іграх за збірні Канади, США, Румунії, Польщі, Чехословаччини тощо набагато раніше ніж 1952 рік.

До цього слід додати, що українці були у витоків відродження Олімпійських ігор сучасності. З 1894 року Олексій Дмитрович Бутовський

був членом першого складу Міжнародного олімпійського комітету. Спортсмен з українським корінням – Микола Ріттер, був учасником Ігор І Олімпіади сучасності 1896 року в Афінах (Греція). У 1913 році у Києві був створений Київський олімпійський комітет. Є небезпідставне припущення, що у 1918 році був створений Український олімпійський коміте. У 1921 році в Україні був створений Всеукраїнський олімпійський комітет [2].

І ця коротка інформація про олімпійський рух лише тільки про його сучасний стан. А українські олімпійські традиції сягають сивої давнини аж до нашої ери. У Північному Причорномор'ї прадавньої України були засновані міста-поліси давніх греків – Ольвія, Херсонес, Пантікапей та інші. У цей час вся еллінська олімпійська культура (міфологія, агоністика, олімпійські ідеали тощо) була притаманна й для прадавніх українців. Тому сьогодні ми маємо кардинально змінити, а точніше повернути собі справжню історію українського олімпійського руху.

Ще однією актуальною проблемою в історіографії фізичної культури і спорту України є уточнення її періодизації. Більшість підручників з історії фізичного виховання та спорту в Україні якими користуються у закладах вищої освіти базуються на старій періодизації, яку ще використовували за часів окупації срср. Наприклад, у жодному підручнику чи навчальному посібнику немає окремого періоду розвитку фізичної культури і спорту в Україні у 1917 – 1921 роки. Навіть відсутня інформація про ці роки, що щось тоді спортивне відбувалось. Таким чином, ми втрачаємо важливий етап в історії визвольних змагань українців та державотворення й розвитку фізичної культури, спорту та олімпійського руху. Зараз нам надзвичайно важливо переглянути цю прикру ситуації й почати використовувати нову парадигму викладання для формування національної само ідентифікації й патріотичності молоді [4].

Наступним важливим кроком з протидії антиукраїнській пропаганді в історичній та спортивній царині є називати речі так як вони є насправді.

Це стосується насамперед тлумачення та формулювання окупації українських земель. Бо найчастіше у науковому та ширшому розумінні існує лише здебільшого окупація України нацистською Німеччиною. Водночас говорять чи пишуть про те, що українські землі були у складі Австро-Угорської чи Російської імперій, Польщі, Румунії, Чехословаччини, СРСР. У цьому випадку складається враження, що українці хотіли бути у складі цих країн. Насправді ж всі ці країни окуповували Україну. Тому нам критично важливо на ментальному, генетичному, історичному, освітньому рівні використовувати й сприймати ті часи як окупаційні.

Щодо спорту чи олімпійського руху теж саме. Тобто український спорт у ті роки був в окупації. Коли ми це зрозуміємо, тоді не буде подібних пропагандистських наративів про 1952 рік!

І ще одна заувага для подальших наукових дискусій і у спорті також. Україна не постала у 1991 році, навіть не здобула незалежність у 1991 році. Україна відновила свою незалежність у 1991 році. Відновила – це ключове. Бо таким чином, ми стверджуємо, що у нас тисячолітня історія державності, нації і у спорті також.

Перспективами подальших досліджень вбачаємо аналіз та розкриття всіх інших актуальних проблем викладання історії фізичної культури та спорту в Україні на сучасному етапі.

Висновок. У час боротьби українського народу за свободу гостро постає питання хто ми і яка наша історія. У спорті чи олімпійському русі теж саме. Бо елементи фізичної культури були ще у найдавніші часи існування людства. Українці маючи тисячі років прадавньої історії мали свою неповторну систему тіловиховання, спорту та олімпійських ідеалів. Нажаль у часи окупації українці були позбавлені справжньої історичної спадщини. Історію української фізичної культури та спорту перекручували, фальсифікували та забороняли. Тому зараз нам

надзвичайно важливо повернути свою справжню історію. Для цього маємо змінити парадигму викладання історії фізичної культури і спорту України з урахування нових відкриттів, які були приховані.

Література :

1. Історія НОК України. URL: https://noc-ukr.org/about/history/
2. Лях-Породько Олексій. До питання коли ж розпочалась історія олімпійського руху України. *Олімпійський рух на теренах України – минуле та сьогодення: матеріали всеукраїнської наукової конференції* / за заг. ред. А. В. Огнистого, К. М. Огниста. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2023. С. 116–124.
3. Лях-Породько О. О. До питання деокопуції історії українського спорту та олімпійського руху. *Історія фізичної культури і спорту народів Європи [текст]: зб. тез доп. VII Міжнар. наук. конгр. іст. фіз. культ*. (12–13 верес. 2024 р.) / укладачі: А. В. Цьось, С. Я. Індика. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2024. С. 22-23.
4. Лях-Породько О. О. Початки організованого українського спортивного та олімпійського руху (1917-1921 рр.). *Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей XI Міжнародної конференції молодих вчених*, 10–12 квітня 2018 року. К., 2018. С. 78-79.
5. Лях-Породько О. О. Фактчекінг історії спорту та олімпійського руху України. *Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної онлайнконференції*. 15 грудня 2023 р., Київ / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка; за заг. ред. О. В. Ярмолюк. Київ: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2023. С. 286–289.

УДК 004.946.796.015.5

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ТА ТРЕНУВАННІ СПОРТСМЕНІВ

Безніс П.С., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

VR у тренувальному процесі відкриває революційні можливості для спортсменів усіх рівнів. Професійні атлети використовують віртуальну реальність як потужний інструмент для вдосконалення своєї майстерності, що виходить далеко за рамки традиційних методів підготовки. Застосування віртуальної реальності в спорті дозволяє поліпшити тренувальний процес, створити умови для імітації реальних змагань і аналізувати рухи спортсменів. Це дає можливість поліпшити техніку і тактику, що в кінцевому підсумку може підвищити спортивні досягнення.

Крім того, віртуальна реальність може бути використана для створення захоплюючих тренувань і розважальних заходів для вболівальників. Таким чином, вона сприяє привернення уваги до спортивних подій і може стати новим інструментом маркетингу для спортивних клубів і організацій.

Одне з ключових переваг VR в спорті – можливість детального відтворення ігрових ситуацій. Спортсмени можуть багаторазово відпрацьовувати тактичні схеми, аналізувати різні сценарії розвитку гри і вдосконалювати командну взаємодію у віртуальному середовищі. Такий підхід особливо ефективний у командних видах спорту, де розуміння тактики і злагодженість дій відіграють вирішальну роль.

Реальність сучасного спорту така, що швидкість прийняття рішень часто визначає результат змагань. VR-технології дозволяють створювати спеціалізовані програми для тренування реакції і когнітивних навичок.

Спортсмени занурюються у віртуальне середовище, де можуть відпрацьовувати конкретні ігрові моменти з різною швидкістю та інтенсивністю.

Особливу цінність представляє можливість моделювання специфічних умов змагань. Наприклад, тенісисти можуть тренуватися проти віртуальних копій своїх майбутніх суперників, вивчаючи їх стиль гри і особливості техніки. Гірськолижники використовують VR для знайомства з новими трасами, а гонщики – для вивчення незнайомих треків.

У процесі реабілітації після травм віртуальна реальність стає незамінним помічником. Спортсмени можуть починати відновлення в безпечному віртуальному середовищі, поступово збільшуючи навантаження під контролем фахівців. Це значно прискорює процес повернення в спорт і знижує ризик повторних травм.

Фітнес-індустрія також активно впроваджує VR-технології. З'являється все більше додатків для домашніх тренувань, що пропонують захоплюючі програми з боксу, йоги та кардіотренувань. Віртуальні тренери та інтерактивні програми роблять заняття спортом більш захоплюючими та мотивуючими, а можливість займатися у віртуальних групах створює ефект присутності в реальному фітнес-клубі.

Одним з найяскравіших прикладів використання віртуальної реальності в спорті є тренування боксерів. За допомогою VR боксери можуть імітувати бої з різними суперниками, а також вивчати їх тактику і стиль. Це дозволяє їм підготуватися до реальних поєдинків і поліпшити свої навички без ризику отримати травму. Такий метод тренувань також дозволяє спортсменам краще зрозуміти свої сильні і слабкі сторони, що в кінцевому підсумку призводить до поліпшення їх результатів.

Віртуальна реальність також активно застосовується у футболі. За її допомогою гравці можуть тренувати свої навички, покращувати

координацію і реакцію. Крім того, віртуальна реальність використовується для аналізу ігор і розробки тактики. Використання VR у футболі дозволяє тренерам і гравцям отримати повну картину того, що відбувається на полі, і поліпшити свою гру.

Ще одним прикладом застосування віртуальної реальності в спорті є її використання в тренуваннях гольфістів. З її допомогою спортсмени можуть навчатися техніці ударів, покращувати своє відчуття відстані і вивчати поле.

На закінчення можна сказати, що використання віртуальної реальності в спорті є актуальною тенденцією, яка значно покращує тренувальні процеси, допомагає вдосконалити навички спортсменів і робить спортивні змагання більш захоплюючими для глядачів. Це відкриває нові горизонти для розвитку спорту і робить його більш доступним і привабливим для всіх учасників.

Основні проблеми застосування віртуальної реальності в спорті:

1. Недолік реалістичності

Однією з основних проблем застосування віртуальної реальності в спорті є недолік реалістичності. Віртуальне середовище може не зовсім точно передавати відчуття і дії, що створює проблеми при використанні його в тренувальних цілях або для створення аналогів реальних змагань.

2. Фізичні обмеження

Ще однією проблемою є фізичні обмеження віртуальної реальності. Наприклад, необхідність носити спеціальне обладнання або обмеження в русі можуть створювати незручності для спортсменів, тренерів або глядачів.

3. Безпека і здоров'я

Важливою проблемою застосування віртуальної реальності в спорті є питання безпеки і впливу на здоров'я. Некоректне використання технології

або тривалий вплив на організм спортсмена може призвести до негативних наслідків, таких як втома, запаморочення або інші фізичні проблеми.

Література :

1. Ярмоленко М. А. Особливості використання технології віртуальної реальності у підготовці спортсменів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць* / За ред. О. В. Тимошенка. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. Вип. 3К (147). С. 476-480.

2. Попадюх Ю. А. Сучасні комп'ютеризовані комплекси та системи у технологіях фізичної реабілітації : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2017. 300 с.

3. Климнюк В. Є. Віртуальна реальність в освітньому процесі. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2018. № 2. С. 207–212.

УДК 004.8:378:657

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ

Ковальова Т.В. к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система вищої освіти перебуває в процесі глибокої трансформації, зумовленої цифровізацією та розвитком технологій

штучного інтелекту (ШІ). Особливої актуальності це набуває у підготовці фахівців з обліку та оподаткування, адже саме ця професія потребує високого рівня аналітичного мислення, уважності та вміння працювати з великими обсягами даних.

Штучний інтелект сьогодні виступає потужним освітнім інструментом, що дозволяє модернізувати методику викладання облікових дисциплін. Застосування систем на основі ШІ сприяє формуванню у здобувачів навичок автоматизації, прогнозування, аналітичної обробки інформації та прийняття управлінських рішень. Такі технології розширюють можливості дистанційного навчання, створюють умови для персоналізованого підходу та миттєвого зворотного зв'язку.

Викладачі, використовуючи інструменти штучного інтелекту, можуть моделювати реальні господарські ситуації, генерувати практичні завдання, тестувати знання студентів і навіть формувати автоматизовані звіти. Це дозволяє зробити навчальний процес більш інтерактивним, практикоорієнтованим і наближеним до реальних потреб бізнес-середовища.

Попри значний потенціал штучного інтелекту (ШІ) для модернізації освіти, його впровадження супроводжується низкою проблем, які гальмують ефективність використання інтелектуальних технологій у навчальному процесі [1-2].

Більшість викладачів економічних спеціальностей не мають достатнього рівня цифрової грамотності, щоб ефективно застосовувати системи штучного інтелекту. Як зазначає О. Єременко, «низький рівень IT-підготовки педагогічних кадрів є основною перешкодою впровадження цифрових технологій в освіту» [3].

Однією з найгостріших проблем є порушення принципів академічної доброчесності. Використання генеративних систем, таких як ChatGPT, може призвести до «автоматизованого плагіату», коли студенти подають

результати роботи ШІ як власні. Крім того, законодавство України не містить чітких норм щодо використання штучного інтелекту в освітньому процесі.

Часте використання ШІ у навчанні може знизити рівень самостійності студентів, адже «легкість отримання готових відповідей послаблює критичне мислення та аналітичні навички». Це особливо небезпечно для майбутніх бухгалтерів, яким необхідно вміти самостійно аналізувати фінансові дані.

Алгоритми ШІ навчаються на великих масивах інформації, які можуть містити помилки або бути упередженими. Як зазначають дослідники, «алгоритмічна дискримінація призводить до викривлення результатів навчання, якщо ШІ формує нерівні умови для різних груп студентів» [4].

Викладачі можуть стикатись з проблемою адаптації навчальних програм до умов, у яких частину функцій навчання виконує ШІ. Крім того, існує дефіцит навчально-методичних матеріалів, що демонструють, як інтегрувати інтелектуальні системи (наприклад, ChatGPT, Power BI, Copilot) у процес навчання бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту. Зі зростанням ролі автоматизації змінюються вимоги до компетентностей майбутніх бухгалтерів. Вони мають не лише знати принципи бухгалтерського обліку, а й володіти навичками роботи з аналітичними системами, інтерпретації результатів, перевірки коректності даних, створених ШІ. Як зазначає міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), «нове покоління бухгалтерів повинне поєднувати цифрову грамотність і професійний скептицизм».

Отже, для ефективного впровадження штучного інтелекту в освітній процес необхідно не лише модернізувати технічну базу, але й розвивати цифрову грамотність учасників навчання, створювати чіткі етичні стандарти, удосконалювати нормативно-правову базу та формувати нові

педагогічні підходи, орієнтовані на критичне мислення та самостійність студентів.

Література :

1. Єременко О. Цифрова трансформація освіти: виклики та перспективи. *Освітологічний дискурс,* 2023.

2. Bülent Kınay, Ayşegül Ciğer. Artificial intelligence in accounting profession and education. *ResearchGate,* 2024.

3. Васильєва Т. Інноваційні підходи до викладання економічних дисциплін у контексті цифровізації освіти. *Економіка і суспільство,* 2024.

4. ChatGPT and AI in Accounting Education and Research. IMA Journal, 2023.

УДК: 37.013.75

ВІД ЗНАНЬ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ: НОВА ФІЛОСОФІЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Ярмак Т.В., к.соц. н., професор
Харківський національний автомобільно-дрожній університет

Сучасна освіта зазнає суттєвих змін, що зумовлені викликами інформаційного суспільства, глобалізацією, розвитком цифрових технологій і необхідністю підготовки особистості, здатної навчатися протягом життя. У цьому контексті ключовим напрямом оновлення змісту освіти став компетентнісний підхід, який орієнтує педагогічний процес не лише на засвоєння знань, а передусім на формування здатності їх застосовувати у практичній діяльності [1], використовуючи

компетентнісний підхід як орієнтир сучасної педагогіки, адже він сприяє розвитку активності, самостійності та критичного мислення здобувачів освіти.

Компетентнісний підхід прийнято розглядати як методологічну основу сучасної освіти, що спрямована на розвиток здатності діяти на основі знань. На відміну від традиційної системи, де основним результатом навчання є обсяг знань і навичок, компетентнісний підхід визначає результат як компетентність — інтегровану характеристику особистості, яка поєднує знання, уміння, досвід, цінності, мотивацію та здатність діяти ефективно в певній сфері діяльності [2], адже компетенція — це не просто результат навчання, а здатність використовувати знання в нових і нестандартних ситуаціях.

Європейський парламент і Рада ЄС визначили вісім базових компетентностей, необхідних для успішного життя в сучасному суспільстві, серед яких — комунікативна, цифрова, соціальна, громадянська, екологічна підприємницька тощо [3]. У контексті євроінтеграційного курсу України це положення набуває особливого значення, адже компетентнісний підхід стає не лише педагогічною методикою, а й інструментом гармонізації української освіти з європейським освітнім простором.

Впровадження ключових компетентностей у національні освітні стандарти сприяє наближенню системи освіти України до Європейської рамки кваліфікацій (EQF), що передбачає орієнтацію на результати навчання, здатність до самостійного мислення, ініціативу, підприємливість і соціальну відповідальність. Це дозволяє забезпечити порівнянність українських дипломів, мобільність студентів і викладачів, а також підвищує конкурентоспроможність випускників на європейському ринку праці.

Компетентнісний підхід у такому розумінні сприяє професійній і громадянській інтеграції українських фахівців у спільний європейський простір, формує нову культуру навчання, побудовану на цінностях демократії, толерантності, критичного мислення й соціальної відповідальності. Отже, розвиток базових компетентностей, визначених ЄС, — це не лише крок до підвищення якості освіти, а й важлива складова процесу євроінтеграції України, що забезпечує відповідність національної освіти сучасним європейським стандартам.

В українському освітньому контексті компетентнісний підхід реалізується через оновлення державних стандартів освіти, які орієнтують навчальний процес на досягнення очікуваних результатів навчання, виражених у компетентностях [4].

У практиці викладання гуманітарних дисциплін компетентнісний підхід реалізується через: проєктне навчання, коли студенти створюють реальний продукт (звіти, моделі, презентації), застосовуючи знання на практиці, проблемно-орієнтоване навчання, що стимулює мислення, аналіз, пошук рішень; інтерактивні технології (дискусії, кейси, рольові ігри, дебати), які сприяють розвитку комунікативних і соціальних компетентностей. У викладанні гуманітарних дисциплін компетентнісний підхід проявляється передусім у тому, що навчання орієнтується не лише на засвоєння теоретичних знань, а на формування здатності діяти — застосовувати знання у практичних ситуаціях. Одним із найефективніших способів реалізації цього підходу є проєктне навчання, коли студенти стають активними учасниками освітнього процесу, а не пасивними слухачами, створюючи реальні або моксимально наближені до реальних продукти (аналітичні звіти, соціальні проєкти, освітні блоги, сценарії заходів тощо). Так, наприклад, під час вивчення курсу *«Філософія»* студенти можуть підготувати груповий проєкт на тему «Етичні виклики

штучного інтелекту», де поєднають філософські знання з сучасними технологічними проблемами.

Треба зазначити, що компетентнісний підхід суттєво змінює роль педагога — викладач стає фасилітатором навчання, який створює умови для самостійної діяльності студентів, він вже не є єдиним джерелом інформації. Навчальний процес перетворюється на співпрацю викладача і студента, де цінуються ініціатива, творчість і вміння діяти. Такий підхід сприяє розвитку особистості, здатної самостійно здобувати знання, критично мислити, приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися до змін у професійному середовищі.

Компетентнісний підхід є ключовою основою реформування освіти в Україні та світі. Його впровадження спрямоване на формування компетентної, відповідальної та мобільної особистості, здатної до безперервного навчання та ефективної діяльності в умовах динамічного суспільства. При цьому Завдання педагога полягає не лише у передачі знань, а у створенні освітнього середовища, у якому студент набуває досвіду самостійного мислення, комунікації та дії.

Література :

1. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : теоретичні засади і практична реалізація. Київ : Педагогічна думка, 2011. 256 с.

2. Європейський парламент і Рада ЄС. Рекомендації щодо ключових компетентностей для навчання протягом життя (2018/С 189/01). *Офіційний журнал ЄС*, 2018.

3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. *Інтерактивні технології навчання*. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

4. Онопченко Г. В. Компетентнісний підхід у професійній освіті : теорія та практика. Полтава : ПНПУ, 2019. 180 с.

УДК: 378.147:37.013.87

АНДРАГОГІЧНИЙ ПІДХІД У ВИЩІЙ ОСВІТІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

Черкашина Ж.В., канд. пед. наук, доцент
Сук О.Є., здобувачка гр. ТПТ-51-25
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система вищої освіти перебуває в процесі глибоких трансформацій, спрямованих на гуманізацію, індивідуалізацію та практичну орієнтацію навчання. Одним із перспективних напрямів є впровадження андрагогічного підходу, тобто орієнтації на принципи навчання дорослих. Оскільки сьогодні значна частина студентів вищої школи — дорослі люди, які мають певний життєвий і професійний досвід, актуальним є питання, як зробити навчальний процес більш самостійним, гнучким і практикоорієнтованим [1].

Основоположником андрагогічного підходу вважають відомого американського педагога Малкольма Ноулза, який визначив ключові принципи навчання дорослих: самостійність і внутрішня мотивація; використання попереднього досвіду як ресурсу; орієнтація на практичні цілі; проблемно-орієнтоване навчання [2].

У контексті вищої освіти андрагогіка передбачає перехід від моделі «викладач передає знання» до моделі «партнерське навчання», де викладач виступає фасилітатором, а студент — активним учасником навчального процесу [3]. Такий підхід змінює не лише структуру навчання, а й його ціннісні орієнтири: навчання стає діалогічним, практичним і орієнтованим на реальні потреби особистості. Саме тому постає питання про можливості і обмеження реалізації андрагогічного підходу у сучасній вищій освіті.

Реалізація принципів андрагогіки у вищій школі відкриває низку переваг, які сприяють підвищенню якості освітнього процесу та особистісному зростанню студентів. Однією з ключових серед них є підвищення навчальної мотивації, адже саме від рівня внутрішньої зацікавленості залежить ефективність засвоєння знань і розвиток професійних компетентностей. Андрагогічні методи сприяють внутрішній мотивації студентів, адже навчальний матеріал має безпосередній зв'язок із реальними життєвими та професійними ситуаціями. Коли студенти бачать практичну цінність знань, вони стають більш активними учасниками процесу [4]. Безсумнівною перевагою є розвиток самостійності, оскільки використання індивідуальних та групових проєктів, самооцінювання і портфоліо сприяють формуванню навичок самоорганізації, критичного мислення і рефлексії. Це відповідає запитам сучасного ринку праці. Саме в цьому контексті особливої ролі набувають дуальна освіта**,** стажування, проблемні кейси та навчання через досвід, які поєднують теоретичне навчання у закладі освіти з безпосередньою практичною діяльністю на підприємствах, тобто поєнують теорію з практикою [5]. Крім того, велику роль відіграють такі форми навчання, як змішане, модульне, дистанційне, що завдяки розвитку цифрових компетентностей дозволяють поєднати освіту з роботою.

Як бачимо, андрагогічний підхід відкриває широкі можливості для розвитку професійних та «м'яких» навичок студентів, підвищення мотивації та формування самостійності, однак, водночас він стикається з певними обмеженнями. До них належать як організаційні та ресурсні фактори, так і психологічні особливості студентів, що можуть впливати на ефективність впровадження партнерського навчання та активних методів. Суттєво обмежує розвиток андрогогічного підходу традиційна освітня культура: значна частина навчальних закладів сьогодні ще великою мірою орієнтовані на педагогічну модель навчання, коли викладачі залишаються

носіями авторитарної ролі, що суперечить партнерській природі андрагогіки. Причина цього – недостатній досвід викладачів, які не готові визнати, що андрагогічна діяльність вимагає не лише знань, а й фасилітаційних, комунікативних, коучингових умінь. Крім того, навчальні групи сьогодні переважно складаються з різновікових студентів із різним рівнем досвіду, що потребує індивідуалізації навчання, складної у великих аудиторіях.

Таким чином, незважаючи на очевидні переваги андрагогічного підходу, зазначені обмеження вказують на необхідність системного впровадження конкретних заходів для підвищення його ефективності. Саме виходячи з виявлених проблем, можна сформулювати декілька практичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію освітнього процесу та адаптацію навчання до сучасних вимог професійної підготовки. Перш за все, необхідним є системне підвищення кваліфікації викладачів із питань андрагогіки, впровадження компетентнісних та проблемно-орієнтованих методів навчання, посилення співпраці між закладами освіти та роботодавцями. Завдяки цьому андрагогічний підхід у вищій освіті може відкрити значні можливості для модернізації освітнього процесу: підвищити мотивацію, зробити навчання практикоорієнтованим. Водночас обмеження вимагають цілеспрямованої політики розвитку андрагогічних компетентностей у викладачів і керівників закладів освіти.

Ефективна інтеграція андрагогічних принципів може стати одним із ключових чинників формування університету, здатного навчати протягом життя.

Література :

1. Knowles M. S. Andragogy in Action : Applying Modern Principles of Adult Education. San Francisco : Jossey-Bass, 1984. 231 p.

2. Окольнича Т. В. Андрагогічний підхід у підготовці здобувачів

вищої освіти: традиції і тенденції розвитку. *Педагогічні науки*. 2023. № 104. С. 55–62.

3. Дубасенюк О. А. Андрагогічний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти. *Journal of Adult Education*. 2024. № 3. С. 12–19.

4. Melliofatri, A., Wahyuni R. Models for Andragogy : A Systematic Review and Meta-Analysis. *ESIC Conference Proceedings.* 2024. URL : https://esiculture.com/index.php/esiculture (дата звернення: 09.11.2025).

5. Digital Andragogical Competences of Ecuadorian Higher Education Teachers during the COVID-19 Pandemic. European Journal of Educational Research. 2021. Vol. 10(2). URL : https://www.eu-jer.com/digital-andragogical-competences-of-ecuadorian-higher-education-teachers-during-the-covid-19-pandemic (дата звернення: 09.11.2025).

УДК 378:147

КЕЙС-МЕТОД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТА ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Тарасенко О. Д. старша викладачка, наук.спів.
Військова академія (м. Одеса)
Молодовська Ю. С., старша психологиня
ГО «Десяте квітня» в Одеській області
Пірняк В. О. начальниця відділу правового аналізу
юридичного управління апарату Одеської обласної ради
Критенко О. В., наукова співробітниця
Житомирський військовий інститут ім. С. П. Корольова

Батьківщиною кейсів є США, а саме Школа бізнесу Гарвардського університету, де у 1920 р., окрім традиційних занять (лекцій, практикумів),

введено в навчальний процес додаткові, які проводились у формі дискусії зі студентами з розбору конкретної, реальної ситуації. У Західній Європі кейси почали активно використовуватися з 60-х рр. XX ст. Серед зарубіжних вчених, які активно працювали над питаннями використання кейсів можна назвати Е. Монтера, М. Лідере, М. Норфі. У вітчизняній практиці застосування кейсів знаходиться на початковому етапі розвитку. Проте плідно працюють у цьому напрямку спеціалісти українського Центру інновацій та розвитку, серед яких Ю. Сурмін, А. Сидоренко, В. Лобода.

Кейс-метод є методом інтерактивних технологій колективно-групової форми навчання (за О. Пометун). Так, кейс (кейс-стаді) (з лат. – казус – заплутаний випадок, ситуація) – це спеціально підготовлений навчальний матеріал, який містить структурований опис ситуацій, які запозичені з реальної практики. Учасник завжди може придумати свій неповторний варіант рішення.

Мета кейс-методу – спільними зусиллями групи курсантів (студентів, слухачів) проаналізувати ситуацію – кейс, яка має місце у реальному житті і розробити практичне її рішення; закінчення процесу – оцінка запропонованих алгоритмів і вибір кращого в контексті поставленої проблеми. Кейси повинні бути правдивими, реалістичними, однак, в той же час, не обтяженими деталями, бути за тематикою зв’язаними з матеріалом, що вивчається.

Застосування кейс-методу формує такі навички: аналітичні (виділяти суттєву і несуттєву інформацію, аналізувати, класифікувати, мислити чітко і логічно); практичні (вміння застосувати теоретичні знання на практиці); творчі (знаходити альтернативні рішення, розв’язки); комунікативні (вміння вести дискусію, переконувати, кооперуватися в групи); соціальні (вміння слухати, контролювати себе, оцінювати поведінку людей). Переваги технології: можливість перевірити теорію на

практиці; отримання навичок роботи у команді; уміння формулювати питання, аргументувати відповідь; розвиток системи цінностей, життєвих установок, своєрідного професійного світосприйняття; розвиток самостійного мислення; уміння; навчитися знаходити найбільш раціональне рішення поставленої проблеми.

Необхідно зауважити, що кейс-метод активно використовується в освітньому процесі та публічному управлінні.

Тож, у Військовій академії (м. Одеса) розроблено і було впроваджено у навчальний процес на курсах підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників такі кейси: Кейс № 1: «Формування лідерських якостей у курсантів військового вишу». Ситуація: Ви – викладач вищого військового навчального закладу. У вашій групі є курсанти з різним рівнем мотивації та лідерських якостей. Дехто проявляє ініціативу, бере на себе відповідальність у навчанні та тренуваннях, а інші займають пасивну позицію. Командування поставило перед вами завдання: підвищити рівень лідерських якостей курсантів та сформувати в них відповідальність за підрозділ. Завдання:1. Які методи педагогічного впливу ви використаєте для розвитку лідерських якостей? 2. Як мотивувати пасивних курсантів до активної участі в навчальному процесі? 3. Як організувати групову роботу, щоб кожен курсант відчув відповідальність за загальний результат? 4. Які інноваційні підходи (ігрові методики, ситуаційне моделювання тощо) можуть допомогти у вихованні лідерів? Додаткові умови: 1. У групі є 20 осіб, з них 5 курсантів явно виражені лідери, 10 – нейтральні, 5 – пасивні. 2. У розпорядженні є тиждень для проведення навчального модуля з лідерства. 3. Можливе використання симуляційних тренувань, рольових ігор, фізичних випробувань тощо. Кейс № 2: «Використання штучного інтелекту в підготовці військових фахівців». Ситуація: У Вашому вищому військовому навчальному закладі впроваджують технології штучного інтелекту (ШІ) для покращення

навчального процесу. Зокрема, планується використання ШІ в аналізі навчальних досягнень курсантів, автоматизованих симуляціях бойових ситуацій і персоналізованому навчанні. Проте, серед викладачів і курсантів існує певний скептицизм і страх перед ШІ: 1. Деякі викладачі побоюються, що ШІ може замінити їхню роль у навчанні. 2. Курсанти не довіряють системам на основі ШІ, вважаючи, що вони можуть бути упередженими або неточними. 3. Командування вимагає, щоб ШІ став ефективним доповненням до освітнього процесу, а не просто формальністю. Завдання: 1. Як переконати викладачів у тому, що ШІ є помічником, а не конкурентом? 2. Які приклади використання ШІ в навчанні можна впровадити у військовому закладі? 3. Як мотивувати курсантів активно використовувати ШІ у своїй підготовці? 4. Які ризики пов'язані із застосуванням ШІ у військовій освіті, і як їх мінімізувати? 5. Як забезпечити етичне використання ШІ у навчальному процесі? Додаткові умови: 1. Ви маєте два місяці для впровадження перших елементів навчання з використанням ШІ. 2. Доступні ресурси: симулятори бойових ситуацій, адаптивні освітні платформи, чат-боти для відповідей на запитання курсантів. 3. Командування очікує конкретного плану впровадження з чіткими результатами.

Варто акцентувати увагу, що велику кількість кейсів відпрацьовують майбутні держслужбовці та представники управлінської сфери в Одеському регіональному інституті державного управління і саме на таких дисциплінах: стратегічне управління, територіальна організація публічної влади, управління проєктами в публічній сфері. Активно використовується кей-стаді і у Національному університеті «Одеська національна морська академія»: нещодавно здобувачі спеціальності «Менеджмент» взяли участь у двох бінарних лекціях з управління персоналом, де викладачі поєднали теоретичні знання студентів із реальними кейсами сучасного HR-менеджменту. У Практикумі з

публічного управління та адміністрування знаходмо дуже цікаві кейси, розроблені провідними фахівцями та науковцями: Хаджирадєва С., Шевцова О. «Новий шовковий шлях», Наулік Н. «Стратегічне управління розвитком регіонів у розвинених країнах світу в умовах децентралізації», Біла О. «Перший день на новій посаді». 08 листопада в Одесі на науковій конференції «Регіональний розвиток Одещини: синергія успіху» було представлено успішні результати кейсів з партнерства.

Вищезазначений матеріал дає право твердити, що кейс-метод як активний метод навчання та як технологія у вирішенні управлінських завдань заслуговує на увагу, а його використання у сфері освіти та публічному управлінні дасть змогу у якнайшвидший час та креативно вирішити ряд актуальних питань та завдань.

Література :

1. Дорошенко Г. Г. Сучасні інноваційні технології управління в контексті формування нових систем поглядів на управління. Київ, 2024. С. 14-18.

2. Практикум з публічного управління та адміністрування: зб.навч. кейсів для професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за спец. «Публічне управління та адміністрування». К., 2022. 160 с.

3. Спільна директива стратегічних командувань НАТО «Освіта та індивідуальна підготовка»: (075-007),10 вересня 2025.

4. Тарасенко О., Остапчук Т., Білий Д. Активні методи навчання як основа трансформації військової освіти (на прикладі навчальних занять із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»: *зб. тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції.* Одеса, 17 жовтня 2025 р. Одеса: Військова академія (м. Одеса). с. 110.

УДК 378.147:37.091.12

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ ВИКЛАДАННЯ У СВІТЛІ ІННОВАЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Чаус І.В. аспірант
Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. У доповіді розглядаються сучасні педагогічні концепції, що виникають у відповідь на глобальні технологічні трансформації. Аналізуються інноваційні підходи до організації навчального процесу, їх переваги та виклики, а також перспективи впровадження в освітню практику. Ключові слова:інновації в освіті, цифрова трансформація, STEM, персоналізоване навчання, гейміфікація, педагогічні технології

Вступ. У сучасному світі освіта постає не лише як інструмент передачі знань, а як динамічна система, що реагує на глобальні виклики, технологічні прориви та зміну соціальних очікувань. Цифровізація, розвиток штучного інтелекту, поширення мобільних технологій та зміна парадигми спілкування між людьми — усе це формує нові вимоги до освітнього процесу. Традиційні моделі викладання, засновані на репродуктивному підході, дедалі більше втрачають актуальність, поступаючись місцем гнучким, інтерактивним і персоналізованим формам навчання.

У цьому контексті виникає потреба в переосмисленні педагогічних стратегій, що враховують не лише зміст навчання, а й його форму, засоби, темп і контекст. Нові концепції викладання базуються на принципах конструктивізму, компетентнісного підходу, педагогіки партнерства та інклюзивності. Вони спрямовані на розвиток критичного мислення, творчості, здатності до самонавчання та адаптації в умовах постійних змін.

Метою даної доповіді є аналіз сучасних концепцій викладання, що

виникають у світлі інноваційних досягнень, а також визначення їх потенціалу для трансформації освітнього середовища. Особлива увага приділяється технологічним інструментам, які забезпечують реалізацію нових підходів, та викликам, що супроводжують їх впровадження.

Теоретичні засади інноваційного викладання. Інноваційна педагогіка ґрунтується на таких ключових принципах:

- Компетентнісний підхід, що передбачає формування життєвих, професійних і соціальних компетентностей.

- Конструктивізм, згідно з яким знання формуються через активну діяльність, рефлексію та взаємодію.

- Людиноцентризм, що акцентує увагу на індивідуальних потребах, мотивації та здібностях здобувача освіти.

- Педагогіка партнерства, яка передбачає співпрацю між учнем і вчителем, спільне прийняття рішень та розвиток емоційного інтелекту.

Ці принципи створюють основу для впровадження нових освітніх моделей, що відповідають викликам сучасності.

Нові концепції викладання наступні:

Персоналізоване навчання. Цей підхід передбачає адаптацію змісту, темпу та форм навчання до індивідуальних особливостей учня. Завдяки використанню цифрових платформ, аналітики освітніх даних та гнучких освітніх траєкторій, персоналізоване навчання сприяє підвищенню мотивації, самостійності та академічної успішності.

STEM та STEAM-освіта. Інтеграція природничих наук, технологій, інженерії, мистецтва та математики сприяє розвитку міждисциплінарного мислення, творчості та інноваційності. Такий підхід дозволяє формувати навички, необхідні для успішної професійної реалізації в умовах цифрової економіки.

Гейміфікація. Використання ігрових механік (бали, рівні, нагороди, змагання) у навчальному процесі підвищує мотивацію, залученість та

емоційне включення учнів. Гейміфікація сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання, розвитку навичок співпраці та саморегуляції.

Проєктне та проблемно-орієнтоване навчання. Ці моделі передбачають активну участь учнів у вирішенні реальних або змодельованих проблем, що сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок, командної роботи та здатності до презентації результатів.

Технологічні інновації в освітньому процесі такі :

Штучний інтелект : застосування AI у навчанні дозволяє створювати адаптивні освітні платформи, автоматизувати оцінювання, формувати персоналізовані рекомендації та аналізувати освітні дані.

Доповнена та віртуальна реальність : AR/VR технології забезпечують занурення в навчальне середовище, моделювання складних процесів, візуалізацію абстрактних понять та підвищення емоційної залученості учнів.

Хмарні сервіси та LMS-системи : ці інструменти сприяють організації дистанційного навчання, забезпечують доступ до навчальних ресурсів, моніторинг успішності та зворотний зв’язок.

Мобільне навчання : забезпечує гнучкість у часі та просторі, інтегрує навчання в повсякденне життя, сприяє формуванню навичок самостійного здобуття знань.

Переваги та виклики інноваційного викладання наступні : Серед переваг: Підвищення мотивації та залученості учнів.

- Розвиток цифрових компетентностей.
- Гнучкість та доступність начального процесу.
- Можливість індивідуалізації навчання.

Виклики: Цифрова нерівність та обмежений доступ до технологій.

- Перевантаження інформацією та зниження концентрації уваги.
- Потреба в новій педагогічній культурі та підготовці кадрів.

- Етичні питання використання даних та алгоритмів.

Висновок. Інноваційні концепції викладання є не просто реакцією на технологічний прогрес — вони відображають глибокі зміни у розумінні сутності освіти, її цілей та засобів. Перехід від авторитарної моделі до партнерської, від стандартизованого навчання до персоналізованого, від пасивного засвоєння знань до активного їх конструювання — усе це свідчить про еволюцію педагогічного мислення.

Впровадження нових концепцій викладання потребує комплексного підходу: оновлення освітніх програм, підготовки педагогічних кадрів, створення інфраструктури для цифрового навчання та формування нової культури взаємодії в освітньому середовищі. Водночас важливо зберігати баланс між технологічними можливостями та гуманістичними цінностями освіти, забезпечуючи розвиток особистості, її самореалізацію та соціальну відповідальність.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на емпіричну перевірку ефективності нових моделей викладання, адаптацію інновацій до різних освітніх контекстів та розробку стратегій їх сталого впровадження. Освіта майбутнього — це освіта, що навчає не лише знати, а й мислити, творити, співпрацювати та жити в гармонії з технологіями і світом.

Література :

1. Бережна Т. І., Бессараб Н. А. Інноваційні технології в освітньому середовищі Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. №5 (02).

2. Ткаченко А. Інновації у вищій освіті: нові підходи та технології навчання. *Економіка та суспільство*. 2024. №3.

3. Ребуха Л. З. та ін. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія. Тернопіль : ЗУНУ, 2022.

УДК 378.147:658.5:004(477)

АКТУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ІНЖЕНЕРНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

Обнявко Т.С., к.е.н., доцент
Військова академія (м. Одеса)

Четверта промислова революція (Індустрія 4.0) поєднує кіберфізичні системи, Інтернет речей, аналіз великих даних і штучний інтелект, що радикально змінює виробничі процеси. В умовах Індустрії 4.0 інженерам потрібні нові ролі в проєктуванні й управлінні інтегрованими технологіями. Для України, що водночас проводить цифровізацію і протистоїть викликам війни, модернізація інженерної освіти стала стратегічною необхідністю. У Європейському дослідницькому звіті зазначається, що сучасна промисловість потребує «висококваліфікованих, гнучких, емоційно й соціально інтелектуальних» спеціалістів, тоді як багато компаній, особливо МСП, відчувають гострий дефіцит таких кадрів [1]. Цей глобальний дефіцит інженерних компетентностей вимагає переосмислення змісту освіти з огляду на швидкі технологічні зміни.

Інженерна освіта еволюціонувала від вузькопрофільних дисциплінарних підходів XX сторіччя до міждисциплінарної моделі STEM-інтеграції. Сучасний інженер 4.0 – це фахівець із системним мисленням, здатний координувати синергію різнорідних технологій і забезпечувати стійкість складних автоматизованих систем. Така здатність вирішувати комплексні технічні та організаційні проблеми стала однією з

нових функціонально-технічних навичок, необхідних для подолання комплексності сучасних викликів.

Профіль інженера 4.0 передбачає баланс між технічними знаннями та соціально-комунікативними компетентностями. До технічних компетенцій належать штучний інтелект і машинне навчання (для передбачувальної аналітики та оптимізації), Інтернет речей і хмарні обчислення (для вбудованих систем і моніторингу), адитивне виробництво і CAD/CAM (для швидкого прототипування) та робототехніка з автоматизацією (для гнучких автономних ліній). Ці знання дозволяють інженерам інтегрувати кіберфізичні компоненти та гарантувати надійність виробництва. Одночасно не менш важливими є системне мислення, креативність, комунікація та вміння працювати в багатофункціональних командах [2]. Як відзначають дослідники, інженери повинні вміти ефективно співпрацювати та вирішувати складні проблеми в команді [2], а також швидко адаптуватися до нестандартних ситуацій. Також у профіль входять критичне мислення та етичне лідерство для відповідального управління ризиками в автономних системах. Експерти підкреслюють, що цифрова грамотність і готовність до безперервного навчання є ключовими навичками для інженера XXI століття [3]: вони дають змогу швидко опановувати нові технології та підтримувати конкурентоспроможність протягом кар’єри.

Необхідність оновлення навчальних планів підтверджують і міжнародні рамки. Наприклад, програма CDIO 3.0 і рекомендації ABET акцентують інтеграцію цифрових технологій у всі етапи інженерної підготовки, а не виділення окремого курсу. У Звіті ЄС зазначається, що розробка майбутніх освітніх програм – складне завдання: багато університетів досі функціонують у режимі ізольованих традиційних дисциплін, тоді як нова індустріальна епоха вимагає принципово нових міждисциплінарних підходів і впровадження ІТ-технологій [1]. Це означає,

що цифрові компетенції (штучний інтелект, Інтернет речей, аналіз великих даних тощо) мають бути інтегровані у всі базові інженерні дисципліни, а не вивчатися як ізольований модуль.

Важливо також згадати про роль взаємодії університетів, науки та промисловості за моделлю «тріадної спіралі». Дослідники наголошують, що вирішення складних науково-технічних завдань можливе лише за умови тісної інтеграції освіти, наукових досліджень і виробництва [2]. Наразі в Україні мережа центрів Індустрії 4.0 (аналогів європейських DIH) розвивається переважно на волонтерських засадах та не має сталого фінансування, що обмежує їхню здатність проводити цифрові аудити та консалтинг для МСП. Через це студенти мають менше можливостей для практики на реальних виробництвах, що посилює невідповідність їхньої підготовки потребам ринку праці.

Для подолання цих викликів навчальні заклади мають перейти до інноваційних методів викладання. У пріоритеті – створення навчальних фабрик і віртуальних лабораторій, які імітують реальні виробничі середовища й забезпечують студентам практичний досвід застосування технологій Індустрії 4.0. Широке використання тематичних досліджень та проєктного навчання дозволить студентам безпосередньо аналізувати реальні завдання промисловості та готуватиме їх до роботи в гібридних і віддалених командах (що особливо актуально в період воєнного часу).

Таким чином, оновлення інженерних навчальних програм має бути комплексним і результат-орієнтованим. Потрібно забезпечити баланс між поглибленим вивченням новітніх технологій (штучний інтелект, Інтернет речей, аналіз великих даних тощо) та формуванням наскрізних компетенцій (системне мислення, етичне лідерство, креативність). Однією з головних проблем залишається відсутність повноцінної тріади «університет-держава-бізнес» через брак державної підтримки

інноваційних хабів, що обмежує практичне залучення студентів у виробничі процеси.

На основі проведеного аналізу доцільно рекомендувати: по-перше, уніфікувати цифрові знання з фундаментальними дисциплінами (за зразком CDIO 3.0) і розвивати міждисциплінарні програми; по-друге, запровадити навчальні фабрики і віртуальні лабораторії для практичних навичок; по-третє, системно розвивати етичне лідерство і менеджмент навичок у освітньому процесі; по-четверте, посилити державну підтримку цифрових інноваційних хабів (DIH/Центрів 4.0) для створення стабільних майданчиків стажувань і тіснішої інтеграції виробництва з освітою. Реалізація цих кроків дасть змогу українській інженерній освіті підготувати конкурентоспроможних фахівців, готових очолити цифрову трансформацію економіки.

Література :

1. European Commission. *Skills for industry curriculum guidelines 4.0: Future-proof education and training for manufacturing in Europe: final report.* Luxembourg: Publications Office of the EU, 2020. 214 p. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/845051d4-4ed8-11ea-aece-01aa75ed71a1 (дата звернення: 01.11.2025).

2. Стрижак О., Козубова Н., Пономаренко О. Управління безперервним навчанням для фахівців інженерних спеціальностей в контексті Індустрії 4.0. *Development Service Industry Management.* 2025. № 3. С. 92-97.

3. Київська школа економіки. *Ринок праці інженерів та працівників з нетехнічною освітою (повна версія).* Київ, 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/09/Povna-versiya.-Rinok-pratsi-inzheneriv-ta-robitnikiv-z-profesii--no-tehnichnoyu-osvitoyu.pdf (дата звернення: 03.11.2025).

УДК 378.147:004:811.111

ІНТЕГРАЦІЯ STEAM ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Комар О. С., старший викладач
Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини

Освіта STEAM (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика) пропонує нові підходи до викладання, розширюючи можливості вивчення англійської мови. Інтеграція STEAM-технологій у мовну освіту підвищує мотивацію, стимулює критичне мислення та забезпечує творче, практично орієнтоване засвоєння мови.

Підходи STEAM передбачають використання інтерактивних інструментів, цифрових платформ і мультимедійних ресурсів, що враховують різні стилі навчання. Для здобувачів англійської мови такі технології підвищують мотивацію та залученість у процес навчання. Заняття, пов’язані з кодуванням або цифровим сторітелінгом, сприяють розвитку критичного мислення, умінь розв’язувати проблеми та творчого самовираження англійською мовою.

Інтеграція STEAM у процес вивчення англійської мови забезпечує його актуальність і практичну спрямованість, пов’язуючи мовне навчання з реальними життєвими навичками. Проєктна діяльність у межах STEAM сприяє розвитку співпраці, комунікації та вмінню ефективно використовувати англійську мову в колективному та професійному контекстах.

Використання кодування в навчанні англійської мови, зокрема через платформи *Scratch* чи *Twine*, сприяє розвитку навичок письма та читання завдяки створенню інтерактивних історій англійською мовою. Проєкти з

3D-друку також стимулюють творче самовираження, дозволяючи студентам виготовляти об’єкти, пов’язані з вивченими темами, описувати їх англійською та презентувати результати, поєднуючи мовну практику з технологічною діяльністю [3; 322].

Використання цифрових платформ, таких як *Canva* чи *Adobe Spark,* сприяє розвитку мовних і візуальних навичок студентів. Створення інфографіки, презентацій і плакатів англійською мовою формує вміння чітко та творчо передавати інформацію, поєднуючи візуальні елементи з мовним змістом для глибшого розуміння та засвоєння матеріалу [3; 325].

Інтеграція STEAM у процес вивчення англійської мови поєднує мовну освіту з реальними завданнями та сучасними компетентностями, роблячи навчання більш змістовним і практичним. Використання 3D-друку для створення об’єктів за тематикою курсу сприяє контекстуальному засвоєнню лексики, тоді як робота з цифровими медіа — подкастами, відео чи аудіопроєктами — формує навички автентичного мовлення та самовираження в англійській мові [2; 176].

Творчість є ключовим елементом підходу STEAM, що робить його ефективним інструментом у вивченні мови. Поєднання англійської мови з мистецтвом, цифровими медіа та сторітелінгом сприяє особистісному залученню студентів і формує глибший зв’язок із мовним середовищем. Використання анімації та кодування дає змогу створювати інтерактивні історії, що розвивають мовну точність і креативність. Поєднання візуального мистецтва з поезією через цифрові інструменти поглиблює емоційне сприйняття мови та робить навчання більш особистісно значущим [1; 63].

Залучення елементів STEAM забезпечує студентам конкурентну перевагу, формуючи навички роботи з цифровими платформами та програмами. Ознайомлення з основами кодування розвиває аналітичне мислення, а створення цифрових презентацій удосконалює мовну та

технічну компетентності, необхідні для академічного й професійного середовища. Такий підхід робить навчання більш інтерактивним і цікавим, а також сприяє глибшому засвоєнню матеріалу через практичну діяльність.

Література :

1. Кікоть Г. В. STEM-освіта як засіб формування критичного мислення учнів на уроках англійської мови. *Таврійський вісник освіти*. 2019. Вип. 1. С. 62–69.

2. STEM-освіта: науково-практичні аспекти та перспективи розвитку сучасної системи освіти : *матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 18 жовтня – 26 листопада 2021 р.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 316 с.

3. David Francis, Amy Stephens. English Learners in STEM Subjects : Transforming Classrooms, Schools, and Lives. Washington, DC : The National Academies Press, 2018. 342 p.

УДК: 378.147:37.018.43(477)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Костенко Ю.О., к.т.н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Підготовку викладача до будь-якого виду аудиторних занять — лекцій, практичних, лабораторних тощо — умовно можна поділити на

кілька етапів:

- підготовку до складання плану-конспекту;
- складання плану-конспекту та його затвердження;
- підготовку матеріально-технічної бази до занять.

Найвідповідальнішим етапом у підготовці до заняття є підготовка до складання плану-конспекту. Саме на цьому етапі викладач визначає основну структуру заняття — його план. Підготовка викладача до складання плану-конспекту починається з усвідомлення теми, визначення мети заняття, відбору та вивчення навчальної літератури.

Усвідомлення теми означає конкретизацію її змісту та обсягу з урахуванням часу, відведеного на заняття, а також визначення сутності питань, які випливають із теми. Важливо ознайомитися з методичними рекомендаціями, викладеними у програмах навчальної дисципліни та методичних вказівках.

Відбираючи літературу, викладач насамперед має визначити перелік основних документів (стандартів, методичних вказівок, наказів, інструкцій, оглядів тощо), що містять відомості, необхідні для проведення занять. Після відбору літератури викладач уважно її вивчає й визначає, які технічні засоби навчання та наочні матеріали доцільно використати для якіснішого засвоєння нового матеріалу, а також які схеми, таблиці, графіки чи інші ілюстративні матеріали слід підготувати до занять.

Після вивчення літератури викладач переходить до розроблення плану вивчення нового матеріалу. План має складатися з питань і підпитань, розміщених у логічній послідовності. Питання повинні бути стислими, зрозумілими та відповідати суті навчального матеріалу. Водночас варто визначити, скільки часу із загального обсягу заняття доцільно витратити на кожен елемент, а також продумати методичні прийоми, які забезпечать максимальну ефективність засвоєння.

Завершальним етапом першої частини підготовки є складання

загального плану проведення заняття. Його структура залежить від типу заняття, але зазвичай містить такі елементи:

- підготовку студентів до роботи;
- перевірку знань з попереднього матеріалу, оголошення теми, мети та плану нового заняття;
- виклад нового матеріалу;
- закріплення знань, підбиття підсумків;
- надання завдань для самостійної роботи тощо.

Для кожного елементу заняття визначається обсяг часу з урахуванням загального бюджету. Важливо розподілити час так, щоб усі частини заняття були повністю відпрацьовані, а наприкінці залишився резерв часу для відповідей на запитання студентів.

Після складання загального плану доцільно перевірити правильність розподілу часу між частинами, відповідність відібраного навчального матеріалу та рівень складності завдання. Якщо виявлено перевантаження матеріалом, потрібно скоротити його обсяг або провести ретельніший відбір відповідно до рівня підготовки студентів. За потреби допускається зміна структури заняття — наприклад, скорочення опитування чи етапу закріплення.

В умовах воєнного стану в Україні організація підготовки до аудиторних занять потребує особливої гнучкості. Викладачам важливо враховувати можливі перебої з електропостачанням, інтернетом, безпекові ризики, необхідність переходу на дистанційний або змішаний формат. Тому під час планування занять доцільно передбачати альтернативні форми проведення, резервні матеріали та способи комунікації зі студентами.

До таких альтернативних форм можна віднести:

- дистанційне навчання з використанням онлайн-платформ (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams), що забезпечує проведення лекцій,

практичних занять та консультацій у режимі реального часу;

- асинхронне навчання, коли матеріали, відео, тести та завдання розміщуються на освітніх платформах (Google Classroom, Moodle) і можуть бути опрацьовані студентами у зручний час;

- змішаний формат (blended learning), який поєднує очні зустрічі за можливості з дистанційною або самостійною роботою;

- модульно-компетентнісний підхід, що дозволяє студентам опановувати матеріал за окремими модулями відповідно до індивідуального темпу та умов;

- мобільне навчання із використанням мобільних додатків (Kahoot!, Quizlet, Telegram-ботів) для тестування, зворотного зв'язку й організації коротких завдань;

- офлайн-пакети навчальних матеріалів, які можуть бути використані без доступу до мережі інтернет;

- інтерактивні проєктні або дослідницькі форми, що сприяють командній роботі студентів навіть за умов дистанційної взаємодії.

Забезпечення безперервності освітнього процесу в умовах воєнного стану вимагає від викладачів високого рівня адаптивності, методичної підготовки та творчого підходу. Гнучке планування, використання цифрових технологій і продумана комунікація зі студентами дають змогу зберегти якість навчання та підтримати мотивацію до професійного зростання, навіть у складних обставинах сьогодення.

Література :

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти XXI століття : пошук смислів і стратегій розвитку. Київ : Педагогічна думка, 2021. 312 с.

2. Концепція розвитку педагогічної освіти в Україні : затверджено наказом МОН України від 16.07.2018 № 776. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0776729-18 (дата звернення 10.11.2025)

3. Національний університет «Києво-Могилянська академія». *Організація освітнього процесу в умовах воєнного стану : методичні рекомендації.* Київ, 2022. 28 с.

4. Ковальчук Л. О., Семеног О. М. Інноваційні підходи до викладання у закладах вищої освіти в умовах цифрової трансформації. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2023. № 2. С. 45–53.

УДК 378.147:004.056

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Крайнюк О. В., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-догодній університет

У сучасних умовах стрімкої цифровізації, гібридних загроз і трансформаційних процесів, спричинених воєнним станом, система вищої освіти України стоїть перед необхідністю глибокого переосмислення підходів до підготовки фахівців нового покоління. Динамічний розвиток технологій, глобальний дефіцит висококваліфікованих кадрів та постійне оновлення вимог ринку праці вимагають формування гнучких міждисциплінарних компетентностей, що поєднують знання з технічних,

управлінських, правових і соціальних сфер. Саме міждисциплінарні освітні програми стають стратегічним інструментом модернізації вищої освіти, здатним забезпечити підготовку конкурентоспроможного фахівця, який ефективно діє в умовах невизначеності, інноваційного розвитку та цифрових викликів.

Сфера кібербезпеки є показовим прикладом такої інтеграції, адже вона охоплює не лише технічні, а й управлінські, правові, психологічні та поведінкові аспекти. Поєднання цих знань формує у студентів критичне мислення, навички командної взаємодії, управління ризиками та етичну відповідальність [1].

Міждисциплінарні програми також орієнтовані на розвиток практикоорієнтованих умінь, необхідних для розв’язання комплексних завдань, що виходять за межі однієї наукової галузі [2]. Впровадження реальних освітніх кейсів, партнерство з бізнесом і державними інституціями, використання сучасних цифрових платформ, елементів гейміфікації та проєктного навчання сприяють підвищенню мотивації студентів, формуванню їхньої професійної гнучкості й готовності до викликів майбутнього [3, 4].

Для ефективної реалізації міждисциплінарних освітніх програм у сфері кібербезпеки важливо не лише визначити стратегічні орієнтири, а й проаналізувати практичні механізми їх упровадження. З цією метою доцільно узагальнити провідні підходи, інструменти та виклики, які формують сучасний освітній ландшафт у галузі цифрової безпеки. У таблиці 1 наведено порівняльну характеристику основних підходів до міждисциплінарної освіти в кібербезпеці, що відображає їх переваги, потенційні обмеження та напрями подальшого вдосконалення.

Таблиця 1 - Порівняння підходів до міждисциплінарної освіти в кібербезпеці

Підхід/Інструмент	Переваги	Виклики/Обмеження
Інтеграція технічних і гуманітарних дисциплін [5]	Формування цілісної компетентності, критичного мислення	Неоднорідність підготовки викладачів, потреба в оновленні програм
Практико-орієнтоване навчання [3]	Розвиток soft skills, адаптація до ринку праці	Недостатня кількість практичних курсів
Співпраця з індустрією [6]	Відповідність ринку праці, актуалізація знань	Потреба у гнучких партнерствах

Випускники міждисциплінарних програм краще готові до роботи в мультидисциплінарних командах, мають ширший спектр навичок і здатні швидко адаптуватися до нових загроз [7]. Такі програми сприяють формуванню дослідницької культури, гнучкості та інноваційності.

Міждисциплінарність у сучасній системі вищої освіти визначається як ключовий чинник формування нової якості підготовки фахівців. Її сутність полягає в інтеграції знань, методів і технологій із різних наукових сфер для створення єдиного інтелектуального простору, що сприяє розвитку цілісного професійного мислення. Такий підхід дозволяє здобувачам освіти не лише опановувати спеціалізовані дисципліни, а й усвідомлювати взаємозв’язки між технічними, управлінськими та гуманітарними аспектами сучасної діяльності. Міждисциплінарна освіта формує здатність мислити системно, працювати в команді, ефективно комунікувати та швидко адаптуватися до динамічних змін технологічного середовища. Вона є запорукою виховання фахівців нового покоління, спроможних розв’язувати комплексні завдання на перетині різних наукових напрямів.

Яскравим прикладом реалізації такого підходу є освітня програма «Кібербезпека автоматизованих, мехатронних і робототехнічних систем», що впроваджується у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті. Програма гармонійно поєднує підготовку у

сфері інформаційної безпеки, програмування, мехатроніки, штучного інтелекту, а також управлінських дисциплін і принципів інженерної етики. Такий зміст освіти формує в студентів комплекс компетентностей, необхідних для розроблення, захисту та ефективної експлуатації сучасних автоматизованих і робототехнічних систем. Ця модель навчання відповідає стратегічним пріоритетам розвитку цифрової економіки України та сприяє підготовці універсальних фахівців, здатних до інноваційної, дослідницької й проєктної діяльності у сфері кібербезпеки.

Сучасна система вищої освіти України перебуває у стані глибокої трансформації, що зумовлена необхідністю підготовки фахівців нового типу, а саме творчих, відповідальних, цифрово грамотних і здатних діяти в умовах глобальної невизначеності. Міждисциплінарність у цьому контексті виступає не лише освітньою тенденцією, а стратегічним напрямом модернізації змісту освіти.

Одним із головних викликів є інтеграція навчальних дисциплін у єдину логічну систему, де знання з кібербезпеки, мехатроніки, робототехніки, управління та етики не існують відокремлено, а формують єдину компетентнісну платформу. Такий підхід вимагає оновлення навчальних планів, розроблення практикоорієнтованих кейсів, що відображають реальні виробничі й управлінські ситуації, а також активного залучення студентів до проєктного навчання.

Важливою передумовою успіху є співпраця кафедр та створення освітніх консорціумів, які забезпечують обмін досвідом, спільну розробку навчально-методичних матеріалів і впровадження міждисциплінарних курсів. Не менш значущим є партнерство з бізнесом, яке дозволяє орієнтувати освітній процес на реальні потреби ринку праці, формувати у студентів професійні навички, затребувані сучасною економікою, та забезпечувати умови для їх подальшої інтеграції у виробниче середовище.

Перспективи розвитку міждисциплінарних програм полягають у створенні динамічної освітньої екосистеми, де університет, наука й бізнес діють синхронно, формуючи кадровий потенціал інноваційної, безпечної та стійкої України.

Міждисциплінарні освітні програми виступають ключовим інструментом модернізації підготовки фахівців з кібербезпеки, здатних діяти в умовах постійних технологічних змін та глобальних викликів цифрової епохи. Їх упровадження забезпечує не лише підвищення якості освітнього процесу, а й формування нової культури професійного мислення, орієнтованої на інновації, аналітичність та практичну результативність.

Такі програми створюють підґрунтя для виховання адаптивних, творчих і цифрово грамотних фахівців, які поєднують глибокі технічні знання з управлінськими, комунікативними та етичними компетентностями. Завдяки цьому вища освіта стає дієвим чинником формування кадрового потенціалу, здатного ефективно реагувати на виклики сучасного світу та забезпечувати сталий розвиток безпечного цифрового суспільства.

Література :

1. Hamburg I. Interdisciplinary Cyber Training // *Proceedings of the 2022 20th International Conference on Information Technology Based Higher Education and Training (ITHET)*. 2022. P. 1–4. DOI: https://doi.org/10.1109/ithet56107.2022.10031667.

2. Kotukh Y., Lyubchak V., Martynova N., Strakh O., Riabokin M. Establishment of interdisciplinary connections between mathematical disciplines in the context of high-quality professional training of a future cybersecurity specialist. *New Collegium*. 2022. DOI: https://doi.org/10.30837/nc.2022.1-2.85.

3. Pirta-Dreimane R., Brilingaitė A., Roponena E., Parish K., Grabis J., Lugo R., Bonders M. Try to esCAPE from Cybersecurity Incidents! A Technology-Enhanced Educational Approach. *Technology, Knowledge and Learning*. 2024. DOI: https://doi.org/10.1007/s10758-024-09769-8.

4. Tikanmäki I., Rajamäki J. Research in Education: Case Cybersecurity Project. *European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies*. 2025. DOI: https://doi.org/10.34190/ecrm.24.1.3725.

5. Pirta-Dreimane R., Brilingaitė A., Roponena E., Parish K. Multi-dimensional Cybersecurity Education Design: A Case Study. *Proceedings of the 2022 IEEE International Conference on Dependable, Autonomic and Secure Computing, Pervasive Intelligence and Computing, Cloud and Big Data Computing, Cyber Science and Technology Congress (DASC/PiCom/CBDCom/CyberSciTech)*. 2022. P. 1–8. DOI: https://doi.org/10.1109/dasc/picom/cbdcom/cy55231.2022.9927931.

6. Musina L., Gilmanov I. Cybersecurity in Education: Training and Practice. *Ekonomika i upravlenie: problemy, resheniya*. 2024. DOI: https://doi.org/10.36871/ek.up.p.r.2024.07.07.006.

7. Furnell S., Langner G., Tokola T., Andriessen J., Quirchmayr G., Luciano C. Collaborative Cybersecurity Learning: Establishing Educator and Learner Expectations and Requirements. *Lecture Notes in Computer Science*. 2022. P. 46–59. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-08172-9_4.

УДК 378.1:371.38:004.8

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШІ-АВАТАРІВ ДЛЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кисельова О.Б., к.п.н., доцент
Хміль Н.А., д.п.н., професор
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Сучасна вища освіта стоїть перед викликом радикальної трансформації, зумовленої прискореним розвитком цифрових технологій. Штучний інтелект (ШІ) є ключовим двигуном цих змін, пропонуючи інструменти для персоналізації, автоматизації та підвищення доступності освітнього контенту. Адекватне, етичне й розумне використання технологій штучного інтелекту здобувачами вищої освіти в освітньому процесі й наукових пошуках провокує появу іншого світу з новим освітнім ландшафтом, алгоритмами розвитку цивілізації, а також новими індивідуальними, соціальними й наукоємними технологіями. Сучасна реальність студента вже є неможливою без щоденного застосування ШІ, оскільки пропоновані технології мають вже зовсім не другорядну роль, а несуть важливе концептуальне й методологічне значення [4]. У своїй праці К. Певень, Н. Хміль та Н. Макогончук відмічають вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання [5]. Серед перспективних напрямків дослідники виокремлюють використання ШІ-аватарів (віртуальних ШІ-керованих персонажів), які здатні імітувати людську комунікацію та взаємодію. Їхнє впровадження відкриває нові горизонти для моделювання навчальних ситуацій, забезпечення постійного зворотного зв’язку та оптимізації дидактичного процесу.

Мета роботи – висвітлити практичні перспективи інтеграції ШІ-аватарів у навчально-виховний процес закладів вищої освіти.

ШІ-аватари у контексті освіти визначають як інтерактивні програмні агенти, що володіють функціями генерації та обробки мови (NLG/NLP), комп'ютерного зору та синтезу мовлення, і візуально представлені як віртуальні персонажі [1]. Це цифрові персонажі, створені за допомогою штучного інтелекту. Функціонуючи на базі великих мовних моделей (LLMs) або спеціалізованих експертних систем, вони імітують людську мову, міміку та жести, перетворюючи текст на реалістичне відео. За функціоналом їх можна класифікувати на навчальні аватари, які призначені для подачі навчального матеріалу, пояснення складних концепцій та відповідей на типові запитання та можуть адаптувати темп і стиль викладу до індивідуальних потреб студента, реалізуючи принцип адаптивного навчання; аватари-симулятори, що використовуються для створення реалістичних симуляцій, зокрема, у медичній, інженерній або управлінській освіті; аватари-асистенти, які спрощують адміністративні та організаційні аспекти навчання [2]. Психолого-педагогічний ефект їх використання ґрунтується на концепціях соціальної присутності та теорії медіа-рівності, що сприяє підвищенню залученості та мотивації студентів [1].

Ключові педагогічні підходи до впровадження ШІ у викладанні в системі вищої освіти наведено у «Рекомендаціях щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти»: відповідність навчальним цілям та педагогічним практикам, персоналізація навчання, сприяння цифровій та ШІ грамотності, заохочення до залученості та співпраці, розвиток навичок критичного мислення, зберігання автономії викладача, забезпечення доступності та інклюзивності, відповідність етичним і конфіденційним викликам, постійне оцінювання та вдосконалення [6]. Розглянемо кейси

використання ШІ-аватарів у вищій освіті. По-перше, це швидке перетворення письмових конспектів, PDF-файлів або навіть презентацій у захоплюючі відеоуроки. Аватар може чітко пояснити складні формули, історичні події або програмний код. По-друге, їх доцільно використовувати для створення чітких, покрокових відеоінструкцій для практичних завдань, лабораторних робіт або для демонстрації використання програмного забезпечення. Крім того, такі аватари можуть виступати в ролі цифрових наставників або тьюторів. Вони можуть відповідати на запитання студентів 24/7, надавати зворотний зв'язок та адаптувати контент до індивідуального темпу навчання кожного. Використання аватарів можливе для імітації реальних ситуацій та навчання "м'яких навичок" у безпечному середовищі (тренування іноземної мови з носієм-аватаром, симуляція складних переговорів або співбесіди, відпрацювання навичок публічних виступів та презентацій тощо).

Незважаючи на значний потенціал, використання ШІ-аватарів породжує низку методологічних та етичних викликів. Існує ризик, що надмірна залежність від віртуальних тьюторів може знизити важливість особистої взаємодії з викладачем та однолітками, яка є основою для соціального та емоційного розвитку. Варто забезпечити прозорість алгоритмів, на яких базуються аватари, щоб викладачі та студенти розуміли, як приймаються навчальні рішення та на якій підставі оцінюються результати. Збір та обробка чутливих даних про навчальну діяльність студентів вимагає суворого дотримання принципів захисту даних. Крім того, розробка якісних, достовірних та дидактично обґрунтованих сценаріїв для ШІ-аватарів є складним та ресурсомістким завданням.

Практична реалізація ШІ-аватарів сьогодні стала доступною завдяки спеціалізованим платформам, які використовують технологію Deepfake (у

позитивному сенсі) для створення розмовних портретів (Generative AI Presenters). Серед таких сервісів: Synthesia, Canva, HeyGen, DeepBrain AI, Colossyan, Elai.io, D-ID та інші.

Алгоритм створення дидактичного ШІ-аватара містить такі кроки: вибір або генерація візуального образу аватара, розробка дидактичного сценарію відповідно до навчальної мети, налаштування мовлення (вибір мови та голосу, використання тегів SSML для наголосів), генерація відеоконтенту, інтеграція в освітнє середовище (розміщення MP4-файлу на платформі LMS).

Розглянемо процес створення ШІ-аватара з використанням сервісу D-ID (Digital Identity) (https://www.d-id.com), який є одним з провідних рішень для генерації реалістичних аватаризованих відео за текстовим сценарієм. Спочатку потрібно перейти на сайт d-id.com та обрати послугу «Розпочати» (get started), здійснити вхід через акаунт Google, пройти коротке опитування для додатку. На наступному кроці обрати послуги «Avatar», «Завантажити фото» (своє фото чи обрати серед наявних) і «Avatar Video», «Use this avatar». Потім через послугу «Script» додати текст, який буде озвучувати аватар та український голос (Поліна або Остап) та обрати «Create Video». Згенероване відео з'явиться в меню «Video Studio».

Штучний інтелект може допомогти підвищити рівень якості освіти, покращивши способи взаємодії між викладачами та студентами. Цілком імовірно, що кожен педагог має право самостійно вирішувати, як ефективно і результативно застосовувати цю технологію під час навчання [3]. Як приклад наведемо віртуальні дошки, на одній здобувачі вищої освіти мали змогу розмістити привітання до Дня працівників освіти, створивши «оживлені» фото-аватари відомих історичних постатей (https://lnk.ua/J4ZP9GaVE), а на іншій також розмістили відеопривітання з

нагоди 105-річчя Харківської гуманітарно-педагогічної академії (https://lnk.ua/be8AQylV5).

Таким чином, інтеграція ШІ-аватарів до ЗВО є неминучим трендом, що обіцяє революціонізувати освітній процес. Вони є потужним інструментом для забезпечення персоналізації, інтерактивності та симуляційного навчання. Крім того, використання таких сервісів дозволяє викладачам прототипувати навчальний контент та створювати версії пояснення однієї концепції для різних рівнів підготовки, що є прямим шляхом до масштабованої персоналізації. Безумовно, що їх успішне впровадження вимагає проведення емпіричних досліджень для оцінки довгострокового впливу ШІ-аватарів на академічну успішність та формування soft skills студентів. ШІ-аватари мають розглядатися не як заміна, а як доповнення до класичної педагогічної діяльності, що звільняє викладача від рутинних завдань і дозволяє зосередитися на менторстві, науковій роботі та формуванні складних світоглядних компетентностей.

Література :

1. Avatars in the Classroom. Online Learning Consortium : website. URL: https://onlinelearningconsortium.org/olc-insights/2025/08/avatars-in-the-classroom/ (дата звернення: 25.10.2025).

2. Intelligent tutoring systems. Third Space Learning : website. URL: https://thirdspacelearning.com/blog/intelligent-tutoring-systems/ (дата звернення: 10.11.2025).

3. Кисельова О.Б. Здійснення проєктного навчання з використанням штучного інтелекту. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка (Online) : ел. наук.-практ. журн. Вип.* 4. Чернігів : Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, 2024. https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-06-02.

4. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник.* 2023. Том 84. № 4. С. 202–211. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.202.

5. Певень К. О., Хміль Н. А., Макогончук Н. В. Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання: аналіз технологій для забезпечення ефективності індивідуальної освіти. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 11 (29). С. 306–316. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-11(29)-306- 316.

6. Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти. 2025. URL: mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf (дата звернення: 25.10.2025).

УДК 378:004.9:004.4

ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ ЗАСОБАМИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Хорошилова І.О, к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасному інформаційному суспільстві освітній процес зазнає істотних змін під впливом розвитку цифрових технологій. Одним із провідних напрямів інформатизації освіти є впровадження хмарних технологій, які забезпечують гнучкий, доступний і безпечний спосіб

організації навчальної діяльності. Використання програмних продуктів на базі хмарних сервісів сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, розвитку цифрової компетентності учасників навчання та формуванню навичок спільної роботи в цифровому середовищі.

Поняття «хмарні технології» охоплює сукупність технологічних рішень, що забезпечують доступ до обчислювальних ресурсів, програмного забезпечення та даних через мережу Інтернет. Вони базуються на моделі сервісного надання ресурсів. Для освітніх цілей найчастіше використовується саме модель SaaS, що забезпечує можливість користування готовими програмними продуктами — системами керування навчанням, офісними пакетами, сервісами для відеоконференцій та спільної роботи. Використання хмарних технологій відкриває широкі можливості для вдосконалення навчального процесу завдяки зануренню в реалістичну ситуацію справжніх викликів для майбутніх фахівців.

Використання хмарних технологій у сучасному освітньому процесі сприяє формуванню висококваліфікованих фахівців, здатних конкурувати на ринку праці. Освітні установи постійно перебувають у пошуку нових форм, методів і прийомів упровадження хмарних сервісів, що забезпечують підвищення результативності навчальної діяльності. Це сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, підвищення мотивації до навчання, розширення обсягу виконуваних завдань, удосконалення контролю знань, а також розвитку самостійної та пошукової роботи.

Хмарні технології є універсальним інструментом, який дає змогу реалізовувати різні завдання, що постають перед системою освіти, завдяки своїй мобільності, гнучкості та доступності. Ефективність їх застосування визначається низкою чинників: наявністю стабільного доступу до мережі Інтернет; можливістю роботи на різних технічних пристроях; синхронізацією даних у хмарному середовищі між сервісами та

навчальними інструментами; створенням персоналізованого освітнього простору. Такий підхід усуває просторові обмеження між здобувачем освіти й навчальним закладом, забезпечуючи безперешкодний доступ до навчально-методичних матеріалів і ресурсів.

Зокрема серед основних переваг застосування хмарних технологій можна виділити:

- доступність і мобільність;
- співпраця та інтерактивність, бо забезпечуєттся можливість одночасної роботи кількох користувачів над одним проектом;
- економічність, бо немає потреби у закупівлі та обслуговуванні програмного забезпечення;
- оновлення і безпека, оскільки користувачі завжди працюють з актуальними версіями програм, а дані зберігаються на захищених серверах;
- формування цифрових навичок — хмарні сервіси сприяють розвитку комунікації, критичного мислення, креативності та співпраці.

Попри численні переваги, впровадження хмарних технологій супроводжується низкою проблем:

- захист персональних даних і конфіденційності користувачів;
- залежність від інтернет-з’єднання, що може ускладнювати роботу в регіонах із нестабільною мережею;
- потреба у підготовці педагогічних кадрів, здатних ефективно використовувати цифрові інструменти;
- психологічна неготовність частини викладачів до переходу на нові форми навчання.

Подолання цих викликів потребує системного підходу, підвищення кваліфікації педагогів та створення відповідної цифрової інфраструктури, але вже зараз в тих складних умовах в яких ми навчаємо та навчаємося переваги значно привалюють.

Використання хмарних технологій у навчальному процесі є одним із ключових напрямів розвитку сучасної освіти. Хмарні програмні продукти сприяють підвищенню ефективності навчання, забезпечують гнучкість і доступність освітніх ресурсів, стимулюють розвиток цифрової грамотності. Успішне впровадження цих технологій можливе за умови належного технічного забезпечення, навчання педагогів і формування єдиного інформаційного освітнього середовища.

Література :

1. Андрєєв А. О. Хмарні технології у системі освіти: сучасний стан та перспективи розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2022.

2. Биков В. Ю. Хмаро орієнтоване навчальне середовище сучасного університету. *Освіта та управління*, 2021.

3. Вакалюк Т.А. Хмарні технології в освіті : навч.-метод. посібник, Житомир: вид-во ЖДУ, 2016. 72 с

СЕКЦІЯ 2

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378

ПРОБЛЕМИ ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ АСПІРАНТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Маренич Т. Г., д.е.н., професор
Інститут тваринництва НААН

Науково-педагогічна практика є невід'ємним елементом освітньої складової підготовки здобувачів ступеня доктора філософії (PhD). Її основна мета полягає у формуванні викладацьких компетентностей, необхідних для реалізації професійної діяльності у сфері вищої освіти. Проте в сучасних умовах перебіг цієї практики в закладах вищої освіти та наукових установах України нерідко супроводжується низкою труднощів, які ускладнюють її повноцінне проходження аспірантами та знижують якість освітнього процесу. Усунення недоліків і вирішення існуючих проблем практичної підготовки потребують комплексного підходу, що забезпечить вищу мотивацію здобувачів та неформальне формування професійних якостей майбутніх науковців і викладачів.

Підготовка аспірантів у ЗВО та наукових установах розпочинається з освітнього етапу, рівень реалізації якого визначає ефективність усього процесу підготовки наукових кадрів. Важливе місце відводиться науково-педагогічній практиці. Згідно з навчальним планом зі спеціальності D3 Менеджмент галузі знань D Бізнес, адміністрування та право для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти здобувачі 3 курсу ІТ НААН проходять науково-педагогічну практику, спрямовану на набуття аспірантами професійних навичок та вмінь навчально-методичної роботи в сучасних умовах, поглиблення та закріплення знань з питань організації і форм здійснення навчального процесу, а також його науково-дослідного,

навчально-методичного, нормативного та організаційного забезпечення, формування вмінь і навичок опрацювання наукових та інформаційних джерел при підготовці занять, застосування активних методик викладання фахових дисциплін. Відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти «Менеджмент аграрного бізнесу» в ІТ НААН передбачено проходження науково-педагогічної практики в обсязі чотирьох кредитів (120 годин). Науково-педагогічна практика спрямована на набуття здобувачами третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти професійних педагогічних навичок та вмінь викладача закладу вищої освіти, педагогічного досвіду, досвіду навчально-виховної роботи зі студентами, розвитку творчих та комунікативних здібностей, а також педагогічного мислення. Під час її проходження аспіранти мають можливість розвивати зазначені якості, викладаючи дисципліни управлінського профілю, відповідно до напряму наукового дослідження, опановувати нові освітні технології, сучасні методи, форми і засоби навчання, у тому числі інтерактивні, формувати та удосконалювати уміння щодо підготовки навчально-методичного забезпечення.

В результаті проходження науково-педагогічної практики у аспірантів повинні бути сформовані конструктивні, організаторські, комунікативні й дослідницькі вміння викладача закладу вищої освіти, необхідні для забезпечення провідних аспектів педагогічної діяльності: навчальної, методичної, виховної й дослідницької роботи [1, с. 297].

Базами науково-педагогічної практики виступають вітчизняні чи закордонні заклади вищої освіти, що співпрацюють з ІТ НААН на основі двосторонніх договорів. Безпосередньо проходження практики здобувачами здійснюється на кафедрах ЗВО, що спеціалізуються на викладанні управлінських дисциплін. Аспіранти можуть самостійно, за погодженням з відповідними кафедрами ЗВО, обирати для себе місце проходження практичної підготовки.

У сучасній вітчизняній освітній політиці, теорії та практиці проблема якості освіти є основною. Втім, ключові проблеми підготовки аспірантів в Україні охоплюють як організаційні, так і змістовні аспекти, пов'язані з якістю освітнього процесу, наукового супроводу та подальших перспектив працевлаштування. Серед основних проблем можна виокремити: недостатній рівень фінансування; нерозвинена наукова інфраструктура; формалізований підхід до підготовки аспірантів; невідповідність між освітнім компонентом і науковими потребами; складність процедури захисту дисертації; обмежені можливості академічної мобільності; низька мотивація і відтік молодих науковців тощо [2, с. 109–110].

Водночас запровадження воєнного стану в Україні вплинуло на всі аспекти суспільного життя, зокрема й на наукову сферу, яка в умовах війни зазнала істотних втрат. Це суттєво відобразилося на діяльності наукової спільноти, стані інфраструктури та функціонуванні відповідних інституцій. Воєнні дії призвели до руйнування освітньої та наукової інфраструктури, вимушеної релокації аспірантів та викладачів, переривання досліджень через нестабільність умов та ін. [3, с. 44].

Сучасні виклики в Україні можуть зумовлювати труднощі в аспірантів під час проходження науково-педагогічної практики. На наш погляд, знижують якість науково-педагогічної практики у закладах вищої освіти та наукових установах такі обставини:

– недостатній методичний супровід практики (відсутність чітких інструкцій і нормативно-методичних матеріалів щодо організації й оцінювання практики; нечітко визначені цілі та очікувані результати практики, що ускладнює її виконання та самостійне планування. Це призводить до неузгодженості дій, формального підходу до звітності та зниження ефективності практичного навчання);

– нерозвинені педагогічні навички у здобувачів (більшість аспірантів не мають досвіду педагогічної діяльності або відповідної освіти, що

ускладнює підготовку до занять, розробку навчально-методичних матеріалів (лекцій, презентацій, тестів, планів занять), опанування методик викладання. В умовах обмеженого часу та ресурсів це стає суттєвим викликом);

– невизначений статус аспіранта як викладача (аспірант формально залучається до викладання, але не має чіткого статусу в академічному середовищі; у деяких ЗВО аспірантам не надають доступу до електронних ресурсів викладача або не залучають до навчального процесу повноцінно. Це створює ситуацію, коли аспірант не відчуває себе повноправним учасником освітнього процесу);

– порушення балансу між викладацькою та науковою діяльністю (участь в освітньому процесі часто вимагає значних часових затрат, які не завжди враховуються в індивідуальному навчальному плані аспіранта. Це уможливлює конфлікт між підготовкою до занять і виконанням власного дослідження або написанням дисертації);

– формалізація практики та низька мотивація з боку ЗВО та наукових установ (у деяких випадках практика проходить лише формально – без реального залучення аспіранта до педагогічної діяльності: проведення занять, оцінювання студентів або участі в навчально-методичній роботі кафедри, що нівелює саму ідею формування педагогічної компетентності; виконання звітної документації з практики стає основним, замість набуття практичних викладацьких навичок);

– психологічні бар’єри (молоді науковці нерідко стикаються з труднощами публічних виступів, страхом помилок, невпевненістю у власних силах, особливо на початковому етапі; є складнощі в комунікації зі студентами, особливо у разі незначної різниці у віці або низького авторитету аспіранта. У відсутності наставницької підтримки ці проблеми лише посилюються);

– відсутність ефективної системної оцінки результатів практики (у

деяких ЗВО та наукових установах результати науково-педагогічної практики оцінюються формально. Зворотний зв'язок після практики зазвичай обмежується формальним звітом. Відсутність якісного аналізу результатів, обговорення сильних і слабких сторін роботи аспіранта позбавляє практику розвивального потенціалу);

– технічні та організаційні виклики (перехід до дистанційного або змішаного навчання вимагає цифрових навичок, яких аспірантам іноді бракує; недостатній доступ до ресурсів (платформи, ліцензійні програми, мультимедійні засоби)).

Перелічені труднощі, з якими можуть стикатися аспіранти під час проходження науково-педагогічної практики у закладах вищої освіти та наукових установах, потребують ґрунтовного осмислення та урахування в процесі підготовки здобувачів освітнього ступеня «Доктор філософії».

Отже, науково-педагогічна практика є важливою складовою підготовки аспірантів в Україні, яка покликана формувати професійні компетентності майбутніх викладачів. Однак через низку структурних, методичних та особистісних труднощів її реалізація не відповідає задекларованим цілям. Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу: перегляду програм, посилення наставництва, підвищення ролі зворотного зв'язку та удосконалення організації практики на рівні ЗВО та наукових установ.

Література :

1. Стеценко-Баранова О. І. Педагогічна та дослідницька практика аспірантів як невіддільна частина професійної підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у вищому навчальному закладі. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 30. С. 295–300. URL: http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v30/76.pdf (дата звернення: 08.10.2025).

2. Маренич Т. Г. Сучасні виклики професійної підготовки аспірантів у наукових установах. *Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів*: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської конференції з проблем вищої освіти і науки (15 листопада 2024 р.). Харків, ХНАДУ, 2024. С. 107–115. URL: https://fmab.khadi.kharkov.ua/fileadmin/F-FUB/Обліку_оподаткування_та_міжнародних_економічних_відносин/ЗБІРНИК_НАУКОВИХ_ПРАЦЬ_за_матеріалами_Всеукраїнської_конференції_з_проблем_вищої_освіти_і_науки_15.11.2024.pdf (дата звернення: 08.10.2025).

3. Освіта і наука України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Міністерство освіти і науки України. Київ, 2023. 64 с. URL:https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-115 konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirnOsvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf (дата звернення: 08.10.2025).

УДК 796.012.6

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ

Кірсанов М.В., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Виховання фізичних якостей ґрунтується на постійному прагненні

зробити понад можливе для себе, здивувати оточуючих своїми можливостями. Але для цього від часу народження потрібно постійно та регулярно виконувати правила правильного фізичного виховання. Основним етапом виховання цих якостей є освітній період, протягом якого відбувається закріплення потрібного навчального матеріалу щодо його подальшого застосування у житті.

Фізичне виховання містить необмежені можливості всебічного розвитку особистості. Воно допомагає розкрити свої рухові здібності, мобілізувати психічні та фізичні сили. Саме завдяки фізичним вправам, що впливають на розвиток мозку, ендокринної та дихальної систем, значно оздоровлюється організм, формуються психофізичні якості, культура почуттів, моральні та інтелектуальні особливості особистості, культура жесту.

Досить великою кількістю робіт вітчизняних та зарубіжних авторів показано, що вдосконалення якості рухової діяльності, прогресивне зростання спортивних результатів можливе лише за максимально високого рівня рухової активності. На розвиток фізичних якостей оптимальний вплив має високий рівень рухової активності, будучи руховим базисом людини.

Фізіологічний ефект від уроку фізичної культури на організм залежить від його завдань і характеру навчальної роботи при цьому величина фізичного навантаження для учня може бути значно нижчою від величин оптимально доступних. Ступінь таких уроків на організм, що займаються в цілому, і на вегетативні функції невелика. Однак, на уроках загальної фізичної підготовки та на заняттях спортивних секцій навантаження може значно збільшуватися та досягати належних науково-обґрунтованих норм рухової активності. Чергування днів занять та днів відпочинку, на початковому етапі занять, має бути регулярним: 2-3 заняття на тиждень, але щотижня.

Принципи навчання взаємопов'язані та взаємозумовлені, що дозволяє забезпечити ефективну спрямованість процесу навчання.

Реалізація програми занять здійснюється послідовно, коли заняття одним видом фізичних вправ через деякий час змінюються іншим видом, або комплексно, коли в одному занятті є різні види фізичних вправ. Комплексні заняття ефективніші. Доцільно підбираються для кожного заняття вправи і застосовуються змагально-ігровий метод, це підвищує емоційність занять, що дозволяє домогтися від тих, хто займається максимальним проявленням їх фізичних здібностей.

Для підвищення інтересу до занять фізичною культурою проводять змагання всередині групи, а також студенти беруть активну участь у змаганнях та спортивно-масових заходах міста та області. Змагання дозволяють вирішувати педагогічні, спортивно-методичні та суспільно-політичні завдання.

Під час спортивних змагань вирішуються також педагогічні завдання, як і заняттях фізичної культурою і спортом загалом, тобто. вдосконалення фізичної, технічної, тактичної, психологічної та теоретичної підготовленості.

Конкретний зміст завдань випливає з основного принципу роботи у навчально-тренувальних групах - універсальності підготовки з елементами ігрової спеціалізації (за ігровими функціями):

- зміцнення здоров'я та загартовування організму, сприяння правильному фізичному розвитку, підвищення рівня різнобічної фізичної підготовленості;
- розвиток спеціальних фізичних якостей та здібностей, необхідних при вдосконаленні техніки та тактики;
- визначення індивідуальних якостей для кожного учня і з урахуванням його підготовленості;
- привчання до змагальних умов.

Змагання – один із дієвих заходів підвищення тренованості спортсмена. В іграх та спортивних змаганнях укладено багато можливостей для формування норм колективної поведінки. Під керівництвом викладача зміцнюються такі важливі моральні риси, як відповідальність перед колективом, почуття обов'язку, гордість за успіхи команди.

Один із способів оцінки фізичного стану - тестування як застосування контрольних нормативів (біг на 100 м (показник якості швидкості), підтягування для студентів, піднімання та опускання тулуба зі становища, лежачи для студенток (показник силової підготовленості) та біг на 2000 м для студенток та на 3000 м для студентів – показник витривалості).

Заняття фізичною культурою та спортом розгортається на тлі спілкування, у колективі, керівництвом викладача. Саме спілкування є наймогутнішим чинником формування моральних якостей студентів, від початку занять фізичною культурою і спортом вони починають усвідомлювати причетність до колективу і відповідно до правил і розпоряджень, навчаються керувати своїми діями, співвідносити їх діями інших. Так зміцнюються воля, виробляється дисциплінованість, формується звичка дотримання норм моральної поведінки.

Література :

1. Пилипей Л. П. Основи фізичного виховання для самостійних занять студентів закладів вищої освіти: навчально-методичний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2020. 89 с.

2. Кузнєцова О. Т. Оздоровчі технології у фізичному вихованні студентів: теорія, методика, практика: монографія, Рівне : Волинські обереги, 2018. 416 с.

УДК 378.1:37.013.42(100)

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Павляк, к.с.н.
Познанська політехніка

Сучасна вища освіта перебуває на етапі глибокої трансформації, зумовленої динамічними технологічними, соціальними та економічними змінами. Розвиток технологій і зростання їхньої ролі спричиняють появу нових тенденцій у сфері навчання. Сьогодні можна говорити про впровадження в навчальний процес штучного інтелекту, акцентувати на розвитку «м'яких» навичок студентів, персоналізації навчального процесу, еволюції освітніх форматів у напрямку онлайн- та гібридного навчання, а також необхідності створення освітніх програм, що відповідають потребам сучасного ринку праці. Щораз частіше впроваджуються інноваційні методи навчання, такі як інтерактивні заняття, навчання через досвід, а також зростає усвідомлення викликів, пов'язаних із поточними реаліями. Змінилися також очікування студентів, умови функціонування ринку праці та глобальний контекст співпраці університетів. Згідно з рапортами OECD – Education at a Glance 2024 (OECD, 2024) та EUA Trends 2024 (EUA, 2024), заклади вищої освіти зіткнулися з необхідністю переосмислення своєї ролі й місії в цифровому суспільстві та пошуку нових способів поєднання традиційних академічних цінностей з інноваційними підходами до навчання (OECD, 2024; EUA, 2024).

Мета цієї статті – це ідентифікація та аналіз найважливіших тенденцій, що впливають на теорію та практику вищої освіти у 2020–2025 роках. Теза: сучасна вища освіта перебуває у фазі трансформації, яка стимулюється цифровізацією, штучним інтелектом, розвитком «м'яких» навичок, інтернаціоналізацією, прагненням до рівності та адаптацією до

потреб сучасного ринку праці.

Стаття аналізує ключові тенденції, які формують теорію та практику академічної освіти у другому десятилітті XXI століття: цифрову трансформацію та розвиток гібридних моделей навчання, зростаючу роль штучного інтелекту у викладанні та управлінні закладом вищої освіти, аналітику даних і машинне навчання, необхідність посилення рівності та доступності (DEI), а також тиск ринку праці, що змушує впроваджувати гнучкі освітні траєкторії (Crompton & Burke, 2023; Selwyn, 2024). Представлений аналіз базується на останніх звітах OECD (2024, 2025), UNESCO (2025), Європейської асоціації університетів (2004) та результатах емпіричних досліджень 2023–2025 років (Crompton & Burke, 2023; Wang, Liu & Zhang, 2024; Meridha, 2024). Нижче представлено ключові тенденції, які сьогодні формують розвиток вищої освіти (https://steamabc.edu.pl).

1. Цифровізація та гібридні моделі навчання – стрімке поширення онлайн- та гібридних форматів навчання (що поєднують очне та дистанційне навчання) відбулося після пандемії. Перевагою такої моделі є гнучкість, яка дозволяє студентам обирати найбільш ефективне середовище навчання залежно від їхніх потреб. Водночас проблемами залишаються якість навчання, залученість студентів та цифрові нерівності. Такий підхід передбачає необхідність інвестування в розвиток педагогічних компетенцій і відповідну інфраструктуру, а також оцінювання якості онлайн-навчання. Wang та співавтори (2024) зазначають, що гібридні моделі навчання підвищують мотивацію студентів та покращують результати навчання за умови належної підготовки викладачів та систематичного моніторингу якості навчання (Smith, 2023).

2. Штучний інтелект (ШІ) – використовується як інструмент, що допомагає оптимізувати навчання (наприклад, для персоналізації навчання) і водночас є об’єктом активних наукових досліджень (Crompton

& Burke, 2023; Selwyn, 2024; Holmes et al., 2019; Zawacki-Richter et al., 2019; Zhang, 2025). Нові технології суттєво впливають на освітні практики, навчальні програми та розвиток необхідних цифрових і міждисциплінарних компетенцій (Erol та ін., 2016). Штучний інтелект у освіті має величезний потенціал. Проте його слід використовувати розумно та контролювати вплив на освітні процеси, щоб максимально реалізувати переваги та уникнути можливих ризиків. Можна припустити, що з розвитком технологій ШІ відіграватиме дедалі більшу роль у плануванні та проведенні навчальних занять.

3. Розвиток «м'яких» навичок – університети дедалі більше приділяють увагу розвитку «м'яких» навичок, таких як комунікація, критичне мислення, здатність до вирішення проблем, співпраця та адаптивність, які є ключовими на динамічному ринку праці. Можна стверджувати, що однією з цілей вищої освіти є формування всебічно розвиненої особистості, здатної до постійного навчання та саморозвитку.

4. Інтернаціоналізація: нові форми співпраці та їх адаптація – у науковій літературі термін «інтернаціоналізація» часто використовується поряд з іншими спорідненими категоріями, такими як міжнародний бізнес, глобалізація чи глокалізація (процес адаптації глобальних тенденцій, продуктів і послуг до локальних соціальних, культурних і релігійних умов). Для більшості з цих понять існує багато різних трактувань та способів розуміння. На практиці це означає, що немає однієї загальноприйнятої дефініції інтернаціоналізації (Zorska, 2000, с. 7; Witek-Hajduk, 2019, с. 15; Alemu, Gameda & Zeleke, 2024). Існують підстави вважати, що традиційна мобільність студентів стикнулася з певними обмеженнями, водночас зросли цифрові партнерства, міжнародна співпраця та спільні освітні програми.

5. Рівність, доступність та політика DEI (*Diversity, Equity, Inclusion*) – у вищій освіті політика DEI є стратегією, спрямованою на створення

академічного середовища, в якому цінується різноманітність (*Diversity*), забезпечується рівність можливостей (*Equity*) та гарантується включеність (*Inclusion*), що дозволяє всім членам спільноти повноцінно брати участь у житті університету. У багатьох країнах зростає акцент на розширення доступу до освіти, проте іноді спостерігаються політичні реакції та обмеження. Важливими є активні дії, спрямовані на створення умов, за яких студенти та працівники з різних середовищ, з різними потребами та ідентичностями мають рівні можливості і можуть активно долучатися до життя університету.

6. Адаптація до потреб ринку праці – сьогодні зростає попит на програми, орієнтовані на практичні навички, проходження сертифікаційних курсів та тісну співпрацю з роботодавцями, включаючи реалізацію практик і стажувань. Мета полягає у максимально точному пристосуванні освітнього процесу до індивідуальних потреб студентів. Важливим є також навчання через досвід, тобто поєднання теорії з практикою за допомогою методик, що базуються на практичних завданнях і вирішенні проблем.

Протягом останнього десятиліття вища освіта зазнає глибокої трансформації, зумовленої цифровізацією (зокрема, штучним інтелектом), змінами в інтернаціоналізації, зростаючими вимогами щодо рівності та доступності, а також необхідністю кращого пристосування навчальних програм до потреб ринку праці. Університети, які стратегічно інтегрують ці напрямки, стануть більш стійкими, ефективними та соціально відповідальними. Аналіз зібраних інформацій дозволяє підтвердити висунуту тезу – вища освіта змінюється під впливом ключових тенденцій. Ці зміни є неминучими та необхідними для забезпечення належного рівня освіти, який відповідає вимогам ринку праці.

Висновки свідчать, що університети, які здатні інтегрувати ці тенденції в узгоджену стратегію розвитку, підвищують свою стійкість,

якість освіти та здатність виконувати соціальну місію (Jandric et al., 2024; Kwiek, 2010).

Література :

1. Alemu, B., Gameda, B., & Zeleke, B. (2024). The Effects of Internationalization of Higher Education on Ethiopian Public Universities: A Critical Review of Literature. *Ethiopian Journal of Science and Sustainable Development*, 11(2), 38-50, DOI: https://doi.org/10.20372/ejssdastu:v11.i2.2024.811.

2. Crompton, H., & Burke, D. (2023). Artificial intelligence in higher education: The state of the field. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(22), DOI: 10.1186/s41239-023-00392-8.

3. Erol, S., Jäger, A., Hold, P., Ott, K., & Sihn, W. (2016). Tangible industry 4.0: A scenario-based approach to learning for the future of production. *Procedia CIRP*. Vol. 54, 13–18, DOI: 10.1016/j.procir.2016.03.162

4. European University Association (EUA). (2025). *Trends 2024: European higher education in times of transition*, Brussels, https://www.eua.eu/publications/reports/trends-2024.html (28.10.2025).

5. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign.

6. Jandric P., Peters, M. A., & Besley, T. (2024). Postdigital Educational Geopolitics *Postdigital Science and Education*, Vol. 6(1), DOI: 10.1007/s42438-024-00472-6.

7. Kwiek, M. (2010). Transformacje uniwersytetu. Zmiany instytucjonalne i ewolucje polityki edukacyjnej w Europie, Wydawnictwo Naukowe UAM Warszawa: PWN.

8. OECD. (2024). Education at a Glance 2024: OECD Indicators. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/09/education-at-a-glance-2024_5ea68448/c00cad36-en.pdf (28.10.2025).

9. OECD. (2025). Trends Shaping Education 2025. Paris: OECD Publishing.

10. Selwyn, N. (2024). On the Limits of Artificial Intelligence (AI) in Education Monash University, Australia, Vol. 10, 3-14.

11. Smith, M. D. (2023). The Abundant University: Remaking Higher Education for a Digital World. Princeton: Princeton University Press. DOI: 10.7551/mitpress/14247.001.0001.

12. UNESCO. (2025). Artificial Intelligence in Higher Education: Opportunities, Challenges, and Policy Directions. Paris: UNESCO Publishing.

13. UNESCO. (2023). Futures of Education: Learning to Become. Paris: UNESCO Publishing.

14. Wang, X., Liu, Y., Jia S., Zhang, Q., et al. (2024). Hybrid teaching after COVID-19: Advantages, challenges, and outcomes. *Journal of Higher Education Researc*h, BMC Medical Education, Vol. 24, 753.

15. Witek-Hajduk M. (ed.). (2019). Internet a zagraniczna ekspansja przedsiębiorstw, Ofi-cyna Wydawnicza SGH, Warszawa.

16. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), 39, 1-27, DOI: 10.1186/s41239-019-0171-0

17. Zhang, L., Jiang, H., Liu, L., & Ma, Y. (2025). Artificial Intelligence Empowering Higher Education: Exploration of Teaching Mode Innovation and Quality. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, Vol. IX(IIIS), 6302-6310, DOI: 10.47772/IJRISS.2025.903SEDU0458.

18. Zorska A. (2000). Korporacje transnarodowe, [in:] Nowakowski M.K. (ed.), Biznes międzynarodowy – obszary decyzji strategicznych, Wydawnictwo Key Text, Warszawa. https://steamabc.edu.pl/najwazniejsze-trendy-w-szkolnictwie-wyzszym-w-2024-roku/ (15.10.2025).

УДК 378.147:004(4–67ЄС)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДІ: ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ РІШЕННЯ

Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Доценко Д. Я., Яценко Д.Є.,Маренич О.І., здобувачі вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасних умовах цифрової трансформації суспільства особливого значення набуває розвиток цифрових компетентностей населення, насамперед молоді та педагогічних працівників. Європейський Союз визначив цифрову освіту одним із пріоритетних напрямів своєї політики, спрямованої на забезпечення конкурентоспроможності, інклюзивності та сталого розвитку. Відповідно до «Плану дій ЄС із цифрової трансформації освіти на 2021–2027 роки», усі держави-члени зобов’язані створити ефективну екосистему цифрового навчання, підвищити рівень цифрових навичок громадян і забезпечити рівний доступ до цифрових можливостей.

Досвід Європейського Союзу у формуванні системи цифрової освіти, розбудові інституційної інфраструктури та розширенні освітніх програм у сфері цифрових технологій може слугувати орієнтиром для вдосконалення підходів до цифровізації освіти в Україні.

У ЄС діє так звана «Молодіжна гарантія» – зобов'язання всіх держав-членів забезпечити всіх молодих людей віком до 25 років якісними пропозиціями щодо працевлаштування, продовження навчання, практики. Однак відсутність у молоді необхідних цифрових навичок є перешкодою для цього. Тому запропоновано тестувати цифрові навички, які реєструються в «Молодіжній гарантії» та пропонувати курси підвищення цифрової компетентності на підставі виявлених прогалин [1].

З 2018 року в Євросоюзі діє програма цифрових ста жирівок на підприємствах для молоді, в рамках якої вже пройшли навчання понад 12 тисяч людей. Масштаби цієї програми передбачається розширити та підключити до стажувань викладацький склад та керівників. Програма «Цифрова Європа» сфокусована на розвиток у учасників цифрових навичок високого рівня. У Євросоюзі працюють цифрові волонтери та проводяться інтенсивні курси підвищення цифрової компетенції для співробітників [2].

Прийнято рішення щодо збільшення кількості місць у магістратурі університетів країн Євросоюзу за напрямами підготовки, пов'язаними зі штучним інтелектом та кібербезпекою. Розробляються стратегії підвищення привабливості цифрових професій, розвиток професійних спільнот фахівців у галузі цифрових технологій.

Створено Європейський комітет зі стандартизації професіоналізму в галузі інформаційних технологій та цифрових компетенцій. Планується розробка Європейського сертифікату цифрових навичок, який би визнавався і приймався урядами, роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами по всій Європі [3].

Незважаючи на те, що частка дівчат серед осіб, які здобувають вищу професійну освіту, склала в Євросоюзі 54% у 2017 році, жінки займають лише 17% робочих місць у технічних областях. Тому ставиться завдання щодо залучення дівчат у цифрові професії, що вимагає руйнування сформованих гендерних стереотипів [4].

Євросоюзом узятий курс на поширення в суспільстві базової інформації про цифрові технології, штучний інтелект, поінформування громадян про потенційні проблеми, пов'язані з етикою, екологічною стійкістю, захистом даних та конфіденційністю, правами дітей, дискримінацією та упередженістю, включаючи гендерні упередження та інвалідність, а також ін. Готується до запуску кампанія підвищення

обізнаності про можливості використання штучного інтелекту в освіті [1].

Прийнято рішення про створення «Європейського центру цифрової освіти», який контролюватиме виконання «Плану дій» та розвиток цифрової освіти в Європі, а також координуватиме діяльність мережі національних консультативних служб з цифрової освіти для обміну досвідом та передовою практикою щодо стимулюючих факторів цифрової освіти [3].

Як бачимо, цифрова трансформація системи загальної та професійної освіти виступає як ключове завдання ЄС на найближчі роки. На її рішення спрямовані зусилля всього європейського суспільства. Ретельно продумані та сплановані дії основних учасників освітнього процесу та зацікавлених сторін. Зроблено конкретні кроки щодо структурування їхньої діяльності, створено спеціальні організації, покликані цілеспрямовано займатися цим проектом. Передбачено масштабні інвестиції. Це може бути враховано при розробці підходів до цифрової реформи української освіти.

Література :

1. Digital Education Action Plan (2021–2027) : Resetting education and training for the digital age. *European Commission,* 2020. URL : https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital/education-action-plan

2. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. *European Commission,* 2021. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europes-digital-decade

3. European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. *European Commission,* 2020. URL: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223

4. Women in Digital Scoreboard 2022. *European Commission,* 2022. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/women-digital-scoreboard-2022

УДК 378.147:378.014.3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Болдовський В.М., к.т.н., доцент
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Вітчизняна система вищої освіти переживає фундаментальні трансформації, зумовлені цифровізацією суспільства, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, зміною освітніх запитів здобувачів освіти та сучасними викликами, серед яких особливе місце посідає соціально-економічна нестабільність і гуманітарні наслідки, спричинені воєнними діями в Україні. У цих умовах пошук оптимальної моделі організації освітнього процесу набуває особливої актуальності, а змішане навчання постає як одна з найперспективніших педагогічних парадигм, що поєднує переваги традиційної аудиторної та дистанційної освіти. Саме змішана форма забезпечує гнучкість, індивідуалізацію, мобільність і водночас зберігає безпосередню педагогічну взаємодію, що є основою якісного освітнього процесу.

Змішане навчання, або blended learning, передбачає інтеграцію очних і дистанційних форм організації навчальної діяльності, спрямовану на підвищення ефективності засвоєння знань та формування компетентностей. Його сутність полягає не у простому поєднанні різних форматів, а у створенні нової освітньої якості через гнучку взаємодію традиційних і цифрових компонентів. Така модель передбачає застосування інформаційно-освітніх платформ, електронних курсів,

онлайн-ресурсів, інтерактивних комунікаційних засобів у поєднанні з аудиторними заняттями, дискусіями, лабораторними та практичними роботами. У цьому полягає особлива цінність змішаного навчання – воно дозволяє оптимально збалансувати самостійну роботу здобувачів вищої освіти і педагогічну підтримку викладача, створюючи умови для розвитку автономності, самоорганізації й критичного мислення.

Однак запровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти супроводжується низкою методичних, організаційних і технологічних проблем. Однією з головних є недостатня готовність педагогічних кадрів до використання цифрових інструментів та переосмислення власної ролі у навчальному процесі. Традиційна модель викладача як основного джерела знань поступово трансформується у модель фасилітатора, модератора або наставника, який організовує навчальну діяльність здобувачів і супроводжує їх у процесі пізнання. Така роль вимагає не лише технічної грамотності, а й високого рівня педагогічної культури, уміння створювати інтерактивне середовище, стимулювати пізнавальну мотивацію, забезпечувати зворотний зв’язок і підтримку. Недостатня підготовленість викладачів, брак методичних матеріалів і відсутність чітких стандартів оцінювання результатів у змішаному форматі часто призводять до формалізації цього підходу, коли цифрові інструменти використовуються без глибокої дидактичної інтеграції.

Не менш важливою проблемою є нерівний доступ студентів до технічних засобів та стабільного інтернет-з’єднання, що створює ризики освітньої нерівності. Для частини здобувачів освіти дистанційні компоненти навчання стають серйозною перешкодою, оскільки потребують не лише технічних ресурсів, а й сформованих навичок самостійного планування, тайм-менеджменту, самооцінювання результатів. Крім того, варто враховувати психологічний аспект – зниження рівня соціальної взаємодії, відчуження та втома від тривалого

перебування в онлайн-середовищі. У таких умовах викладач має приділяти особливу увагу підтримці емоційного контакту зі студентами, використовуючи елементи колективної діяльності, дискусії, спільні проєкти та інші форми, які компенсують нестачу живого спілкування.

Методологічна проблема змішаного навчання полягає також у необхідності балансування між обсягом теоретичного матеріалу та практичними завданнями, що реалізуються в різних форматах. Надмірна орієнтація на онлайн-ресурси може призвести до перевантаження студентів інформацією, втратою структурованості знань та зниження мотивації. Ефективне змішане навчання передбачає ретельне педагогічне проєктування курсу – визначення чітких цілей, вибір оптимальних форм взаємодії, розподіл навчального контенту між онлайн і офлайн середовищами, створення системи оцінювання, яка враховує не лише знання, а й рівень активності, комунікаційні та дослідницькі компетентності.

Важливо відзначити, що успішна реалізація змішаного навчання залежить від наявності сучасного цифрового освітнього середовища, що включає платформи управління навчанням, електронні бібліотеки, системи комунікацій і тестування. Проте навіть найкращі технічні інструменти не забезпечують ефективності без педагогічного осмислення. Головною метою має бути не технологічна модернізація, а створення нової якості освіти, заснованої на партнерстві, інтерактивності, рефлексії та орієнтації на результат.

Змішане навчання відкриває значні перспективи для індивідуалізації освітнього процесу. Використання електронних курсів і модульних систем дозволяє адаптувати навчальний контент до потреб конкретного студента, забезпечити варіативність завдань і гнучкість у виборі темпу навчання. Такий підхід сприяє формуванню у здобувачів освіти навичок самостійного пошуку інформації, аналітичного мислення, уміння

працювати з цифровими ресурсами та критично оцінювати їх достовірність. У цьому контексті змішане навчання не лише модернізує дидактичну систему, а й формує важливі метакомпетентності, які є необхідними у сучасному професійному середовищі.

Вагомим аргументом на користь розвитку змішаного навчання є його потенціал для підвищення академічної мобільності та розширення можливостей міжнародної співпраці. Онлайн-компоненти створюють умови для реалізації спільних освітніх програм, участі студентів і викладачів у вебінарах, конференціях, дистанційних курсах провідних університетів. Це сприяє глобалізації освіти, інтеграції національної системи вищої школи у світовий освітній простір, підвищенню її конкурентоспроможності.

Разом із тим змішане навчання потребує удосконалення нормативно-правового та організаційного забезпечення. Система акредитації, оцінювання якості освіти, вимоги до навантаження викладача та обліку навчального часу мають бути адаптовані до нових форматів освітньої діяльності. Необхідне також створення методичних рекомендацій для викладачів щодо педагогічного проєктування курсів у змішаному форматі, розробка критеріїв ефективності та системи внутрішнього моніторингу результатів.

Перспективи розвитку змішаного навчання у закладах вищої освіти України пов’язані насамперед із формуванням цілісної освітньої екосистеми, у якій поєднуються інноваційні технології, педагогічна майстерність викладача та активна позиція студента як суб’єкта власного навчання. Важливим напрямом є розбудова інституційної культури цифрової освіти, яка охоплює не лише технічне забезпечення, а й методичну, організаційну та психологічну готовність усіх учасників освітнього процесу до нових форматів взаємодії.

У майбутньому змішане навчання має потенціал стати не просто альтернативною формою організації занять, а базовою моделлю сучасної вищої освіти, що поєднує академічну традицію з інноваційними технологіями. Його ефективність визначатиметься не кількістю цифрових інструментів, а здатністю забезпечити якісну педагогічну взаємодію, розвиток критичного мислення, творчості та соціальної відповідальності студентів. У цьому сенсі змішане навчання є не лише реакцією на зовнішні обставини, а й стратегічним напрямом еволюції освітнього процесу, який відповідає вимогам часу та формує основу для підготовки фахівців нового покоління.

УДК 37.1

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОЗНАВСТВО»

Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система вищої освіти України зорієнтована на забезпечення гнучкості, відкритості та персоналізації навчального процесу. Одним із ключових інноваційних напрямів є реалізація концепції індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ), яка передбачає побудову індивідуального маршруту навчання кожного студента з урахуванням його професійних інтересів, навчальних можливостей, темпу опанування матеріалу та особистісних освітніх потреб [1, 5].

Викладання правничих дисциплін, має важливе значення для формування світогляду молодих фахівців, їх професійного розуміння і ставлення до нормативно-правової бази держави, можливостей скористатися необхідними нормативно-правовими актами на майбутнє при здійсненні своїх індивідуальних освітніх траєкторій. Так, наприклад дисципліна «Правознавство» орендована на формування базових знань про систему права, особливості його застосування в різних правовідносинах.

Індивідуальна освітня траєкторія визначається, як особиста стратегія навчання, побудована на основі власних інтересів, освітніх запитів і професійних орієнтацій студента, що реалізується в межах освітньої програми закладу вищої освіти. Її створення забезпечується гнучкістю навчальних планів, вибірковими компонентами, сучасними цифровими платформами та педагогічним супроводом викладача-наставника.

Зазначимо, що викладення дисципліни «Правознавство» на цей час сформулювало деякі індивідуальні траєкторії, а саме:

1. Використання електронних освітніх платформ (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams), що в свою чергу дозволяють продуктивно отримувати правову інформацію, дозволяють створювати персональні навчальні кабінети, індивідуальні завдання, проводити тестування та слідкувати за рівнем знань здобувачів;

2. Викладачу легко проводити оцінювання студента, маючи в основі уже вкладену електронну програму перевірки його знань і для студента залишається прозорість його знань, що є безперечним плюсом;

3. Сама дисципліни «Правознавство» у багатьох випадках у навчальних вузах є вибірковою, що дає можливість студенту самостійно обирати її, можливість вивчати характерні теми цього правового курсу;

4. Індивідуальна освітня траєкторія може передбачати створення студентських правових проектів: моделювання судових засідань, аналіз

конкретних кейсів, розроблення правових рекомендацій або проведення право просвітницьких заходів.

5. Також при відповідях студент може перевіряти свої відповіді за допомогою ШІ, хоча це положення може бути спірним, оскільки все ж такі знання повинні відходити від самої особи і не мати можливості опиратися на знання ШІ. Тому, вважаємо все ж таки на майбутнє це положення може змінитися.

6. В своїй роботі викладач допомагає студенту визначити освітні цілі, сформувати індивідуальний план і обрати відповідні ресурси, зокрема мультимедійні матеріали, інтерактивні тести, он-лайн - курси чи наукові статті.

Викладання «Правознавства» за індивідуальними траєкторіями сприяє розвитку ключових компетентностей, визначених стандартами вищої освіти: правової, соціальної, громадянської, комунікативної та інформаційно-цифрової. Застосування ІОТ формує у студентів здатність до самостійного навчання, відповідальності за результати власної діяльності та уміння інтегрувати отримані знання в реальні життєві ситуації.

Важливою ознакою прогресивного навчання в нашому сьогоденню є створення цифрового формату середовища, вільного доступу для здобувача, що буде зберігати можливість самому звертатися, робити нотатки, користатися електронними бібліотеками, певною інформацією, що допоможе сформулювати індивідуальну траєкторію світогляду.

При всьому тому, електронна система повинна залишити головне, взаємне спілкування викладача зі студентом, це важливо, оскільки дає можливість викладачу контролювати учбовий процес, а студенту бути в ньому, залишається можливість консультуватися, бути на зв’язку, корегувати напрям індивідуального світогляду.

Таким чином, реалізація індивідуальних освітніх траєкторій при викладанні дисципліни «Правознавство» є не лише інноваційним, але й

необхідним напрямом модернізації юридичної освіти. Такий підхід забезпечує особистісне орієнтоване навчання, сприяє формуванню мотивації до професійного саморозвитку та підвищує ефективність засвоєння правових знань. У перспективі це дозволить готувати фахівців, здатних критично мислити, приймати відповідальні рішення та діяти відповідно до принципів верховенства права.

Література :

1. Андрущенко В. П. Індивідуалізація навчання у вищій школі: методологічні засади та практичні підходи. *Вища освіта України*, № 3, 2022, С. 15–23.

2. Грищук, О. В. Модернізація юридичної освіти: компетентнісний і технологічний аспекти. *Юридична освіта і практика*, № 2, 2023. С. 57–63.

3. Дьяченко, І. І. Персоналізація освітнього процесу та цифрові платформи у викладанні правових дисциплін. *Педагогічні інновації у вищій школі*, № 4, 2023. С. 98–105.

4. Komarov, V. V., & Bihun, V. S. Digitalization of Legal Education: Individual Learning Paths and AI Tools. *Law and Modern Technologies Journal*, 2024, vol. 8, p. 30–38.

5. Концепція розвитку юридичної освіти в Україні : Проєкт опубліковано 29 березня 2021р. URL : https://kno.rada.gov.ua/news/main_news/75652.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 14.10.2025)

УДК 378.147:378.014.3:004.738

ІНТЕГРАЦІЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СИМУЛЯЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ У ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна вища освіта перебуває у стані інтенсивної трансформації, що зумовлено стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, глобалізацією освітніх практик та підвищенням вимог до професійної підготовки фахівців. В умовах цифрової економіки та високої динаміки соціально-професійного середовища інтеграція сучасних інформаційних технологій і симуляційних платформ у навчальний процес стає необхідним чинником підвищення якості освіти, розвитку ключових компетентностей студентів та формування професійної автономії. Сучасні ІТ-рішення, у поєднанні із симуляційними технологіями, дозволяють моделювати складні професійні та виробничі процеси, створюючи умови для набуття практичних навичок у безпечному освітньому середовищі та забезпечуючи можливість відпрацювання алгоритмів дій у різних контекстах.

Симуляційні платформи виступають ефективним інструментом для реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті, оскільки вони дозволяють студентам виконувати роль активних суб’єктів навчальної діяльності, аналізувати наслідки власних рішень і оцінювати їхній вплив на комплексні системи. Такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, критичної оцінки інформації, здатності до прийняття обґрунтованих рішень, а також формує навички самостійного планування

та організації роботи. Використання симуляційних платформ у поєднанні з сучасними інформаційними технологіями дозволяє моделювати економічні, технічні, соціальні та управлінські процеси, що створює умови для міждисциплінарного навчання та розвитку метакомпетентностей, необхідних у сучасному професійному середовищі.

Однією з основних переваг впровадження інформаційних технологій та симуляційних платформ є можливість створення інтерактивного освітнього середовища, яке забезпечує гнучкість навчального процесу та індивідуалізацію освітніх траєкторій студентів. Використання цифрових ресурсів дозволяє адаптувати темп і зміст навчання до особистісних потреб кожного здобувача, стимулює самостійне опанування знань і розвиток навичок самоконтролю. Такий підхід забезпечує ефективну комунікацію між здобувачем і викладачем, сприяє розвитку активної позиції у навчанні та формує відповідальність за результати освітньої діяльності.

Упровадження симуляційних технологій у навчальний процес дозволяє моделювати реальні ситуації, що забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь. Здобувачі вищої освіти отримують можливість аналізувати складні системи, прогнозувати наслідки власних рішень та оцінювати ризики, що є особливо важливим для підготовки фахівців у сфері економіки, управління, інженерії та технологій. Моделювання процесів у віртуальному середовищі дозволяє випробовувати різні стратегії дій, аналізувати їх ефективність та робити висновки, що сприяє формуванню професійної компетентності та розвитку критичного мислення.

Застосування сучасних інформаційних технологій також забезпечує систематичний моніторинг результатів навчання, аналіз ефективності освітніх методів та корекцію освітніх траєкторій. Використання інтерактивних платформ і електронних ресурсів дозволяє автоматизувати процес оцінювання, створювати індивідуальні завдання, забезпечувати

зворотний зв’язок у режимі реального часу та адаптувати навчальний процес до потреб студентів. Це сприяє підвищенню мотивації, активізації пізнавальної діяльності та розвитку самостійності у здобувачів освіти.

Особливого значення набуває поєднання симуляційних платформ із проблемно-пошуковими і проєктними методами навчання, що дозволяє студентам брати участь у моделюванні комплексних ситуацій, аналізувати причинно-наслідкові зв’язки та приймати обґрунтовані рішення. Таке поєднання забезпечує формування навичок командної роботи, управління проектами, комунікації та лідерства, а також розвиває соціальні і професійні компетентності, що є невід’ємною складовою сучасної підготовки висококваліфікованих фахівців.

Не менш важливим аспектом є психологічна готовність студентів до роботи в інтерактивному та цифровому середовищі. Використання симуляційних платформ вимагає від здобувачів умінь самостійно приймати рішення, аналізувати великий обсяг інформації, оцінювати наслідки власних дій та координувати взаємодію з іншими учасниками процесу. Педагогічне забезпечення таких процесів передбачає не лише методичну підтримку, а й розвиток когнітивної гнучкості, уваги, концентрації та здатності до адаптації у непередбачуваних ситуаціях.

Важливо відзначити, що впровадження сучасних ІТ-рішень та симуляційних платформ потребує інтеграції у систему освітньої стратегії закладів вищої освіти, що включає розвиток нормативно-організаційного забезпечення, підготовку викладачів та створення методичних рекомендацій щодо ефективного використання технологій. Лише комплексний підхід дозволяє досягти високої ефективності навчального процесу та забезпечити формування професійних і соціальних компетентностей студентів, здатних ефективно функціонувати у сучасному цифровому і динамічному професійному середовищі.

Таким чином, інтеграція сучасних інформаційних технологій та симуляційних платформ у освітній процес є стратегічним напрямом розвитку вищої освіти, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки з практичним досвідом, розвиток критичного мислення, аналітичних і професійних навичок, а також формування соціально відповідальних і компетентних фахівців. Використання таких технологій дозволяє створювати індивідуалізовані освітні траєкторії, стимулює самостійну діяльність здобувачів вищої освіти, підвищує ефективність засвоєння знань та забезпечує високий рівень готовності до професійної діяльності в умовах сучасних викликів і цифрової трансформації суспільства.

УДК 378.14:796.011.3

ВПЛИВ СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Романенко О.Ю. ст.викладач
Харківський національний автомобільно-дорожнійуніверситет

Вступ. В сучасних умовах конкуренції між закладами освіти , як в Україні так і в Світі, з одного боку, та необхідністю відповідати високим стандартам для здобувачів з іншого, корпоративна культура стає важливою системою спільних цінностей, норм і практик, що визначають стилі взаємодії учасників освітнього процесу та ідентичність установи.

Для сучасних закладів освіти, різних рівнів, різнопланові спортивні заходи (масові старти, університетські спартакіади, фестивалі рухової активності, волонтерські й інклюзивні події) дедалі частіше розглядають як інструмент формування організаційної згуртованості, довіри та залученості.

Емпіричні дані свідчать, що участь у фізкультурно оздоровчих і спортивних подіях, незалежно від ролі учасника, підвищує відчуття належності, утримання студентів та їх академічну успішність [2; 3; 6],

В українському контексті освітнього процесу, окрім доведеного впливу фізичного виховання на мотивацію студентів до рухової активності, та як наслідок підвищення рівня здоров'я [2]. Важливу роль відгріває патріотичне виховання та можливість за допомогою он-лайну заходів підтримування зав'язків через спорт для студентів, які не відбудують офлайн навчання.

Мета. Теоретично й емпірично обґрунтувати внесок спортивних заходів у розвиток корпоративної культури закладів освіти та запропонувати практичні механізми їх інтеграції.

Завдання: 1) окреслити механізми впливу (цінності, норми, ритуали, соціальний капітал, комунікації); 2) узагальнити міжнародний та український досвід 3) запропонувати модель впровадження спортивних заходів як інструменту формування корпоративної культури.

Методи. Аналітичний огляд літератури, власний досвід.

Результати**:** В результаті аналітичного огляду літературних джерел сформовано ключові механізми впливу спортивних заходів на корпоративну культуру [1; 6].

1) Ціннісно-нормативний: спортивні події закріплюють спільні цінності — взаємоповагу, чесну гру, інклюзію та здоров'я як норму повсякдення; у термінах корпоративної культури закладів освіти це проявляється через традиції, символіку, іміджеві події

2) Соціальний капітал і належність: участь у рекреаційних програмах підвищує почуття приналежності та довіри, що корелює з утриманням студентів

3) Комунікаційний: спортивні заходи слугують майданчиками горизонтальної взаємодії між студентами, викладачами та адміністрацією; формуються стійкі мережі взаємодії

4) Лідерство: волонтерство у проведенні змагань, студентські клуби та капітанство команд розвивають лідерські й організаторські компетентності майбутніх фахівців нефізкультурних спеціальностей.

5) Інституційні політики: впровадження ініціатив на кшталт змагань між різними підрозділами та різними закладами освіти транслює цінність рухової активності у політики освіти сприяють партнерству на різних рівнях.

Досліджуючи закордонний досвід впровадження фізкультурних подій у закладах освіти бачимо доведений зв'язок між участю у рекреаційно-спортивних подіях та показниками належності й утримання студентів [6;], позитивними змінами у фізичній підготовленості та рівні здоров'я [4], а також демонструють, що позааудиторна спортивна активність асоціюється із суб'єктивним благополуччям і навчальними результатами [5]. Українські джерела підкреслюють, що корпоративна культура ЗВО включає зовнішні (комунікації, іміджеві заходи) та внутрішні (керівництво, етикет, традиції) компоненти [1; 2], де спортивні події є «ритуалами», що підтримують ідентичність спільноти; окремі емпіричні роботи фіксують роль викладачів ФВ у мотивації до активності [3] та характеризують структуру дозвілля студентів із вагомою часткою рухових практик [2].

У школах і коледжах зміни організаційної культури на користь активності можливі через фреймворк Creating Active Schools (CFIR/COM-B) - професійну програму розвитку для шкіл [4], з Великої Британії, яка підтримує створення «щасливих і здорових» середовищ через фізичну активність, що може бути адаптовано для Українських ЗВО.

Також цікавий досвід програми з США; EIM-OC — підпрограма глобальної ініціативи яка була започаткована American College of Sports Medicine спільно з іншими організаціям з метою: залучити університети і коледжі до просування фізичної активності як «життєво важливого знаку» [4].

Виходячи з іноземного досвіду можливо запропонувати практичну модель інтеграції спортивних заходів у розвиток корпоративної культури ЗВО. Елемент 1 — Політика і лідерство: затвердження «Кодексу фізичної культури та руху»; приєднання до EIM-OC; міжкафедральна робоча група. Елемент 2 — Програми і події: щорічна спартакіада університету; інклюзивні фестивалі руху; волонтерські формати; міжфакультетські ліги, традиційні закриті та відкриті змагання. Елемент 3 — Комунікації та символіка: спільний бренд подій; історії успіху; візуальні маркери приналежності. Елемент 4 — Оцінювання і зворотний зв'язок: метрики належності/залученості, відвідуваності, волонтерських годин; опитування культури. Елемент 5 — Інклюзія та доступність: безбар'єрність локацій, гендерна рівність, адаптивні види активності.

Практичні рекомендації. 1) Інституціоналізувати спортивні події як елемент корпоративної культури (календар, стандарти, рольові описання). 2) Поєднувати масові заходи з малими клубними активностями для сталого ефекту. 3) Використовувати EIM-OC як рамку для міжпідроздільної співпраці. 4) Налагодити систему волонтерства й студентського лідерства навколо подій. 5) Запровадити щорічний аудит «культури руху» з публічним звітом.

Висновки. Спортивні заходи виступають дієвим інструментом розвитку корпоративної культури закладів освіти: вони закріплюють цінності, розширюють соціальний капітал, підвищують належність і підтримують інституційні політики здоров'я. Міжнародні та українські дані 2020–2025 рр. підтверджують позитивний вплив на залученість і

утримання студентів, а також можливість цілеспрямованої трансформації організаційної культури через структуровані програми (EIM-OC, Creating Active Schools).

Література :

1. Білик Н. (2020). Корпоративна культура закладу вищої освіти. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 25, 80–86. https://doi.org/10.35774/rarrpsu2020.25.080 (дата звернення 10.11.2025)
2. Іванюта Н. В., Корюкаєв М. М., Соболенко А. І. Фізична активність як спосіб підвищення академічної успішності студентів. *Науковий часопис. Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.* 2024. Вип. 8(181). С. 88
3. Чжімінь Се. (2024). Вплив викладача фізичного виховання на мотивацію студентів до рухової активності (дисертаційне дослідження). Київ : НУФВСУ.
4. American College of Sports Medicine (ACSM). Exercise is Medicine® On Campus (EIM-OC). URL : https://www.exerciseismedicine.org/eim-in-action/eim-on-campus/ (дата звернення: 20.10.2025)
5. Exercise is Medicine Creating Active Schools (CAS). URL : https://www.creatingactiveschools.org/ (дата звернення: 20.10.2025)
6. Miller, J. J., & Croft, J. C. (2022). The influence of university recreation centers on student return and retention during COVID-19. *Recreational Sports Journal,* 46(1), 51–63. https://doi.org/10.1177/15588661221097701 (дата звернення: 21.10.2025)

УДК 37.091.39:51:378.6:355(045)

ВПРОВАДЖЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ МЕТОДІВ У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Кузіна Ю.В., к.ф.-м.н.,доцент
Військова академія (м. Одеса)

Сучасний розвиток освітнього процесу вимагає застосування передового досвіду викладання, що передбачає постійне вдосконалення навичок викладання, вивчання тонкощів й нюансів технологічних можливостей, готовність до розробки нових підходів до навчання та впровадження їх в освітній процес. Традиційні, класичні підходи навчання вищій математиці в вищих військових навчальних закладах та нові, нестандартні і нетрадиційні підходи мають бути гармонічно поєднані та напрямлені на розвиток особистості, здібностей майбутнього фахівця, враховуючи індивідуальні особливості розвитку. Надання системних знань, відпрацювання практичних навичок, навчання через різні види діяльності (предметної, розумової, індивідуальної, колективної тощо) безпосередньо цьому сприяє. Сучасні нестандартні підходи характеризуються використанням нових методів та форм навчання вищої математики, використанням можливостей ІКТ для підвищення зацікавленості здобувачів, покращення наочності математичних об’єктів та явищ, можливості швидкого оцінювання рівня засвоєння навчального матеріалу засобами комп’ютерного тестування з метою індивідуалізації та диференціації подальшого навчання. Варто зауважити, що нестандартні підходи вимагають рівня володіння комп’ютерними технологіями та потребують більше часу на підготовку до занять. В основу побудови змісту та організації процесу навчання математики покладено

компетентнісний підхід, відповідно до якого кінцевим результатом навчання предмета є сформовані певні компетентності, зокрема математична компетентність (уміння встановлювати відношення між об'єктами довкілля, будувати моделі реальних об'єктів, розв'язувати задачі, усвідомлювати значення математики для життя в суспільстві тощо); основні компетентності в природничих науках і технологіях (виокремлення проблем, що виникають в оточенні та які можливо розв'язати математичними методами, навички побудови і дослідження математичної моделі природних явищ, складання інфографіки людського впливу на довкілля тощо); інформаційно-цифрова компетентність (уміння складати алгоритм розв'язання задачі, діяти за алгоритмом, відшукувати інформацію, перевіряти її достовірність, використовувати ІКТ при розв'язанні задач, створенні графіків та діаграм). При цьому компетентність охоплює знання, навички, досвід для ефективної діяльності, в першу чергу, в спеціально-предметній, зокрема професійній галузі.

Інноваційний підхід у вивченні математики зазвичай передбачає використання інформаційних технологій під час проведення занять. Необхідно пропонувати на занятті використовувати електроні пристрої не тільки для того, щоб просто розв'язати задачу, а з метою опанування використанням певних програм, наприклад, скориставшись спеціальними пакетами такими, як програми-тренажери, програми-тести, програми для створення моделей процесів та явищ, спеціальні програми-ігри, в яких використано принцип гейміфікації освітнього процесу. Також доцільним є використання у освітньому процесі електронних підручників – освітніх програм, в яких окрім теоретичних відомостей, представлених у вигляді тексту, аудіо або відеозаписів, наведено і приклади розв'язання практичних завдань та завдання для самостійного виконання. У такому руслі комп'ютеризація освітнього процесу створює умови для творчого

розвитку здобувачів, для пошуку та генерації нових ідей, відходячи від традиційного навчання.

Використання ІКТ в навчальному процесі допомагає збільшити зацікавленість здобувачів в навчанні шляхом урізноманітнення форм роботи та завдань, покращити наочність навчання та візуалізацію освітнього матеріалу, користуватися пошуковими системами в Інтернет для пошуку освітнього матеріалу та цікавих фактів, проводити індивідуалізацію та диференціацію навчання за рахунок створення завдань різного рівня та різної складності, розрахованих на різний темп роботи, стимулювати творчу діяльність здобувачів (можливе використання методу проектів, створення презентацій та публікацій).

Література :

1. Аніщенко В., Разумейко Н. Формування професійної компетентності офіцерів сектору безпеки та оборони України на основі використання інтерактивних методів навчання. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2022. Вип. 18. Т. 174. С.98–103

2. Вітченко А. О., Осьодло В. І. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін. *Наука і оборона*, 2019. № 2. С. 44–50.

3. Гузик Н. М., Ліщинська Х. І. Роль інтерактивного навчання в процесі підготовки військових фахівців. *Наукові записки Серія: Педагогічні науки.* 2020. Вип. 191. С. 62–65.

УДК 378

АДАПТАЦІЯ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ

Аршава О.О., к. ф.-м. н., доцент
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У сучасній системі вищої освіти дедалі більшої актуальності набуває проблема адаптації змісту математичних дисциплін для здобувачів гуманітарних спеціальностей, зокрема майбутніх мовознавців [1]. Формування логічного мислення, здатності до формалізації мовних структур, оперування абстрактними поняттями та побудови аргументованих висновків є невід'ємними складовими професійної компетентності лінгвістів. Водночас традиційні навчальні дисципліни математичного змісту, орієнтовані на технологічні спеціальності, часто не враховують когнітивні особливості гуманітарної аудиторії, що ускладнює засвоєння матеріалу та знижує мотивацію здобувачів до опанування знань.

Сучасні теоретичні тенденції вказують на необхідність переосмислення змісту математичних дисциплін із урахуванням лінгвістичного контексту. Йдеться про інтеграцію елементів математичної логіки в курси з синтаксису та семантики, використання теорії множин для моделювання мовних категорій, застосування ймовірнісних моделей у когнітивній лінгвістиці, а також візуалізацію абстрактних понять через діаграми, таблиці істинності та цифрові інструменти такі, як Python, GeoGebra тощо [2]. Впровадження практичних кейсів в освітній процес свідчить про ефективність міждисциплінарного підходу, стилістичної адаптації термінології та використання прикладів, релевантних до мовознавчих задач.

Наведемо приклади деяких кейсів інтегративного підходу до застосування математичних понять у лінгвістичних студіях.

1. *Практичний кейс − квантори як мовні конструкції.*

Теоретичний контекст: у курсі математичної логіки квантори загальності (∀) та існування (∃) часто викладаються як формальні символи, що керують змінними в предикатах. Сприйняття мовознавцями цих понять без лінгвістичного контексту викликають певні складності. Для їх подолання пропонується наступна адаптація: замість абстрактного «∀x $P(x)$» здобувачам пропонується мовна інтерпретація предикату:

«Усі студенти читають статтю» → ∀x (Студент(x) → Читає(x, статтю));

«Деякі студенти читають статтю» → ∃x (Студент(x) ∧ Читає(x, статтю)).

Крім того, можна застосовувати методичні прийоми, такі, як:

✓ використання прикладів із синтаксису: порівняння речень з кванторами у природній мові;

✓ візуалізація інформації за допомогою діаграми Ейлера-Венна: демонстрація того, як множини студентів співвідносяться з множиною тих, хто читає;

✓ створення вправ на переформулювання: студентам пропонують перетворити речення зі словами «усі», «деякі», «жоден» у логічні формули.

Такий підхід дозволяє гуманітаріям не лише зрозуміти логічні структури, а й побачити їхню релевантність до аналізу мови, семантики та когнітивної лінгвістики.

2. *Практичний кейс про логічні операції*, адаптований для лінгвістів через семантичні дерева та мовні приклади.

Теоретичний контекст: логічні операції (кон'юнкція (∧), диз'юнкція (∨), заперечення (¬), імплікація (→)) є базовими елементами математичної логіки. Для лінгвістів вони можуть бути представлені як семантичні зв'язки між реченнями, твердженнями або мовними актами, а саме:

✓ кон’юнкція *(∧):* «Студент читає статтю і слухає лекцію» → дві гілки дерева, що сходяться в один вузол «істинне, якщо обидва істинні»;

✓ диз’юнкція (∨): «Студент читає статтю або слухає лекцію» → вузол з умовою «істинне, якщо хоча б одне істинне»;

✓ заперечення (¬): «Студент не читає статтю» → гілка з маркером «¬» перед твердженням;

✓ імплікація (→): «Якщо студент читає статтю, то він складе екзамен» → умовна структура з причиною та наслідком.

Побудова семантичних дерев для речень природної мови, візуалізація логічних зв’язків у вигляді кольорових схем, порівняння логічної структури речення з його синтаксичним деревом дозволяє лінгвістам інтуїтивно зрозуміти суть логічні операції, провести аналогію з мовними структурами та застосовувати теоретичні знання в семантичному аналізі та дискурс-логіці.

3. *Практичний кейс − імовірнісні моделі в аналізі мовних форм*.

Теоретичний контекст: теорія ймовірностей та математична статистика традиційно викладається як частина математичного апарату для аналізу випадкових подій та прогнозування мовної поведінки. У лінгвістичному контексті вона може бути адаптована для моделювання:

✓ мовної варіативності (наприклад, у корпусі текстів слово *«розумний»* може мати кілька синонімічних замін − *«кмітливий», «інтелектуальний»*, *«мудрий»*, імовірнісна модель дозволяє оцінити частоту вживання кожного варіанта залежно від жанру, стилю чи авторства);

✓ семантичної неоднозначності (для речення *«Він бачив людину з телескопом»* можна побудувати модель, яка оцінює ймовірність кожного з варіантів інтерпретації хто має телескоп − той, хто бачив, чи той, кого бачили);

✓ стилістичних виборів (в задачах автоматичного перекладу або стилістичного редагування ймовірнісні моделі допомагають обрати найбільш природний варіант серед кількох можливих).

Застосування простих корпусних прикладів для побудови частотних таблиць, візуалізація випадкових подій, розподілів і статистичних закономірностей через гістограми або інтерактивні графіки, створення вправ на оцінку ймовірності мовних варіантів у різних контекстах надає можливість здобувачам побачити практичну цінність математичних моделей у мовознавстві, розвити навички критичного аналізу даних і сформувати інтуїцію щодо мовної варіативності.

Отже, синергія математичних і лінгвістичних інструментів сприяє глибшому розумінню логіки, структури та аргументації в мові, активізує критичне мислення, розвиває когнітивну гнучкість і формує навички міждисциплінарного аналізу. Такий формат викладання навчального матеріалу не лише збагачує гуманітарну освіту, а й відкриває нові можливості для креативного осмислення мовних явищ.

Література :

1. Аршава О.О. Роль математичної освіти в формуванні професійних знань та компетентностей лінгвістів. *Вісник науки та освіти*. 2025. №6(36). С. 840-853. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-840-853

2. Аршава О.О., Дейнега О.А., Панченко А.С. Використання інтерактивних симуляцій для візуалізації математичних понять. *Наука і техніка сьогодні*. 2025. №7(48). С. 2066-2084. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-2066-2084

УДК 378.1

ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Барановський В.В., аспірант
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Економічна освіта набуває особливого значення в сучасному світі, що характеризується швидкою глобальною цифровізацією. Уміння розуміти економічні процеси, аналізувати і прогнозувати економічні тенденції стає необхідним не тільки для фахівців в галузі економіки, а й для широкого кола громадян, які бажають успішно адаптуватися до нової реальності.

Сучасний рівень розвитку економічної освіти вимагає переосмислення традиційних підходів до навчання. Викладання економічних дисциплін має бути спрямовано не тільки на передачу теоретичних знань, але й на розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей, навичок прийняття рішень і вмінь застосовувати отримані знання в практичній діяльності. Важливим аспектом є формування у студентів розуміння етичних норм і принципів ведення бізнесу, соціальної відповідальності та сталого розвитку.

В умовах глобальної цифровізації економічна освіта стикається з безліччю серйозних проблем і завдань, що вимагають невідкладного вирішення:

- швидке застарівання знань: необхідність постійного оновлення навчальних програм і змісту курсів через динамічні зміни в економічному середовищі та технологіях.

- недостатня практична орієнтація: розрив між теоретичними знаннями, отриманими у виші, та вимогами реальної економіки.
- нестача кваліфікованих викладачів: бракує викладачів з досвідом ведення бізнесу та знанням сучасних освітніх технологій.
- недостатній розвиток цифрової грамотності: необхідність підвищення цифрової грамотності учнів і вчителів для ефективного використання сучасних освітніх технологій.
- етичні проблеми: готує студентів до вирішення складних етичних дилем, що виникають в умовах глобальної конкуренції та цифрової економіки.
- цифрові технології мають істотний вплив на процес викладання економічних дисциплін, відкривають нові можливості підвищення його ефективності та доступності. Ключові сфери впливу:
- онлайн-освіта та дистанційне навчання: доступ до якісної економічної освіти для широкої аудиторії незалежно від місця проживання та часу.
- використання інтерактивних освітніх ресурсів: електронних підручників, мультимедійних презентацій, відеолекцій, онлайн-симуляцій та інших інтерактивних інструментів, що підвищують залученість студентів до освітнього процесу.
- автоматизація перевірки знань: використання автоматизованих систем тестування та перевірки завдань, що дозволяють викладачам зосередитися на індивідуальній роботі зі студентами.
- аналітика великих даних в освіті: використання даних про успішність учнів для виявлення проблемних областей і розробки індивідуальних шляхів навчання.
- розвиток цифрових компетенцій: формування у студентів навичок роботи з сучасними економічними програмами, базами даних і аналітичними інструментами.

Для вдосконалення економічної освіти в умовах глобальної цифровізації необхідний багатоаспектний підхід, що включає усвідомлення проблем і завдань, що виникають в контексті економічної освіти, модифікацію педагогічних основ, а також активну інтеграцію сучасних методів і технологій навчання. Інвестиції в цифрову грамотність, перекваліфікацію вчителів і переробку навчальних програм мають важливе значення для створення кваліфікованого і конкурентоспроможного середовища трудових ресурсів, здатних принести користь економіці в цифрову епоху.

Цифровізація всього світу тягне за собою кардинальні нововведення в сектор зайнятості. Вона культивує сучасні професії, що висувають вимоги різних знань і навичок. Роботизація та автоматизація технологічних операцій знижують потребу в ручній праці, одночасно збільшуючи попит на фахівців з творчим підходом, технічними навичками, аналітичним мисленням і знаннями цифрових технологій.

Навчання економіці значною мірою допомагає студентам у їх подальшому професійному розвитку, оскільки сприяє формуванню економічного світогляду і дає перспективу аналізувати та прогнозувати тенденції в економічній сфері. Цей тип освіти також розвиває фінансові знання особистості, необхідні для контролю особистих фінансів і прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень. До того ж, економічна освіта формує навички підприємництва і відкриває студентам можливість генерувати новаторські думки і створювати бізнес-стратегії, а також оцінювати передбачувані небезпеки і приймати обдумані рішення. В кінцевому рахунку, воно сприяє швидкій адаптації, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни на ринку праці. Для вдосконалення якості економічної освіти необхідно використовувати практико-орієнтовані підходи, сучасні технології та інтерактивні методи навчання.

У світлі сучасних тенденцій на ринку праці, студентам економічних спеціальностей необхідно розвивати такі ключові компетенції:

Сучасний світ демонструє зростаючу цифровізацію освітньої діяльності. Методологія викладання змінюється під платформи та інструменти, дозволяючи кожному студенту створити індивідуальний освітній маршрут. Для підвищення інтересу та залученості все частіше застосовуються елементи гейміфікації. Аналіз виконаних завдань сприяє виявленню проблемних зон та модернізації контрольних робіт. Віртуальна та доповнена реальність охоплюють освітній простір, що допомагає студентам легше розуміти складні теми. Також штучний інтелект замінив частину роботи викладача, таку як перевірка робіт і відповіді на питання, генеруючи інтелектуальних тьюторів і персоналізованих помічників у навчальному процесі.

Поряд із суттєвими перевагами, інтеграція технологій цифровізації в процес освіти тягне за собою різні потенційні проблеми.

Цифровий розрив може виникнути через нерівний доступ до сучасних технологій і мережевих ресурсів серед учнів з малозабезпечених сімей і віддалених районів. Нераціональне використання цифрових інструментів може призвести до примітивізму в системі освіти і, як наслідок, до зниження рівня професійної освіти. Особливо важливо захищати персональні дані студентів від несанкціонованого доступу та неправомірного використання. Крім того, надмірне захоплення цифровими технологіями може негативно позначитися на розвитку комунікативних навичок та критичного мислення студентів.

Порівняння сучасних тенденцій і підходів освітнього процесу та навчання в секторі фінансових послуг демонструє, що для поліпшення якості освіти слід розглядати переваги технологій цифровізації та стрімко розробляти нові інструменти. Необхідно усвідомлювати, з якими викликами стикається економіка сьогодні. До них відносяться оновлення

неактуальних навчальних програм, перекваліфікація педагогів для роботи в епоху цифрових технологій і забезпечення рівноправного доступу учнів до високоякісної економічної освіти.

Дане дослідження відображає, як економічна освіта відіграє ключову роль у підготовці студентів до ринку праці та вдосконаленні знань, умінь, навичок і здібностей, які є невід'ємними для кар'єрного зростання. Сюди входять критичне мислення, аналіз, обробка великих масивів даних і застосування ділових знань.

В умовах трансформації цифрової економіки перспектива зростання економічної освіти обумовлюється поширеним використанням технологій цифровізації. Акцент слід зробити на створенні індивідуальних маршрутів освіти, застосуванні онлайн-ресурсів і матеріалів, а також формуванні навичок з використанням цифрових інструментів. Незважаючи на це, необхідно також розуміти наслідки цифровізації, до яких відносяться підвищена залежність від технологій і зниження критичного мислення.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що необхідно оптимізувати економічну освіту відповідно до вимог цифровізації, перетворивши її на більш продуктивний, дієвий і продуктивний вид навчання. Дотримуючись цих принципів, можна підготувати працівників, які будуть досягати успіху на динамічно мінливому ринку робочої сили та сприяти економічному зростанню в епоху цифровізації. Майбутні дослідження в даному секторі повинні бути зосереджені на розробці конкретних методів та інструментів для реалізації принципів, а також на детальному вивченні їх застосування в навчальній програмі.

УДК 378.147:004:33

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПІДХОДУ

Деділова Т.В., к.е.н., доцентка
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Юрченко О.В., к.е.н., доцентка
Сумський національний аграрний університет

Сучасна система економічної освіти переживає етап глибокої трансформації під впливом цифровізації суспільства та глобальних викликів ринку праці. Цифрова економіка формує нові вимоги до професійної підготовки фахівців, зокрема щодо розвитку аналітичних, інноваційних і підприємницьких навичок. Відтак перед закладами вищої освіти постає завдання оновлення змісту освітніх програм, методів і форм навчання з урахуванням цих змін.

Держава розглядає цифровізацію освіти як закономірний етап розширення доступу до знань і підвищення рівня інформаційної грамотності громадян. На нормативному рівні це закріплено у статті 12 Закону України «Про освіту» [1], де інформаційно-комунікаційну компетентність визначено однією з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [2], інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає усвідомлене, критичне та безпечне використання цифрових технологій для навчання, професійного розвитку і повсякденного спілкування, а також дотримання принципів академічної доброчесності при роботі з інформацією.

Упродовж перших десятиліть XXI століття процеси цифровізації освіти в Україні зазнали динамічного розвитку, пройшовши кілька етапів трансформації. Початковим кроком стала активна адаптація моделей змішаного навчання, що набули поширення у період пандемії COVID-19. Саме тоді цифрові технології почали розглядатися не як допоміжний інструмент, а як необхідна складова сучасного освітнього середовища. Наступний етап – повний перехід до дистанційного формату, зумовлений безпековими обставинами після початку повномасштабних бойових дій в Україні у 2022 році. Ця форма навчання стала найбільш прийнятною для забезпечення безперервності освітнього процесу та збереження здоров'я всіх його учасників.

Варто підкреслити, що саме змішана та дистанційна форми навчання максимально відповідають технічним можливостям сучасних цифрових засобів передання інформації. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій актуалізував потребу у вдосконаленні методичних підходів до організації таких форматів навчання. Питання їх удосконалення неодноразово піднімалося у контексті державної політики реформування освіти, зокрема у частині забезпечення її якості, гнучкості та доступності.

Отже, цифровізація освіти в Україні є не лише технічним процесом, а й системною зміною освітньої парадигми, спрямованою на формування компетентної, гнучкої та відповідальної особистості, здатної ефективно діяти в умовах цифрового суспільства.

Цифрова економіка змінює логіку економічних процесів і структуру попиту на трудові ресурси. Традиційні знання поступаються місцем компетентнісним моделям, що передбачають уміння працювати з великими даними, цифровими платформами, алгоритмами штучного інтелекту, а також здатність приймати підприємницькі рішення в умовах невизначеності.

Підприємницький підхід у сучасній освіті виступає не лише як методика організації навчального процесу, а як світоглядна позиція, що орієнтує студентів на ініціативність, креативність і відповідальність. Формування підприємницьких компетентностей має здійснюватися через інтеграцію практикоорієнтованих дисциплін, проєктного та кейс-навчання, бізнес-симуляцій, менторських програм.

Підприємницькі компетентності охоплюють комплекс знань, умінь і особистісних якостей, що забезпечують здатність ініціювати, планувати й реалізовувати економічну діяльність у різних формах. До ключових підприємницьких компетентностей належать уміння генерувати й оцінювати бізнес-ідеї, розробляти бізнес-плани, приймати управлінські рішення в умовах ризику та невизначеності, здійснювати фінансове планування і контроль, володіти навичками стратегічного мислення, комунікації та лідерства. Важливими також є креативність, проактивність, здатність працювати в команді, уміння вести переговори, презентувати результати своєї діяльності та залучати ресурси для реалізації проєктів.

Під такі компетентності у структурі освітніх програм підготовки бакалаврів ХНАДУ [3, 4] релевантно передбачено освітні компоненти з орієнтацією на практичну діяльність. В даному випадку, це такі дисципліни, як «Інноваційне підприємництво та управління стартап проєктами», «Підприємництво і бізнес-культура», «Торговельне підприємництво», «Бізнес-планування», «Транспортне підприємництво», «Інтерактивний тренінг-практикум з управління компанією з використанням бізнес-симуляції ViAL+», «Проєктний аналіз», «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків». Такі освітні компоненти сприяють формуванню системного бачення підприємницької діяльності, розвитку аналітичного мислення, навичок стратегічного планування та ефективної самоорганізації студентів, що є базою для їхньої успішної професійної реалізації в умовах цифрової економіки. Сучасні

освітні програми мають поєднувати фундаментальні економічні знання з практичними навичками роботи в цифровому бізнес-середовищі, що дозволить підготувати конкурентоспроможних, інноваційно орієнтованих випускників, здатних забезпечувати сталий розвиток економіки України.

Використання електронних платформ, аналітичних інструментів, віртуальних бізнес-симуляторів (зокрема, ViAL+), онлайн-курсів і дуальної освіти сприяє індивідуалізації навчання та підвищенню якості підготовки. Такий підхід дозволяє студентам формувати власні освітні траєкторії, комбінуючи базові економічні знання з цифровими та підприємницькими навичками.

Переосмислення ролі викладача є ще однією ознакою трансформації економічної освіти. Викладач стає модератором освітнього процесу, який створює умови для самостійного навчання, розвитку критичного мислення і дослідницької активності студентів. Такий підхід забезпечує перехід від традиційної моделі «викладач → студент» до партнерської взаємодії, у центрі якої – активний, відповідальний і дослідницьки орієнтований студент. Одним із ефективних інструментів реалізації модераційної функції викладача є використання систем управління навчанням (LMS), зокрема платформи Moodle, що широко впроваджена в навчальний процес ХНАДУ. Використання LMS Moodle, довело свою ефективність як інструмент модерації освітнього процесу, що сприяє розвитку самостійності, рефлексії та дослідницької активності студентів. Впровадження бізнес-симуляцій, інтерактивних тренінгів і проєктних технологій, орієнтованих на реальні економічні ситуації, формує у студентів уміння генерувати й реалізовувати інноваційні ідеї, адаптуватися до викликів цифровізації та проявляти підприємницьку ініціативу.

Отже, сучасна система економічної освіти перебуває на етапі глибокої структурної трансформації, зумовленої цифровізацією суспільства, зміною моделі економічних відносин і зростанням ролі

підприємницьких компетентностей у професійній діяльності. Цифрова економіка визначає нові орієнтири підготовки майбутніх фахівців – від засвоєння теоретичних знань до формування здатності діяти креативно, аналітично й ініціативно в умовах динамічного ринку. Таким чином, трансформація змісту економічної освіти в умовах цифрової економіки є не лише модернізацією навчальних програм, а й зміною освітньої парадигми – від знаннєвої до діяльнісно-компетентнісної. Саме поєднання фундаментальної економічної підготовки з цифровими й підприємницькими навичками стане ключем до формування конкурентоспроможного фахівця нового покоління, здатного забезпечити інноваційний розвиток національної економіки та сталий поступ українського суспільства.

Література :

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII : станом на 31 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 04.11.2025).

2. Державний стандарт базової середньої освіти. Чинний від 2020-03-30. Вид. офіц. Київ : МОН України URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti (дата звернення: 04.11.2025).

3. Освітньо-професійна програма «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю D7 «Торгівля». Затверджений Вченою радою ХНАДУ від 04.07.2025. URL: https://surl.li/kctknh (дата звернення: 04.11.2025).

4. Освітньо-професійна програма «Економіка» першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини». Затверджений Вченою радою ХНАДУ від 04.07.2025. URL: https://surl.li/mosjab (дата звернення: 04.11.2025).

УДК 796.413.37

ВИКОРИСТАННЯ МАЛОГО ОБЛАДНАННЯ ПІЛАТЕСУ НА ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОМУ ЗАНЯТТІ

Безніс О.Є., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В цілому, тренування пілатес можуть проходити взагалі без обладнання. Вправ більш ніж достатньо, щоб зробити заняття цікавими та ефективними, але, все ж, прогрес не стоїть на місці. За останні сто років пілатес істотно змінився. Тисячі тренерів і ентузіастів цієї дисципліни протягом десятків років відточували і оптимізували оригінальні вправи, розроблені самим Йозефом Пілатесом, а також придумували не менш ефективні нові.

Існує два основних види обладнання для занять пілатесом: мале та студійне (велике). Перше дуже популярне через свою доступність і дешевизну. Його можна використовувати в будь-якому зручному місці: вдома, у фітнес-клубі або взяти з собою в подорож. До малого обладнання для пілатесу відносяться великі і маленькі м'ячі, різні види фоам ролерів, ізотонічне кільце, диски для ковзання, еластичні стрічки, гумові амортизатори і пілатес бари.

В основі сучасного кільця лежить металевий стрижень певної пружності, покритий зовні гнучким і м'яким пластиком з антиковзаючим покриттям. З боків кільця вмонтовані двосторонні ручки, що дозволяють зручно утримувати його в різних положеннях зовні і всередині, не тільки руками, але і ногами. Спочатку кільце використовувалося для «опрацювання» проблемних зон: грудних м'язів, привідних і відвідних м'язів стегна. Але в сучасному пілатесі можливості його застосування

набагато ширші, створення нових вправ обмежене тільки фантазією тренера, а робота з клієнтами на такому обладнанні може бути як персональною, так і груповою. Завдяки своїй нескладній конструкції, кільце досить легко освоїти і навіть почати придумувати вправи з ним самостійно.

Перші гімнастичні гуми добре зарекомендували себе серед дівчат, оскільки давали можливість зміцнити м'язи, не набравши при цьому м'язову масу, прибрати зайвий жир і целюліт. У тренуваннях пілатес використовують два типи гумових стрічок: міні бенд - круглий, щільний еспандер, окружність якого становить 50-60 см, і еластичну стрічку шириною 5-10 сантиметрів і довжиною до двох метрів.

У спортивні клуби фітбол прийшов всього кілька десятиліть тому, але зараз уявити без нього спортзал або реабілітаційний центр просто неможливо. Використання великого м'яча у фітнесі, йозі, лікувальній фізкультурі та пілатесі дасть вам дивовижні результати. Фітбол являє собою великий пружний, наповнений повітрям м'яч від 45 до 95 см в діаметрі. Вправи з фітболом задіюють різні групи м'язів, допомагають виправити поставу, поліпшити координацію рухів і підвищити гнучкість, але основна його функція в тому, що він нестійкий. Це дає людям можливість ще сильніше напружувати м'язи і ще глибше концентруватися, щоб зберегти баланс. Займаючись з фітболом, для утримання рівноваги, нам доведеться тримати м'язи в постійній напрузі. У пілатесі фітбол дозволяє ускладнити вправи, а також видозмінити їх або доповнити.

Класичний мінібол має форму сфери діаметром від 20 до 30 см. Основною відмінністю між фітболом і мініболом є їх розмір: якщо звичний всім фітбол має великі габарити від 45 до 95 см, то у мінібола розміри в рази менше. Мінібол без проблем витримує людину вагою до 110 кг. Він має м'яку, приємну на дотик поверхню, проте, зустрічаються моделі з рифленою поверхнею або з пухирцями. Мініболи присутні в будь-якому

фітнес-клубі і активно використовуються тренерами в групових заняттях. Рекомендую починати розширювати свої навички в пілатесі саме з нього. Завдяки використанню малого м'яча під час виконання вправ активізується м'язова активність. М'яч дозволить ізолювати окремі м'язи, оскільки ви концентруєте увагу на тому, щоб його утримати. Пілатес з мініболом допомагає видозмінити і доповнити стандартні вправи, тим самим в рази збільшити ефективність тренування в цілому.

Фоам ролер - це масажний валик у вигляді циліндра, який спортсмени використовують для відновлення після тренувань і зняття м'язової напруги. Фоам ролер прийшов в пілатес з кросфіту. Після появи кросфіту в 2000-му році, він набув великої популярності і багато спортсменів стали ним активно займатися. Дуже часто початківцям кросфітерам було складно виконати вправу навіть з пластиковою палицею, і причина була явно не у важкій робочій вазі. Спортсмени почали виявляти в своєму тілі ділянки, які не давали їм повністю присісти, нагнутися і так далі... і стали придумувати пристосування, які дозволяли б в умовах спортзалу швидко розім'яти ці больові точки. Одним з таких пристосувань і став пінний валик, який дозволяв розминати фасції і давав можливість без травм виконувати вправи.

Глайдінг диски, або диски для ковзання – це особливий вид малого обладнання, яке використовують у своїх тренуваннях тренери з пілатесу. В основі роботи з дисками лежить принцип ковзання, який дозволяє в кілька разів посилити ефект від звичних вправ. Тренуючись з дисками регулярно, ви отримуєте простий і якісний тренінг, який допоможе вам опрацювати проблемні зони на ногах, руках і животі. Диски ефективні для людей з будь-яким рівнем підготовки. Тренування з дисками допоможуть збільшити витривалість, гнучкість, розвинути баланс і навіть відновитися після травм. Технічне завдання глайдінг дисків - забезпечення ковзання по підлозі під час виконання вправ з опорою на руки або ноги. Під час

тренувань з дисками ви не відриваєте ноги і руки від поверхні підлоги, а ковзаєте по ній, утримуючи вагу свого тіла. Перебуваючи в контакті з нестійкою поверхнею диска, м'язи працюють не так, як під час звичайних вправ з власною вагою. Для ковзання з одного положення в інше, людині необхідно підтримувати постійне напруження і в м'язах-антогоністах, і в стабілізаторах. При виконанні вправ ви підкладаєте диски під ступні або долоні і виконуєте ковзаючі рухи вперед, назад або в сторони. Долаючи силу тертя з поверхнею підлоги, ваші м'язи отримують додаткове навантаження по всій лінії руху. Для підтримки рівноваги задіюється весь м'язовий корсет.

Гімнастична палиця - відмінний інвентар для тренувань. Існує багато різновидів цього міні-тренажера, різних за вагою, довжиною і конструкцією. Найбільш широке поширення отримали бодібар і пілатес-бар. За допомогою бодібару ви можете виконувати велику кількість різних вправ. Спортивний снаряд призначений для комплексних тренувань, спрямованих на поліпшення фізичної форми. Вправи з гімнастичною палицею сприяють поліпшенню постави, розвивають рухливість суглобів, допомагають збільшити силу і м'язову витривалість, зміцнюють серцево-судинну систему. Інтенсивність тренувань можна вибирати індивідуально, тому займатися з гімнастичною палицею можуть люди будь-якого віку і рівня фізичної підготовки.

Література :

1. Шевців У. С. Технологія впровадження оздоровчих видів гімнастики у фізичне виховання старшокласниць: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту., 2009.

2. Воловик Н. Пілатес : навчальний посібник. Київ : Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 182 с.

УДК 378.172

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Курилко М.Ф., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Спорт і фізичну культуру часто вважають тотожними. Дійсно, вони існують нерозривно один від одного і мають багато спільного, проте одним цілим не є. Мета фізичної культури полягає в підтримці людиною здорового способу життя, її розвитку як фізичного, так і духовного.

Зацікавленість людей до фізичної активності необхідно прищеплювати в навчальних закладах, як у школах серед дітей і підлітків, так і у закладах вищої освіти. Для того щоб стимулювати інтерес здобувачів до активної участі на уроках фізичної підготовки, необхідно впроваджувати особистісно орієнтований метод, сфокусований на самопізнанні та творчості. Цей метод навчання сприяє розвитку унікальних здібностей кожної особистості і допомагає усвідомити важливість фізичної активності. При використанні даного підходу викладач формує освітній простір, в якому кожному студенту буде комфортно розвиватися самостійно. Це забезпечує врахування індивідуальних особливостей, таких як тип статури, фізична підготовленість, стан здоров'я та особливості психічного розвитку.

Чергування видів діяльності. Монотонна і одноманітна діяльність не тільки відбиває у учнів інтерес і задоволення від процесу, але й негативно позначається на їхньому здоров'ї. Тому на уроках слід чергувати і розподіляти різні види фізичної активності, забезпечувати їх різноманітність.

Сприятлива дружня атмосфера на уроці та індивідуальний підхід до кожного. Цей пункт передбачає, що урок повинен зацікавити дітей, захопити їх фізичною діяльністю, а також шанобливе ставлення вчителя або викладача до учнів і врахування їх особистісних та фізичних якостей.

Дозування завдань. Завдання повинні даватися в тій кількості, в якій учні зможуть їх виконати.

В умовах зниження інтересу молоді до фізичної активності важливо вже сьогодні впроваджувати нові, інноваційні методи в заняття спортом і фізичною культурою. Серед інновацій, що дозволяють популяризувати спорт серед молоді, можна відзначити інформаційні технології, що дозволяють простим людям стати ближче до спорту. Інтерес до занять фізичною культурою буде зростати разом із загальним інтересом до спорту. Також необхідно впроваджувати нові методи підходу до занять фізичною культурою в навчальних закладах: школах, коледжах, університетах. Це методи, що дозволяють створити сприятливу обстановку як з точки зору фізичного навантаження, так і з точки зору загальної атмосфери на занятті. Впровадження таких методів здатне підвищити якість тренувального процесу, тим самим молодь буде зацікавлена в рухливому способі життя. Крім традиційних технологій збереження здоров'я, в рамках інноваційних підходів до традиційного виховання можуть використовуватися також інформаційно-комунікаційні технології, такі як комп'ютерні програми, фітнес-браслети, мобільні додатки для контролю за навантаженнями, індивідуалізація програм тренувань, підвищення мотивації учнів. Крім цього, використання різних елементів ігор та слотів на уроках для підвищення інтересу до занять, створення атмосфери азарту та змагань.

У тих випадках, коли панує культ руху і прагнення до досконалості, фізкультурна освіта не може залишатися інертною. Інновації, як свіжий вітер, вриваються у світ спорту, несучи з собою нові ідеї, методи та

можливості. Впровадження освітніх технологій – це не просто данина моді, життєва необхідність, диктується часом. Розширення масштабів інноваційної діяльності, залучення більшої кількості учнів до занять з використанням новітніх технологій – все це ставить за мету вивести фізкультурну освіту на новий рівень. Створення сприятливих умов для експериментального застосування ефективних методів і технологій оздоровлення, гуманістичного виховання та організації дозвілля учнів – це інвестиції в майбутнє. Адже саме в юні роки закладаються основи здорового способу життя, формальна життєва позиція, активне прагнення до самоудосконалення.

Література :

1. Кошелева О.О., Скрипченко І.Т. Інноваційні технології в системі фізичного виховання студентів ЗВО : методичні рекомендації. Дніпро: Журфонд, 2021. 46 с.

2. Біда О., Прокопенко Л. Пошук ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг у ВНЗ. *Рідна школа.* 2011. № 10. С. 8–10.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 352 с.

УДК: 37.016

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сук О.Є., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Критичне мислення — це одна з ключових компетентностей сучасної людини, без якої неможливо ефективно функціонувати у світі надлишкової

інформації, швидких змін і соціальних викликів. У найзагальнішому розумінні критичне мислення — це здатність людини самостійно аналізувати інформацію, відокремлювати факти від суджень, формувати аргументовані висновки та приймати обґрунтовані рішення на основі логіки й доказів.

У педагогічному контексті розвиток критичного мислення є не лише метою, а й засобом навчання. Критично мислячий здобувач не сприймає інформацію пасивно, він активно взаємодіє з нею: ставить запитання, шукає підтвердження, порівнює різні точки зору, робить власні висновки [1]. Такий підхід формує пізнавальну самостійність, рефлексію, уміння приймати рішення — саме ті якості, яких вимагає сучасне суспільство знань.

З точки зору сучасної освіти, критичне мислення — це також інструмент громадянської компетентності. Воно дає змогу протистояти маніпуляціям, фейковим новинам, пропаганді, а також сприяє формуванню відповідального та активного громадянина, який уміє захищати власну позицію, аргументовано дискутувати й приймати рішення в умовах невизначеності [2]. Таким чином, критичне мислення — це не просто інтелектуальна здатність, а життєва компетентність, необхідна для успішної адаптації в сучасному світі. Формування цієї здатності потребує від педагога переорієнтації навчання з передачі знань на організацію пізнавальної діяльності, де головним стає не «що думати», а «як думати».

У методичній площині критичне мислення розвивається через спеціально організовані педагогічні стратегії, серед яких — «Критичне читання і письмо», «Навчання через запитання», «Дебати та дискусії», «Проєктне навчання» тощо [3; 6]. У педагогіці професійної освіти ці стратегії мають особливе значення, оскільки вони формують не лише когнітивні, а й професійні компетентності — уміння оцінювати

технологічні процеси, приймати рішення в умовах невизначеності, працювати в команді, аргументовано відстоювати свої пропозиції [4].

Однією з найефективніших сучасних стратегій розвитку критичного мислення є стратегія *«Навчання через запитання»* — педагогічний підхід, що базується на принципі: «Не відповіді формують мислення, а запитання» [6]. Саме запитання пробуджують цікавість, змушують замислитися, шукати істину, аналізувати й переосмислювати знання.

Технологія *«Критичне читання і письмо»* також визнана ефективною педагогічною стратегією розвитку критичного мислення, що навчає студентів не просто читати текст, а мислити через читання, аналізувати через письмо, вчитися через роздуми. Ця стратегія з'явилася у світовій педагогіці наприкінці XX століття як частина програми *Reading and Writing for Critical Thinking (RWCT)*, що об'єднала педагогів понад 40 країн [5].

Основна ідея стратегії полягає в тому, що читання — це не пасивне сприйняття тексту, а діалог із автором. А письмо — це спосіб осмислення й перетворення отриманої інформації. Стратегія «Критичне читання і письмо» — це не просто набір методів, а філософія навчання, у центрі якої — активний, мислячий, відповідальний студент [6].

У світі, де інформація множиться щосекунди, важливо не просто знати факти, а вміти мислити, аналізувати, аргументувати й чути інших. Освіта XXI століття має формувати особистість, здатну відстоювати свою позицію, поважаючи думки інших. Саме цьому навчає стратегія *«Дебати та дискусії»* — ефективний інструмент розвитку критичного мислення, комунікативних умінь та громадянської свідомості.

Сучасна освіта спрямована не лише на засвоєння знань, а й на формування компетентної, творчої особистості, здатної самостійно шукати, аналізувати та застосовувати інформацію. Одним із

найефективніших підходів, що відповідає цим вимогам, є стратегія *проєктного навчання* (метод проєктів) [7].

Розвиток критичного мислення студентів є невід'ємною складовою підготовки сучасного фахівця. Використання педагогічних стратегій розвитку критичного мислення сприятиме формуванню когнітивних та професійних компетентностей, що в подальшому дозволить адаптуватися до змін, творчо діяти у професійному середовищі.

Література :

1. Воронова Т. І. Критичне мислення як чинник розвитку особистості у вищій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2021. № 6. С. 45–52.
2. Халперн Д. *Психологія критичного мислення.* Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 432 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2020. 273 с.
4. Клименко В. В. Педагогічні технології розвитку критичного мислення студентів. *Вища освіта України.* 2021. № 3. С. 112–118.
5. Paul R., Elder L. Critical Thinking : Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. *New York: Pearson,* 2023. 432 p.
6. Бондар С. М. Сучасні педагогічні стратегії розвитку критичного мислення студентів. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2021. 148 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи. Тернопіль : Богдан, 2022. 312 с.

УДК 378.057.87:796.4

ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ НАПРЯМІВ В АЕРОБІЦІ НА ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Шевченко В.І., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В останні десятиліття в світі набула величезної популярності аеробіка. Зовні вона являє собою комплекс загальнорозвиваючих і танцювальних ритмічних рухів, що виконуються під музику, різні циклічні рухи, що виконуються з невисокою інтенсивністю, але досить тривалий час. Однак головне в аеробіці, зрозуміло, не зовнішній ефект. Висока рухова активність людини сприяє інтенсифікації біохімічних і енергетичних процесів під впливом підвищеного вмісту кисню, що проникає в кров і через серцево-судинну систему в м'язові тканини, що має оздоровчий ефект, готує м'язи до високих фізичних навантажень, знімає втому і повертає людині гарний настрій.

У 1970-ті роки увагу громадськості привернули «аеробні танці», запропоновані Джекі Соренсен. Історія розвитку аеробіки детально представлена в праці Т.А. Кудри, яка формує уявлення про аеробіку як складову частину здорового способу життя, фізичної культури і фітнесу в історичному розрізі, встановлює взаємозв'язок таких понять, як «фізична форма», «фітнес» і «аеробіка». Таким чином, Т.А. Кудра розглядає аеробіку як частину фітнес-програм.

З терміном «аеробіка» багато плутанини, пише вона. Якщо група дівчат займається під музику, то це не завжди аеробіка, і аеробіка – це не тільки група дівчат, які займаються під музику.

Аеробіка – це «аеробні танці, заняття на аеробних тренажерах, кругові аеробні тренування, інші види фізичних навантажень, об'єднані

аеробним режимом тренування. У вузькому розумінні аеробіка – це вид аероб-танцю, що має свою хореографію, принципи побудови і свій стиль».

Перш ніж прийняти рішення про заняття аеробікою, необхідно оцінити стан своїх фізичних можливостей. Причому аеробне навантаження повинно збільшуватися поступово, надмірні навантаження протипоказані.

Термін «аеробний» не новий. У перекладі з грецької, aer – це «повітря», bios – «життя». Даний термін часто можна зустріти на сторінках наукових видань з фізіології людини, тварин і рослин. Він пов'язаний з вивченням хімічних і енергетичних процесів, які забезпечують роботу м'язів. Відомо, що при збудженні м'язів в них інтенсифікується обмін речовин у вигляді складної системи хімічних реакцій. Складні молекули розщеплюються на більш прості, при цьому відбувається відновлення (синтез) багатих енергією речовин. Один з цих процесів може відбуватися тільки в присутності кисню, тобто в аеробних умовах. Доведено, що при аеробних процесах виробляється велика кількість енергії, причому основними продуктами розпаду є вуглекислий газ і вода, які виводяться з організму через дихання і виділення поту.

Іншими словами, в результаті рухової активності стимулюється підвищене споживання кисню під час занять аеробікою і виводяться з організму продукти розпаду, що пригнічують його.

У широкому сенсі до аеробіки можуть відноситися навіть ходьба, біг, плавання, катання на ковзанах, лижах і велосипеді. Проте одноманітність циклічних рухів протягом багатьох хвилин, а то й цілої години втомлюють психологічно. І тут на допомогу приходить ритмічна музика. Про її чудодійні властивості збуджувати людину, знімати втому, надихати, забезпечувати душевний підйом знали вже в античному світі. Це і дало підставу використовувати термін «аеробіка» для різноманітних програм, що виконуються під музичний супровід.

Залежно від змісту програми аеробіки можуть бути представлені у

вигляді вправ без предметів і пристосувань, з високою або низькою інтенсивністю. А також з використанням предметів і пристосувань, з гантелями, амортизаторами та іншими снарядами, розрахованими на ті чи інші групи м'язів. Це можуть бути вправи для вагітних або для людей, які страждають на ті чи інші захворювання, для дітей і професійних спортсменів.

У зв'язку з широким розмаїттям суб'єктів, що займаються аеробікою, форм циклічних рухів і широкою специфікою застосування спеціальних засобів виникають труднощі з класифікацією. Більшість вчених відмовилася від класифікації аеробіки, заснованої на увазі до суто зовнішніх компонентів вправ, і взяла за основу концепцію, що характеризує напрямки і цілі вправ. Тобто, для чого людина займається аеробікою, яку ставить перед собою мету. В результаті з'явилася тепер прийнята всюди класифікація, що складається з трьох видів: 1) оздоровча аеробіка; 2) прикладна аеробіка;3) спортивна аеробіка.

Така класифікація прийнята більшістю вітчизняних і зарубіжних фахівців як така, що найбільш повно відображає специфіку різних напрямків аеробіки. Кожен з них, у свою чергу, має свої різновиди.

Література :

1. Абрамов М.С. Аеробіка і ми. Т.: Медицина, 2004. 176 с.

2. Кирильченко С.М., Аркуша А.О. Дослідження у студентів індивідуальних мотивів і потреб до занять фізичною культурою та спортом. *Теорія і методика фізичного виховання.* 2007. № 12. С. 35–41.

3. Козій Т.П. Вплив фізичних навантажень під час занять аквааеробікою та шейпінгом на динаміку антропометричних показників жінок *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 2012. С. 96–101.

УДК 378.1:005.591.6 (477)

АНАЛІТИЧНА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ГНУЧКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Величко Я.І., ст. викладач ,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система вищої освіти України переживає глибокі зміни. Війна, демографічні зрушення, цифровізація й потреба швидко реагувати на виклики вимагають нових підходів до управління університетами. Традиційні вертикальні моделі поступово поступаються місцем відкритим, гнучким і орієнтованим на співпрацю. Проте ідея гнучкого управління потребує не лише розуміння, а й практичного інструменту для оцінювання та вдосконалення.

Одним із таких інструментів є аналітична рамка оцінювання гнучкого управління університетом (див. табл. 1). Вона не просто задає напрям розвитку, а дозволяє реально виміряти, наскільки заклад впроваджує принципи адаптивності, прозорості та швидкої реакції. Її основа поєднує європейські практики (EUA, EHEA, Erasmus+/СВНЕ), стратегічні документи МОНУ, НАЗЯВО та рекомендації ЮНЕСКО [1–5].

Стратегія НАЗЯВО до 2026 року визначає розвиток внутрішніх систем якості на засадах аналітичності та відкритості [3], а Положення про акредитацію освітніх програм [4] регламентує стандарти вдосконалення процесів і залучення стейкґолдерів. У міжнародному контексті рамка узгоджується з підходами ЮНЕСКО [5], де наголос робиться на стійкості та безперервності освіти навіть у кризових умовах. Таким чином, модель має реальне нормативне підґрунтя і придатна до практичного застосування.

Рамка охоплює кілька вимірів управління - від стратегії до культури. Це не просто перелік показників, а система координат, що дозволяє бачити розвиток університету цілісно. Як відзначають Вірсінг М. і Фрай Д., заклади, які використовують аналітичні моделі, переходять від реактивного до проактивного управління [6]. Подібного підходу дотримуються й українські дослідники, які наголошують на необхідності оцінювання не лише результатів навчання, а й управлінських рішень [7].

Університет у межах цієї моделі розглядається як взаємопов'язана система. Гнучкість формується завдяки узгодженій взаємодії стратегічного, освітнього, технологічного, культурного та фінансового рівнів. Стратегія задає напрям, освітній вимір формує якість, технологічний забезпечує аналітику, культурний і партнерський створюють довіру. Разом вони утворюють живу систему, у якій університет не лише реагує на зміни, а цілеспрямовано розвивається.

Рамка допомагає перейти від декларацій до вимірюваних результатів. Наприклад, університет може розрахувати власний індекс гнучкості як середнє значення виконання ключових показників у дев'яти вимірах. Це дає змогу бачити динаміку, виявляти слабкі місця й планувати розвиток персоналу. По суті, вона допомагає відповісти на три питання: що змінюється і навіщо, як вимірюється прогрес і який ефект це дає студентам і працівникам.

Як підкреслюють Х. Терджанлі та інш. [8], головна перевага аналітичних систем полягає не у швидкості рішень, а в розумінні зв'язку між діями та результатами. Українські університети, які вже впроваджують короткі цикли оцінювання, відкриті дані й гнучкі формати звітності, демонструють більшу залученість викладачів і студентів. Це підтверджує і Приймак А. [9], який наголошує, що прозорість і спільне планування зміцнюють довіру та скорочують управлінські бар'єри.

Аналітична рамка не є фіксованою схемою. Кожен університет може

адаптувати її під свій контекст: технічні - зосередитись на IT-інфраструктурі, педагогічні - на розвитку персоналу чи партнерствах. Для оцінювання використовуються наявні системи - LMS, CRM, HR-бази, аналітичні панелі, що дозволяє уникати дублювання й створювати цілісну картину. Це відповідає принципам evidence-based management - управління, заснованого на доказах.

Ефективність рамки залежить від узгодженості всіх складових. Якщо стратегія не підкріплена культурою, а технології не забезпечують комунікації, система втрачає цілісність. Тому гнучкість розглядається як єдиний механізм, де стратегічні рішення, технології й культура взаємодіють.

Досвід Erasmus+/CBHE підтверджує, що поєднання аналітики з розвитком партнерств допомагає університетам залучати ресурси, зміцнювати репутацію й розширювати міжнародну співпрацю. Рамка виконує не лише управлінську, а й комунікаційну функцію, показуючи відкритість і системність змін. Її головна перевага - зрозумілість: вона чітко показує, що змінюється, як це вимірюється і який ефект дає. Завдяки цьому модель перетворюється з теорії на практичний інструмент розвитку.

Отже, аналітична рамка є не формою контролю, а засобом зростання. Вона дозволяє побачити університет як цілісну систему, у якій стратегія, культура, технології та фінанси працюють разом. Для України цей підхід особливо актуальний - він поєднує потребу стабільності в кризу з необхідністю швидких змін у період відновлення.

Література :

1. Gaebel M., Zhang T., Stoeber H. Trends 2024: European higher education institutions in times of transition. Brussels : European University Association. 2024. URL : https://www.eua.eu/images/publications/Publication_PDFs/Trends_2024.pdf

(дата звернення: 05.11.2025).

2. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. Київ : МОН України. 2023. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/strategichnij-plan-diyalnosti-mon-na-2023-2027-roki (дата звернення: 05.11.2025).

УДК 378.148:811.161.2

ЯВИЩЕ СИНОНІМІЇ У ПРОФЕСІЙНО-ДІЛОВОМУ МОВЛЕННІ

Тарасенко О. Д., старша викладачка, наук.спів.
Остапчук Т. С., канд.пед.наук.,доцент
Поповіченко О. В., канд.військ.наук., доцент
Гаманюк Л. О., д-р філософії з галузі право
Військова академія (м. Одеса)

У минулому році на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та шляхи вирішення в умовах воєнного стану», яка проходила на базі Військової академії (м. Одеса), ми висвітлили питання «Явище паронімії у військовій термінології». Але мовна та мовленнєва практика показує, що потребує уважного вивчення і явище синонімії у професійно-діловому мовленні. Сказане і визначає актуальність розвідки.

Так, під час вивчення вищезазначеного питання, нами було опрацьовано різну наукову літературу, і безпосередньо, словники: Вусик О. С. «Словник українських синонімів: понад 2 500 синонімічних гнізд»,

Караванський С. «Практичний словник синонімів української мови: понад 20 000 синонімічних рядів». Цікавим були факти, що словники синонімів видавалися науковцями в еміграції (Деркач П. М. «Короткий словник української мови». Нью-Йорк, 1975, Багмет А. «Словник синонімів української мови». Торонто,1982).

Найбільше нас зацікавила лінгвістична праця Вусика О. С. «Словник українських синонімів», де подаються не просто ряди синонімів, а гнізда. У цьому словнику надзвичайно розлого подано опис синонімів, де можна знайти синонім до слова, який представлений історизмом чи архаїзмом, й навіть словосполученням та фразеологічною одиницею.

Із зазначеного джерела зробили вибірку і опис деяких слів, що використовуються у професійному військовому та діловому мовленні. Наводимо приклади: *Батьківщина* – 17 синонімічних одиниць; це і вітцівщина, вітчизна, вотчина *(іст.)*, дідизна, материзна, ойчизна *(діал.)*, отчизна, предківщина, ріднозем'я, рідноземля, ріднокрай, родовина; мала батьківщина, рідна земля, рідна сторона, своя сторононька [1, с. 291]. До слова *вихований* подано 57 варіантів синонімів. Наведемо приклади, які рідко вживаються: добропристойний, благородний, непорочний; дотримується пристойностей [1, с. 81]. До слова *воїн* знаходимо аж 51 позицію (бойчага, вой *(іст.)*, вояка *(іст.)*; лицар волі тощо) [1, с. 92].; *наказ* – 20 слів (веління, вказівка, повеління; давати загад тощо) [1, с. 290]; *начальник* – 15 (верховенствующий, владник, можновладець; в дамках ходить, місцевий божок, керівна дамочка (про жінок), власть імущий) [1, с. 295].

Для усного та писемного ділового мовлення при нагоді стануть синонімічні варіанти до слова *насамперед:* найперш, найперше, передовсім, передусім, першочергово, спершу, щонайперш, якнайперше, перш за все, першим ділом, поперед усього [1, с. 292].

Як відомо, у діловому мовленні часто зустрічаються на рівні контекстів непорозуміння, так як із неправильним значенням використано

слово-синонім. Тексти офіційно-ділового стилю вимагають однозначності й через це точності слів надається неабияке значення. Основна функція синонімів – урізноманітнення власного мовлення, уникнення повторень.

Питанню синоніми у діловому мовленні велику увагу приділяють мовознавці: Руслан Кацавець «Ділова українська мова», «Ділова українська мова: сучасний вимір» та Світлана Шевчук «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Тож, авторка у зазначеному підручнику подає детальний опис синонімів у діловому мовленні (обов'язково-неодмінно, неминуче-доконче-конче, властивий-притаманний, проживати-мешкати, аргумент-(у політиці) доказ, підстава, обґрунтування тощо) [3, с. 28-29].

Вважаємо, що даний матеріал буде корисним як для викладачів, офіцерів, курсатів (студентів, слухачів) та усіх, хто прагне вивчати досконало сучасну українську мову.

Як висновок, зазначимо, що вищенаведені приклади явища синонімії вкотре підтверджують факт про багатство нашої мови, яким треба користуватися і збагачувати своє професійно-ділове мовлення.

Література :

1. Вусик О. С. Словник українських синонімів: понад 2 500 синонімічних гнізд. Тернопіль, 2012. 568 с.

2. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови: понад 20 000 синонімічних рядів. Львів. 2014.

3. Шевчук С. В. Українська мова професійного спрямування : підручник. Київ. 2021. 694 с

УДК 351

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Мордовцев О.С, к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Базисною умовою сталого розвитку прогресивної держави повинна бути ефективна та налагоджена система надання освітніх послуг на усіх рівнях. Освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства країни, поліпшення добробуту громадян, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету та формування позитивного іміджу держави, створення умов для самореалізації кожної особистості [1].

Слід також відзначити, що сфера освіти та публічного управління нею зараз знаходиться на черговому етапі реформування. При цьому, реформується усі рівні освіти як дошкільна освіти, так й так й вища та наукова освіта. Реформи в сфері вищої освіти спрямовані на забезпечення зростання якості українських вищих навчальних закладів, конкурентоздатності їх випускників, а також на забезпечення їх та загальної демократизації життя згідно з міжнародними стандартами.

Отже, для досягнення максимальної результативної якості проведення реформ, а особливо це стосується публічного управління у сфері вищої освіти, де визначена надзвичайно висока соціальна відповідальність, вони повинні базуватися на науково-обґрунтованих положеннях та мати практичний механізм їх реалізації. Тому дослідження проблем розробки та впровадження механізму публічного управління розвитком вищої освіти України є актуальними.

Виходячи із вищенаведеного, можна сформувати на рисунку 3 механізм публічного управління вищою освітою України, який передбачає

максимально-результативне використання усіх видів ресурсів для досягнення стратегічного цілей та пріоритетів.

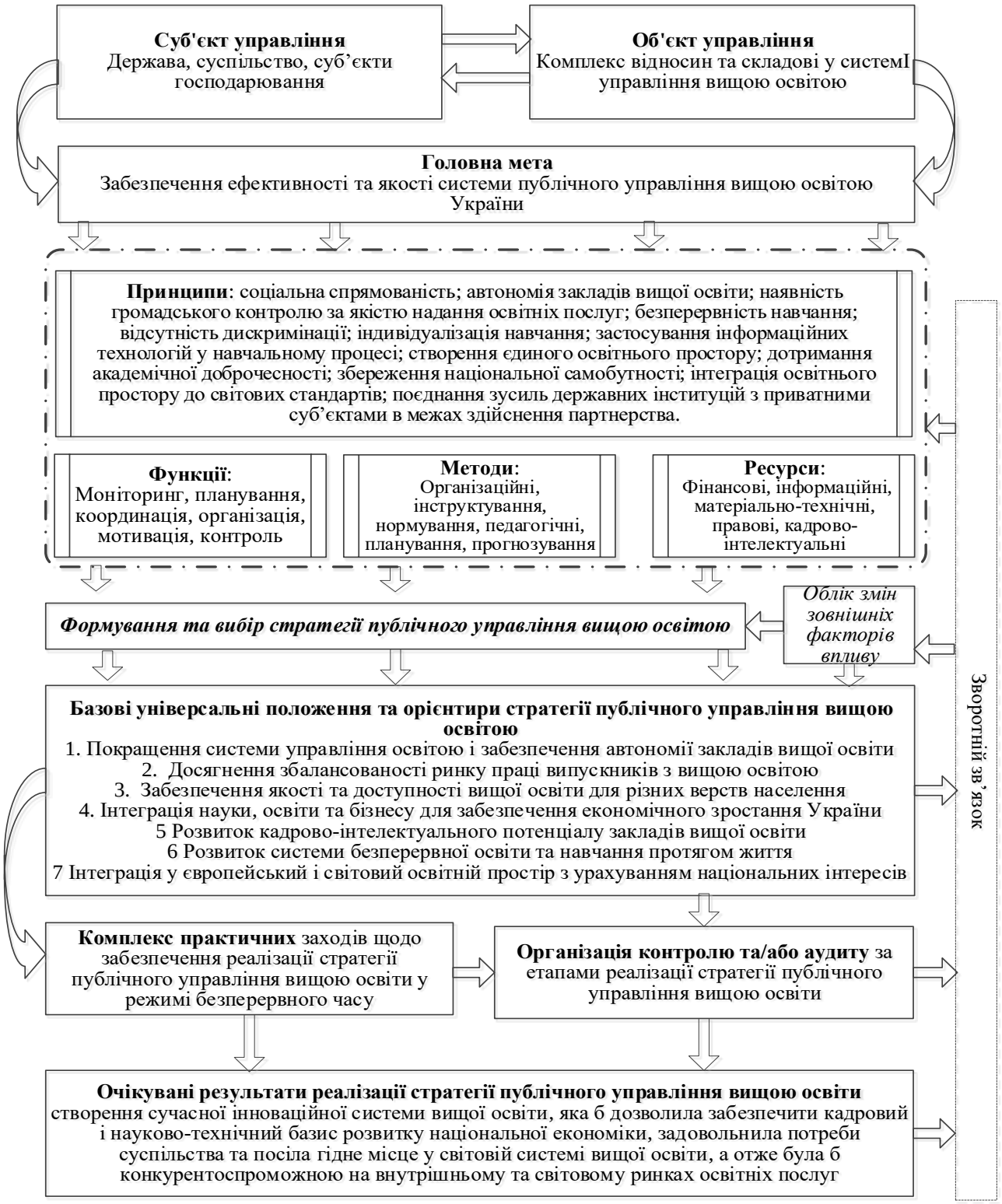

Рисунок 1 – Механізм публічного управління вищою освітою України
(розроблено автором на підставі [2-4])

Особливу увагу при реалізації запропонованого на рисунку 3 механізму треба приділити отриманню достовірної, повною на актуальної інформації щодо політичної, соціально-економічної та науково-технічної ситуації, що склалася в країні та безпосередньо та/або опосередковано впливає на функціонування освітньої системи. Це зумовило необхідність впровадження моніторингу як головної функції розробленого механізму процедури публічного управління вищою освітою. Моніторинг індикативних (короткострокових) та стратегічних (довгострокових) показників передбачає виявлення відхилень з послідовним та регулярним аналізом цих показників в науково-освітній системі та відповідність вимогам зовнішнього середовища, тобто інноваціям роботодавців реагування на зміни у кваліфікаційних характеристиках у вигляді зміни освітньої тактики або корекції загальних напрямів підготовки у навчальних закладах, що здійснюють науково-освітню діяльність [17]

Система моніторингу публічного управління вищою освітою повинна включати в себе наступні етапи:

1. Оцінка ефективності програм освіти, які реалізуються за ініціативою роботодавців (бізнесу), за умов урахування поточних та перспективних змін та очікуваних результатів.

2. Якісне фінансове, інституціональне-правове, організаційне та інші види забезпечення системи публічного управління вищої освіти на всіх рівнях підготовки.

3. Розробка прогнозів розвитку нових напрямів та характеристик в системі вищої освіти.

4. Оцінка результатів практичної роботи здобувачів в усіх функціональних аспектах.

5. Контроль за відповідністю результатів вищої освіти дотриманню державних стандартів освіти.

6. Оцінка рівня кваліфікації кадрового потенціалу системи, який забезпечує навчальний процес за всіма етапам проходження.

7. Впровадження інноваційної складової на різних рівнях публічного управляння розвитком вищої освіти.

8. Оцінювання ефективності прийнятих управлінських рішень на основі даних моніторингу.

9. Узагальнена оцінка прогнозу змін на ринку праці та внесення коригувань в систему вищої освіти (зворотній зв'язок (рис. 3).

Заключним та результуючим етапом запропонованого на рисунку 3 механізму є визначення очікуваних результатів реалізації стратегії, як основних пріоритетів, прагнень та орієнтирів публічного управління вищою освіти, а саме:

– побудова ефективної системи публічного управління, базисною умовою якого буде доцільне поєднання автономії з адекватним державним регулюванням;

–стабільність фінансування діяльності та розвитку закладів вищої освіти на основі паритетного державного фінансування, а також посилення акценту на залучення коштів бізнесових структур, фізичних осіб та іноземних інвесторів;

–стабільне та достатнє\ фінансування науково-дослідної діяльності закладів вищої освіти як державою, так й приватним сектором

– зростання світового рейтингу українських науковців та вищих учбових закладів;

– зростання якості освіти для підвищення привабливості закладів вищої освіти як для українських абітурієнтів, так й студентів з інших країн;

– набуття студентами високого рівня професійних знань та компетенцій;

– підвищення престижності викладацької та науково-методичної діяльності;

– зменшення відтоку кращих студентів і викладачів до закордонних університетів;

– формування системи мотивації викладачів до наукової роботи, самоосвіти, підвищення кваліфікації, створення інноваційних розробок, впровадження нових методів і підходів у викладанні [16];

– оновлення матеріально-технічного, інформаційного та бібліотечного до рівня світових стандартів;

– досягнення та підтримка позитивної динаміки кількості іноземних здобувачів вищої освіти усіх рівнів та просторової диференціацій .

Література :

1. Gryshova I. Yu., Nikoliuk E.V, Shestakovska T.L. Conceptualization of the Organizational Management Mechanism of the Development of the National Education System in the Context of Its Quality. *Science and education*. 2017. №10. С. 118-125.

2. Borys Kofman, Ilona Kurovska, Inga Yakaitis Sociological Aspects of Innovative Development Perspectives of Higher Education in Ukraine. *Наука і освіта.* 2018. №2. С. 118-124.

3. Кушнір С. М. Вища освіта як правова категорія: нормативний та доктринальний аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія Право*. Випуск 45. 2017. С. 17-25.

4. Вербицька А. В. Нормативно-правове забезпечення державної політики в сфері вищої освіти України: проблеми та перспективи удосконалення. *Право та державне управління : збірник наукових праць*. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2016. № 2 (23). С. 35–50.

УДК 378.34.03

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ РОЗДІЛУ «АНТИКОРУПЦІЯ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ» В СТРУКТУРІ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВОЗНАВСТВО»

Фонарьова Т.А., к.е.н., доцент,
Петренко В.О., д.т.н., професор
Український державний університет науки і технологій

Спрямування України до Європейського Союзу вимагає удосконалення антикорупційної діяльності та підвищення рівня доброчесності в суспільстві. Сьогодні вища школа відіграє найактивнішу роль у формуванні сучасної молоді, майбутніх фахівців із цінностями доброчесного ставлення як до особистого життя так й для професійної кар'єри.

Ця задача настільки важлива, що МОНУ на виконання заходів з виконання Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки, викладених у додатку 2 до Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 року № 220, запропонував ввести зміни у всі стандарти вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти шляхом доповнень загальної компетентності таким пунктом, як: «Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності». Окрім, того деякі стандарти були доповнені й результатом навчання, а саме: «Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності» [1].

Отже, задля надання вище зазначеної компетентності та набуття відповідного результату навчання, введено розділ «Антикорупція та доброчесність» в структуру обов'язкової дисципліни «Правознавство» першого бакалаврського рівня освіти.

Переформатування «Правознавства» в контексті включення розділу «Антикорупція та доброчесність» вимагає більш детального дослідження методологічних особливостей викладання, які повинні бути узгоджені з концепцією навчально-методичного комплексу дисципліни «Антикорупція та доброчесність», який розроблений Офісом доброчесності Національного агентства запобігання корупції (НАЗК) [2].

Таким чином, в умовах ННІ «Дніпровського металургійного інституту» Українського державного університету науки і технологій розроблено робочу програму дисципліни «Правознавство» спираючись з одного боку на досвід викладання правничих дисциплін на кафедрі «Інтелектуальної власності та управління проєктами», а з іншого, на досвід підвищення кваліфікації в рамках онлайн-курсу НАЗК для викладачів дисципліни «Антикорупція та доброчесність».

Основна мета дисципліни «Правознавство» з часом змінюється. Так, ще в недалекому минулому її формулювали так: «основна мета викладання курсу «Правознавство» для студентів неюридичних спеціальностей – це практична підготовка майбутніх фахівців до життя, до використання набутих ними знань для вирішення конкретних життєвих ситуацій [3].

Але сьогодні мета доповнюється «формуванням в свідомості студентів доктрини про права людини, активної правової позиції студентів в ситуаціях, пов'язаних з конкретними випадками порушення прав людини чи виникненням такої загрози, здатності до вчинення адекватних правових дій, розуміння поняття доброчесності та доброчесних стратегій поведінки, засвоєнню студентами практичних навичок нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти, які допоможуть

уникати корупції в повсякденному житті та діяти доброчесно в складних, неоднозначних життєвих ситуаціях та професійній діяльності» [4].

Правова освіта є важливим компонентом механізму правової соціалізації особи, який включає три етапи цього процесу: на першому етапі індивід засвоює правову інформацію; на другому етапі відбувається процес особистісного засвоєння правових цінностей – рівень формування правової свідомості; на третьому етапі необхідно сформовані правові ідеї та принципи втілити в реальні вчинки особи на всіх стадіях її життєвого циклу. Тому система правової освіти повинна опиратися на новітні дослідження в галузі правознавства з використанням інноваційних методів правового навчання [5].

Саме таким етапам повинна відповідати освіта і з антикорупції та доброчесності, що відображено в структурі змісту дисципліни «Правознавство». В ній передбачено 32 години аудиторних занять, з яких 16 годин лекцій та 16 годин практичних занять, що повністю відповідає вимогам щодо практичної підготовки майбутніх фахівців використовувати набуті знання та навички в професійній діяльності. Перший розділ «Публічні галузі права» та другий розділ «Приватні галузі права» охоплюють стан та зміни, які відбулися в правовій системі України. Третій розділ «Антикорупція та доброчесність» будується виходячи із практичного спрямування, тому передбачає 4 години лекцій та 8 годин практичних занять. Перша лекція, з якої власне і починається викладання 3 розділу називається «Роль Держави та суспільства у боротьбі з корупцією», вона охоплює цілу низку питань, таких як: створення антикорупційних органів та їх вплив на ситуацію з корупцією; загальний погляд на антикорупційні органи: обґрунтування мети їх створення; вивчення основних напрямків роботи антикорупційних органів; ознайомлення з основними міжнародними стандартами; розгляд сутності доброго врядування, його основних принципів; вивчення впливу корупції

на сфери функціонування державної влади; інтернет у боротьбі з корупцією; четверта влада: значення та місце медіа у боротьби з корупцією**;** теоретичні засади доброчесності; вплив та прояви доброчесності в суспільстві та державі; роль громадської участі в процесі боротьби з корупцією. Друга лекція «Доброчесність в бізнесі та освіті» передбачає розгляд таких питань, як: поширеність корупції в приватному секторі; види корупції в бізнесі; причини корупційних махінацій; наслідки корупції в бізнесі; прийоми запобігання корупції в бізнесі; українське законодавство у регулюванні доброчесності в освіті; корупційні ризики в освіті; антикорупційний уповноважений у ЗВО та його взаємодія зі студентами; плагіат та академічна культура (на основі [2]).

Особливістю лекцій розділу «Антикорупція та доброчесність» є спрямування до побудови їх як проблемних лекцій.

В основі проблемної лекції є логічне вирішення проблемних ситуацій, які поступово поетапно моделюються, шляхом постановки проблемних питань або пред'явлення проблемних завдань. Структура проблемної лекції включає: 1) вступ – зосередження уваги здобувачів; зацікавлення аудиторії; 2) постановка проблеми – продемонструвати її актуальність; проаналізувати протиріччя; виокремити дрібні проблемні питання і проблему загалом; 3) розподіл проблеми на підпроблеми, завдання, питання – обґрунтування логіки вирішення проблеми; 4) виклад власної позиції, підходів і способів вирішення проблеми – демонстрація в порівняльному аналізі авторських, власних підходів, точок зору; 5) узагальнення, підсумок – сконцентрувати увагу аудиторії на головному; резюмувати викладене протягом лекції [6].

Для практичних занять з розділу «Антикорупція та доброчесність» варто використовувати інтерактивні методи практико-орієнтованого навчання. Одним з найбільш цікавих методів – є метод вирішення морально-етичних дилем. Головною метою таких занять – є навчання

студентів робити правильний доброчесний вибір в складних життєвих ситуаціях.

Морально-етичні дилеми це ситуації, в яких необхідно зробити складний вибір між двома або більше діями, кожна з яких може бути морально виправданою сама по собі, але суперечить одна одній. Вони підштовхують студентів до меж їх моральних та етичних рамок, змушуючи оцінювати свої принципи та результати дій. Студентам пропонуються для вирішення дилем різні етичні теорії, такі як: деонтологія, утилітаризм, етика чеснот Аристотеля та лібертаріанство (на основі [2]). Етичні теорії пропонують різні підходи, що дозволяє студентам вивчити принципи, якими керуються в цих теоріях, побачити роль наслідків та погляди на доброчесність, й, в решті, обрати доброчесне рішення.

Підводячи підсумок, можливо зазначити, що включення розділу «Антикорупція та доброчесність» в курсі «Правознавства» вимагає застосування сучасних інтерактивних методів для практичних занять та використання, поряд із традиційними лекціями, нетрадиційних, таких як, проблемні лекції, що забезпечить високу якість навчання та набуття студентами відповідної компетентності.

Література :

1 Наказ № 842 МОНУ від 13.06.2024р «Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти». URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/Nakaz-842.vid.13.06.2024.pdf (Дата звернення 07.11.2025).

2 Навчально-методичний комплекс дисципліни «Антикорупція та доброчесність» / Укл.: Офіс доброчесності НАЗК, *Прозорі університети.* Київ : НАЗК. 2024. 324 с.

3 Толкач А. М. Методика викладання правознавства студентам неюридичних спеціальностей. *Вісник ЧДІПСТП*. 2010. № 3. С. 38-46.

4 Петренко В. О., Фонарьова Т. А., Виприцький А. О. Силабус дисципліни «Правознавство». URL: https://nmetau.edu.ua/ua/mdiv/i2022/p3923 (Дата звернення 07.11.2025).

5 Купчак М.Я., Повстин О.В., Гонтар З.Г. Методика викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах ДСНС України. *Збірник наукових праць Вісник ЛДУ БЖД*. 2016. №13. С.196-205.

6 Вдовічен В.А., Вдовічена Л.І., Меленко О.В. Методика викладання правничих дисциплін : навч.-метод. посіб. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2022. 144 с.

УДК 378.1:005.591.6(477)

ГНУЧКА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТОМ ЯК СТРАТЕГІЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Величко Я.І., ст. викладач,
Терьохіна Д.С., здобувачка вищої освіти,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Система вищої освіти України зараз стоїть на роздоріжжі. Одні університети намагаються втримати стару модель управління, де рішення ухвалюються зверху і спускаються донизу у вигляді наказів. Інші - шукають нові підходи, які дозволяють рухатися швидше, відкритіше й ефективніше. Після пандемії, повномасштабного вторгнення та масового переходу на дистанційне навчання стало зрозуміло, що традиційна ієрархічна система управління більше не працює. Тепер потрібна гнучкість

- здатність швидко змінюватися, приймати рішення у коротких циклах і залучати всіх учасників процесу до спільного пошуку рішень.

Поняття гнучкого управління (ГУ) в освіті з'явилося не на порожньому місці. Його корені - у концепції *agile*-менеджменту, що спочатку застосовувалася в ІТ-галузі, а згодом вийшла за її межі. Так, Вірсінг М. і Фрай Д. вважають, що agile-підхід у навчальних закладах дозволяє створювати «живі» системи управління, які постійно навчаються та самовдосконалюються, орієнтуючись не на процес, а на результат [1]. Університет, побудований за таким принципом, не боїться експериментів, швидко коригує свої дії на основі зворотного зв'язку та не сприймає зміни як загрозу.

Для українських університетів ГУ стало не теоретичною модою, а життєвою потребою. Коли почалася війна, чимало вишів опинилися в надзвичайних умовах - евакуація, перебої зв'язку, втрата приміщень. Проте навчання продовжувалося, і це стало можливим завдяки тому, що багато команд діяли автономно, приймали рішення на місцях, швидко організовували дистанційні курси, знаходили нові способи підтримки студентів. Такий досвід показав: там, де університет має культуру довіри й самостійності, він виживає і розвивається навіть у кризі.

Гнучкість в управлінні освітою тісно пов'язана з поняттям адаптивності. Як зазначають Терджанлі Х. та інш., університети, які впроваджують agile-управління, створюють більш стійкі навчальні лабораторії, здатні реагувати на непередбачувані зміни у середовищі [2]. Це стосується не лише академічних програм, а й усього управлінського циклу - від стратегічного планування до щоденної організації роботи.

У своїй роботі Квасек А. та інш. наголошують, що гнучкість університету починається зі зміни мислення: від бюрократичної культури контролю - до культури довіри й співпраці [3]. Це передбачає короткі цикли планування, відкриту комунікацію, готовність переглядати цілі в

процесі реалізації та постійне навчання команди. Такий підхід не лише підвищує ефективність, а й сприяє формуванню атмосфери, у якій кожен учасник відчуває свою значущість.

В українських університетах поступово формується розуміння, що гнучкість - це не скасування структури, а її оновлення. Раніше стратегічні плани писалися на п’ять років, тепер дедалі частіше говорять про цикли на пів року чи рік, із регулярними проміжними переглядами. Це дозволяє швидко реагувати на зміни освітнього ринку, державної політики чи соціальних потреб. На думку Приймака А., agile-менеджмент дає змогу «перейти від планів до дії», роблячи управління більш людяним і ефективним [4].

Ключовим елементом ГУ є взаємодія всіх зацікавлених сторін. Викладачі, студенти, адміністрація, роботодавці - усі вони стають частиною процесу прийняття рішень. Це створює зовсім іншу атмосферу, де інформація не замикається у відділах, а вільно циркулює між командами. Ковальчук Н. В. та Комарова К. В. зауважують, що саме обмін інформацією і командна динаміка є визначальними факторами ефективності сучасного університету [5]. Важливо також, щоб управління базувалося на даних. Аналітичні системи дозволяють відстежувати успішність студентів, відгуки роботодавців, запити абітурієнтів, результати опитувань викладачів. Цифрові платформи на зразок Moodle чи Power BI стають невід’ємною частиною процесу управління.

Університет у системі ГУ працює за іншою логікою. Якщо раніше він нагадував піраміду з керівником на вершині, то тепер більше схожий на мережу команд, які взаємодіють горизонтально. Кожна команда має автономію, але водночас спільну мету. Роль керівника змінюється - він стає фасилітатором, який допомагає усунути перешкоди, а не видає накази.

Але ГУ не обмежується зміною структур. Воно передбачає також нову управлінську культуру. За словами Ноймана М. та Баумана Л.,

найважливіше - створити середовище, де помилки сприймаються не як провали, а як навчальний досвід [6]. Саме така культура дозволяє університетам бути інноваційними й при цьому стабільними. Українські університети, які пройшли через кризові умови війни, вже почали формувати подібний тип мислення.

Щоб побачити взаємозв'язок між різними ГУ, можна узагальнити основні напрями у вигляді аналітичної моделі, що поєднує стратегічну, процесну, технологічну та культурну площини (див. таблицю 1).

Таблиця 1 - Аналітична модель гнучкого управління університетом

Площина	Зміст	Ключові дії	Очікувані результати
Стратегічна	Гнучке планування, регулярний перегляд цілей	Формування коротких стратегічних циклів, оцінка ефективності за результатами	Швидке реагування на зміни, збереження фокусу
Процесна	Оптимізація процедур та ухвалення рішень	Самоорганізація команд, горизонтальні зв'язки	Зменшення бюрократії, підвищення відповідальності
Технологічна	Використання цифрових інструментів	Впровадження LMS, аналітичних платформ, дашбордів	Прозорість процесів, контроль якості
Культурна	Розвиток довіри й залучення учасників	Регулярні зворотні зустрічі, опитування, відкриті обговорення	Підвищення мотивації, командна згуртованість

Отже, гнучкість - це не окремий інструмент, а система, де стратегія, процеси, технології та культура взаємопов'язані. Якщо хоча б один елемент випадає, вся конструкція втрачає стійкість. В українських університетах уже є позитивні приклади. У Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті створено дистанційно-аналітичну платформу, яка об'єднує навчальні матеріали, розклади, опитування і внутрішні звіти. Це дозволяє адміністрації бачити реальну картину освітнього процесу й швидко ухвалювати рішення. Ужгородський національний університет реалізує грантові проєкти з розвитку цифрової освіти та створення системи внутрішнього моніторингу, що базується на принципах agile. Подібні ініціативи з'являються і в Чернівецькому національному університеті, де щорічне планування поступово замінюють

короткі «спринти» розвитку. Важливо, що такі практики не потребують великих ресурсів - радше зміни мислення. Ключовим у впровадженні ГУ є не технології, а готовність людей працювати інакше [7]. Там, де існує довіра між адміністрацією та викладачами, навіть обмежені ресурси не стають перешкодою.

Зрештою, ГУ університетом - це передусім культура відповідальності та довіри. Коли рішення ухвалюють разом, зростає залученість, а відкритість зменшує недовіру. Там, де помилки розглядають як досвід, народжується розвиток. Саме така культура здатна зробити українську освіту сучасною й конкурентною.

Література :

1.Wirsing M., Frey D. Agile governance for innovating higher education teaching and learning. *Rivista di Digital Politics*. 2022. URL : https://www.sosy-lab.org/research/pub/2022-Rivista.Agile_governance_for_innovating_higher_education_teaching_and_learning.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

2. Tercanli H., Jongbloed B., Barend van der Meulen. Exploring prescriptive and agile management of university-based living labs. *European Journal of Higher Education*. 2024. Vol. 14. URL : https://doi.org/10.1080/21568235.2024.2405551 (дата звернення: 05.11.2025).

3.Kwasek A., Kocot M., Golińska-Pieszyńska M., Fiks A., Kandefor K. *Attributes of the Agile University Education Program in the Conditions of Knowledge-Based Economy*. *European Research Studies Journal*. 2024. Vol. 27. Issue 2. P. 500-516. URL: https://ersj.eu/journal/3415/download/Attributes%...2BEconomy.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

4.Приймак А. Гнучкі моделі управління командною роботою (Agile-менеджмент). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2019. № 207. URL : https://bulletin-

econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2020/06/207-21-27.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

5. Ковальчук Н. В., Комарова К. В. Гнучкі підходи в управлінні командами (Agile methods in team management). *Економіка та суспільство*. № 47. 2023. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2102/2031/ (дата звернення: 05.11.2025).

6.Neumann M., Baumann L. Agile Methods in Higher Education: Adapting and Using eduScrum with Real World Projects. *arXiv. Research-sharing platform of Cornell University*. 2021. URL : https://arxiv.org/abs/2106.12166 (дата звернення: 05.11.2025).

7.Білоскурський Р. Р. Концептуальні основи гнучкого управління IT-проєктами: розроблення та впровадження інформаційних систем. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Вип. 41. С. 10-13. URL : https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-2 (дата звернення: 05.11.2025).

УДК 681.03

РОЗВИТОК БОЛОНСЬКИХ ПРИНЦИПІВ В УКРАЇНІ

Вдовиченко І.Н. к.т.н., доцент
Криворізький національний університет

Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу почалася понад 20 років тому. Для аналізу перспектив та оцінки питання на той час (2004-2007р.), центром соціальних експертиз Інституту соціології Національної Академії Наук України проводилось соціологічне дослідження проблеми впровадження Болонської конвенції в Україні. Наукове керівництво проекту здійснював

д.е.н., проф. Ю. І. Саєнко, розробку алгоритму, інформаційне та математичне забезпечення, статистичний аналіз результатів виконувала І.Н. Вдовиченко. Пропонуємо анкети “Болонська конвенція в Україні”, на основі яких було зроблено подані висновки.

А. Оцініть, будь ласка, вагу вказаних факторів проблеми прийняття Україною Болонської конвенції (БК) за шкалою від “0” – ніяка, “1” – найменша і т.д. “5” – найвища.

№	Фактори	Вага фактору	Вибір
1.	Складність переходу на БК для всієї системи освіти	0 1 2 3 4 5	
2.	Складність переходу на БК для окремих ВНЗ	0 1 2 3 4 5	
3.	Складність переходу на БК для викладачів	0 1 2 3 4 5	
4.	Складність переходу на БК для студентів	0 1 2 3 4 5	
5.	Якою мірою прийняття БК сприятиме пришвидшенню приєднання України до Євросоюзу?	0 1 2 3 4 5	
6.	Якою мірою прийняття БК поліпшить якість підготовки спеціалістів?	0 1 2 3 4 5	
7.	Якою мірою прийняття БК підвищить конкурентоспроможність українських спеціалістів у світі?	0 1 2 3 4 5	
8.	Якою мірою прийняття БК підвищить потік студентів в Українські ВНЗ з інших країн?	0 1 2 3 4 5	
9.	Готовність України до переходу на БК	0 1 2 3 4 5	
10.	Якою мірою прийняття БК сприятиме підвищенню патріотизму української молоді?	0 1 2 3 4 5	
11.	Якою мірою прийняття БК підвищить доступність вищої освіти для всіх верств населення?	0 1 2 3 4 5	
12.	Якою мірою прийняття БК сприятиме демократичному реформуванню українського суспільства?	0 1 2 3 4 5	
13.	Якою мірою Українське законодавство відповідає прийняттю БК	0 1 2 3 4 5	
14.	Якою мірою прийняття БК нівелюватиме (розмиватиме) унікальні культурні особливості і традиції українського суспільства?	0 1 2 3 4 5	
15.	Ступінь необхідності введення оцінки знань студентів за єдиною європейською шкалою?	0 1 2 3 4 5	

16.	Якою мірою прийняття БК активізує атмосферу новизни і інноваційності в роботі викладачів?	0 1 2 3 4 5	
17.	Якою мірою прийняття БК активізує атмосферу новизни і інноваційності в роботі студентів?	0 1 2 3 4 5	
18.	Якою мірою прийняття БК сприятиме реалізації творчого підходу до навчання?	0 1 2 3 4 5	
19.	Якою мірою прийняття БК підвищить конкурентоспроможність спеціалістів на українському ринку?	0 1 2 3 4 5	
20.	Якою мірою нинішній рівень підготовки спеціаліста визначається знанням і компетентністю, а не витраченим часом на навчання?	0 1 2 3 4 5	
21.	Якою мірою БК гарантує координований підхід до стандартів якості для транснаціонального навчання?	0 1 2 3 4 5	
22.	Якою мірою буде доступним широкий європейський ринок для мобільності українських студентів і викладачів після впровадження БК?	0 1 2 3 4 5	
23.	Якою мірою українські студенти і викладачі підвищать конкурентоспроможність Європи після впровадження БК в Україні?	0 1 2 3 4 5	
24.	Якою мірою прийняття БК вплине на конкурентоспроможність студентів і викладачів у світі?	0 1 2 3 4 5	
25.	Яку ступінь реформування системи вищої освіти викличе впровадження БК в Україні?	0 1 2 3 4 5	
26.	Якою мірою треба залучати студентів до розробки робочої концепції впровадження БК в Україні?	0 1 2 3 4 5	
27.	Якою мірою відкритий ринок Європи після прийняття БК вплине на ринок спеціалістів в Україні?	0 1 2 3 4 5	
28.	Якою мірою вплине на рівень підготовки спеціалістів скорочення обсягу аудиторних годин після впровадження БК?	0 1 2 3 4 5	
29.	Якою мірою Міжнародні фонди і гранти щодо розвитку освіти будуть стимулювати Україну, як члена Болонської співдружності?	0 1 2 3 4 5	
30.	Якою мірою студентська спільнота має приймати участь в управлінні ВНЗ на засадах рівноправного партнерства?	0 1 2 3 4 5	
31.	Якою мірою Європейська система вищої освіти є гарантом інтелектуального суспільства?	0 1 2 3 4 5	
32.	Якою мірою ви будете сприяти процесові реформ ?	0 1 2 3 4 5	

Б. Чи згодні Ви з поданими висловами?

		Ні	Важко сказати	Так	Вибір
1.	Болонська конвенція – це ключовий документ, з прийняттям якого почнуться кардинальні зміни в розвитку вищої освіти України.	0	2,5	5	

2.	Болонська конвенція – це ключовий документ, з прийняттям якого почнуться кардинальні зміни в розвитку вищої освіти в Європі.	0	2,5	5	
3.	Чи вигідно Україні прийняття БК?	0	2,5	5	
4.	Чи забезпечить БК незалежне оцінювання ВНЗ за участю міжнародних експертів.	0	2,5	5	
5.	Чи схвалюєте Ви тенденції розмиття меж між університетським і не-університетським сектором вищої освіти?	0	2,5	5	
6.	Чи варто Європі розвивати свою, відмінну від США, модель вищої освіти?	0	2,5	5	
7.	Чи реально сформувати єдиний Європейський простір вищої освіти у перші 10 років XXI століття?	0	2,5	5	
8.	Чи відповідають вимогам ринку праці України такі рівні вищої освіти: - Бакалавр (3роки)	0	2,5	5	
9.	Чи відповідають вимогам ринку праці України такі рівні вищої освіти: - Магістр (5років)	0	2,5	5	
10.	Чи відповідають вимогам ринку праці України такі рівні вищої освіти: - Доктор (8років)	0	2,5	5	
11.	Чи схвалюєте ви вислів: “Освіта – це суспільна власність”	0	2,5	5	
12.	Чи обов’язкова участь закордонних експертів в оцінки якості освіти України?	0	2,5	5	

С. Якщо рівень підготовки спеціалістів в Європейському Союзі прийняти за “5” балів, то який рівень підготовки…

13.	Спеціалістів з інженерно-технічної сфери?	0 1 2 3 4 **5** 6 7 8 9 10	
14.	Спеціалістів гуманітарної сфери?	0 1 2 3 4 **5** 6 7 8 9 10	

Після ретельної обробки отримано результати, що дають можливість оцінити стан питання Болонської конвенції.

На той час, як і на сьогоднішній день не існує такого експертного методу, який би давав стовідсотково правильний, коректний та надійний результат. Допустимі відхилення в межах норми.

У роботі подано деякі з отриманих висновків. На думку експертів:

1. Оцінка знань студентів повинна проводитися за єдиною європейською шкалою.

2. Впровадження БК суттєво вплине на конкурентоспроможність студентів та викладачів за кордоном.

3. Проти злиття університетського та неуніверситетського секторів вищої освіти;

4. Сформувати єдиний Європейський простір вищої освіти у перші 10 років XXI сторіччя не реально.

5. Негативно вплине на рівень підготовки фахівців скорочення аудиторних годин, після впровадження БК.

6. Участь іноземних експертів в оцінці якості освіти в Україні є бажаною.

7. БК забезпечить незалежне оцінювання ВНЗ за участю міжнародних експертів.

8. Європі варто розвивати свою, відмінну від США модель вищої освіти.

9. Ринку праці в Україні відповідають такі рівні вищої освіти: бакалавр, магістр, доктор.

Це соціолого-експертне дослідження показує той шлях розвитку, який пройшов Болонський процес в Україні, дає можливість побачити та оцінити досягнення за 20 років та перспективи подальшого розвитку вищої освіти, її інтеграцію до Європейського освітнього простору.

УДК 378.147:371.3

СИСТЕМИ ЗВОРОТНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Хорошилова І.О., к.е.н., доцент,
Блізнюк А.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна освіта перебуває в процесі глибокої трансформації, зумовленої цифровізацією, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій і зміною ролі викладача у навчальному процесі. У центрі уваги нової педагогіки — активна взаємодія між учасниками освітнього процесу, де зворотна комунікація виступає невід'ємним компонентом ефективного навчання. Зворотний зв'язок у навчанні забезпечує корекцію освітніх дій, формує мотивацію, сприяє розвитку критичного мислення, саморефлексії та підвищує рівень засвоєння знань. Водночас у цифровому середовищі системи зворотної комунікації набувають нових форм і механізмів реалізації, що потребує теоретичного узагальнення та практичного осмислення.

Ефективне функціонування складної освітньої системи неможливе без налагоджених механізмів управління та контролю навчально-пізнавальної діяльності, що ґрунтуються на достовірній інформації про проміжні та підсумкові результати навчання. Важливим чинником цього процесу є об'єктивна й репрезентативна діагностика всіх рівнів сформованості професійної компетентності здобувачів освіти.

Зворотний зв'язок набуває нових характеристик і потребує переосмислення традиційних підходів до його організації. Це зумовлено необхідністю посилення взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, а також зміною акцентів у розумінні ролі кожного з них. Наукові

дослідження підтверджують, що якісний зворотний зв'язок є ключовою умовою реалізації особистісно орієнтованого підходу в системі підготовки фахівців вищої школи.

Переорієнтація сучасної освіти на створення освітнього середовища, яке базується на довірі, конструктивній взаємодії учасників навчального процесу та розвитку автономності й самостійності як учнів, так і педагогів, вимагає, у свою чергу, перегляду традиційних рутинних процедур, таких як встановлення і підтримка взаємин між учасниками процесу та оцінювання їхнього освітнього досвіду.

Результати аналізу інтерактивної форми зворотного зв'язку показали, що використання такого інструменту сприяє підвищенню якості освітнього процесу, забезпечує своєчасну оцінку ефективності комунікації між викладачем і студентом, а також дозволяє здійснити моніторинг якості надання освітніх послуг. Основними функціями зворотного зв'язку є контроль за достовірністю та повнотою сприйнятої інформації, підвищення ефективності її усвідомлення та засвоєння, тому він часто розглядається як важливий елемент контролю за виконанням завдань. Особливе значення зворотний зв'язок набуває у процесі вивчення економічних дисциплін, що пояснюється багатокомпонентністю навчання, різнорівневістю формування майбутніх професійних компетенцій, індивідуалізованим педагогічним впливом та необхідністю персоніфікованого підходу до кожного студента.

Процесуальний підхід дозволяє зосередити увагу на ключових елементах, що визначають навчальний процес. Така фокусування сприяє тому, що учні можуть оцінювати власний прогрес з різних перспектив, а вчителі — удосконалювати методи викладання, орієнтуючись на інформацію, отриману в результаті багатовекторного аналізу навчальної діяльності. Ми ж розглянемо зворотний зв'язок, що стосується освітнього процесу, який відбувається між суб'єктів навчального процесу,

вибудовування конструктивного зворотного зв'язку сприяє активізації здобувача.

Таким чином, можна зробити висновок, що роль зворотного зв'язку у системі освіти та педагогічному процесі обумовлена узгодженістю інформаційних потоків, що забезпечують ефективну взаємодію між компонентами системи, збереження її цілісності, підвищення організаційного рівня та реалізацію поставлених освітніх цілей.

Системи зворотної комунікації є фундаментальним компонентом сучасного навчального процесу, який визначає його результативність і гуманістичну спрямованість. Ефективний зворотний зв'язок забезпечує взаєморозуміння, сприяє розвитку саморегуляції та критичного мислення здобувачів освіти. В умовах цифровізації освіти актуальним є створення інтегрованих систем зворотної комунікації, що поєднують педагогічну рефлексію, технологічні інструменти та психологічну підтримку студентів.

Література :

1. Золочевська М. В. Зворотний зв'язок у навчальних курсах на платформах МВОК. *Відкрите освітнє-середовище сучасного університету:* зб. наук. праць. Київ: Київ. ун-т. ім. Б. Грінченка, 2017. Вип. 3. С. 230–237.

2. Будас Ю. О. Вплив зворотного зв'язку на формування іншомовної професійної компетентності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2018. Вип. 51. С. 202–206.

3. Цюра Н.(2018). Що таке критичне мислення та як його здобути. Вилучено з https://high.itstep.org/2018/04/23/chomu-kry-ty-chne-my-slennya-tse-neobhidna-navy-chka-ta-yaki-buvayut-metody-ky-yiyi-rozvy-tku/

СЕКЦІЯ 3

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

УДК 37.013.42:37.018.43

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Калініченко Л.Л. д.е.н., проф.
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Індивідуалізація в освіті є одним із ключових чинників підвищення ефективності навчального процесу, особливо в умовах воєнного часу, коли система освіти функціонує в нестабільному та стресогенному середовищі. Цей підхід передбачає максимальну адаптацію навчання до потреб, можливостей і особливостей кожного учасника освітнього процесу, сприяючи розвитку глибоких професійних і особистісних компетентностей як студентів, так і викладачів.

Основними принципами індивідуалізації є орієнтація на особистість, гнучкість, адаптивність, диференціація навчальних завдань і постійна підтримка внутрішньої мотивації до навчання. Орієнтація на особистість означає врахування індивідуальних інтересів, здібностей, потреб і життєвих обставин кожного учасника освітнього процесу. Гнучкість і адаптивність передбачають можливість змінювати освітні програми відповідно до темпу засвоєння матеріалу й умов навчання. Диференціація забезпечує надання різноманітних завдань і ресурсів залежно від рівня підготовки, тоді як мотиваційна підтримка сприяє активному залученню до навчання та подоланню труднощів.

Індивідуалізація освітнього процесу для викладачів передбачає створення умов для цілеспрямованого професійного розвитку, що відповідає їхнім потребам, досвіду та інтересам. Програми підвищення кваліфікації мають ґрунтуватися на індивідуальних освітніх траєкторіях, сформованих на основі аналізу професійних запитів. Викладачі повинні

мати можливість обирати навчальні курси, які найбільше відповідають їхнім інтересам і потребам, зокрема у сферах цифрової педагогіки, психології навчання в умовах стресу чи впровадження інноваційних технологій. Ефективними формами індивідуальної підтримки стають менторство та коучинг: досвідчені педагоги можуть виступати менторами для молодших колег, допомагаючи опановувати нові методики, тоді як коучинг сприяє пошуку власних стратегій професійного розвитку. Важливо також підтримувати самоосвітні ініціативи викладачів, надаючи доступ до онлайн-курсів, семінарів, вебінарів і міжнародних освітніх ресурсів [1].

Для студентів індивідуалізація означає створення гнучкої системи навчання, що враховує рівень їхньої підготовки, пізнавальні інтереси, життєві обставини й психологічний стан. Адаптивні навчальні курси дозволяють будувати індивідуальні траєкторії розвитку, використовуючи технології штучного інтелекту для формування персоналізованих завдань і навчальних маршрутів [2]. Важливу роль відіграє проєктно-орієнтоване навчання, яке забезпечує практичну спрямованість освітнього процесу. Залучення студентів до розроблення реальних проєктів — зокрема, спрямованих на відновлення інфраструктури, підтримку громад чи розвиток інноваційних ідей — сприяє підвищенню їхньої мотивації та формуванню соціальної відповідальності.

Індивідуалізація також передбачає можливість вибору гнучкого графіка навчання, використання різних форматів занять — очних, дистанційних або змішаних, а також асинхронного навчання, що дозволяє студентам опановувати матеріал у власному темпі. В умовах воєнного часу важливо приділяти особливу увагу психологічній підтримці студентів через індивідуальні консультації, тьюторський супровід і моніторинг навчального прогресу [3].

Серед основних інструментів індивідуалізації слід виділити цифрові

платформи управління навчанням (Learning Management Systems), такі як Moodle, Google Classroom чи Microsoft Teams, які забезпечують доступ до персоналізованих завдань, моніторинг результатів і зворотний зв'язок. Ефективним засобом мотивації стає гейміфікація — використання ігрових елементів, інтерактивних завдань і систем винагород, що підвищують зацікавленість у навчанні. Крім того, застосування методів активного навчання, таких як дискусії, кейс-стаді, рольові ігри та групові проєкти, дозволяє розкривати індивідуальні здібності учасників освітнього процесу та стимулює розвиток критичного мислення [4].

Результати впровадження індивідуалізованого підходу проявляються на кількох рівнях. Для викладачів це означає зростання професійної впевненості, підвищення педагогічної майстерності, здатність ефективно працювати в умовах невизначеності та використовувати інноваційні методики навчання. Для студентів — це посилення самостійності, глибше засвоєння знань, розвиток практичних умінь, а також формування стресостійкості та здатності швидко адаптуватися до нових умов.

Таким чином, індивідуалізація навчання є не лише інноваційною тенденцією, а й необхідною умовою сучасного освітнього процесу, особливо в період воєнних викликів. Вона сприяє підвищенню ефективності навчання, підтримує психологічну стійкість учасників освітнього процесу та формує компетентності, необхідні для успішної професійної і громадянської самореалізації.

Література :

1. Hadad S., Blau I., Avidov-Ungar O., Shamir-Inbal T., Amir A. Continuity and Quality in Pre-Service Teacher Preparation Across Modalities: Core Principles in a Crisis Leadership Framework. *Education Sciences*. 2025. Vol. 15, № 10. Article 1355. https://doi.org/10.3390/educsci15101355

2. Weidlich J., Kalz M. Exploring predictors of instructional resilience

during emergency remote teaching in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2021. Vol. 18, Article № 43. https://doi.org/10.1186/s41239-021-00278-7 .

3. Birhanu E.T., Sala S.S. Intergenerational and family learning in conflict zones and their influence on peacebuilding and reconciliation. *Discover Global Society*. 2025. Vol. 3, Article № 114. https://doi.org/10.1007/s44282-025-00261-x.

4. Gibbs K. Voices in practice: challenges to implementing differentiated instruction by teachers and school leaders in an Australian mainstream secondary school. *The Australian Educational Researcher*. 2023. Vol. 50. P. 1217-1232. https://doi.org/10.1007/s13384-022-00551-2

УДК 378:510:330:621+629

РОЗВИТОК МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО ЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ ОСВІТНЬОЮ ТРАЄКТОРІЄЮ КЛАСИЧНОЇ ТА ПРИКЛАДНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ярхо Т.О., д. пед. н., професор,
Ємельянова Т.В., к. ф. -м. н., доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В умовах компетентнісної парадигми освіти, в якій підготовка майбутніх фахівців має забезпечувати набуття діяльнісних знань, а також здатностей саморозвитку і самовдосконалення протягом подальшого трудового життя, актуальним стає визнання права здобувачів вищої освіти на побудову індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ).

Під індивідуальною освітньою траєкторією здобувача вищої освіти розуміється обраний ним, за власним бажанням і під власну

відповідальність, рух до досягнення визначеного стандартом вищої освіти рівня професійної компетентності, що здійснюється при педагогічній підтримці та контролі [1].

Одним з інструментів побудови ІОТ є право здобувача вищої освіти на вибір освітніх компонентів (ОК) при самостійному формуванні певної частини навчального плану. Вибіркова складова навчального плану призначена для забезпечення можливості здобувачів вищої освіти поглибити професійні знання в межах обраної освітньої програми (ОП) та підвищити рівень спеціальної професійної компетентності [2, 3]. Підґрунтя спеціальної професійної компетентності здобувачів технічних ЗВО складає їхня математична компетентність. Адже тематична підготовка майбутніх фахівців є основою їхньої професійної підготовки, у зв'язку з універсальною роллю математики у моделюванні й вивчення процесів і явищ різної природи, а також впливом математики на загальний інтелектуальний розвиток особистості [4]. Ця роль математики посилюється значним ускладненням сучасної професійної діяльності фахівців, у який накопичений фактичний матеріал потребує глибокого теоретичного осмислення та впорядкування.

Математичною компетентністю називаємо готовність особистості до застосування набутого потенціалу: сукупності математичних знань, умінь, навичок, здатностей, способів діяльності, креативних якостей в ефективному здійсненні життєвих, професійних, а також подальших навчальний функцій [4]. Одним з найбільш ефективних шляхів формування математичної компетентності здобувачів технічних ЗВО є здійснення професійної спрямованості їхньої математичної підготовки за класичними і прикладними математичними дисциплінами [5, 6].

Варіативна освіта пропонується науковцями як та, що забезпечує існування неповторної освітньої траєкторії для кожного, хто навчається. Стосовно математичної освіти (математичної підготовки) це означає

можливість пропонування здобувачам для вивчення саме тих математичних аспектів, у яких є потреба в обраній спеціальності. Матеріали варіативної частини фундаментальної математичної підготовки здобувачів бакалаврату технічних, транспортних та економічних спеціальностей визначають об'єднаний зміст пропонованих вибіркових дисциплін. Вважаємо, що розподіл цього змісту між вибірковими дисциплінами має бути здійсненим таким чином, щоб за кожним пропонованим для вивчення аспектом варіативної частини була розроблена певна множина вибіркових курсів, зміст кожного з яких, у цілому, відображав би контент даного аспекту, з різним ступенем деталізації та складності викладу теоретичної, а також професійно-прикладної частини.

Здобувачам другого курсу бакалаврату технічних і транспортних спеціальностей ХНАДУ, у складі класичних варіативних дисциплін ймовірнісно-статистичної підготовки осіннього семестру, пропонується курс «Вступ до ймовірнісно-статистичного аналізу», що включає ґрунтовний виклад розділів «Випадкові величини» та «Граничні теореми теорії ймовірностей», а також основи математичної статистики, у тому числі, елементи: точкового та інтервального оцінювання невідомих параметрів розподілу, статистичної перевірки гіпотез із демонстрацією професійно-прикладного застосування.

Здобувачам економічних спеціальностей, які вивчають розділи курсу «Теорія ймовірностей» у складі обов'язкової дисципліни «Вища математика», пропонується вибіркова дисципліна ймовірнісно-статистичної підготовки «Математична статистика». Зміст зазначеного курсу охоплює докладний розгляд: теорії вибіркового методу, теорії оцінювання, статистичної перевірки параметричних і непараметричних гіпотез, елементів теорії регресії та кореляції з розглядом набору професійно-прикладних задач економічного змісту.

Усім здобувачам ЗВО технічних, транспортних, економічних спеціальностей у весняному семестрі другого курсу бакалаврату пропонуємо для вивчення дві прикладні дисципліни фундаментальної математичної підготовки (на вибір): «Математичні методи в техніці та технологіях» і «Математичні методи в економічних дослідженнях».

У межах першої із зазначенних дисциплін здобувачі мають набути здатностей володіння методами теорії звичайних диференціальних рівнянь як базового математичного апарату аналізу моделей технічних, технологічних, транспортних, а також економічних процесів. Метою другої вибіркової дисципліни є математична підготовка здобувачів у напрямі формування здатностей виявлення оптимального способу дій при вирішенні проблем організаційного управління, в умовах обмежень техніко-економічного характеру.

Здобувачам другого курсу бакалаврату транспортних спеціальностей у весняному семестрі додатково пропонується для вивчення прикладна математична дисципліна галузевої спрямованості «Системи масового обслуговування транспортної галузі». Метою вивчення зазначеної навчальної дисципліни є прикладна математична підготовка здобувачів першого рівня вищої освіти у напрямі забезпечення оптимального здійснення транспортних процесів та оптимальної діяльності підприємств обслуговування і управління транспортної галузі на основі застосувань теорії черг (теорії масового обслуговування). Предмет дисципліни складають моделі, методи і алгоритми теорії масового обслуговування та їхнє практичне застосування у транспортній галузі.

Отже, три пропоновані вибіркові дисципліни весняного семестру другого курсу бакалаврату, за своєю суттю, є прикладними математичними курсами. Їхній зміст включає банк відповідних професійно-орієнтованих задач, розв’язання яких безпосередньо сприяє розвитку математичної компетентності здобувачів технічних ЗВО.

Перспективою подальших наукових досліджень вважаємо розширення переліку та відповідну розробку контенту прикладних дисциплін галузевої спрямованості для математичної підготовки здобувачів усіх рівнів вищої освіти технічних університетів з орієнтацією на європейський досвід упровадження ІОТ.

Література :

1. Литвин В. Індивідуальна освітня траєкторія здобувачів вищої освіти: контент-аналіз поняття, принципи побудови, форми та методи реалізації. *Молодь і ринок,* 2021. № 9(195). С. 93-100. https://doi.org/10.24919/2617-0825.9/195.2021

2. Барна М. Ю., Л. Г. Медвідь. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів в умовах модернізації вищої освіти. *Теорія і методика управління освітою,* 2019. Випуск 19, Т. 3. С. 178-184.

3. Шевчук Г. Й. Освітня траєкторія студента: суть і ключові аспекти організації. *Педагогічні науки: зб. наукових праць*. 2021. Вип. 95. С. 56-61. https://doi.org/10.32999/KSU2413-1865

4. Ярхо Т. О. Фундаменталізація математичної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю у вищих навчальних закладах. Монографія. Харків: ХНАДУ, 2016. 284 с.

5. Ярхо Т. О., Ємельянова Т.В., Легейда Д.В., Пташний О.Д. Розв’язання професійно-прикладних задач у формуванні математичної компетентності майбутніх фахівців технічного профілю. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. Суми : Вид-во СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2019.№ 8 (92). С. 218-228.

6. Ярхо Т. О., Ємельянова Т. В., Легейда Д. В., Медведєв Є. П, Формування професійно-математичних компетенцій здобувачів технічних і транспортних університетів у процесі розв’язання прикладних задач / Contemporary technologies in the educational process Part 3. Modern Approaches to Training Specialists: Selected Examples Series of monographs

Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts Katowice School of Technology Monograph 40. Publishing House of Katowice School of Technology, 2020. 277-284.

УДК 378:339.5

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРАКТИКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Кущенко О.І., PhD, доцент ЗВО
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Мамонтова О.Г., начальник
Головного управління статистики у Харківській області
Державна служба статистики України

Головна мета практики вищої школи це вміння здобувача вищої освіти показати усі свої набуті знання та навички на практичному матеріалі. Головне управлінні статистики у Харківській області є нашим важливішим стейкхолдером і проходячи практику студентам завжди пропонують скористатися його статистичною базою, а також методологічними наробками керівників [1]. У даному випадку, було проаналізовано статистичні показники зовнішньоекономічної діяльності області. Проведений аналіз дозволить більш детально оцінити загальні тенденції на регіональному рівні. Аналіз товарної структури експорту та імпорту за останні роки дозволить оцінити внесок регіону в загальнонаціональну торгівлю, виявити основні товарні групи, що домінують у зовнішньоторговельному обігу, та визначити динаміку змін.

Товарну структуру зовнішньої торгівлі Харківської області за 2023–2024 роки представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. – Зовнішньоторговельна товарна структура Харківської області за 2023-2024 роки*

Назва товару	2023				2024				Експорт	Імпорт
	Експорт		Імпорт		Експорт		Імпорт			
	тис.дол. США	у % до усього	тис.дол. США	у % до усього	тис.дол. США	у % до усього	тис.дол США	у % до усього	у % до 2023	у % до 2023
Усього	778032	100	1544345	100	697907	100	1804474	100	89,7	116,9
Живі тварини	4571,8	0,6	55141,6	3,6	4357,9	0,6	69064,4	3,8	95,3	125,2
Продукти рослинного походження	241970	31,1	35557,1	2,3	169112	24,2	53769,3	3	69,9	151,2
Жири та олії тварин., рослин. походження	106642	13,7	6484,9	0,4	100532	14,4	8135	0,5	94,3	125,6
Готові харчові продукти	86773	11,2	48624,5	3,1	85342,4	12,2	80884,4	4,5	98,4	166,3
Мінеральні продукти	8150	1	189794,1	12,3	884,1	0,1	91746,4	5,1	10,8	48,3
Продукція хімічної галузі	24424	3,1	161526,3	10,5	22837	3,3	178408	9,9	93,5	110,5
Полімерні матеріали, пластмаси	22027	2,8	239738,6	15,5	23380	3,4	256846	14,2	106,1	107,1
Шкури необроблені, шкіра	1915,5	0,2	6349,7	0,4	2161,3	0,3	8321,5	0,5	112,8	131,1
Деревина і вироби з деревини	15365	2	6832,3	0,4	15764,9	2,3	8292,9	0,5	102,6	121,4
Маса з деревини	4508,4	0,6	29184,2	1,9	3470,2	0,5	37769,9	2,1	77	129,4
Текстильні матеріали та текстильні вироби	18941	2,4	66211,1	4,3	18322	2,6	85028,7	4,7	96,7	128,7
Взуття, головні убори, парасольки	5761,3	0,7	4099	0,3	6388	0,9	12983,2	0,7	110,9	316,7
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	13763	1,8	28666,6	1,9	18466	2,6	36236,4	2	134,2	126,4

Перли, дорогоцінне каміння	117,4	0	115,9	0	224,7	0	195,8	0	191,5	169
Недорогоцінні метали та вироби з них	49653	6,4	123389,3	8	55131	7,9	140847	7,8	111	114,1
Машини, обладнання та механізми	116672	15	332829,9	21,6	107771	15,4	466231	25,8	92,4	140
Засоби наземного транспорту	20313	2,6	144230	9,3	22766	3,3	188758	10,5	112,1	130,9
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	11242	1,4	33684,1	2,2	11172	1,6	42314,3	2,3	99,4	125,6
Різні промислові товари	24590	3,2	28018,1	1,8	28913	4,1	36768,3	2	117,6	131,4

Джерело: розраховано авторами на основі даних [2].

Найперше, що варто відзначити, це зменшення прибутку від експорту у 2024 році у порівнянні з 2023 роком на 10 відсотків. У той же час, як імпорт збільшився майже на 17%, що свідчить про зростання залежності від імпортованих товарів і сировини. Ця тенденція може вказувати на зниження виробничого потенціалу або скорочення обсягів експортноорієнтованих товарів.

Аналіз товарної структури Харковської області показує, що падіння обсягів експорту було спричинене у першу чергу двома основними групами товарів, які раніше були ключовими щодо регіону. Експорт продуктів рослинного походження впав майже на третину. Це могло бути спричинене неможливістю ведення сільського господарства в умовах військової агресії росії, зменшенню підприємців та робітників в Харківській області в зв'язку з високими ризиками. Ще більш різке падіння продемонстрували мінеральні продукти, експорт яких скоротився більш ніж у дев'ять разів. Водночас, спостерігається і позитивна динаміка у деяких галузях. Так, експорт виробів з каменю, гіпсу та цементу зріс на третину, а експорт засобів наземного транспорту збільшився на 12%. Це може свідчити про переорієнтацію деяких виробництв або про появу нових

експортних ніш, які частково компенсують загальне падіння.

На відміну від експорту, імпорт в область стрімко зростає. Найбільший приріст імпорту спостерігається у категорії машин, обладнання та механізмів, які становлять понад чверть від усього обсягу. Це може свідчити як про інвестиції в оновлення виробничих потужностей, так і про збільшення споживчого попиту на імпортну техніку. Також значно зріс імпорт взуття, головних уборів та парасольок, що вказує на високий попит на споживчі товари. Зростання імпорту готових харчових продуктів та продукції хімічної галузі підкреслює залежність регіону від зовнішніх постачань у цих важливих секторах. Така тенденція свідчить про те, що економіка області зараз більше орієнтована на внутрішнє споживання, яке значною мірою задовольняється за рахунок імпорту, що створює ризики щодо її стійкості.

У таблиці 2 розраховані коефіцієнти відносної спеціалізації Харківської області відносно України, для того, щоб визначити, які саме галузі виробництва є найбільш конкурентоспроможними та експортно-орієнтованими на регіональному рівні.

Як і вся Україна, Харківщина має значну частку експорту продуктів рослинного походження та жирів і олій. У 2023 році частка експорту продуктів рослинного походження в області (31,1%) була майже такою ж, як і в Україні (32,4%), що підкреслює її важливість для аграрного сектору.

Але у 2024 році ця частка суттєво зменшилася (до 24,2%), тоді як у цілому по країні вона залишалася стабільною, що вказує на специфічні проблеми або зміни, що відбулися саме в регіоні. У категорії жирів та олій, навпаки, Харківська область випередила загальні показники по країні в 2024 році, оскільки її частка експорту зросла, а загальноукраїнський показник зменшився. На рис.1 наочно показано зміни у спеціалізації експорту Харківській області за два роки.

Таблиця 2 – Товарна структура експорту Харківської області і України за 2023 і 2024 рр. *(% до загального підсумку)*

Назва товарів	Харківська область		Україна		Коефіцієнт відносної спеціалізації	
	2023 р.	2024р.	2023 р.	2024р.	2023р.	2024р.
Живі тварини	0,6	0,6	3,8	3,9	0,16	0,15
Продукти рослинного походження	31,1	24,2	32,4	32,4	0,96	0,75
Жири та олії тварин., рослин. походження	13,7	14,4	15,6	13,8	0,88	1,04
Готові харчові продукти	11,2	12,2	9	9	1,24	1,36
Мінеральні продукти	1	0,1	6,7	8,2	0,15	0,01
Продукція хімічної галузі	3,1	3,3	2,5	2,3	1,24	1,43
Полімерні матеріали, пластмаси	2,8	3,4	0,9	0,8	3,11	4,25
Шкури необроблені, шкіра	0,2	0,3	0,2	0,3	1,00	1,00
Деревина і вироби з деревини	2	2,3	4,1	3,5	0,49	0,66
Маса з деревини	0,6	0,5	0,6	0,6	1,00	0,83
Текстильні матеріали та текстильні вироби	2,4	2,6	1	1,5	2,40	1,73
Взуття, головні убори, парасольки	0,7	0,9	0,2	0,3	3,50	3,00
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	1,8	2,6	0,8	0,8	2,25	3,25
Перли, дорогоцінне каміння	0	0	0	0,1	0,00	0,00
Недорогоцінні метали та вироби з них	6,4	7,9	10,8	10,7	0,59	0,74
Машини, обладнання та механізми	15	15,4	7,2	7,5	2,08	2,05
Засоби наземного транспорту	2,6	3,3	0,9	1	2,89	3,30
Прилади та апарати оптичні, фотографічні	1,4	1,6	0,3	0,2	4,67	8,00
Різні промислові товари	3,2	4,1	2,6	2,5	1,23	1,64

Джерело: розраховано авторами на основі даних [2, 3].

Харківська область історично є важливим промисловим і науковим центром, і це чітко видно з даних: частка експорту машин, обладнання та механізмів в області значно вища, ніж по Україні – 15,4% проти 7,5% у 2024 році. Випереджають також показники експорту засобів наземного транспорту та оптичних приладів та апаратів, що підтверджується коефіцієнтом спеціалізації. Це свідчить про збереження інженерного та

виробничого потенціалу регіону навіть під час війни.

Рисунок 1 - Пелюсткова діаграма спеціалізації експорту Харківської області за 2023-2024 роки

Джерело: візуалізовано авторами на основі даних [2].

Аналіз динаміки показує, що у 2024 році спеціалізація Харківщини на промислових товарах навіть посилилася. Коефіцієнти для полімерних матеріалів, виробів з каменю, хімічної продукції та оптичних приладів зросли. Це вказує на зміну структури експорту в умовах викликів.

За результатами аналізу, зовнішня торгівля Харківської області у 2024 році демонструє дисбаланс: експорт скоротився на 10%, тоді як імпорт зріс на 17%. Це призвело до поглиблення залежності регіону від імпорту. Падіння експорту обумовлено в основному зниженням обсягів продажу аграрної та мінеральної продукції, що свідчить про негативний вплив військових дій в області на ці сектори.

Однак, незважаючи на загальне падіння, область зберігає і навіть

посилює свою спеціалізацію на промисловій продукції. Високі коефіцієнти спеціалізації в експорті машинобудівної та високотехнологічної продукції, а також полімерів і будівельних матеріалів, підкреслюють стійкість виробничого потенціалу регіону. Ця адаптація до нових умов вказує на стратегічну переорієнтацію економіки, що може стати основою для її подальшого відновлення.

Проведений аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі, що виявив зміну спеціалізації регіону на користь машинобудування та високотехнологічної продукції, є ключовою інформаційною основою для формування індивідуальних освітніх траєкторій студентів ЗВО. Знання про посилення експортної орієнтації на такі галузі, як машини та обладнання, полімери та будівельні матеріали, дозволяє вищій школі адаптувати навчальні програми та пропонувати студентам спеціалізовані курси та практики, орієнтовані на реальні потреби ринку праці регіону в умовах його стратегічної переорієнтації.

Література :

1. Кущенко О.І., Мамонтова О.Г. Статистична оцінка залученості української економіки у світові господарські зв'язки. *Вісник ХНУ імені В.Н.Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2014. №1144. С. 36 – 40.

2. Товарна структура зовнішньої торгівлі Харківської області. Головне управління статистики у Харківській області. URL https://kh.ukrstat.gov.ua/tovarna-struktura-zovnishnoi-torhivli-oblasti-shchomisiachna-informatsiia (дата звернення: 07.11.2025).

3. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. Державна служба статистики України. URL https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2025/zd/tsztt/arh_tsztt2025_u.html (дата звернення: 07.11.2025).

УДК 378.147:37.091.313:37.041

ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТРАЄКТОРІЇ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна вища економічна освіта перебуває під впливом процесів глобалізації, цифровізації та швидких соціально-економічних змін, що зумовлює необхідність трансформації традиційних моделей навчання та переорієнтації освітнього процесу на формування компетентностей, здатних забезпечити професійну успішність випускників. У цьому контексті індивідуальні освітні траєкторії виступають ефективним механізмом персоналізації навчання та одночасно слугують інструментом формування професійної ідентичності студентів економічних спеціальностей. Професійна ідентичність розглядається як комплекс психолого-педагогічних характеристик особистості, що включає усвідомлення власної належності до професійної спільноти, прийняття її цінностей і норм, розвиток внутрішньої готовності до виконання професійних ролей та функцій, а також формування стійкого почуття власної компетентності у професійній сфері.

Індивідуальні освітні траєкторії реалізують персоналізацію освітнього процесу через адаптацію змісту навчання, темпу засвоєння матеріалу та форм навчальної діяльності до особистісних потреб, здібностей та інтересів студента. У процесі побудови власної освітньої траєкторії здобувач активізує когнітивну, мотиваційну та рефлексивну діяльність, що сприяє глибшому усвідомленню професійних цінностей, засвоєнню норм і стандартів поведінки, необхідних для майбутньої

професійної діяльності. Такий підхід дозволяє поєднати академічну підготовку з практичними завданнями, стажуваннями, дослідницькою діяльністю та проєктною роботою, що формує комплексне уявлення про професію та її вимоги, підвищуючи рівень внутрішньої мотивації та залученості студента у процес професійного становлення.

Ключовим аспектом реалізації індивідуальної освітньої траєкторії є активна роль здобувача вищої освіти як суб'єкта власного навчання. Він отримує можливість вибору навчальних модулів, типів завдань, форм оцінювання та практичних активностей, що спрямовано на розвиток необхідних компетентностей. Такий підхід стимулює відповідальність за власний освітній результат, формує навички самоорганізації та рефлексії, а також сприяє розвитку професійної самосвідомості. Взаємодія з викладачем при цьому перетворюється з моделі трансляції знань на модель наставництва і фасилітації, де педагог виступає консультантом і координатором процесу, допомагаючи студенту усвідомлювати зв'язок між академічною підготовкою та професійними перспективами.

Особливого значення набуває інтеграція практичних компонентів у індивідуальну освітню траєкторію. Участь у кейс-стаді, проєктних завданнях, професійних стажуваннях та симуляціях економічних процесів дозволяє студентам економічних спеціальностей не лише застосовувати теоретичні знання на практиці, а й поступово усвідомлювати власну роль у професійній спільноті, формуючи відчуття професійної належності. Це сприяє розвитку ключових компетентностей, таких як аналітичне мислення, критична оцінка інформації, прийняття рішень у комплексних економічних ситуаціях та відповідальність за результати власної діяльності.

Процес формування професійної ідентичності через індивідуальні освітні траєкторії також включає розвиток соціальних і комунікативних навичок, що забезпечують ефективну взаємодію у колективі, здатність до командної роботи, ведення професійних дискусій та участі у

міждисциплінарних проєктах. Акцент на самостійній та колективній діяльності створює умови для формування ціннісних орієнтирів, відповідальності за спільний результат та готовності до адаптації у різних професійних контекстах. Такий підхід дозволяє поєднати формування академічних знань з розвитком соціальної компетентності, що є важливою складовою професійної ідентичності.

В умовах цифровізації освітнього середовища індивідуальні освітні траєкторії набувають додаткових можливостей. Використання навчальних платформ, електронних ресурсів, онлайн-курсів та інструментів дистанційного навчання дозволяє студентам гнучко планувати навчальний процес, здійснювати самооцінку та корекцію освітньої траєкторії відповідно до власних потреб і професійних цілей. Це створює умови для формування автономності, самостійності та високого рівня професійної свідомості, оскільки студент стає активним учасником власного професійного становлення, а не лише пасивним споживачем знань.

Таким чином, індивідуальні освітні траєкторії виступають стратегічним механізмом формування професійної ідентичності здобувачів вищої економічної освіти. Вони забезпечують інтеграцію теоретичних знань, практичної діяльності та соціально-психологічної підготовки, сприяють розвитку професійних і комунікативних компетентностей, стимулюють саморозвиток, критичне мислення і відповідальність за результати власної діяльності. Результатом реалізації індивідуальної освітньої траєкторії стає формування у студентів усвідомленого ставлення до професії, готовності до професійної діяльності, адаптивності в умовах змін і здатності брати активну участь у розвитку професійної спільноти та економічного середовища. Такий підхід не лише підвищує якість підготовки фахівців, а й створює фундамент для формування покоління висококваліфікованих, компетентних і соціально відповідальних економістів, здатних ефективно функціонувати у сучасному динамічному професійному середовищі.

УДК 378.1

АКТИВНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Бабій А.С., аспірант
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В умовах стрімкого розвитку суспільства і бурхливого технологічного прогресу, використання активних методів навчання в системі середньої професійної освіти стає особливо важливим. Сучасні студенти, які мають інше сприйняття інформації та доступ до різноманітних освітніх ресурсів, вимагають від навчальних закладів відповідності сучасним стандартам. Перехід від застарілих методів, заснованих на механічному запам'ятовуванні, до активних підходів, орієнтованих на взаємодію, дослідження і співпрацю, стає необхідним для підготовки фахівців, здатних успішно адаптуватися до змін на ринку праці.

Сучасні студенти, яких часто відносять до покоління Z, мають унікальні характеристики, включаючи активне використання цифрових технологій і розвинені навички критичного мислення. З урахуванням їх високого рівня взаємодії з інформацією через інтернет і соціальні мережі, традиційні освітні методики, засновані на пасивному засвоєнні знань, втрачають свою ефективність. Активні методи навчання передбачають активну участь студентів у навчальному процесі, що сприяє не тільки більш ефективному засвоєнню теоретичних знань, а й розвитку практичних навичок, необхідних для вирішення реальних завдань.

Сучасна освіта все більше звертає увагу на активні методи навчання, оскільки вони допомагають у розвитку у студентів навичок, необхідних для успішної роботи в умовах динамічного ринку праці. Важливість

активних методів у навчанні в коледжах за курсом «Основи підприємницької діяльності» обумовлена тим, що в умовах глобалізації та технологічних перетворень потрібна не тільки теоретична підготовка, а й практичні навички. Студенти повинні володіти компетенціями, які допоможуть їм не тільки керувати власним бізнесом, але й адаптуватися до нових викликів, знаходячи інноваційні рішення в галузі підприємництва.

Основна проблема полягає в недостатній ефективності традиційних методів навчання, які часто не дозволяють повністю розкрити потенціал студентів і підготувати їх до бізнес-реальностей. У цьому контексті вивчення активних методів навчання стає не тільки бажаним, але й обов'язковим кроком до поліпшення якості освіти в даній сфері. Методи, такі як проектне навчання, кейс-стаді, рольові ігри та інші інтерактивні форми, дозволяють студентам не тільки освоїти теоретичні концепції, але й застосувати їх на практиці, розвиваючи навички критичного мислення та творчі здібності.

Активні методи навчання – це підходи, спрямовані на створення активного освітнього процесу та залучення учнів до різноманітних форм взаємодії. Особливо в контексті середньої професійної освіти, вони можуть значно поліпшити якість освітнього процесу, наприклад, в галузі економіки. Ці методи відрізняються тим, що в них включені елементи співпраці, інтерактивності та практичного застосування, що, в свою чергу, сприяє розвитку у студентів ключових компетенцій.

Однією з найважливіших переваг активних методів є їх здатність активно залучати студентів до процесу навчання. На відміну від традиційного підходу з переважанням лекційного матеріалу, де студенти, як правило, залишаються в пасивній ролі, активні методи спонукають учасників активно включатися в навчальні дискусії, працювати в командах над проектами або займатися вирішенням конкретних завдань. Це робить освітній процес більш динамічним і захоплюючим, сприяє кращому

засвоєнню матеріалу, а також розвиває навички критичного мислення, аналізу та синтезу.

Додатково, такі методи допомагають студентам застосовувати теоретичні знання на практиці. В галузі економіки це має особливе значення, завдяки чому формуються важливі практичні навички, такі як аналіз даних, створення фінансових моделей та оцінка інвестиційних проектів. Наприклад, при роботі з бізнес-кейсами студенти вчаться приймати обґрунтовані рішення, спираючись на дані, що істотно зміцнює їх професійну підготовку.

Впровадження активних методів навчання в освітній процес в середовищі середньої професійної освіти є значним кроком до поліпшення якості навчального процесу. Ці педагогічні практики спрямовані не тільки на передачу теоретичних знань, а й на розвиток практичних умінь, що особливо актуально в умовах сучасних освітніх вимог.

Однак на шляху реалізації активних методів навчання виникають значні перешкоди. Однією з основних проблем є недостатня підготовка педагогів. Викладачі часто стикаються з труднощами в адаптації традиційних підходів до більш динамічних активних методів. Для цього потрібен перехід від класичної моделі лекцій до формату спільного викладання та менторства, що вимагає значних зусиль для освоєння нових освітніх технологій.

Ще одним серйозним викликом є обмеженість часу в рамках навчального курсу. Активні методи вимагають більш ретельного і тривалого опрацювання навчального матеріалу, що нерідко призводить до нестачі часу для охоплення всіх необхідних тем. Це стає особливо складним в умовах обмеженого навчального часу і щільного розкладу, перешкоджаючи реалізації таких активних форм навчання, як проектні роботи, групові заняття і дослідницька діяльність.

Крім того, варіюється рівень підготовки учнів у змішаних групах

може стати додатковою складністю. Викладачам важливо вміти модифікувати свої підходи, щоб забезпечити рівні освітні можливості для всіх студентів. Це вимагає великої педагогічної майстерності та гнучкості в застосуванні різних навчальних методів.

Нарешті, матеріально-технічні обмеження навчальних закладів також становлять серйозну проблему. Недостатня наявність ресурсів, таких як сучасні мультимедійні технології та доступ до Інтернету, створює додаткові бар'єри на шляху впровадження інноваційних освітніх практик. Це може безпосередньо впливати на рівень залученості учнів та їх мотивацію до навчання.

Отже, хоча активні методи навчання мають величезний потенціал для поліпшення якості середньої професійної освіти, їх успішне впровадження залежить від подолання низки викликів. Викладачі повинні вдосконалюватися професійно, долаючи бар'єри часу та адаптуючи методи навчання відповідно до рівня підготовки студентів і ресурсних можливостей навчального закладу. Складнощі, що стоять на шляху активного навчання, вимагають комплексного підходу, що включає розвиток інфраструктури освітніх установ і постійний розвиток педагогічних компетенцій.

Дослідження охопило безліч різних активних методів, включаючи мозковий штурм, кейс-метод, рольові ігри, семінари та інші підходи, які сприяють розвитку учнів. Практика застосування цих методів розвиває здібності пошуку, аналізу та використання інформації, підкреслюючи соціальну значимість майбутніх професійних компетенцій студентів.

Активні навчальні практики, в тому числі проектне навчання та ділові ігри, створюють атмосферу повної залученості в освітній процес. Ці методи не тільки сприяють сприйняттю інформації студентами, але й створюють сприятливі умови для її практичного застосування та взаємодії з іншими студентами і викладачами, що значно стимулює освітню

мотивацію. В кінцевому підсумку, така форма навчання розвиває критичне мислення, творчі здібності та навички комунікації, що значно підвищує професійну готовність майбутніх фахівців.

Крім іншого, активні методи навчання відповідають запитам сучасного суспільства, в якому вміння працювати в команді та адаптуватися до мінливих обставин відіграють найважливішу роль. Ці методи також сприяють підвищенню інклюзивності та різноманітності в навчальному процесі, створюючи рівні умови для всіх студентів. Таким чином, інтеграція активних методів у середню професійну освіту не просто модернізує процес передачі знань, а й перетворює його на живий та інтерактивний обмін, що відповідає вимогам сучасного суспільства.

Сукупність фактів і висновків дозволяє стверджувати, що впровадження активних методів на практичних заняттях істотно підвищує рівень компетентності студентів.

УДК 796.413.378

ВІДМІННІ ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ПІЛАТЕС ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Безніс О.Є., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Розробником пілатесу вважається винахідник Джозеф Пілатес, який придумав серію вправ для певних груп людей — спортсменів, артистів і танцюристів. Завдяки правильному виконанню заявлених рекомендацій, люди, які отримали травму або мають різні професійні захворювання, відновлювали свою рухливість і одночасно з цим працювали над

психоемоційним станом. Спочатку вона застосовувалася як реабілітаційна програма. В даний час основу системи складають фізичні вправи, що виконуються переважно в партері.

Відсутність махів і стрибків має щадний вплив на суглоби, опорно-руховий апарат, що дозволяє займатися вправами за системою пілатес людям різного віку і фізичної підготовленості. Тренування безпечне, практично не існує протипоказань, пілатесом можна займатися в будь-якому віці, перебуваючи в будь-якій фізичній формі. Вправи пілатесу відповідають результатам досліджень сучасної медицини. Вони навчають сенсомоториці (управлінню та розвитку рухів), покращують фізичний стан людини, запобігають болю в спині та підтримують внутрішню силу м'язів.

У наш час переваги пілатесу вже оцінили мільйони людей. Тренування доступні всім без обмежень, незалежно від стану і віку, але вкрай важливо правильно вибрати навантаження і програму занять.

Філософія пілатесу ґрунтується на декількох принципах:

Центрування. Якщо у людини сильний центр, це основа фізичного навантаження. Для виконання занять потрібно втягнути м'язи живота, зберігати хребет прямим протягом усього тренування.

Уважність і концентрація. Важливо акцентувати увагу на власних відчуттях, виконуючи кожну вправу. Якщо всі рухи робити з таким підходом, то і результат не змусить себе чекати.

Симетрія. Потрібно, щоб все тіло було рівним і без перекосів. Наприклад, лопатки, плечі потрібно намагатися зберігати на одній лінії.

Дихання. Тим, хто тільки цікавиться, як виконується пілатес, що це таке, зможе розповісти будь-який профільний тренер. Перше, на чому він акцентує увагу — дихання за принципом вдих через ніс, а видих через рот.

Витягування. При виконанні вправ важливо робити витягування хребта, намагатися бути прямішe і вище.

Необхідно відзначити, що дотримання принципів пілатесу в процесі

тренування залежить від конкретної людини. Один буде приділяти більше уваги фізичним аспектам пілатесу, щоб поліпшити свій фізичний стан. Іншому для позбавлення від стресу, поліпшення уваги і концентрації важливішими здадуться ментальні аспекти.

Ефективність тренувань досягається не через кількість підходів і повторень, а за рахунок якості роботи над собою. Тільки так можна досягти хороших результатів і відчути на собі всі переваги пілатесу.

Загальні переваги пілатесу Багато хто задається питанням про те, чим корисний пілатес. Його головною перевагою є збалансоване навантаження на м'язи, за рахунок чого знижується ймовірність утворення травм. Якщо в кардіо- і силових тренуваннях передбачається спрямована увага на певні м'язові групи, то в пілатесі працює весь корсет. З інших переваг методики фахівці відзначають такі:

Заняття пілатесом завжди проходять у спокійному темпі, тобто одна поза поступово змінює іншу, більш складну. Тому в кінці тренування відзначається зовсім інша втома — глибока, відчувається, як задіяні всі м'язи, але не настільки виснажлива, щоб впасти без сил.

Позбавлення від болю в спині — ще одна відповідь на питання про те, що дає заняття пілатесом. Періодичні тренування сприяють зміцненню м'язів спини, підвищують рухливість хребців, стовп хребта витягується. Як наслідок, поступово виправляється постава. Деякі відзначають, що перестають зменшуватися в зрості через вік.

Пілатес — це позитивний напрямок, націлений на відновлення природної гнучкості, легкості. Але тільки регулярність тренувань і правильність виконання вправ дадуть помітний результат.

Користь пілатесу для жінок.

Перш за все, періодичні тренування істотно покращують психоемоційний стан за рахунок вдосконалення зовнішнього вигляду, підтягнутості та тонусу, підвищується самооцінка, а для представниць

прекрасної статі це вкрай важливо. Крім того, періодичні заняття під керівництвом тренера допоможуть:

-розвинути гнучкість. При цьому не буде зайвої рельєфності, накачаності м'язів. Тіло набуває природних красивих форм.

-відновити поставу і ходу. Це головна користь пілатесу для хребта. Будучи прямим, хребетний стовп «змушує» тіло поводитися по-іншому під час ходьби. Жінка відчуває себе легше, її не турбують болі в попереку, за рахунок чого з'являється ідеальна хода.

-врацювати з м'язами преса. Поступово вісцеральний жир йде, з часом живіт стає плоским.

-правильно дихати. Розмірене, глибоке і правильне дихання сприяє нормалізації здорового кровообігу, проходять депресивні стани, нормалізується сон, зникає відчуття неспокою.

-стабілізувати тиск. Досягається за рахунок поліпшення роботи серцево-судинної системи. Поступово проблеми з високим тиском перестають турбувати.

Якщо говорити про мінуси, то важливо відзначити, що для спалювання жиру і схуднення пілатес не є найефективнішим методом. Також пілатес не допоможе вам розвинути витривалість і істотно поліпшити фізичну підготовку. Так, це не найкращий спосіб для схуднення і позбавлення від зайвої ваги, але зате пілатес ідеально підходить для поліпшення здоров'я і створення сильного міцного тіла.

Література :

1. Воловик Н. Основи оздоровчого фітнесу: Навчальний посібник К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 240 с.

2. Таран Н. Пілатес як форма організації занять фізичним вихованням студентів. *Сучасні фітнес-технології у фізичному вихованні студентів :* матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих учених. Київ : НАУ, 2016. С. 82–83.

УДК 378.147:005.336.2:004.9

ПЕРСОНАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЕКОНОМІЧНІЙ ОСВІТІ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНІ ПЛАТФОРМИ

Деділова Т.В., к.е.н., доцентка
Согомонян А.К.. аспірант
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна економічна освіта перебуває у стані глибокої трансформації під впливом цифровізації, глобалізації ринку праці та зростання ролі аналітичного мислення. У таких умовах традиційна модель навчання, зорієнтована на однаковий зміст і темп засвоєння матеріалу, поступається місцем персоналізованому підходу, який враховує індивідуальні освітні потреби, здібності та професійні цілі студента. Одним із найефективніших інструментів реалізації цього підходу є інтерактивні освітні платформи, що поєднують гнучкість цифрового навчання з можливостями аналітики, самоконтролю та зворотного зв’язку.

Індивідуальна освітня траєкторія – це персональний маршрут навчання, спроєктований відповідно до особистісних особливостей, потреб і освітніх цілей конкретного здобувача освіти. Кожен студент має власний рівень підготовки, темп засвоєння знань і внутрішню мотивацію до навчання. Саме тому персоналізований підхід передбачає надання студенту можливості самостійно обирати навчальні завдання, визначати рівень складності матеріалу та формат його опрацювання. У такій моделі навчання ключова роль належить активності самого студента, який виступає стає відповідальним за власні результати й динаміку професійного розвитку [1].

Сучасна освіта дедалі більше орієнтується на потреби особистості, що зумовлює актуальність розмежування понять індивідуалізація та

персоналізація навчання. Обидва підходи спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу, однак мають різну філософію, акценти й педагогічну логіку.

Індивідуалізація передбачає пристосування навчального процесу до особливостей здобувача освіти з метою досягнення спільних освітніх результатів. У цьому випадку мета навчання залишається однаковою для всіх, проте використовуються різні дидактичні підходи та темп навчання, що дозволяє кожному студенту досягти необхідного рівня компетентності. Програма формується переважно викладачем, який визначає зміст, завдання та критерії оцінювання. Основна увага приділяється когнітивному аспекту розвитку особистості – засвоєнню знань, формуванню навичок і компетенцій у межах формальної та неформальної освіти. Самоспрямоване навчання в цьому контексті розглядається як додаткова, але не ключова здатність, а провідна роль у навчальному процесі належить викладачу.

На відміну від цього, персоналізація навчання ґрунтується на визнанні унікальності кожного студента та необхідності створення умов для розвитку його індивідуального потенціалу. Мета освіти визначається не універсально, а з урахуванням особистих інтересів, професійних планів і життєвих орієнтирів здобувача. Студент стає активним учасником створення власної освітньої програми, а навчання охоплює не лише когнітивний, а й емоційний, соціальний і ціннісний виміри особистості.

У персоналізованій моделі важливим є поєднання знань і компетентностей із розвитком життєвих і професійних навичок, що формуються як у формальному, так і в неформальному та неструктурованому (informal) середовищі. Самоспрямованість у навчанні виступає не додатковим елементом, а фундаментальною складовою освітнього процесу, оскільки саме вона забезпечує готовність студента до постійного саморозвитку й адаптації в умовах цифрової економіки.

Інтерактивні освітні платформи відкривають нові можливості для персоналізованого навчання. Систематизуючи результати досліджень [2-4], зазначимо, що вони дозволяють: формувати індивідуальні навчальні траєкторії з різними рівнями складності матеріалу; здійснювати автоматизований моніторинг успішності через аналітичні панелі; надавати миттєвий зворотний зв'язок студентам; розвивати самостійність і відповідальність за результати навчання. Особливої уваги заслуговує платформа Moodle, яка активно використовується в ХНАДУ для організації навчального процесу. Її інструменти – тести, форуми, опитування, інтерактивні лекції – забезпечують індивідуальну взаємодію викладача зі студентом і дозволяють відстежувати динаміку навчальних досягнень у режимі реального часу.

Крім того, для дисциплін економічного профілю інтерактивні платформи відкривають можливість практикоорієнтованого навчання – через кейси, бізнес-симуляції, онлайн-проекти та аналіз даних. Наприклад: використання бізнес-симуляції ViAL+ сприяє формуванню підприємницького мислення; інтерактивні курси з Google Analytics чи Data Studio розвивають навички аналітичної обробки даних; платформи з елементами гейміфікації підвищують мотивацію та залученість студентів.

Таким чином, персоналізоване цифрове середовище дає змогу студенту самостійно обирати траєкторію розвитку, поєднуючи теоретичні знання з практичними навичками цифрового бізнесу.

У контексті персоналізованої моделі освіти роль викладача зазнає суттєвих змін. Якщо в традиційній системі він виступає головним джерелом знань і контролером навчальної діяльності, то в умовах персоналізації викладач стає модератором, наставником і партнером у процесі пізнання. Його головне завдання полягає у створенні сприятливого середовища, яке стимулює самостійність, дослідницьку активність та критичне мислення студентів. Персоналізоване навчання передбачає, що

студент бере відповідальність за власну освітню траєкторію, а викладач – підтримує його у виборі оптимальних шляхів досягнення поставлених цілей. Замість лінійного планування навчального процесу викладач пропонує гнучку систему варіативних завдань, форматів і ресурсів, які дають можливість студентам реалізовувати індивідуальні освітні потреби. Такий підхід сприяє розвитку саморефлексії, усвідомленню сильних сторін і визначенню напрямів подальшого професійного зростання.

Ключовим елементом роботи викладача стає діагностика навчальних стилів, інтересів і рівня підготовки студентів, що дозволяє адаптувати навчальний контент і темп його засвоєння. Завдяки цьому викладач може здійснювати індивідуальне консультування, пропонувати персональні траєкторії навчання та формувати навчальні групи за інтересами або рівнем підготовки. Також, важливою функцією викладача в персоналізованому навчанні є також мотиваційна підтримка. Викладач має допомогти студенту усвідомити цінність власного освітнього шляху, стимулювати його внутрішню мотивацію до пізнання та саморозвитку. При цьому на перший план виходять такі компетентності викладача, як емпатія, комунікативність, фасилітаційні навички та здатність до цифрової педагогічної взаємодії. Роль викладача-тренера або ментора передбачає не нав’язування готових рішень, а створення ситуацій успіху та підтримку студентів у процесі подолання труднощів. У цьому контексті ефективним є використання технологій формувального оцінювання, рефлексивних щоденників, індивідуальних консультацій і портфоліо досягнень. Такі інструменти дозволяють не лише оцінювати знання, а й розвивати навички самоконтролю, самопланування та самооцінки.

Таким чином, у персоналізованій системі навчання викладач стає не просто організатором освітнього процесу, а куратором розвитку особистості студента. Його діяльність поєднує педагогічне керівництво, цифрову компетентність, психологічну підтримку й аналітичний супровід

освітньої траєкторії. Саме така трансформація ролі викладача забезпечує перехід від репродуктивної моделі освіти до освіти партнерства, у центрі якої – активний, відповідальний і мотивований здобувач освіти.

Загалом, персоналізація освітнього процесу через інтерактивні платформи є одним із ключових напрямів модернізації економічної освіти. Вона сприяє: підвищенню якості та гнучкості навчання; розвитку цифрової, аналітичної та підприємницької компетентностей студентів; формуванню проактивної позиції в навчанні й подальшій професійній діяльності. Інтерактивні платформи створюють основу для освіти нового покоління, де студент стає не пасивним споживачем знань, а активним учасником освітнього процесу, здатним до самонавчання, критичного аналізу та прийняття рішень у цифровому середовищі.

Література :

5. Локарєва Г. В., Бажміна Е. А. Персоналізація в освіті: управління студентами власною траєкторією навчання засобами цифрових технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2021. Том 86. №6. С. 187-207. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v86i6.4103.

6. Гулай О., Кабак В., Герасимчук Г. Засоби та технології цифрового навчання: теоретичний та практичний аспекти : Монографія. Луцьк: ЛНТУ, 2023. 160 с.

7. Яковлєва І. Використання освітніх платформ в освітньому середовищі. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 3. С. 137-148. DOI: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-137-148.

8. Мардарова І., Гуданич Н. Moodle та Seesaw як інструменти науково-дослідної роботи здобувачів освіти в університетському середовищі. URL: http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/22386 (дата звернення: 04.11.2025).

УДК 378.1

ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ

Ачкасова Л.М., канд.екон.наук, доцент
Закіпна А.О. здобувач вищої освіти магістерського рівня
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Актуальність формування індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ) полягає у тому, що цей процес відповідає викликам цифрової економіки та трансформації ринку праці; сприяє реалізації принципів освіти впродовж життя; забезпечує конкурентоспроможність та формує умови для самореалізації особистості та інклюзії в освітньому процесі [1].

ІОТ безпосередньо впливає на задоволеність, мотивацію та кар'єрний ріст людини [2]: працівник навчається саме тому, що йому потрібно, що робить навчання релевантним та ефективним; усвідомлення того, що компанія інвестує у персональний розвиток, значно підвищує лояльність, залученість та бажання досягати високих результатів; ІОТ створює чіткий «дорожній план» для просування; набуття цільових, актуальних компетенцій підвищує професійну цінність та конкурентоспроможність працівника як усередині компанії, так і на зовнішньому ринку праці.

Для підприємства ІОТ є стратегічним інструментом для підвищення ефективності, інноваційності та стабільності бізнесу. Траєкторії дозволяють швидко та цілеспрямовано розвивати навички, необхідні для реалізації стратегічних цілей компанії або впровадження нових технологій; підвищувати продуктивність; це ключовий фактор утримання висококваліфікованих талановитих працівників; сприяє формуванню кадрового резерву; компанія стає більш гнучкою тощо.

Отже, ІОТ - це взаємовигідний процес, де індивідуальні цілі працівника максимально узгоджуються зі стратегічними потребами підприємства.

Визначення необхідних компетенцій є ключовим кроком у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) не лише для студентів, а й для професійного розвитку співробітників (підвищення кваліфікації (upskilling) або перекваліфікації (reskilling). Пропонується покроковий підхід для визначення необхідних компетенцій.

Перш за все, потрібно визначити цілі розвитку, а для цього важливо дати відповідь на три запитання: яка мета навчання, які стратегічні цілі організації та яку цінність має навчання для працівника і компанії? Метою навчання можуть бути, наприклад, підвищення кваліфікації, зміна посади, підготовка до нової ролі; стратегічними цілями, нааприклад, цифровізація, клієнтоорієнтованість, ефективність процесів тощо. В результаті буде сформульована професійна мета або очікувана роль, або позиція [3].

Наступним кроком є побудова профілю компетенцій або її цільової моделі. На цьому етапі описується «ідеальний профіль» компетенцій, потрібних для певної посади чи напрямку. Для цього можна використати структуру:

- Hard skills (професійно-технічні): наприклад, знання TMS, аналітики даних, фінансового планування, управління проектами.
- Soft skills (поведінкові): наприклад, комунікація, командна робота, адаптивність, емоційний інтелект.
- Digital skills (цифрові): наприклад, робота з ERP, CRM, BI-системами, RPA, AI.
- Leadership skills (лідерські): наприклад, стратегічне мислення, коучинг, управління змінами.

Для формування подібної структури є сенс спиратись на Національну рамку кваліфікацій (НРК), європейський багатомовний

класифікатор навичок, компетенцій, кваліфікацій та професій (ESCO), європейську рамку кваліфікацій (EQF) тощо.

Далі необхідне проведення вхідної діагностики (gap analysis), коли відбувається порівняння між наявними й цільовими компетенціями працівника [4]. На цьому кроці можна застосовувати різні методи оцінки: самооцінку, метод 360°, тестування або кейс-завдання, інтерв'ю з керівником, оцінку результатів роботи (KPI, OKR) тощо. В результаті буде визначено «розрив компетенцій» (competency gap), що є переліком навичок, які треба розвивати.

Наступним кроком є пріоритизація компетенцій, коли з усіх визначених розривів обираються найважливіші: за критичністю для ролі або посади (A — обов'язкові, B — бажані, C — додаткові); за терміновістю (короткострокові або середньострокові); за впливом на ефективність працівника тощо.

Передостаннім кроком є формування плану розвитку або навчальної траєкторії. На цьому етапі для кожної виявленої для розвитку компетенції з урахуванням пріоритетності визначаються: поточний рівень компетенції, цільовий рівень, спосіб розвитку, очікуваний результат і термін, необхідний для опанування компетенції цільового рівня. В якості способу розвитку можна обрати відповідний онлайн-курс, участь у проєкті, тренінги тощо. В якості очікуваного результату може бути сертифікат, виконаний кейс тощо. Таким чином сформована матриця компетенцій може візуалізувати завдання індивідуальної освітньої траєкторії, терміни і способи їх реалізації.

Заключним кроком є валідація результатів і корекція. Цей крок відбувається вже після навчання, коли проводиться повторна оцінка компетенцій, фіксуються зміни в рівнях, оновлюється індивідуальний профіль і визначається наступний етап розвитку.

Процес визначення необхідних компетенцій для формування ІОТ є критично важливим і трудомістким, тому є сенс для побудови матриці компетенцій застосовувати Excel або HRM-систему; для відстеження курсів і сертифікатів – систему управління навчанням (LMS), а для формування звіту для керівника і HR доречними будуть такі інструменти управління персоналом, як Performance Review (оцінка ефективності) та PDP (індивідуальний план розвитку) – це майбутній план, який допомагає співробітнику розвивати необхідні навички та досягати кар'єрних цілей

Таким чином, визначення компетенцій для подальшого навчання - це системний процес, що включає: постановку цілей → формування цільової моделі → діагностику → аналіз розривів → планування розвитку → моніторинг результатів. Всі ці етапи складають ту сукупність кроків, яка дозволяє на постійній основі актуалізувати індивідуальну освітню траєкторію (ІОТ) для працівників підприємства, яка, в свою чергу, є потужним інструментом управління талантами і приносить значні переваги як самим співробітникам, так і компанії в цілому. Це переводить навчання зі стандартного у цільовий, персоналізований процес розвитку.

Література :

1. Особливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти. URL: https://salo.li/17bBd4C

2. Бахтіярова Х. Ш. Індивідуальна освітня траєкторія – реалізація особистісного потенціалу майбутнього педагога професійного навчання. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5369b4fd-6077-41b5-8e9e-2239b91b21dc/content

3. Індивідуальна освітня траєкторія: запитання й відповіді для директора школи. https://sqe.gov.ua/individualna-osvitnya-traiektoriya/

4. Шевчук Г.Й. Індивідуальна освітня траєкторія студента: суть і ключові аспекти організації. *Педагогічні науки*. 2021. Вип. 19. С. 56–61.

УДК 378.1

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ СТУДЕНТА ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Болотова Т.М., к.е.н., доцент
ВСП Харківський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ

Сучасна вища освіта України перебуває у процесі трансформації, орієнтованої на реалізацію принципів студентоцентризму, академічної свободи та компетентнісного підходу. В умовах глобалізації та цифровізації економіки особливої ваги набуває здатність студентів самостійно вибудовувати власну освітню стратегію, визначати напрями професійного зростання й адаптуватися до динамічного ринку праці.

Одним із ефективних механізмів реалізації зазначеного процесу є побудова індивідуальної освітньої траєкторії, тобто персонального маршруту навчання, який дає змогу студенту обирати навчальні дисципліни, форми навчання, темп засвоєння знань та способи практичної реалізації отриманих компетентностей. Для студентів економічних спеціальностей такий підхід є особливо важливим, адже сучасна економічна діяльність вимагає поєднання теоретичних знань, аналітичного мислення, цифрових умінь і підприємницьких навичок.

Проаналізуємо актуальні можливості і виклики реалізації індивідуальних освітніх траєкторій студентів економічних спеціальностей у контексті сучасних тенденцій розвитку вищої освіти України.

Індивідуальна освітня траєкторія - це особистісно орієнтований шлях розвитку здобувача освіти, який забезпечує досягнення ним запланованих

результатів навчання з урахуванням його здібностей, інтересів, професійних намірів та вимог ринку праці. У контексті підготовки економістів вона дозволяє:

– поєднувати академічні знання з практичними навичками підприємництва;

– формувати індивідуальний набір компетентностей залежно від обраної сфери;

– розвивати критичне мислення, цифрову грамотність, здатність до самоосвіти та креативного вирішення професійних завдань.

Відповідно, індивідуальна освітня траєкторія сприяє не лише професійному, а й особистісному становленню майбутнього економіста, підвищуючи його конкурентоспроможність на ринку праці.

Слід також відзначити, що впровадження індивідуальних освітніх траєкторій відкриває перед студентами низку перспектив, таких як академічна свобода та вибір дисциплін, інтеграція формального й неформального навчання, використання цифрових освітніх платформ, професійне самовизначення.

Для подальшого ефективного впровадження індивідуальних освітніх траєкторій у підготовку майбутніх економістів необхідним є подальше створення відповідних передумов, таких як створення інституційних умов для супроводу індивідуальних освітніх траєкторій, запровадження гнучких освітніх програм, що дозволяють комбінувати курси з різних спеціалізацій, розвиток у студентів навички самоменеджменту, критичного мислення та самооцінювання, налагодження партнерства між університетами та бізнесом, використання цифрової аналітики для моніторингу успішності студентів і персоналізації навчання.

Таким чином, індивідуальна освітня траєкторія є важливим інструментом підготовки конкурентоспроможного фахівця економічного напрямку, здатного до самостійного прийняття рішень, постійного

навчання та адаптації до змін. Її реалізація відкриває широкі можливості для розвитку особистісного потенціалу студентів, проте вимагає глибокої модернізації освітнього процесу, оновлення педагогічних підходів та цифрової інфраструктури університетів. Подолання існуючих викликів дозволить перетворити індивідуальну освітню траєкторію не лише на формальний елемент навчання, а на реальний шлях до професійного та особистісного успіху майбутнього економіста.

УДК 378.147:004(4–67ЄС)

DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION IN THE EUROPEAN UNION: STRATEGIC DIRECTIONS AND CONTEMPORARY CHALLENGES

Verbytska V.I., Ph.D., Associate Professor
Kharkiv National Automobile and Highway University

According to European Commission surveys, 95% of respondents believe the point of no return to the previous use of digital technologies in the education system has been passed [action plan]. Meanwhile, according to Eurostat, even in Europe, less than 40% of teachers were prepared to use digital technologies in teaching, and one in five students lacked even a basic level of digital competence. Surveys showed that before the crisis, 60% of respondents had no experience with online learning [action plan].

Furthermore, access to broadband internet, as shown by 2019 studies, ranged from 74% in lagging regions of the EU to 97% in economically advantaged regions. All EU member states are facing a shortage of digital experts, including data analysts, cybersecurity specialists, software developers,

digital accessibility specialists, and machine learning experts. 58% of companies report difficulties recruiting for positions requiring digital skills, and 78% cite a lack of necessary skills among their employees as the main barrier to new investment.

For these reasons, the European Union has committed to unlocking the potential of digital technologies in education and reconfiguring the entire European education system for its successful functioning in the new digital age. Strategic objectives include improving the quality and inclusiveness of European education by ensuring widespread digital competence [1].

These tasks are particularly important in the context of widespread digitalization as a key factor in Europe's transition to a green economy by 2050, which requires the use of exclusively clean, climate-neutral technologies in industry [2].

In 2018, Europe adopted the "Action Plan for the Digital Transformation of Education." However, the pandemic forced adjustments, which were made in September 2020 with a long-term focus. In 2020, the European Commission held consultations with all stakeholders in the education process, including public organizations, private companies, educational institutions, research institutes, civil society representatives, and many others. These consultations examined lessons learned from the experience of distance learning during the lockdown; various approaches to overcoming the crisis in the education system caused by the pandemic; and the strengths and weaknesses of the various measures taken to restore the system. In total, approximately 2,700 proposals were submitted during the consultations, which were included in the European Commission's new Action Plan for the Digital Transformation of Education. This document sets out a program for the period 2021–2027, outlining priorities for implementing the education system's digital transformation plan. These include [3]:

1) creating a highly effective digital education ecosystem;

2) enhancing digital skills and competencies for implementing

digital transformation;

3) strengthening cooperation and exchange of experience in digital transformation between EU Member States.

The Action Plan sets the following objectives for the education system:

− ensuring that at least 70% of the European population aged 16 to 74 have at least basic digital skills;

− reducing the proportion of 13- to 14-year-old students who lack computer and information literacy to less than 15% by 2030. − Pay particular attention to the digital transformation of the vocational education and training sector to ensure sustainable competitiveness, social equity, and adaptability;

This Action Plan identifies the following sources of funding and support for digital transformation activities in education: the Erasmus programme, the European Social Fund, the European Regional Development Fund, the Smart Specialization Policy programme, the Connecting Europe Fund, the Digital Europe programme, and the seven-year European Union research initiative Horizon Europe for 2021–2027. Flagship investments include digital training and retraining of the population, as well as the widespread availability of sustainable broadband internet connections. A body called the European Semester has been assigned oversight functions. The Technical Support Instrument, established in May 2020, is called upon to provide comprehensive technical support for the implementation of reforms [4].

The "European Framework for Digital Education Content" has been established. It will take into account the cultural and creative diversity of European countries, multilingualism, as well as existing principles of specific education sectors and their needs regarding the design of high-quality educational materials, the legal status of programs and courses, and their technical accessibility. This body's activities include interaction among all

participants, certification, content evaluation, and the possibility of transferring it to other parties.

The objective is to develop a feasibility study for a pan-European educational content exchange platform that would link existing educational platforms and enable the exchange of certified online resources (such as massive open online courses).

A decision was made to establish a "European Centre for Digital Education" to oversee the implementation of the Action Plan and the development of digital education in Europe, as well as coordinate the activities of a network of national advisory services on digital education to exchange experiences and best practices on the drivers of digital education.

Literature :

1. European Commission.Digital Education Action Plan (2021–2027): Resetting education and training for the digital age. *Brussels : European Commission, 2020.* URL: https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan (дата звернення 24.10.2025)

2. Redecker, C., Punie, Y. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. *Luxembourg: Publications Office of the European Union,* 2017. DOI: 10.2760/159770

3. Каращук О. В. Цифровізація освіти як пріоритет освітньої політики Європейського Союзу. *Інформаційні технології і засоби навчання,* 2022, № 3 (89), с. 25–37.

4. Гуржій А. М. Тенденції цифрової трансформації освіти: досвід ЄС та виклики для України. *Освітологічний дискурс*, 2023, № 2, с. 11–19.

УДК 355.23:37.015.3(477)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАОХОЧЕННЯ КУРСАНТІВ ВВНЗ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Горліченко М.Г. к.пед.н., доцент;
Дроздов М.О. к.ф.-м.н., доцент
Верламов О.М., ст.. викладач
Військова академія (м. Одеса)

В процесі підготовки здобувачів освіти у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), особливо в умовах сучасного воєнного стану, існує проблема мотивації курсантів до ефективного навчання. На наш погляд, підґрунтям цього питання є відомий емпіричний факт – ніякий викладач не зможе нікого добре навчити, якщо той, хто вчиться, не прикладає для цього достатніх власних зусиль. Якщо вдатися до можливих аналогій в фізиці, то цілком доречно стверджувати, що мотивація в системі людина-суспільство відіграє таку ж роль, як електрорушійна сила джерела струму відіграє в утворенні електричного струму в замкненому провідниковому колі.

Мотивація — **це** складний психофізіологічний процес, який під дією зовнішніх або внутрішніх факторів, стимулює у людей бажання і рішучість займатися тією чи іншою діяльністю [1].

Зовнішня мотивація в основному підкорюється інтересам держави і нею же здійснюється (в нашому випадку, в інтересах обороноздатності України). Внутрішня мотивація, як правило, носить прихований характер, не завжди відповідає інтересам держави і є результатом всього попереднього життя людини та її внутрішніх сформованих переконань, які проявляються у вчинках в умовах життєвих випробувань. Діяльність закладу освіти в напрямку створення необхідного для навчання у ВВНЗ

мотиваційного настрою курсантів є фактично процесом корегування внутрішньої мотивації курсанта у напрямку більшої відповідності інтересам держави та суспільства. Таку кореговану внутрішню мотивацію курсанта ми можемо називати якісною мотивацією.

Мотивація курсанта до навчання за певним напрямком військово-професійної діяльності розпочинається зі свідомого вибору свого життєвого шляху. В його основі може бути природне бажання стати надійним захисником своєї Батьківщини, захоплення самою військовою справою та її обов'язковими складовими (що часто, є продовженням сімейних традицій): повага до людей зі зброєю у військовій формі з ознаками доброго військового вишколу, дотримання ними чітко визначених уявлень про військовий обов'язок, поведінку, честь і гідність всередині військового суспільства, врахування переваг, які суспільство заслужено надає військовим тощо.

Разом з цим, перший крок в напрямку навчання у вищому військовому навчальному закладі людина має зробити з усвідомленням того, що військова служба є нелегкою і непростою справою і вимагає високої відповідальності, мужності, стійкості, розуміння, що вона несе збільшену загрозу для здоров'я та життя, особливо в період ведення бойових дій. Тому мотиваційний простір курсанта ВВНЗ складається з факторів, які можна умовно розділити на такі, що сприяють розвитку та зміцненню мотивації і такі, що суттєво заважають цим процесам (тобто, може відбуватися і демотивація людини).

На наш погляд, основні зовнішні фактори, які сприяють мотивації курсанта до навчання у ВВНЗ є такі: історія закладу вищої освіти; умови для навчання; висококваліфікований склад НПП; добре налаштований освітній процес, забезпечений сучасною навчально-матеріальною базою, новітніми освітніми інформаційно-комунікативними та інноваційними педагогічними технологіями; налагоджене спілкування в колективі зі

збереженням військових традицій товариської взаємодопомоги та чутливості; повсякденне життя курсантських підрозділів; безумовне дотримання вимог військової та навчальної дисципліни.

Найбільшу роль в створенні необхідного зовнішнього мотиваційного середовища відіграють кафедри та склад НПП ВВНЗ, їх цілеспрямована турбота про збудження максимально можливої якісної внутрішньої мотивації тих, кого навчають. Чималого значення тут мають безперервні і вчасні модернізація змісту навчання та матеріально-технічної бази кафедр, обмін передовим досвідом викладання, вдосконалення педагогічної майстерності кожного викладача, застосування традиційних та інноваційних педагогічних і сучасних інформаційно-комунікаційних освітніх технологій, організація освітнього процесу та повсякденного життя курсантів з послабленням та усуненням будь-яких факторів, що заважають їх якісній внутрішній мотивації. Щоб все це стало можливим, є необхідним постійний і взаємний довірчий двобічний активний зв'язок викладача з курсантами. Викладач повинен знати поточний стан освітньо-професійної підготовки кожного, кого він навчає, його схильності, уподобання, психологічні особливості, вчасно і цілеспрямовано допомагати тим, хто за будь-яких причин відстає у навчанні, повертати таким віру у власні можливості і силу.

Нерозв’язаною, в належному ступені, психологічною проблемою виступає природне бажання тих, кого навчають не показувати свого незнання чи неспроможності. Тому, найчастіше, заняття, чи будь-яка нарада закінчуються без запитань викладачеві від аудиторії. Отже структура і методика проведення занять має передбачати особливі моменти підведення висновків самими курсантами за викладеним матеріалом або здійсненою самостійною роботою, коли запитання до викладача стає невідворотною необхідністю. Головна задача викладача при цьому - навчити курсанта активно, з захопленням та результативно

вчитися, із збереженням такої властивості на протязі всього військово-професійного життя.

На наш погляд, існують сприятливі фактори внутрішньої якісної мотивації, які зможе сформувати сам курсант особисто:

- регулярна, наполеглива, цілеспрямована, самостійна навчальна діяльність (уважно слухати пояснення викладача з намаганням розв'язання навчальних проблем в ході аудиторних занять через запитання до викладача; акуратне, коректне і впорядковане ведення конспектів занять; правильна організація самостійної роботи; збереження працездатності на будь-який час через налагодження свого нормального психофізіологічного стану за допомогою коротких фізичних вправ);
- зацікавлене ставлення до занять (щоб полюбити предмет вивчення, а без цього є неможливим повноцінне оволодіння ним, необхідним є цілеспрямоване вивчення можливостей практичного застосування його змісту в інтересах вивчення суміжних навчальних дисциплін, майбутньої військово-професійної діяльності або повсякденного життя);
- активна особиста участь в роботі воєнно-наукових гуртків кафедр ВВНЗ (розробка рефератів за темами, що відповідають особистим інтересам курсанта; участь у розробці конкурсних наукових робіт; участь в обговоренні новин в галузі сучасного озброєння та військової техніки; особисті доповіді на засіданнях воєнно-наукових гуртків, наукових конференціях, семінарах тощо, з розвитком здібностей до пошуку необхідної науково-технічної інформації та її грамотного, обґрунтованого наукового аналізу, публічного захисту своїх думок та переконань; особиста участь в проведенні раціоналізаторської та винахідницької роботи тощо);
- цілеспрямований самостійний пошук наукового напрямку досліджень та наукового керівника серед викладачів закладу вищої освіти.

Надійною ознакою того, що курсант досяг необхідного стану власної внутрішньої якісної мотивації є його власне відчуття, що він отримує у навчанні не просто зростаючу сукупність деяких теоретичних відомостей, а здобуває все нові військово-професійні компетентності (спроможності), які потім стануть основою його професійної діяльності. Особливо важливою для закладу вищої освіти в процесі підготовки компетентних офіцерських кадрів сьогодні є турбота самого курсанта про досягнення ним стану високої внутрішньої якісної мотивації, що буде найкращим проявом його патріотизму, здатності допомогти Батьківщині у важкий воєнний час.

Висновок: Ефективне і масове заохочення курсантів ВВНЗ до навчання в умовах воєнного стану може відбутися лише при послідовному і наполегливому впровадженні в освітній процес та повсякденного життя ВВНЗ всіх діючих факторів виникнення та безперервного розвитку його мотиваційного підґрунтя.

Література :

1. Панченко В.Ю., Сидоренко І. І. Класифікація рівнів мотивації до навчання курсантів вищих військових навчальних закладів URL: *https://journals.indexcopernicus.com/ search/article?articleId=1941750* (дата звернення 22 .10.2025)

УДК 37.1

ОСВІТНЯ ТРАЕКТОРІЯ І ЇЇ ФОРМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Згідно ст. 62. П.15 Закону України «Про вищу освіту» та Положення про організацію освітнього процесу вільний вибір здобувачем освітніх компонентів освітньої програми становить не менше 25% від загального обсягу програми підготовки (не менше ніж 105 для спеціальностей, що передбачають доступ до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання). При цьому здобувачі певного рівня вищої освіти мають право вибирати освітні компоненти, що пропонуються для інших освітніх програм та рівнів вищої освіти.

Від того слід підкреслити повний демократичний підхід вищої школи в формуванні освітньої траєкторії, що надає можливість здобувачеві визначитися з напрямом його навчального шляху. Причому використання сьогодні автоматизованої системи управління навчальним процесом дозволяє без перешкод зробити це анонімно і особисто відповідно своїх міркувань і спостережень.

Таке запропонування, надає студенту необхідну зацікавленість в самому виборі, лише тільки він буде нести відповідальність за ті предмети, що обрав, а це певною мірою формую гнучкість учбового процесу, самостійність і направлено на результативність, яка повинна бути результатом тої самої зацікавленості.

Безперечно, ми не можемо забувати про ті компоненти, які стають обов’язковими при вивченні у вищому закладі, але вони є тим каркасом на

якому тримається шлях засвоєння певної професійної компетентності для майбутнього фахівця, спрямовує надбання таких професійних здібностей, що будуть у нагоді для подальшого розвитку спеціаліста.

Отже, обираючи якійсь конкретний предмет, сам здобувач оцінює свої можливості набуття певних знань, формує їх саме під себе згідно своїх особливостей та здібностей, що надає можливість йому закрити свої особисті інтереси по отриманні конкретних знань, поглибити їх, набути компетенції, що можуть бути потрібні для реалізації своєї професії та і просто життя.

Все це, можливо в тому випадку, коли самі курси дисциплін є підготовленими і матеріально і технічно є наповненими, про повинен перейматися сам викладач, і мати сьогодні не лише знання в галузі свого наукового предмета, а і знання на рівні цифрової грамотності, що іноді є проблематичним. Від того дуже, актуальним стає питання для самого викладача повісити свій освітні траєкторії, що будуть пов’язані з розуміння оформлення курсу з дисципліни у форматі цифрового вигляду та вдосконалити знання з галузі електронного документообігу.

Таким чином, сучасне ставлення та розвиток вищого навчання, спонукає всіх учасників учбового процесу швидко підключитися в розвиток нового курсу освіти, що дозволяє опанувати демократичні напрями і підходи розкриття особистості її можливостей, дає можливість самому здобувачеві визначити вибіркові компетентності для застосування у своєму житті і професії.

Вважаємо, що опанування таких можливостей індивідуального шляху здобувачів, робить викладання у вищій школі гнучким і конкурентоспроможним, адже кожен викладач буде намагатися запропонувати свій унікальний курс, намагатися зацікавити свого студента.

УДК 378.1

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ТРАЄКТОРІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Ачкасова Л.М., канд.екон.наук, доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В умовах динамічних соціально-економічних трансформацій, цифровізації та глобальної конкуренції знань система вищої освіти має забезпечувати не лише передачу знань, а й розвиток індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ), що орієнтовані на потреби, здібності й життєві плани кожного здобувача. Такий підхід сприяє реалізації концепції «освіти впродовж життя», формуванню адаптивного, мобільного та конкурентоспроможного фахівця.

Це пов’язано, по-перше, зі зміною парадигми вищої освіти від стандартизованої моделі до особистісно орієнтованої та компетентнісної, яка потребує переходу до гнучких форм організації навчального процесу, де студент виступає активним суб’єктом власного навчання. По-друге, вплив цифрової трансформації створює нові можливості для персоналізації: використання адаптивних освітніх платформ, аналітики навчання, штучного інтелекту тощо. По-третє, ринок праці швидко змінюється, і сучасний випускник має володіти не лише фаховими, а й універсальними компетентностями. По-четверте, актуальність теми посилюється євроінтеграційними процесами в освітній політиці України.

Одним із сучасних трендів у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії є персоналізація через адаптивні системи й штучний інтелект (AI). Використання адаптивних платформ та AI-інструментів дає можливість автоматично підлаштовувати контент, темп і форми завдань

під індивідуальні потреби студента — від діагностики прогалин до персональних рекомендацій навчальних ресурсів. Це підвищує ефективність і мотивацію, але потребує чіткої політики етики й захисту даних [1].

Ще однією тенденцією є формування компетентнісно-орієнтованих траєкторій, коли орієнтація програм направлена на конкретні компетенції (soft і hard skills) дозволяє студенту формувати ІОТ через вибір мікромодулів і практик, що відповідають кар'єрним цілям. Стандартизація компетенцій і чіткі мапи компетенцій полегшують валідацію результатів навчання [2].

Не менш популярною є тенденція формування траєкторії через модульність і мікрокредити. В цьому випадку короткі сертифікати, цифрові бейджи і модульні курси дають змогу будувати гнучкі траєкторії навчання - від «стандартного» бакалаврату до набору спеціалізованих мікрокваліфікацій, які відповідають ринку праці. Університети зазвичай інтегрують такі елементи у навчальний план або пропонують їх як доповнення [3].

Після пандемії виші активно впроваджують гібридні формати (синхронні + асинхронні), що дозволяють студентам вибирати формат навчання; це робить ІОТ більш доступними для працюючих студентів, внутрішніх переселенців тощо [4].

Ще однією тенденцією є аналітика навчання і превентивні втручання. Дані про активність, успішність використовується для прогнозування ризиків відрахування та для персонального підсилення (репетиторство, додаткові модулі). Це підвищує утримання студентів, але вимагає відповідних політик конфіденційності та прозорості [4].

Серед сучасних тенденцій ІОТ – підвищення ролі наставництва і менторських програм, коли поєднуються цифрові інструменти з персональним супроводом — академічними або кар'єрними наставниками,

які допомагають будувати реалізовані траєкторії та оцінювати вибір модулів. Впровадження ІОТ в Україні й Європі відбувається в контексті національних стратегій і євроінтеграційних стандартів; потрібне узгодження кредитної системи, визнання мікрокредитів та забезпечення якості [5].

Всі перелічені сучасні тенденції формування індивідуальної освітньої програми мають певні проблеми та ризики. Серед них можна виділити нерівний доступ всіх учасників до ІТ-інфраструктури; недостатня підготовка викладачів до сучасних педагогічних підходів і цифрових інструментів; ризики приватності й етики при застосуванні штучного інтелекту і аналітики навчання; підтвердження правдивості або відповідності результатів навчання в модульній системі та стійкість акредитаційних практик.

На основі означених проблем і ризиків можна виділити практичні рекомендації для ЗВО щодо впровадження індивідуальної освітньої траєкторії:

1. Розробка «мапи компетенцій» для кожної освітньої програми; порівняти її з вимогами ринку праці та Європейською або національною рамкою кваліфікації.

2. Запровадити модульну структуру з мікрокредитами, впроваджуючи чіткі критерії оцінювання та накопичення кредитів [3].

3. Впровадити адаптивну систему управління навчанням або додаткові модулі з AI-підтримкою (застосувати пілотні курси для тестування ефективності) та політику етики для штучного інтелекту (AI) [1].

4. Навчання викладачів педагогічним методикам для персоналізації, роботі з аналітикою.

5. Впровадження менторської служби, де кар’єрні або академічні куратори, допомагатимуть студентам будувати ІОТ і корегувати напрям

[3].

6. Впровадження системи моніторингу та KPIs, серед яких утримання студентів, час до працевлаштування, задоволеність, набір мікрокредитів, пропорція персоналізованих траєкторій тощо.

Література :

5. Merino-Campos C. The Impact of Artificial Intelligence on Personalized Learning in Higher Education: A Systematic Review. *Trends High. Educ*. 2025, 4(2), 17. URL: https://doi.org/10.3390/higheredu4020017

6. Краснопольський В.Е., Пермінова Л.А., Фронченко Ю.О. Розробка індивідуалізованих освітніх траєкторій навчання здобувачів вищої освіти за допомогою штучного інтелекту. *Академічні візії,* 2025, 41. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.15163676

7. 2024 Higher Education Trends. URL: https://www.deloitte.com/us/en/insights/industry/articles-on-higher-education/latest-trends-in-higher-education.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 19.10.2025)

8. Davis C. Higher Ed Classroom 2025/6: Atlona. URL: https://www.avnetwork.com/news/higher-ed-classroom-2025-6-atlona?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 19.10.2025)

9. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki (дата звернення 19.10.2025)

10. Yurchenko, A., Mulesa, P., Semenikhina, O. Individual trajectory building (2023). educational as a successful teacher skill in the digital age. Pedagogy and Education Management Review, (2), 64–72. URL: https://doi.org/10.36690/2733-2039-2023-2-64-72

УДК 373.5:159

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ МЕДІАОСВІТИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Макухіна М. Ю., вчитель початкових класів, здобувачка
Запорізька початкова школа «прогрес» (м. Запоріжжя),
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

Завдання медіаосвіти – навчити учнів та молодь правильно користуватися медійною інформацією, усвідомоювати наслідки її впливу на свідомість її споживачів. Основні завдання медіаосвіти у сучасних умовах є надзвичайно важливими для формування критично мислячої та компетентної особистості в інформаційному суспільстві, оскільки вони охоплюють низку напрямків, спрямованих на розвиток розуміння, використання та створення медіаконтенту.

Медіаосвіта сприяє вирішенню певних суперечностей, що існують в освітньому процесі здобувачів освіти:

1) між реальними вимогами та викликами інформаційного суспільства та фактичним рівнем медіапідготовки здобувачів освіти;

2) між потребою в інтеграції медіаосвіти та недостатністю науково-інформаційного підходу до сучасного освітнього процесу;

3) між широким застосуванням медійних ресурсів здобувачами освіти та студентами – з одного боку й відсутністю обґрунтованої стратегії використання ЗМІ в освітньому процесі.

У цьому контексті виокремлюються ключові завдання, що полягають у таких положеннях:

– формування медіаграмотності усіх суб’єктів освітнього процесу;

– розвиток критичного мислення усіх, хто навчається;

– застосування в освітньому процесі медіаматеріалів різних жанрів і видів;

– забезпечити методичний інструментарій з медіаосвіти;

– розробити дидактичне забезпечення для використання медіаресурсів;

– визначити механізми інтеграції медіаосвіти з вищою та загальною середньою освітою;

– розробити стимули та мотиви підвищення ефективності медіаосвіти учнів та студентів;

– забезпечити матеріальну складову процесу медіаосвіти;

– розробити методичні рекомендації щодо формування медіаграмотності та медіакомпетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки;

– передбачити очікувані результати ефективної організації медваосвіти в початковій школі тощо.

До поняття «медіаосвіченість» як синонім часто вживають термын «медіаграмотність», що трактується переважно таким чином: система медіазнань та ціннісного ставлення до медіаосвіти, а також уміння в цілому, які сприяють формуванню в учнів медіаграмотності.

Медіаграмотність можна тлумачити як здатність особистості самостійно знаходити інформацію, критично її осмислювати, оцінювати, використовувати, транслювати тощо.

Формування медіаграмотності в процесі медіаосвіти – це результат розвитку навичок роботи з інформацією (збору, аналізу, оцінки, обробки, передачі).

У цьому контексті, як стверджують В. Іванов, О. Волошенюк [1], слід звернути увагу на ключові принципи медіаграмотності, а саме:

– моделювання уявлення про світ засобами медіапродуктів;

– формування реальної засобами медіа;

– відображення суб’єктивних уявлень про світ через медіапродукти;

– особистісна інтерпретація медіаповідомлень споживажами інформації (читачами, слухачами) через крізь призму власних інтересів, життєвого досвіду поточних уявлень про реальність;

– віддзеркалення через медіаресурси певних ідеологічних засад та ціннісних орієнтацій;

– формування громадської думки та суспільної свідомості, певної життєвої філософії;

– аналіз під впливом медіаповідомлень подій у країні та на світовій арені;

– вплив виду та форми медіа на зміст і спрямування інформації, що породжує різні способи її інтерпретації, а відтак спонукає реципієнтів до її аналізу та до формування власних поглядів на надану інформацію тощо [1].

Медіаграмотність формується засобами медіатехнологій, які розширюють можливості освітнього процесу та сприяють збагаченню знань, розширенню системи ціннісних орієнтацій та розвитку критичного мислення особистості школяра.

Одним із найважливіших завдань медіаосвіти є формування медіаграмотності та критичного мислення, адже розвиток здатності аналізувати, оцінювати та інтерпретувати медіаповідомлення (тексти, зображення, відео, аудіо), незалежно від їхньої форми та платформи.

Актуальним в межах освітнього процесу є навчання розрізняти факти, судження, пропаганду та маніпуляцію, особливо це важливо в умовах фейкових новин та інформаційних війн, оскільки допомагає розумінню джерел, цілей, ідеологій та інтересів, які стоять за створенням медіаконтенту.

Визначальними є навчання безпечній та етичній поведінці в медіапросторі, розвиток навичок кібербезпеки (захист персональних даних, паролів, уникнення шахрайства) та формування медіаетики та

відповідальності (розуміння авторського права, боротьба з кібербулінгом та мовою ворожнечі), а також навчання безпечному спілкуванню та управлінню своєю цифровою репутацією в соціальних мережах та на інших платформах.

Необхідно сформувати в учнів і студентів розуміння ролі медіа в суспільстві, осмислення ними функцій медіа (інформаційна, освітня, розважальна, контролююча) у демократичному суспільстві, здатність до аналіз впливу медіа на культуру, політику, економіку та соціальні процеси. А також потрібно сприяти активній громадянській позиції через використання медіа для участі в обговоренні важливих суспільних питань.

Отже, в умовах стрімкого розвитку технологій, зростання обсягу інформації та глобальних інформаційних викликів (таких як гібридна війна), медіаосвіта перетворюється з бажаного доповнення на життєву необхідність, оскільки вона допомагає людині не просто споживати, а свідомо орієнтуватися в цифровому світі, захищати себе від маніпуляцій та використовувати медіа для власного розвитку та покращення суспільства.

Література :

1. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

УДК 657:37.015.3

РОЛЬ АНАЛІТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Ковальова Т.В. к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
Клим Н.М., к.е.н., доцент
Національний лісотехнічний університет України (м. Львів)

Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності, цифровізацією бізнес-процесів та швидкою зміною вимог до компетентностей фахівців у сфері обліку і оподаткування. За таких умов на перший план виходять не лише технічні знання з бухгалтерського обліку, фінансів та податкового законодавства, а й аналітичні здібності, які забезпечують здатність до прийняття ефективних управлінських рішень на основі обробки, оцінки та інтерпретації фінансової інформації. Аналітичне мислення — це здатність людини системно аналізувати дані, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, робити обґрунтовані висновки та прогнозувати можливі наслідки рішень. У професійній діяльності бухгалтера воно проявляється у вмінні бачити за цифрами реальні економічні процеси, визначати ризики та можливості для підприємства, а також пропонувати обґрунтовані варіанти оптимізації фінансових результатів.

Фахівець з обліку та оподаткування, який володіє розвиненим аналітичним мисленням, здатен не лише фіксувати господарські операції, а й оцінювати їх вплив на фінансовий стан підприємства, виявляти відхилення, тенденції та закономірності. Саме аналітичний підхід дозволяє

перетворити бухгалтерські дані на цінну управлінську інформацію, що стає основою стратегічних рішень.

Проблематика розвитку аналітичного мислення у процесі професійної підготовки фахівців з обліку та оподаткування привертає увагу багатьох вітчизняних науковців. Сучасні дослідження підкреслюють, що аналітичні здібності є однією з ключових складових професійної компетентності бухгалтера, оскільки вони забезпечують здатність до критичного аналізу інформації, оцінювання альтернатив і прийняття ефективних управлінських рішень. О.В.Лега у своїх дослідженнях аналізує еволюцію професії бухгалтера в умовах цифрової економіки, наголошуючи на необхідності інтеграції технічних, етичних і аналітичних компетентностей. Авторка зазначає, що аналітичне мислення є основою прийняття обґрунтованих управлінських рішень, від яких залежить результативність діяльності підприємства [1]. Систематичне застосування аналітичних методів у навчальному процесі сприяє формуванню практичних навичок прийняття управлінських рішень і підвищує професійну мобільність майбутніх бухгалтерів [2]. Н. Г.Голіонко підкреслює, що аналітичне мислення студентів є фундаментом формування економіки знань і підґрунтям для розвитку інноваційного потенціалу майбутніх фахівців. Авторка пропонує педагогічні підходи до розвитку аналітичних здібностей у процесі професійної освіти [3].

Особливої актуальності розвиток аналітичного мислення набуває в умовах цифрової трансформації облікових процесів. Використання програмних продуктів, систем бізнес-аналітики (Business Intelligence), штучного інтелекту та великих даних (Big Data) змінює характер діяльності бухгалтера: від операційного обліку до аналітичного супроводу бізнесу. Тому освітній процес у закладах вищої освіти має бути спрямований не лише на формування професійних знань, а й на розвиток здатності мислити критично, логічно та системно.

Формування аналітичного мислення у майбутніх фахівців з обліку та оподаткування передбачає використання таких педагогічних підходів:

– проблемно-орієнтоване навчання, яке спонукає студентів самостійно шукати рішення складних ситуацій із практики;

– кейс-метод, що дозволяє аналізувати реальні господарські ситуації та виробляти навички прийняття рішень;

– моделювання облікових процесів у цифрових середовищах (наприклад, у програмі BAS, M.E.Doc та ін..);

– проектна діяльність, у ході якої студенти виконують аналітичні дослідження, розробляють рекомендації для підвищення ефективності діяльності підприємств;

– інтерактивні методи навчання (ділові ігри, дебати, рольові симуляції), які формують комунікаційні та аналітичні навички одночасно.

Важливим чинником розвитку аналітичного мислення є поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю. Здобувач має не лише засвоїти методику аналізу фінансових результатів, ліквідності, платоспроможності чи рентабельності, але й навчитися робити самостійні висновки на основі реальних даних підприємства. Виконання практичних завдань з аналізу фінансової звітності сприяє розвитку здатності бачити взаємозв’язки між показниками, прогнозувати наслідки управлінських рішень, оцінювати ризики.

Аналітичне мислення також пов’язане з формуванням критичного мислення, тобто здатності оцінювати інформацію з різних джерел, ставити під сумнів очевидні висновки, порівнювати альтернативні варіанти дій. Для бухгалтера це означає вміння відрізняти суттєві дані від другорядних, виявляти помилки та неточності, а також запобігати шахрайству й маніпуляціям у фінансовій звітності. З точки зору професійного розвитку, аналітичне мислення сприяє підвищенню рівня компетентності фахівця, розширює його можливості для кар’єрного зростання та підвищує цінність

на ринку праці. Здатність мислити аналітично робить бухгалтера не просто виконавцем, а партнером керівництва у прийнятті стратегічних рішень.

Таким чином, аналітичне мислення є однією з ключових компетентностей сучасного фахівця з обліку та оподаткування. Його розвиток має здійснюватися системно — через інтеграцію аналітичних завдань у навчальний процес, використання сучасних цифрових інструментів, залучення студентів до дослідницької та проектної діяльності. Тільки за умови свідомого формування аналітичної культури мислення можна забезпечити підготовку конкурентоспроможних спеціалістів, здатних ефективно діяти в умовах цифрової економіки та постійних змін у податково-фінансовому середовищі.

Література :

1. Лега О.В. Професія «бухгалтер»: від минулого до вимог сучасності. doi: https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-4-48. URL : https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_4/30_69_4_2/25.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 4.11.2025)

2. Калабухова С. В. Розвиток аналітичного мислення студентів та практичних навичок прийняття управлінських рішень у ході навчального процесу. *Удосконалення змісту та форм організації навчального процесу відповідно до міжнародних стандартів* : зб. матеріалів наук.-метод. конф., 2–4 лют. 2005 р. : у 2 т. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ; [редкол.: А. М. Колот, С. В. Степаненко, О. О. Субіна, Т. В. Гуть]. Київ : КНЕУ, 2005. Т. 2. С. 137–139. URL : https://ir.kneu.edu.ua/items/dda3af38-49e0-4fd7-9495-b275fa2468b9 (дата звернення 5.11.2025)

3. Голіонко Н. Г. Аналітичне мислення студентів як драйвер економіки знань. URI: https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/30861 (дата звернення 6.11.2025)

УДК 37.018.3

ЗНАЧЕННЯ РОБОТОТЕХНІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ РОЗКРИТТЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

Рябець С.І., к.т.н., доцент,
Литус Є.Г., здобувач ОС «магістр»
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

Сучасний освітній процес передбачає не лише передавання знань, а й створення сприятливого середовища для розвитку творчого мислення, інженерних навичок і креативного підходу до вирішення різних технічних проблем [5]. Одним із найефективніших інструментів для досягнення цієї мети є робототехніка, яка інтегрує природничі науки, технології, інженерію, мистецтво та математику (STEAM-підхід), сприяючи формуванню компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності [3, с.100].

У процесі роботи з робототехнічними системами учні отримують можливість не тільки реалізовувати власні ідеї, але й формувати важливі навички, зокрема учні отримують можливість самостійно розробляти моделі роботів, визначати їхні функціональні можливості, проводити тестування та вдосконалювати свої конструкції на всіх етапах виконання проєктів [4]. Окрім фізичного створення роботів, важливою складовою творчої діяльності є розробка алгоритмів керування, які визначають, як саме робот буде виконувати поставлені завдання. Програмування дозволяє налаштовувати механізми для виконання конкретних функцій, використовуючи такі програмні платформи, як Scratch, Python, C++, Arduino IDE та VEXcode. Навчання програмуванню в контексті

робототехніки дозволяє учням розвивати алгоритмічне мислення: вони вчаться створювати послідовність команд для керування роботами, використовувати цикли, умовні оператори та логічні вирази. Це допомагає їм формувати структурований підхід до розв'язання задач, розвивати навички логічного аналізу та прогнозування роботи системи.

Ще одним важливим аспектом є *оптимізація алгоритмів*, коли учні тестують різні варіанти програмного коду, шукають найбільш ефективні та точні рішення. Це допомагає їм розвивати навички аналітичного мислення, експериментального підходу до вирішення проблем та здатність до глибокого аналізу роботи алгоритмів.

Робототехніка також дає можливість розробляти інтерактивні системи, які можуть взаємодіяти з людиною через різні способи керування [3, с.99]: учні програмують роботи, які реагують на голосові команди, розпізнають жести або отримують сигнали через сенсорні панелі. Це дозволяє їм створювати реальні проєкти, що мають практичне застосування у сфері смарт-технологій, медицини, індустрії розваг та автоматизації.

Робототехніка дозволяє учням експериментувати з різними технологіями та знаходити *інноваційні рішення* для створення нових механізмів [7ᴦ]. У процесі навчання робототехніці учні мають можливість поєднувати різні сенсори та пристрої, створюючи роботи, які можуть аналізувати навколишнє середовище. Вони працюють з ультразвуковими, інфрачервоними, температурними та іншими датчиками, що дозволяє їм будувати автономні системи, здатні реагувати на зміни довкілля. Це формує розуміння принципів роботи сучасних розумних пристроїв, таких наприклад, як безпілотні автомобілі, системи клімат-контролю та автоматизовані охоронні комплекси.

Ще одним перспективним напрямом є інтеграція робототехніки зі штучним інтелектом [1, с.212]. Учні можуть створювати системи, які

здатні самостійно приймати рішення на основі зібраних даних. Це можуть бути роботи, які аналізують зміни в навколишньому середовищі, оптимізують свою поведінку або взаємодіють із користувачем через голосові команди. Такий досвід дає змогу зрозуміти, як працюють сучасні технології штучного інтелекту, які вже застосовуються в медицині, промисловості, фінансовій сфері та побутових пристроях [7].

Крім того, робототехніка відкриває можливості для роботи над біонічними технологіями, що включає створення роботизованих протезів або пристроїв, які імітують рухи живих організмів. Учні можуть розробляти механічні кінцівки, екзоскелети або пристрої, що допомагають людям із обмеженими фізичними можливостями. Це не лише поглиблює їхні знання в галузі мехатроніки та біоінженерії, а й розвиває усвідомлення соціальної значущості технологій.

Ще однією перевагою робототехніки є її *міждисциплінарний характер*, що сприяє всебічному розвитку учнів та формуванню творчих навичок. Поєднання знань із різних сфер науки та технологій допомагає школярам глибше розуміти взаємозв'язок між дисциплінами та використовувати їх у практичній діяльності. Це дозволяє розглядати будь-яку проблему комплексно, застосовуючи нестандартні підходи та креативне мислення [26, с.99]. Робототехніка передбачає активне використання:

– фізики, оскільки вона охоплює вивчення механічних процесів, кінематики руху, електромагнітних явищ і принципів дії сенсорних пристроїв;

– математики, оскільки вона допомагає учням аналізувати та оптимізувати проекти, наприклад з використанням геометрії, тригонометрії та дискретної математики для точних розрахунків;

– інформатики для творчості через програмування та розробку алгоритмів поведінки роботизованих пристроїв [8];

– інженерії, яка включає проєктування механічних частин, інтеграцію електроніки та створення складних роботизованих систем тощо.

Однією з найважливіших функцій робототехніки в освітньому процесі є *стимулювання креативного мислення*, що дозволяє учням не тільки застосовувати технічні знання, а й експериментувати, шукати нестандартні рішення та працювати над власними інноваційними проєктами. Робототехніка, поєднуючи інженерію, програмування та дизайн, створює ідеальне середовище для розвитку цього виду мислення. Робототехніка надає учням можливість реалізовувати власні ідеї, що є основою для розвитку інноваційного мислення. Завдяки робототехнічним платформам учні можуть самостійно розробляти нові механізми, алгоритми керування, інтегрувати сенсори та програмувати пристрої для виконання складних завдань [6, с. 39]. Отже, процес роботи з роботами передбачає не тільки вивчення готових конструкцій, але й створення унікальних прототипів, які виходять за межі стандартних рішень.

Також важливим є участь в робототехнічних конкурсах, що відіграють важливу роль у розвитку творчого потенціалу учнів, оскільки вони створюють умови для самовираження, генерування нових ідей та пошуку нестандартних рішень. Участь у таких заходах, як FIRST Robotics Competition, World Robot Olympiad, VEX Robotics Competition, Всеукраїнська олімпіада з робототехніки, надає учням можливість працювати над реальними інженерними викликами, що стимулює їхню креативність та мотивує до самостійного дослідження нових технологій.

Для успішної участі в таких змаганнях учні повинні розробляти власні інженерні рішення, що потребує від них не лише знань, а й творчого підходу. Вони експериментують із конструкціями, адаптують свої розробки до запропонованих умов, знаходять ефективні рішення для підвищення продуктивності своїх роботів. Це дозволяє школярам

навчитися мислити гнучко, аналізувати проблеми та швидко знаходити оптимальні варіанти їхнього вирішення.

Окрім розвитку технічної майстерності, участь у змаганнях підвищує мотивацію учнів до вдосконалення власних знань і навичок. Атмосфера конкуренції, необхідність продемонструвати свої здібності та прагнення досягти найкращого результату сприяють активному залученню учнів до навчання. Вони починають більше цікавитися новими технологіями, вивчати сучасні методи проєктування, експериментувати з новими підходами у програмуванні та механіці. Робототехнічні змагання також сприяють розвитку лідерських якостей та командної роботи. Більшість конкурсів передбачає роботу в командах, де учасники розподіляють обов'язки, координують свою діяльність, підтримують один одного та працюють над спільною метою. Це дозволяє учням навчитися ефективно спілкуватися, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу та приймати рішення в умовах обмеженого часу. Такі навички є важливими не лише для успішної участі в змаганнях, а й для подальшого професійного зростання.

Отже, робототехніка є не лише технологічною дисципліною, а й потужним інструментом для *розвитку творчого потенціалу учнів*. Вона створює унікальні умови для проєктної діяльності, де учні можуть вільно експериментувати, шукати нові рішення, поєднувати різні технології та застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

Література :

1. Балик Н. Вивчення елементів штучного інтелекту у ЗЗСО. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (28 квітня, 2020 р.) Тернопіль,2022, С.212-214.

2. Кірін О. Елементи робототехніки в освітньому процесі. Збірник наукових праць викладачів, аспірантів, магістрантів і студентів фізико-математичного факультету. ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава: Астрая, 2022. С. 98-100.

3. Мартинюк О.С., Грабець Н.Б. Робототехніка як міждисциплінарний напрям впровадження STEM-технологій в освітній галузі. *Міжпредметні зв'язки природничо-математичних дисциплін в освітньому процесі :* Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (10-12 березня 2021 року). Луцьк: Вежа-Друк, 2020. С. 98-104.

4. Мартинюк О.С. Освітня робототехніка: реалії сьогодення, досвід впровадження, перспективи розвитку. *Науково-дослідна робота в системі підготовки фахівців-педагогів у природничій, технологічній і комп'ютерній галузях*: матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (21-22 вересня 2023 р.). Запоріжжя: БДПУ, 2023. С.107-109.

5. Методичний путівник Нової української школи: інформатична освітня галузь: збірник методичних матеріалів/І. Волошина, Н. та ін. Краматорськ: Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 48 с.

6. Морзе Н.В., Гладун М.А., Дзюба С.М. Формування ключових і предметних компетентностей учнів робототехнічними засобами STEM-освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т.65, №3. С.37-52.

7. Сіпій В. В. STEM-орієнтоване освітнє середовище закладів загальної середньої освіти. *Актуальні аспекти розвитку STEM-освіти у навчанні природничо-наукових дисциплін:* збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (14-15 травня 2020 р.). Кропивницький: Льотна академія НАУ, 2020. С.185-189.

8. Юрченко К. В., Семеніхіна О. В. STEM-освіта на відкритих освітніх платформах. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: ЦДУ ім. В.Винниченка, 2023. Випуск 208. С. 282-287.

УДК 477.378.147:37.015.3:51:53

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ ТА ФІЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Копєйкіна Т.Г., викладач
Військова академія, місто Одеса

Вища математика та фізика є фундаментальними науками, на яких ґрунтуються всі технічні розрахунки та інженерні рішення. Проте, сучасний ринок праці вимагає від випускників вищих навчальних закладі не лише глибоких фундаментальних знань, але й розвинених соціальних компетентностей: критичного мислення, командної роботи та комунікації. Традиційна система викладання не завжди справляється з цією вимогою, фокусуючись виключно на теоретичній складовій.

Тому метою дослідження є обґрунтування та систематизація методичних підходів, які дозволяють інтегрувати цілеспрямований розвиток ключових професійних та особистісних навичок безпосередньо у навчальний процес з вищою математикою та фізикою, перетворюючи його на тренувальний майданчик для майбутньої професійної діяльності.

Методологією дослідження є аналіз науково-методичної літератури, досвіду провідних технічних університетів, апробація проектно-орієнтованого навчання (PBL) та цифрового моделювання як ключових дидактичних інструментів.

Новизна роботи полягає в тому, що було запропоновано концепцію діяльнісного підходу у викладанні вищої математики та фізики, де освоєння абстрактної теорії відбувається через розв'язання реальних міждисциплінарних кейсів, що гарантує одночасний розвиток як

технічних, так і особистісних навичок.

Сучасні професійні (фахові) знання та вміння – це не лише здатність розв'язувати традиційні задачі, а й навички цифрового моделювання та аналізу даних.

Навички моделювання та прогнозування. Викладання математичних методів та фізичних законів має здійснюватися через призму програмних пакетів (Python, MATLAB). Це дозволяє студентам не просто отримати відповідь, а й візуалізувати фізичний процес (наприклад, коливання, поширення хвиль) або математичну залежність, формуючи інтуїтивне розуміння матеріалу.

Системний аналіз: використання комплексних задач, що вимагають декомпозиції великої проблеми на окремі математичні та фізичні складові (наприклад, проектування системи керування температурою). Це привчає до алгоритмізації мислення.

Критична оцінка даних. На заняттях з фізики акцент зміщується на обробку експериментальних даних (включаючи статистичний аналіз похибок), що розвиває навичку верифікації та валідности отриманих результатів.

Найбільш ефективним методом розвитку особистісних навичок визнано проектно-орієнтоване навчання (PBL), яке імітує реальні умови роботи. Командна робота (колаборація) здійснюється наступним чином. Проекти виконуються в малих групах, де студенти змушені розподіляти ролі (аналітик, програміст, доповідач), домовлятися та вирішувати конфлікти. Це ключовий навик для успішної кар'єри.

Комунікативні навички та презентація. Захист розрахунково-графічних робіт (РГР) або проектів має включати чітку презентацію не лише технічної частини ("як розв'язали"), але й бізнес-логіки ("для чого це потрібно"). Це формує навичку «продажу» ідеї та фахової дискусії.

Критичне мислення та креативність може проявлятися як

застосування кейс-методів, що вимагають розробки кількох альтернативних математичних моделей для однієї і тієї ж фізичної системи. Це стимулює відмову від шаблонного мислення та пошук найбільш ефективного розв'язку.

Самоорганізація. Охоплює планування, управління часом і ресурсами. Модульно-рейтингова система та довгострокові проекти привчають студентів до планування часу, дотримання дедлайнів та відповідальності за власну траєкторію навчання.

Таким чином, заняття з вищої математики та фізики можуть і повинні бути не лише фундаментом знань, а й потужним інструментом для розвитку професійних знань та соціальних компетентностей. Ключ до успіху – це діяльнісний підхід, орієнтований на розв'язання практичних міждисциплінарних проблем.

Впровадження методик PBL та використання цифрових інструментів сприяє формуванню фахівця, який є самостійним, командним гравцем і здатний адаптуватися до швидких технологічних змін.

Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку уніфікованих метрик для об'єктивної оцінки рівня розвитку особистісних та соціальних компетентностей безпосередньо на заняттях з вищої математики та фізики.

Література :

1. Борсолюк Ірина (2022) Цифрова компетентність як складова підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти. *Збірник наукових праць учасників X Міжнародної науково-практичної конференції з проблем вищої професійної освіти,* Національний авіаційний університет, м. Київ, стр. 13-14. URL : *https://pppo.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2022/06/Zbirnyk-tez-Kh-Mizhnarodnoi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-Aktualni-problemy-vyshchoi-profesiinoi-osvity-2_2022.pdf*

2. Канівець І. М., Шаховніна Н. В., Горда Т. М., Гриньов Р. С., Сторожук В. А. (2024). Сучасні методи викладання фізико-математичних дисциплін на засадах інтегративного підходу. *Педагогічна Академія: наукові записки,* (9). https://doi.org/10.5281/zenodo.13729562

3. Луценко Г, Луценко Гр.(2018) Проектно-орієнтоване навчання як засіб формування професійної компетентності майбутніх інженерів : навчально-методичний посібник. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 140 с.

УДК 796:316.61

ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ НА ЕТАПІ ЗАВЕРШЕННЯ КАР'ЄРИ

Приймак М.М., канд. наук з фіз. виховання і спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ

Вступ. Соціальна адаптація спортсменів є складним, багатофакторним процесом, успішність якого визначає їхнє подальше професійне та життєве благополуччя. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання психологічних, фінансових та соціальних викликів, які виникають при завершенні кар'єри та вимагають формування нової ідентичності [6; 7]. У цьому контексті розвиток професійних та особистісних навичок поза спортивною діяльністю є центральним завданням освітньо-педагогічних стратегій.

Роль освіти в адаптаційних процесах є об'єктом уваги багатьох дослідників. М. Приймак аналізує, як освітня перепідготовка сприяє подоланню адаптаційних бар’єрів на різних етапах [4; 5]. В. Ю. Бондар наголошує на значенні неформальної освіти як гнучкого інструменту для перекваліфікації та розвитку лідерських і підприємницьких компетенцій [1]. Крім того, освітній процес, заснований на ціннісному потенціалі, сприяє формуванню базових соціальних навичок та моральної стійкості [2; 8]. Необхідність цілеспрямованої освітньої підтримки для успішної соціальної адаптації спортсменів на етапі переходу до нового життя є незаперечною.

Проблема соціальної адаптації спортсменів на етапі завершення кар'єри ускладнюється тим, що вузькоспеціалізований спортивний досвід не забезпечує автоматичну готовність до професійної реінтеграції. Відсутність цільових освітніх програм та обмежена підготовка до зміни соціальної ролі посилюють ризики дезадаптації [11]. Це актуалізує необхідність обґрунтування того, як саме система освіти, використовуючи принципи індивідуалізації [9], може стати ефективним механізмом для розвитку необхідних компетенцій.

Метою дослідження є обґрунтування ролі та структури освітніх програм (професійних, інтегрованих, додаткових) як фактору, що сприяє розвитку соціальної адаптації та професійних і особистісних навичок спортсменів на етапі завершення спортивної кар'єри.

Методи дослідження: аналіз та синтез; класифікація; порівняльний аналіз; моделювання.

Результати дослідження. Встановлено, що освітня підтримка є ключовим чинником для успішної соціальної адаптації екс-спортсменів та розвитку їхніх компетенцій. Спортивні досягнення можуть принести славу і фінансову стабільність на довготривалий період, однак подальша професійна реалізація та соціальна адаптація залишаються актуальними

завданнями для екс-спортсмена. Система освіти пропонує різні програми підготовки (професійні, інтегровані, додаткові загальнорозвиваючі та додаткові передпрофесійні освітні програми), що відкриває нові перспективи для розвитку особистості. Будь-яка програма підготовки реалізує загальні і дидактичні принципи [9] (рис. 1), що сприятимуть опануванню нових знань та іншої соціальної ролі.

Екс-спортсмени можуть здобути вищу освіту, вступивши до закладу вищого закладу освіти (ВНЗ), які пропонують освітні програми зі спортивного менеджменту, фізичної реабілітації та ін. Ці спеціалізації дозволяють спортсменам застосовувати свої знання та досвід у нових соціальних ситуаціях. Інтегровані освітні програми дозволяють об'єднати різні галузі знань в одну загальноосвітню програму, що допомагає колишнім спортсменам адаптуватися до життя після завершення кар'єри в спорті та розвинути нові компетенції.

Рисунок 1- Принципи освітніх програм підготовки (узагальнено на основі [9])

Зокрема, здобуття знань у сфері менеджменту дозволяє відкрити власні компанії, а вдосконалення навичок спілкування є важливим для кар’єри в ЗМІ та публічних виступах.

Додатково загальнорозвиваючі програми можуть включати курси з розвитку м’яких навичок (командотворення, проєктний менеджмент, сторітелінг та ораторське мистецтво). Ці знання допомагають екс-спортсменам бути більш конкурентоспроможними та швидше адаптуватися до нових соціальних умов. Міжнародний досвід (ACE Program) підтверджує необхідність системної підтримки, яка включає надання освітніх стипендій, координацію професійної підготовки та інтерактивне наставництво [10].

Обговорення. Освітні можливості є дієвим інструментом для подолання ключових адаптаційних бар'єрів [6; 7]. Використання гнучких освітніх форм дозволяє спортсменам трансформувати набуту в спорті дисципліну та цілеспрямованість у професійні компетенції (менеджмент, підприємництво), що мінімізує фінансові та соціальні ризики [1].

Дотримання загальних і дидактичних принципів [9], представлених на Рис. 1, забезпечує успішне формування нових навичок. Зокрема, розвиток м'яких навичок (soft skills) через додаткові програми є критичним для відновлення соціальних зв’язків та успішної комунікації в новому професійному середовищі [5]. Участь у громадській діяльності та тренерській практиці, підтримана освітніми програмами, допомагає екс-спортсменам знайти нову соціально значущу роль у суспільстві [3; 4].

Висновки. Освіта є ключовим інструментом для забезпечення соціальної адаптації спортсменів на етапі завершення кар’єри, оскільки вона прямо сприяє розвитку професійних та особистісних навичок (soft та hard skills), необхідних для успішної реінтеграції [5].

Ефективність освітніх програм залежить від їхньої індивідуалізації та прикладної спрямованості, що відображено у загальних і дидактичних принципах підготовки [9].

Системна освітня підтримка, що поєднує вищу освіту зі здобуттям soft skills через додаткові та інтегровані програми (за міжнародною моделлю ACE Program [10]), є запорукою успішної адаптації, допомагаючи спортсменам знайти нову соціальну роль та реалізувати свій потенціал.

Отже, освіта для спортсменів є дієвим інструментом, що допомагає їм адаптуватися до постспортивного життя, продовжувати розвиватися та брати активну участь у житті суспільства.

Література :

1. Бондар В. Ю. Саморозвиток фахівців з фізичної культури і спорту в умовах неформальної освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. Вип. 2 (26). С. 72–77. DOI: https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.72-80.

2. Гончаренко В., Павлов Р., Сіпакова Д., Янович І. Освітньо-педагогічні основи реалізації тренерської практики у сфері спорту вищих досягнень. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 218. С. 335–340. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-218-335-340

3. Дубовой В. О., Сіпакова Д. О. Професія тренера як носія олімпійських цінностей: освіта, лідерство, розвиток. *VI Регіональна науково-практична інтернет-конференція з Всеукраїнською участю «Фізична культура і спорт: сучасні аспекти та тенденції розвитку»*. Полтава, 2025. С. 24–26. URL: https://surli.cc/pkbmex

4. Приймак М. М. Основні аспекти взаємодії спортсмена із соціальним середовищем у контексті його соціальної адаптації. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла*

Драгоманова. 2025. Серія 15, 1(186). С. 136–141. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.01(186).28

5. Приймак М. М. Особливості соціальної адаптації спортсменів на різних етапах спортивної кар'єри. *Sport Science Spectrum*. 2025. № 1. С. 77–82. DOI: https://doi.org/10.32782/spectrum/2025-1-11

6. Приймак М. М. Соціально-психологічна адаптація спортсменів після завершення спортивної кар’єри. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 14. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14769845

7. Приймак М. М. Спортивна кар'єра на різних етапах вікового розвитку: управлінські стратегії та виклики. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 15. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.14955062

8. Радченко Л. О., Єрмолова В. М., Кроль І. М. Олімпійська освіта – складова національної системи освіти. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2024. Серія 15. № 12 (185). С. 162–165. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12(185).34

9. Таланова Ж. Принципи та технологія укладання освітніх програм: від стандарту до вимірюваної якості. *Erasmus+UA*. URL: https://tnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/№4-Принципи-та-технологія-укладання-освітніх-програм-від-стандарту-до-вимірюваної-якості.pdf

10. Advanced career education program (ACE): Training coaches in the CEO skills needed to excel as a head coach. *AVCA*. URL: https://www.avca.org/resources-education/advanced-career/ace/

11. Hong, H. J., Minikin, B. An international analysis of career assistance programmes for high-performance athletes. *International Journal of Sport Policy and Politics*. 2023. Vol. 15, No. 14. P. 705–724. DOI: https://doi.org/10.1080/19406940.2023.2242873

УДК 378.14:373.211

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бочарова Н.В., директор
Краснокутський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3;
Горяїнова В.В., директор
Комунальний заклад «Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №420
Харківської міської ради»
Савченко Л. Л., к.п.н., доцент
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

На сучасному етапі розбудови української держави педагогічна діяльність належить до найбільш значущих професій за складністю й відповідальністю. Педагог має сформувати в наймолодших поколінь ціннісні координати життєдіяльності, а в часи кардинальних економічних, політичних та соціальних змін, для яких, поряд із позитивними тенденціями, характерні ціннісний шок, втрата ціннісних орієнтирів, проблема набуває особливої ваги. Велика відповідальність покладається на вихователя закладу дошкільної освіти, адже він закладає основи ціннісної картини світу в дітей. І саме з цим пов'язана потреба якісної підготовки педагога – майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти [5].

Отримані знання під час теоретичної підготовки допомагають у практиці створювати систему засобів та прийомів для досягнення професійної мети, швидко орієнтуватися в нових ситуаціях, планувати свою діяльність, оцінювати її результативність.

У сучасних умовах необхідно глибоко продумана, злагоджена система взаємодії педагогічної теорії та практики.

Проблема взаємозв’язку теорії і практики багатоаспектна і розкривається в наукових дослідженнях із позицій діалектики, методики навчання, теорії розвитку особистості, психології і фізіології. На наш погляд, важливий фізіологічний аспект, відображений у дослідженнях.

У сучасних умовах особливу загостреність та актуальність набули у галузі педагогічної теорії та практики два завдання: підвищити якість наукових досліджень, їх теоретичний рівень, посилити їх направленість на розробку проблем, важливих для прискорення економічного, соціального та науково-технічного прогресу; інтенсифікувати впровадження рекомендацій педагогічної науки та досягнення досвіду у практику і на цій основі підвищення рівня науковопедагогічної культури викладача, забезпечити високу якість учбово-виховної діяльності вищої школи [2].

Вивченням професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти було присвячено багато наукових досліджень, зокрема: процес готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності та особливості організації професійно-педагогічної підготовки (Н. Абашкіна, О. Браславська, А. Грітченко, І. Зязюн, В. Коваль, О. Комар, В. Кузь, А. Ліненко, М. Мартинюк, Є. Починок, С. Сисоєва, С. Совгіра, Т. Танько, С. Ткачук, Л. Хомич, С. Шандарук, Т. Яцула та ін.). О. Абдулліна, Н. Білоус, О. Богініч В. Ніколіна, Л. Рибалко, О. Семеног та інші вважають педагогічну практику «містком» між теоретичною підготовкою і майбутньою професійною діяльністю майбутніх вихователів; О. Лисенко визначає педагогічну практику мотивацією до майбутньої діяльності; Ф. Гоноболіна, Е. Гришина Н. Кузьміна, В. Сластьоніна, О. Щербакова досліджували питання впливу практики на формування особистості педагога; І. Гриньова, В. Євдокимова Г. Коджаспірова, В. Лозава, Т. Троцко визначали проблеми організації та проведення педагогічної практики.

Питання про взаємодію теорії та практики завжди хвилювало діячів педагогічних наук (Ю. Бабанського, М. Кондакова, А. Хріпкової, А. Арсеньєва, Г. Костюка та інших діячів). Його актуальність пояснюється не тільки розвитком педагогіки як відносно самостійної галузі наукового знання. Нові вимоги до теорії та практики зумовлені широкими соціальними процесами, характеризуючими розвитком нашого суспільства у цілому, його економіку, культуру, науку, техніку.

Одне з актуальних завдань сучасної педагогіки – розробити системи навчання, які забезпечували б повноцінний розвиток особистості на всіх щаблях системи неперервної освіти. Виконати це завдання можна завдяки створенню активного навчального середовища, а це вимагає зміни функцій викладача, розвинутого психолого-педагогічного й науково-методологічного забезпечення для професійного становлення майбутнього фахівця.

У психолого-педагогічній літературі професійний аспект якості знань висвітлено недостатньо, тоді як проблема якості навчання й підготовки майбутнього педагога вимагає орієнтувати освітній процес на формування його готовності до практичної професійно-педагогічної діяльності. Такої думки додержуються І. Зязюн, Н. Ничкало, С. Сисоєва, О. Кульчицька та ін. [3], а також ті науковці, які розвивають концепції інноваційної освіти в професійній підготовці педагога (В. Орлов, О. Пєхота, О. Шестопалюк, О. Щербак та ін. [3]). Усі вони фундаментальними засадами розвитку професійної освіти справедливо вважають нову філософію освіти як науки про людину.

Досліджувала нами проблема взаємозв'язку теорій і практики вищої освіти є основною для побудови навчального процесу в закладах освіти. Вона передбачає не лише кількісне визначення складових процесу навчання, але і їх значення у забезпеченні якості професійних знань і вмінь майбутніх фахівців.

Педагогічна практика – найбільш ефективна форма підготовки майбутнього вихователя до професійної діяльності, провідна ланка в системіоволодіння майбутнім фахівцем професійними уміннями та навичками. Під час практики здобувач освіти глибоко і повно осмислює вікові й індивідуальнопсихологічні особливості дітей раннього та дошкільного віку та формує власні, особистісні якості, характер; цілеспрямованість, організаторські здібності, витримку, такт, уміння будувати взаємостосунки з дітьми та батьками.

Практика у системі професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти забезпечує їхню готовність до постійного вдосконалення, професійного росту, збагачує творчий потенціал та професійну компетентність.

Основні завдання практичної підготовки майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу полягають в: ознайомленні з проблемами педагогічної діяльності; поєднанні набутих знань із розв’язанням відповідних завдань; формуванні й розвитку професійно важливих якостей, набутті умінь і навичок, необхідних майбутнім вихователям закладу дошкільної освіти. Педагогічна практика є цілісним процесом, невіддільним від теоретичного складника системи професійної підготовки. Основними умовами її ефективності є суспільна спрямованість, теоретична обґрунтованість, навчально-виховний характер, комплексний підхід до її змісту й організації, безперервність, наступність, систематичність, послідовність її проведення при одержанні потрібного достатнього обсягу практичних знань і умінь.

Так, під час організації педагічної практики здобувачів освіти спеціальності А2 «Дошкільна освіта» у Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна ааадемія» Харківської обласної ради реалізовується системно-цілісний підхід, що забезпечує, з одного боку, особистісний рівень оволодіння обраною спеціальністю, з другого –

необхідні умови для формування творчої індивідуальності особистості, розвитку професійних переконань, вироблення певної поведінки педагогічної діяльності. Отже, основним акцентом в організації та проведенні педпрактики є розвиток педагогічних здібностей, умінь, реалізація творчого потенціалу кожного майбутнього фахівця в галузі дошкілля. За час навчання здобувачі освіти першого (бакалаврського) рівня проходять такі види педагогічної практики: пропедевтична практика – 2 семестр, 4 кредити (120 год.); практика з природознавства – 2 семестр, 3 кредити (90 год.); практика в групах раннього віку – 3 семестр, 4 кредити (120 год.); показові, пробні заняття та інші види діяльності з дітьми дошкільного віку – 4-6 семестр, 12 кредитів (360 год.); літня практика в ЗДО – 6 семестр, 8 кредитів (240 год.); психолого-педагогічна практика – 7 семестр, 5 семестр, 5 кредитів (150 год.); педагогічна практика «Педагогічні технології» – 7-8семестр, 6 кредитів (180 год.); переддипломна практика зі спеціальності – 8 семестр, 6 кредитів (180 год.)

Аналіз результатів практичної підготовки здобувачів освіти свідчить про те, що у процесі проходження різних видів педагогічної практики у здобувачів освіти формуються вміння: діагностувати рівні розвитку дітей, сформованості психічних процесів, різних видів діяльності; ураховувати результати діагностики в освітньо-виховній, оздоровчо-профілактичній роботі, планувати її; створювати навчально-розвивальне, предметно-ігрове, мовленнєве середовище в закладах дошкільної освіти; організовувати ігрову діяльність дітей як засіб їх розвитку та виховання; забезпечувати всебічний гармонійний розвиток дитини; здійснювати педагогічний процес у різних типах закладів дошкільної освіти; вести контроль ефективності освітнього процесу, коригувати його; проводити просвітницьку діяльність серед батьків тощо. Під час проходження переддипломної педагогічної практики здобувачі освіти набуті фахові компетентності реалізовують у практичній діяльності.

Отже, педагогічна практика у закладах дошкільної освіти є обов'язковим компонентом процесу фахової підготовки майбутніх педагогів, важливим етапом їхнього професійного зростання. Практична підготовка забезпечує встановлення безпосереднього зв'язку між теорією та практикою, оскільки в умовах реальної професійної діяльності відбувається інтеграція теоретичних знань і практичних умінь студентів, що зумовлює опанування ними відповідних компетентностей.

Література :

2. Багрій В. Проблеми взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c05df9f9-d525-4063-aaea-7c0cd0debb69/content (дата звернення 08.10.2025 р.)

3. Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи: Зб. наук. праць / За ред. І. Я. Зязюна та Н. Г. Ничкало. Київ, 2003. 680 с.

4. Чобітько М. Г. Особистісно орієнтоване професійне навчання: зміст і структура. *Педагогіка і психологія*. 2005. № 3. С.48-56.

5. Шадюк О. Підготовка майбутніх вихователів до співпраці з родинами вихованців. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології,* 2020, № 9 (103). DOI 10.24139/2312-5993/2020.09/260-269

УДК [378.091.212:37]:005.336.5-027.22

ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Гришко С.В., к. г. н., доцент,
Левада О.М., к. г. н., доцент
Непша О.В., старший викладач
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

У сучасних соціокультурних умовах суспільство висуває підвищені вимоги до рівня професійної компетентності та кваліфікації педагогічних працівників. Така тенденція має національний характер, що зумовлює необхідність модернізації системи професійної освіти. Вдосконалення змісту та технологій підготовки педагогічних кадрів безпосередньо впливає на ефективність реалізації концепції Нової української школи у закладах загальної середньої освіти.

Роль учителя в сучасному освітньому процесі не лише не зменшується, а, навпаки, постійно зростає. Саме педагог є ключовою фігурою, яка створює сприятливі умови для індивідуального розвитку, духовно-морального становлення та соціалізації здобувачів освіти.

Виробнича педагогічна практика студентів-географів є важливим етапом формування професійної компетентності майбутнього вчителя. У процесі її проходження студенти набувають практичного досвіду, закріплюють теоретичні знання та формують уміння, необхідні для ефективної педагогічної діяльності. Результативність практики значною мірою залежить від її організації, а також від рівня відповідальності, з якою студенти підходять до виконання своїх обов’язків [1].

Основною метою виробничої педагогічної практики є опанування студентами основних функцій педагогічної діяльності та розвиток професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя учителя географії. Одним із провідних завдань практики є формування здатності забезпечувати єдність навчального й виховного процесів у контексті реалізації цілей Нової української школи.

Під час практики студенти залучаються до вирішення реальних завдань педагогічної діяльності: опановують зміст і структуру професійної роботи, здійснюють психолого-педагогічне вивчення учнів, проводять уроки, факультативні та позакласні заняття, організовують виховну роботу. Вони набувають досвіду взаємодії з педагогічним колективом, батьками, соціальними педагогами, психологами, а також долучаються до методичної та дослідницької діяльності. В умовах реалізації концепції Нової української школи особливого значення набуває проєктно-дослідницька діяльність учнів, тому студенти повинні оволодіти сучасними педагогічними технологіями та апробувати їх у навчальному процесі. Таким чином, діяльність студентів у період практики можна розглядати як модель професійного становлення майбутнього вчителя.

Специфіка педагогічної практики полягає в тому, що студенти на певний час стають повноправними членами педагогічного колективу навчального закладу. Вони дотримуються встановленого розпорядку, педагогічних норм, традицій школи, виконують обов’язки відповідно до трудової дисципліни та єдиних методичних вимог. Майбутні педагоги беруть участь у засіданнях педагогічних рад, методичних об’єднань, семінарах, конференціях, вивчають і узагальнюють досвід діяльності провідних учителів. Їхня взаємодія з наставниками має ґрунтуватися на принципах взаємоповаги, педагогічного такту, співробітництва та творчого обговорення актуальних професійних проблем.

Одним із провідних і водночас найскладніших завдань педагогічної

практики студентів-географів є свідоме та системне застосування комплексу здобутих теоретичних знань – як фахових, так і психолого-педагогічних, соціальних і гуманітарних [2]. Виробнича педагогічна практика виступає своєрідним індикатором рівня загальної культури майбутнього вчителя, його професійної готовності та педагогічної зрілості.

Важливим чинником ефективності проходження практики є загальна атмосфера в закладі освіти та професійний рівень педагогічних працівників, які виступають наставниками студентів. Саме від їхнього досвіду, педагогічної майстерності та особистісних якостей значною мірою залежить успішність професійного становлення студентів.

Виробнича практика у педагогічних університетах має поступово ускладнюваний і творчий характер, спрямований на розвиток дослідницьких здібностей студентів. У процесі адаптації до умов навчального закладу розширюються їхні можливості у виборі змісту, форм і методів роботи, а також у здійсненні самооцінки та взаємооцінки результатів діяльності. Надзвичайно важливим є формування в студентів здатності до аналізу та критичної оцінки власної педагогічної практики, адже саме цей досвід стає основою для подальшого професійного саморозвитку.

Отже, виробнича педагогічна практика є фундаментальною складовою системи професійної підготовки майбутніх учителів географії, оскільки забезпечує формування ключових компетентностей, умінь і навичок, необхідних для ефективної педагогічної діяльності.

Аналіз науково-педагогічної літератури [1-5] та особистий досвід керівництва виробничою педагогічною практикою студентів спеціальності А4.07 Середня освіта (Географія) першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького дав змогу визначити основні професійні вміння та навички, які формуються у

процесі проходження практики (таблиця 1).

Таблиця 1 - Основні вміння та навички, що формуються під час виробничої педагогічної практики (складено авторами за [1-5])

№ з/п	Група вмінь	Зміст професійних умінь і навичок, що формуються під час практики
1	Проєктувально-прогностичні вміння	Уміння прогнозувати процеси навчання й виховання особистості, результати педагогічних впливів, можливі труднощі у реалізації навчально-виховного процесу. Здатність визначати цілі та завдання педагогічної і методичної діяльності, планувати роботу з учнями, батьками, педагогічним колективом.
2	Організаторські вміння	Компетентність в організації навчально-виховного процесу, уміле керування діяльністю учнів у різних формах роботи (урок, позакласна діяльність, трудова діяльність тощо).
3	Методичні вміння	Володіння методами і прийомами роботи з учнями, спрямованими на розвиток географічних уявлень, картографічних навичок, пізнавальної активності та творчих здібностей. Уміння здійснювати індивідуальний підхід, створювати сприятливі умови для розвитку і навчання.
4	Комунікативні вміння	Здатність ефективно організовувати педагогічне спілкування, дотримуючись педагогічного такту; формувати атмосферу співробітництва, взаємоповаги та творчої взаємодії. Уміння чітко висловлювати думки, моделювати комунікацію з учнями, батьками, колегами; розуміти й враховувати психологічний стан дітей.
5	Дослідницькі вміння	Уміння визначати цілі та завдання дослідження, планувати навчально-виховний процес відповідно до індивідуальних особливостей учнів. Здатність застосовувати методи педагогічного дослідження (спостереження, анкетування, експеримент, аналіз, узагальнення результатів) і впроваджувати передовий педагогічний досвід.
6	Діагностичні вміння	Компетентність у вивченні особистості учня, колективу та умов навчально-виховного процесу; вміння аналізувати власну діяльність і результати навчання. Здатність до педагогічної діагностики рівня сформованості знань і вмінь, оформлення результатів аналізу, складання психолого-педагогічної характеристики.
7	Прикладні вміння	Уміння естетично та педагогічно обґрунтовано оформлювати навчальне середовище, створювати дидактичні матеріали та засоби навчання. Під час практики студенти мають можливість перевірити відповідність своїх особистісних якостей обраній професії, реалізувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності та вдосконалити професійну компетентність.

У процесі педагогічної практики відбувається розвиток творчої активності у студентів, формуються знання, вміння і навички, що забезпечують їх здатність і готовність до здійснення конкретної професійної педагогічної діяльності.

Література :

1. Адобовська М. В. Роль педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя географії. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. № 2. С. 57–62.

2. Браславська О. В., Макаревич І. М. Сучасні підходи до створення організаційно-педагогічних умов педагогічної практики студентів ВНЗ. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 1. С. 52–58.

3. Воровка М. І., Проценко А. А. Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 2. С. 57–61.

4. Донченко Л. М., Іванова В. М., Непша О. В., Сапун Т. О. Роль і місце виробничої практики в професійному становленні майбутніх учителів географії. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11. С. 126–130.

5. Прохорова Л. А., Непша О. В., Зав'ялова Т. В. Розвиток професійних умінь майбутніх учителів географії в процесі проходження виробничої (педагогічної) практики. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Вип. 9. Т. 2. С. 113–117.

УДК 378.147:811.111’276.6

ВПРОВАДЖЕННЯ CLIL-ПІДХОДУ (CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING) ДЛЯ ОДНОЧАСНОГО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ ТА МОВНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Златіна К.Л., викладач кафедри іноземної філології
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Сучасна парадигма підготовки фахівців вимагає переходу від ізольованого вивчення іноземної мови до її інтеграції як робочого інструменту у професійній діяльності. В умовах глобалізації та посилення міжнародної співпраці майбутній фахівець (інженер, економіст, правник) повинен володіти не лише глибокими знаннями зі своєї спеціальності (Hard Skills), але й здатністю застосовувати їх у міжнародному середовищі. Звідси випливає актуальність впровадження CLIL (предметно-мовного інтегрованого навчання), що забезпечує цей синергетичний зв'язок і слугує інструментом формування конкурентоспроможного фахівця.

CLIL є фундаментальною методологією, що інтегрує зміст і мову, але для забезпечення одночасного розвитку професійних та мовних навичок майбутніх фахівців необхідне використання низки сучасних, інтерактивних та практико-орієнтованих інструментів. Ці методи не просто посилюють знання іноземної мови, а перетворюють її на ефективний робочий інструмент.

CLIL-підхід базується на принципі подвійного фокусування (Dual Focus), де метою навчання є не лише зміст професійної дисципліни, а й мова, що використовується для його засвоєння. Методологічна основа CLIL також охоплює чотири ключові компоненти, відомі як 4C-модель: Зміст (Content), Комунікація (Communication), Пізнання (Cognition) та

Культура (Culture). Саме інтеграція цих складових гарантує не лише лінгвістичний прогрес, а й формування цілісної міжкультурної наукової компетентності. З одного боку, вивчення термінології та концепцій іноземною мовою (наприклад, англійською) забезпечує фахівцю доступ до автентичних світових джерел, стандартів та інновацій та підвищує його професійну кваліфікацію до міжнародного рівня. З іншого боку, іноземна мова функціонує як засіб пізнання, а не як кінцева мета. Це забезпечує природне засвоєння професійного дискурсу, який є більш релевантним для подальшої роботи, ніж загальномовні комунікативні навички, формуючи відповідну мовну компетентність.

Впровадження CLIL не обмежується змістом та мовою; воно активно сприяє розвитку ключових особистісних та гнучких навичок (Soft Skills), необхідних для кар'єрного зростання. Необхідність обробляти складну професійну інформацію іноземною мовою стимулює когнітивну гнучкість і критичне мислення, змушуючи студентів не просто перекладати, а аналізувати, оцінювати та синтезувати знання. Крім того, подолання мовного бар'єру в професійній сфері формує інформаційну автономію фахівця та навичку самонавчання (Lifelong Learning). Випускник, навчений CLIL-методом, здатний самостійно опрацьовувати іншомовні наукові публікації, підтримуючи професійну актуальність без допомоги перекладача. Обговорення професійного контенту в міжнародному контексті (Case Studies, автентичні приклади) додатково розширює розуміння студентами глобальних робочих процесів і формує міжкультурну компетентність та чутливість.

Однак ефективне впровадження CLIL вимагає системних змін і подолання низки методологічних викликів. Необхідна подвійна кваліфікація викладачів: як предметна, так і мовна, що вимагає розробки програм підвищення кваліфікації для викладачів немовних кафедр. Також потрібна розробка автентичних і адаптованих дидактичних матеріалів, що

забезпечують баланс між складністю змісту та мовним рівнем студентів. Нарешті, система оцінювання (Assessment) повинна об'єктивно вимірювати обидві складові: засвоєння професійного контенту та прогрес у володінні академічною мовою (Academic Language).

Отже, впровадження CLIL-підходу є стратегічною інвестицією в людський капітал. Він трансформує іноземну мову зі шкільної дисципліни на професійну перевагу. Фахівець, підготовлений за цією методикою, має високий рівень готовності до негайної інтеграції у міжнародні команди та проєкти, що забезпечує його стабільну конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

Література :

1. Гриньова В. М., Петуніна О. А. Компетентнісний підхід як методологічна основа професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Педагогіка*. 2017. Вип. 52. С. 13–24.

2. Смірнова О. А. CLIL-технології у вищій школі як засіб формування професійної компетентності. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.* 2018. № 1. С. 25–30.

3. Coyle D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. *Cambridge : Cambridge University Press,* 2007. 182 p.

4. Marsh D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. *Helsinki : University of Jyväskylä,* 2002. 23 p.

УДК 378.147:37.091.313:37.041

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ І СОЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПРАКТИКООРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Болдовський В.М., к.т.н., доцент
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»
Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система вищої освіти переживає трансформаційні процеси, спричинені потребами суспільства, економіки знань та цифрової епохи. У контексті цих змін зростає значення практикоорієнтованого навчання як дієвого засобу підготовки конкурентоспроможних, мобільних і соціально відповідальних фахівців. Формування професійних і соціальних компетентностей здобувачів є не лише метою, а й критерієм ефективності освітнього процесу у закладах вищої освіти, адже саме компетентнісний підхід визначає якість підготовки майбутніх спеціалістів, здатних успішно діяти в умовах невизначеності та швидких змін.

Професійні компетентності охоплюють не лише фахові знання, уміння і навички, а й здатність до аналітичного мислення, прийняття рішень, самостійної роботи, креативності та інноваційності. Водночас соціальні компетентності забезпечують ефективну комунікацію, здатність до командної взаємодії, толерантність, лідерство, емоційну стабільність і відповідальність. У сукупності вони формують цілісний професійно-особистісний потенціал випускника, який стає необхідною умовою його інтеграції у сучасне виробниче, економічне і соціальне середовище. Традиційна парадигма освіти, орієнтована переважно на передачу знань,

поступово поступається місцем практикоорієнтованим підходам, що передбачають активне залучення здобувачів до процесів дослідження, експерименту, проєктування, моделювання виробничих і управлінських ситуацій.

Практикоорієнтоване навчання виступає інструментом інтеграції теорії й практики, завдяки чому освітній процес набуває ознак цілісної діяльності, спрямованої на вирішення реальних або наближених до реальності професійних завдань. Його ефективність зумовлена тим, що здобувач переходить із позиції пасивного споживача інформації до активного суб'єкта пізнавальної та професійної діяльності. В умовах такої педагогічної взаємодії відбувається переорієнтація ролі викладача – від транслятора знань до фасилітатора, наставника і консультанта, який створює освітнє середовище для саморозвитку та самореалізації здобувача вищої освіти.

Зміст практикоорієнтованого навчання полягає у використанні таких дидактичних форм, як проблемне навчання, ділові ігри, кейс-методи, проєктна діяльність, стажування, дуальна освіта, симуляційне моделювання професійних ситуацій, участь здобувачів у дослідницьких та соціальних проєктах тощо. Ці форми створюють умови для інтеграції міждисциплінарних знань і формування метакомпетентностей, що проявляються у здатності застосовувати набуті знання в нових контекстах. У процесі розв'язання реальних або наближених до реальності завдань студенти засвоюють не лише фахові алгоритми дій, а й соціальні моделі поведінки – вміння аргументувати, домовлятися, координувати дії в колективі, оцінювати результати спільної праці.

Особливого значення практикоорієнтований підхід набуває в умовах воєнного стану та соціально-економічної нестабільності, коли адаптивність, креативність і відповідальність стають визначальними характеристиками молодого фахівця. Сучасні здобувачі вищої освіти

мають бути здатними не лише відтворювати наявні знання, а й генерувати нові ідеї, створювати інноваційні рішення, брати участь у соціально значущих ініціативах. Освітній процес у таких умовах має стимулювати розвиток у студентів компетентностей самоорганізації, психологічної стійкості, критичного осмислення інформації та здатності до прийняття рішень у непередбачуваних ситуаціях.

Формування соціальних компетентностей тісно пов’язане з виховним потенціалом освітнього середовища. У процесі групових форм роботи, участі в міждисциплінарних проєктах, волонтерській діяльності чи стартапах відбувається становлення громадянської активності, емпатії, здатності працювати в умовах різноманітності думок і культурних позицій. Таке навчання забезпечує не лише професійну підготовку, а й соціалізацію особистості, формуючи ціннісні орієнтири, відповідальне ставлення до праці та суспільства.

Важливою умовою результативності практикоорієнтованого навчання є створення партнерських зв’язків між закладами вищої освіти, бізнесом, виробничими підприємствами, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. Така взаємодія сприяє розробці реальних кейсів, залученню здобувачів до практичних завдань, участі у стажуваннях і професійних проєктах. У цьому контексті доцільним є використання елементів дуальної освіти, що поєднує академічну підготовку з практичною діяльністю на робочому місці. Це не лише підвищує мотивацію студентів, а й дозволяє сформувати компетентності, які відповідають реальним потребам ринку праці.

Ключову роль у реалізації практикоорієнтованого підходу відіграє педагогічна майстерність викладача, його готовність до інновацій, здатність застосовувати інтерактивні технології навчання, розвивати у здобувачів дослідницькі й комунікативні навички. Викладач стає модератором навчального процесу, спрямовуючи увагу не лише на

результат, а й на процес здобуття знань, стимулюючи рефлексію, самооцінку та самокорекцію студентів. Ефективність такого підходу залежить від поєднання академічної глибини змісту з практичною спрямованістю завдань і сучасними педагогічними технологіями.

Таким чином, практикоорієнтоване навчання виступає системоутворювальним чинником у формуванні професійних і соціальних компетентностей здобувачів вищої освіти. Воно забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичного досвіду, сприяє розвитку творчого потенціалу, відповідальності та соціальної активності майбутніх фахівців. За таких умов освітній процес у ЗВО перетворюється на простір партнерської взаємодії, де кожен учасник має можливість не лише здобувати знання, а й осмислювати їхнє суспільне значення, розвивати власні цінності та професійні орієнтири. Саме практикоорієнтована освіта створює підґрунтя для підготовки покоління фахівців, здатних не лише адаптуватися до змін, а й активно впливати на соціально-економічні трансформації суспільства.

УДК 37.1

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Для сьогоднішнього світу навчання у вищій школі є певні характерні ознаки, що надають зважені можливості для майбутніх фахівців бути

конкурентоспроможними, компетентними в своїй діяльності та професійно відповідальними. Розуміння засвоєння таких категорій дає можливість перейти до особливого вивчення професійних і особистісних навичок відповідно своєї кваліфікації та спеціальності, зокрема тих, хто опановує правові дисципліни.

Зазначимо, що опанування наприклад, знань пов'язаних з законодавчою галуззю, сьогодні допоможе майбутнім спеціалістам бути в курсі нормативних змін відносно національного законодавства, це дасть можливість проаналізувати напрямки своєї у майбутньому професійної діяльності, адже закон, це інструмент в руках держави, який повинен відповідати за правопорядок і законну реалізацію прав і обов'язків учасників різноманітних стосунків.

Розвиток професійних навичок майбутніх фахівців-правників пов'язаний із формуванням таких компетентностей, як уміння працювати з нормативно-правовими актами, аналізувати судову практику, складати юридичні документи, здійснювати правову експертизу та аргументовано захищати позицію клієнта [1]. Водночас формування особистісних якостей — відповідальності, стресостійкості, етичності, толерантності — є необхідною умовою ефективного професійного становлення [2].

Хочеться зазначити і зробити акцент на важливе поєднання теоретичних і практичних навичок, а це саме проходження стажування, переддипломна практика, проходження певних тренінгів і проходження підвищення кваліфікації, здобувач сам повинен мати бажання збільшувати свої знання в контексті обраної спеціальності, все це ми називаємо індивідуальні освітні траєкторії.

Сьогодні ефективними педагогічними технологіями розвитку професійних та особистісних навичок у студентів є: метод кейсів (case study), рольові та ділові ігри, проектне навчання та тренінгові технології, спрямовані на розвиток комунікативної компетентності, лідерських

якостей та емоційного інтелекту. При формуванні професійних освітніх навичок дуже важливим залишається так званий діалог с викладачем предмету, який повинен стати наставником і людиною, що має специфічні знання з конкретної галузі, опанування яких допоможіть сформулювати і усвідомити власний потенціал майбутньому фахівцю і визначити своє професійне зростання, його розвиток і задачі вирішення шляхом удосконалення новітніх навичок і можливості їх реалізації у майбутній професії.

Розвиток особистісних якостей студентів — цілеспрямованість, критичне мислення, відповідальність — безпосередньо впливає на якість майбутнього фахівця. Освіта повинна відображати не лише сухе ставлення до знань, а і можливість скористатися новітніми підходами технологій, що сприяє різноманітності освітнього процесу.

Отже, формування професійних та особистісних компетентностей є єдиним, взаємопов'язаним процесом, що забезпечує становлення висококваліфікованого фахівця.

Таким чином, розвиток професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців є одним з найголовніших завдань сучасної вищої школи, здобувачі при опануванні науки самі повинні відповідально ставитися до необхідності поєднання особистого власного спрямування дістати новітніх знань і навичок, але і мета викладача теж охоплює можливість зацікавити майбутніх фахівців саме своїм предметом, надати необхідні професійні якості і знання в процесі їх засвоєння.

Література :

1. Комаров В. В. Методологія навчання правових дисциплін у ВНЗ. Харків: Право, 2015.

2. Андрущенко В. П. Філософія освіти і виховання. К.: Педагогічна думка, 2012.

УДК 378.1

КЕЙС-МЕТОД У КОНТЕКСТІ ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Кудрявцев В.М., к.е.н., доцент
Макаренко С.П., аспірант
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Практико-орієнтоване навчання у ЗВО є найважливішим напрямком, що сприяє посиленню зв'язку теорії і практики, швидкому і якісному освоєнню необхідних компетенцій та підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Сучасні роботодавці очікують від випускників не тільки розуміння фундаментальних основ своєї професії, а й наявності навичок вирішення реальних завдань. Однак традиційні освітні моделі не завжди здатні ефективно підготувати студентів до викликів, з якими вони зіткнуться на ринку праці. Впровадження практико-орієнтованих методик у навчальному закладі дозволяє не тільки заповнити цю прогалину, але й зробити процес навчання більш динамічним і цікавим.

Практико-орієнтоване навчання – це така організація навчальної діяльності, при якій зміст курсу будується навколо актуальних завдань і ситуацій, що реально зустрічаються в професійному середовищі. Таким чином, основною метою даного підходу є розвиток у студентів умінь вирішувати повсякденні правові питання і забезпечувати застосування знань в реальних ситуаціях.

Важливим елементом практико-орієнтованого навчання є наявність зв'язку між отриманими знаннями та можливостями їх використання на практиці. Як відзначають дослідники, одним із центральних завдань викладання права є забезпечення наступності між етапами теоретичного

вивчення дисципліни та подальшим виконанням практичних дій.

Специфічність практико-орієнтованого навчання визначається низкою принципів:

Акцент на інтерактивні форми роботи студентів, що передбачають прийняття самостійних рішень.

Орієнтація на формування готовності діяти в різних ситуаціях.

Активне включення елементів рефлексії в навчальний процес.

Сучасна економічна освіта немислима без застосування практико-орієнтованих технологій навчання. Фахівці, що працюють у цій сфері, повинні володіти не тільки великими теоретичними знаннями, а й навичками їх застосування в реальних ситуаціях.

Практико-орієнтований підхід допомагає значно підвищити якість підготовки економістів, оскільки формує глибоке розуміння механізмів застосування економічних законів і механізмів у дії.

Практико-орієнтований підхід дозволяє забезпечити глибокі знання та навички в рамках чинних нормативно-правових актів, розвиваючи при цьому важливі універсальні компетенції, актуальні для будь-якого фахівця.

Емпіричні дослідження показали, що застосування практико-орієнтованих форм навчання істотно покращує показники успішності та якість підготовки студентів.

Переваги практико-орієнтованого навчання полягають у наступному:

- отримання студентами первинних навичок роботи на підприємствах і в компаніях,

- можливість безпосередньої перевірки знань і навичок на практиці, залучення фахівців-практиків для передачі власного досвідуі знань,

- зміцнення зв'язків з підприємствами-партнерами та поліпшення працевлаштування випускників.

Одним з найбільш ефективних методів практико-орієнтованого навчання є кейс-метод.

Кейс-метод (case study) є методом навчання, заснованим на аналізі реальних або гіпотетичних ситуацій (кейсів), призначених для самостійного вирішення студентами. Завдання студента полягає в тому, щоб проаналізувати представлену ситуацію, виявити наявні проблеми, запропонувати раціональні шляхи їх вирішення і захистити свою пропозицію перед групою однокурсників і викладачем.

Такий підхід відрізняється особливою продуктивністю, оскільки змушує студентів: застосовувати отримані теоретичні знання на практиці, розвивати навички критичного мислення і прийняття рішень, формувати вміння роботи в команді,

- освоювати способи і форми поведінки в стандартних і нестандартних ситуаціях.

Незважаючи на очевидні плюси кейс-методу, існують і негативні аспекти:

- складність підбору і розробки якісних кейсів, потрібно більше часу на підготовку і проведення занять, високі витрати на навчання (за наявності технічної бази), можливість суб'єктивізму при оцінці рішень.

Незважаючи на це, кейс-метод є дієвим способом навчання студентів ЗВО. Правильно підібрані кейси дозволяють створювати реалістичні ситуації, близькі до професійної діяльності, сприяють формуванню необхідних компетенцій і готують майбутніх співробітників до вирішення реальних завдань.

Практико-орієнтоване навчання, безсумнівно, має здійснюватися в тісній співпраці навчальних закладів і підприємств. Істотною перешкодою для переходу до практико-орієнтованого навчання є недостатня кількість загальнопоширених методик, за якими слід було б розробляти відповідні навчальні форми. В рамках практико-орієнтованого навчання безумовним пріоритетом користується саме діяльність, організована і здійснювана з наміром отримати намічений результат.

УДК 378.808.5

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Разумовська Н.Р., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система професійної освіти спрямована на підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно діяти в умовах динамічних змін ринку праці, інтеграції технологій і комунікацій. Важливим складником професійної компетентності сучасного інженера є сформована риторична компетентність, що забезпечує вміння логічно, переконливо та етично висловлювати власні думки, презентувати результати професійної діяльності, аргументовано відстоювати технічні рішення.

Професійна діяльність інженера автомобільного транспорту охоплює не лише технічний, а й комунікативний аспект: участь у виробничих нарадах, презентаціях проєктів, обговоренні технологічних процесів, організації роботи колективу. У таких умовах уміння грамотно й ефективно спілкуватися стає не просто додатковою якістю, а необхідною умовою професійної успішності.

Питанням розвитку мовленнєвої культури та риторичної компетентності приділяли увагу такі науковці, як О. Семеног, Н. Голуб, Л. Мацько, Т. Симоненко, які підкреслювали роль мовленнєвої підготовки у становленні фахівця.

Кожен фахівець має бути унікальною мовною особистістю, що володіє сукупністю здатностей і характеристик, які зумовлюють створення

й сприйняття ним наукових текстів, вирізняються рівнем структурно-мовної складності та глибиною й точністю відображення дійсності, містять комплекс знань, умінь та навичок оратора щодо підготовки й проголошення переконливої промови, доповіді тощо[1].

На думку Н. Янц, риторична компетентність – це «поєднання теоретичної та практичної готовності фахівця до продукування текстів різного типу відповідно до мети і ситуації публічного мовлення; умілого використання риторичних засобів з метою впливу на адресата у процесі мовної комунікації; риторичного й особистісного розвитку та самовдосконалення» [2].

Таким чином, формування риторичних компетенцій є складним процесом, що вимагає покрокового навчання, комунікативних дій викладача і здобувача, оптимального вибору форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності.

Формувати риторичні компетенції слід не лише на заняттях із риторики, але і під час викладання загально-технічних дисциплін. Це дасть змогу здобувачам не лише опановувати технічний матеріал, а ще й спостерігати та оцінювати один одного: уміння виступати, застосовуючи вербальне та невербальне спілкування, дискутувати, переконливо доводити, відстоювати свою позицію, створювати презентації тощо.

Так, для інженерів автомобільного транспорту в освітньому процесі доцільно впроваджувати заходи, які спрямовані на формування та вдосконалення комунікативно-презентаційної компетентності, тобто риторичних навичок, які є критично важливими для успішної професійної діяльності.

Це включає такі форми роботи як: *проєктні технології* (з обов'язковою публічною презентацією технічних рішень та обґрунтувань); *тренінги та майстер-класи* з ефективної технічної презентації, ведення переговорів та аргументації; *дискусії та рольові ігри-*

імпровізації (наприклад, захист технічного рішення перед замовником, обговорення проблем на виробництві); *практичні вправи* для опанування мовними техніками, необхідними для чіткого та переконливого виступу, такі як вироблення чіткої дикції для точного донесення технічної інформації, постановка голосу та правильне дихання для тривалих доповідей, використання інтонації для виділення ключових аспектів і залучення уваги аудиторії.

Також, слід не забувати про навчання навичкам самомотивування та управління емоціями під час публічних виступів та захисту інженерних рішень.

Отже, завданням науково-педагогічних працівників є створити таке освітнє середовище у ЗВО, де покроково під час викладання спеціальних, загально-технічних і гуманітарних дисциплін вони будуть формувати риторичні компетенції майбутнього інженера, що вже під час навчання в університеті буде налаштовувати майбутніх фахівціа автомобільного транспорту на висококваліфікаційне спілкування та професійно реалізуватись.

Література :

1. Толочко С. В., Хомич В. І. Основи культури мовлення й академічної риторики : підручник. Київ: Компринт, 2025. 332 с.

2. Янц Н. Риторична компетентність як складова професійної компетентності соціального педагога. *Гуманітарний Вісник ДВНЗ «Переяслав Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».* Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 33. С. 174–183.

УДК 37.013.42:378.147:004.738

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА АНАЛІТИЧНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ

Болдовська К.П., к.е.н., доцент
Кругляк М.О., Трубіцина Д.В., Грєбьонкін К.В., здобувачі вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасний освітній простір характеризується надзвичайною динамічністю інформаційних потоків, що зумовлює виникнення феномену інформаційного перевантаження у здобувачів вищої освіти. Збільшення обсягів доступної інформації, її різноманітність і неоднорідність створюють умови, за яких традиційні методи навчання виявляються недостатньо ефективними для формування глибинних когнітивних та аналітичних компетентностей. В таких умовах критичне мислення та аналітичні навички стають не лише додатковими складовими освітнього процесу, а ключовими чинниками, що визначають здатність студентів адекватно оцінювати достовірність даних, структурувати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та здійснювати ефективну професійну діяльність.

Критичне мислення, у сучасному науковому контексті, розглядається як інтегральна когнітивна здатність особистості, що проявляється у вмінні логічно аналізувати інформацію, виявляти приховані передумови та приховані значення, зіставляти факти і аргументи, виявляти протиріччя та оцінювати надійність джерел. Аналітичні навички, тісно пов’язані з критичним мисленням, включають здатність розчленовувати складні явища на складові частини, визначати причинно-наслідкові зв’язки, синтезувати отримані дані та формувати власні обґрунтовані висновки. У

сучасних умовах інформаційного перевантаження саме розвиток цих навичок стає необхідною умовою успішної адаптації студентів до навчального і професійного середовища, що характеризується високим темпом змін, нестабільністю та різноманітністю джерел інформації.

Основною проблемою розвитку критичного мислення та аналітичних навичок є надмірне інформаційне навантаження, що призводить до когнітивного стресу, поверхневого сприйняття знань та формування стереотипних моделей мислення. У такому контексті традиційні освітні методики, орієнтовані на репродуктивне відтворення знань, виявляються недостатньо ефективними. Вирішення цієї проблеми потребує застосування інтерактивних, дослідницьких та проєктних форм навчання, які стимулюють активну когнітивну діяльність, сприяють розвитку умінь аналізу та оцінки інформації, а також формують здатність до самостійного мислення. Особливу роль у цьому процесі відіграє педагогічне проєктування навчальних ситуацій таким чином, щоб студент зустрічався з інформацією у структурованому, контекстуально обґрунтованому вигляді, що дозволяє розвивати здатність до фільтрації даних, порівняння альтернативних підходів та прийняття обґрунтованих рішень.

У методичному аспекті розвиток критичного мислення передбачає інтеграцію різноманітних педагогічних технологій, зокрема кейс-методів, дискусій, дебатів, проблемно-пошукового навчання, моделювання реальних ситуацій та аналізу практичних кейсів. Такі підходи стимулюють здобувачів вищої освіти до активного мислення, самостійного аналізу інформації, формулювання гіпотез, їх перевірки та аргументованого обґрунтування власної позиції. Важливо, що критичне мислення формується у процесі систематичного поєднання теоретичної підготовки і практичної діяльності, що забезпечує засвоєння знань не на рівні механічного відтворення, а як результат глибокого осмислення та узагальнення інформаційного матеріалу.

Аналітичні навички, своєю чергою, розвиваються через виконання завдань, що вимагають розчленування комплексних явищ на складові, виявлення взаємозв'язків між ними, синтезу отриманих даних і формування обґрунтованих висновків. У цьому процесі значну роль відіграє навчальна діяльність, орієнтована на реальні або наближені до реальних проблемні ситуації, що дозволяє здобувачам вищої освіти відпрацьовувати алгоритми розв'язання завдань, одночасно тренуючи навички оцінки інформації, її структурування та використання у професійній практиці. Особливої ваги набуває використання цифрових ресурсів та інформаційних платформ, які забезпечують доступ до великого обсягу даних, стимулюють їх порівняння, обробку і аналіз у різних контекстах, що уможливлює формування високого рівня аналітичної компетентності.

Не менш важливим аспектом є психологічна готовність здобувачів вищої освіти до роботи в умовах інформаційного перевантаження. Вона передбачає розвиток здатності до концентрації, вибіркової уваги, управління власним часом та ресурсами, а також вміння критично оцінювати джерела інформації і уникати когнітивних упереджень. Освітнє середовище має забезпечувати підтримку процесу адаптації студентів до високих обсягів інформації, поєднуючи педагогічні стратегії розвитку когнітивної гнучкості з психологічними методами формування стійкості до перевантаження та емоційної саморегуляції.

З огляду на актуальність цифровізації та зростання обсягів інформації, інтеграція критичного мислення та аналітичних навичок в освітній процес набуває стратегічного значення. Це дозволяє не лише підвищити якість засвоєння знань, а й формує у студентів здатність до самостійного навчання, аналізу комплексних проблем, прийняття обґрунтованих рішень та ефективної професійної діяльності у динамічному і невизначеному середовищі. Критичне мислення та

аналітичні компетентності виступають своєрідним «фільтром» інформації, що дозволяє здобувачам вищої освіти адекватно оцінювати достовірність джерел, структурувати знання і формувати глибинне розуміння явищ.

Таким чином, розвиток критичного мислення та аналітичних навичок у здобувачів вищої освіти є фундаментальною складовою сучасного освітнього процесу. Він вимагає комплексного підходу, що поєднує інтерактивні педагогічні технології, практико-орієнтовані завдання, використання інформаційних платформ та психологічну підтримку студентів у процесі роботи з великими обсягами інформації. Лише за таких умов можливо забезпечити не формальне засвоєння знань, а формування високого рівня когнітивної і професійної компетентності, здатності до критичного осмислення інформації та прийняття обґрунтованих рішень, що відповідають вимогам сучасного суспільства та професійного середовища.

УДК 378.147:005.962

СТОРІТЕЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-МЕНЕДЖЕРІВ

Лисенко О.В, здобувачка,
Крупський О.П., канд. психол. наук, доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Нещодавні дослідження підкреслюють ефективність розповіді історій у розвитку навичок критичного мислення у студентів вищих

навчальних закладів [1, 2, 9]. Сторітелінг, як педагогічна методика, що базується на розповіді історій, довів свою здатність не лише емоційно залучати слухачів, а й сприяти формуванню аналітичних, комунікативних та креативних навичок. Використання цифрового сторітелінгу сприяє одночасному розвитку критичного читання, мислення та саморегульованого навчання. Особливо актуальним є його застосування для підготовки студентів-менеджерів, які в умовах швидких змін та інформаційного перевантаження повинні володіти навичками критичного аналізу та прийняття обґрунтованих рішень [3].

Цікаво, що аналогічні механізми наративної взаємодії спостерігаються і в мотиваційних процесах персоналу медичних закладів. Міфотворення як форма сторітелінгу впливає на формування колективних цінностей, моральної ідентичності та залученості працівників [7]. Такий підхід виявився дієвим у створенні емоційного зв'язку між індивідуальними мотиваційними орієнтирами та стратегічними цілями організації. Таким чином, сторітелінг у навчальному процесі може виконувати не лише освітню, але й соціально-психологічну функцію – формуючи усвідомлене ставлення до професійної ролі та командних цінностей.

Сторітелінг має глибокі історичні корені, сягаючи традиційних методів передачі знань через усні наративи. У сучасній освіті цей метод еволюціонував, інтегруючи цифрові технології та мультимедійні підходи, що робить його особливо ефективним у контексті підготовки фахівців XXI століття. Згідно з дослідженнями [11], розповіді історій активізують когнітивні процеси, спонукаючи студентів до рефлексії та аналізу складних ситуацій з різних перспектив. Цей підхід базується на теорії Jerome Bruner [5], який наголошував на важливості наративів у формуванні сенсу та розумінні світу.

Цифровий сторітелінг, що включає використання відео, аудіо, інтерактивних платформ та програмного забезпечення, значно розширює можливості традиційного методу. Дослідження [1] демонструють, що цей формат сприяє розвитку критичного читання, дедуктивного мислення та саморегульованого навчання, що є особливо важливим для студентів-менеджерів, які працюють із великими обсягами даних. Інтеграція мультимедійних інструментів, таких як Adobe Spark чи Canva, дозволяє студентам не лише сприймати інформацію, а й створювати власні наративи, що стимулює креативність та структуроване мислення.

Ще одним важливим аспектом є поєднання сторітелінгу з обчислювальним мисленням, яке включає декомпозицію проблем, виявлення закономірностей та розробку алгоритмів. Цей підхід, описаний у роботах [8], дозволяє студентам застосовувати логічні структури до створення історій, що особливо корисно в управлінській практиці. Візуальний сторітелінг [10] додає емоційного та когнітивного залучення через використання графіки та інфографіки, що підвищує ефективність сприйняття складних концепцій у STEM-освіті та менеджменті.

Спільне цифрове розповідання історій (collaborative digital storytelling) сприяє розвитку командної роботи та комунікативних навичок [4]. Цей метод передбачає спільне створення наративів у невеликих групах, що дозволяє студентам узгоджувати думки, розподіляти ролі та вести аргументовані дискусії. Такий підхід має пряме відношення до управлінських компетенцій, де вміння працювати в команді є ключовим.

Крім того, критичні історії про сталий розвиток (Critical Sustainability Stories) розширюють можливості сторітелінгу, інтегруючи наукові дані та етичні міркування [6]. Це допомагає студентам моделювати сценарії майбутнього, аналізувати наслідки рішень та розвивати екологічну відповідальність, що є актуальним у контексті сучасних глобальних викликів. Таким чином, сторітелінг у поєднанні з інформаційними

технологіями та міждисциплінарними підходами стає потужним інструментом для формування критичного мислення.

Сторітелінг довів свою ефективність як інструмент розвитку критичного мислення у студентів-менеджерів, особливо в цифровому та візуальному форматах. Метод сприяє формуванню стратегічного мислення, комунікативних компетенцій та емоційного інтелекту, що є критично важливим для майбутніх управлінців. Подальші дослідження можуть зосередитися на довгостроковому впливі та застосуванні новітніх технологій, таких як віртуальна реальність.

Література :

1. Крупський О., Стасюк Ю. Використання сторітелінгу в цифровій епосі: можливості та обмеження. *Тенденції та перспективи розвитку економіки України в умовах сучасних викликів:* матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 19-20 квіт. 2023 р. С. 99–101. URL: http://csbc.edu.ua/documents/student/190423.pdf#page=100 (дата звернення 25.11.2025).

2. Крупський О., Стасюк Ю. (2023). Сторітелінг як інструмент формування та підтримки організаційної культури в медичних закладах. *Communications and Communicative Technologies*, (23), 134-144. https://doi.org/10.15421/292321

3. Alshaye, S. Digital storytelling for improving critical reading skills, critical thinking skills, and self-regulated learning skills. *Cypriot Journal of Educational Sciences.* 2021. 16(4), 2049–2069. https://doi.org/10.18844/cjes.v16i4.6074

4. Bilici, S., & Yilmaz, R. M. The effects of using collaborative digital storytelling on academic achievement and skill development in biology education. *Education and Information Technologies*. 2024. 29(15), 20243–20266. https://doi.org/10.1007/s10639-024-12638-7

5. Bruner, J. S. Acts of meaning. Harvard University Press. 1990. https://books.google.com/books?id=YHt_M41uIuUC

6. Dales, A., Padfield, R., & Bridge, G. Critical sustainability stories: How communicators can translate the complexity of the climate emergency and shape public narratives. Geoforum. 2024. 150, 103963. https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2024.103963

7. Hromtsev, K., Krupskyi, O. & Stasiuk, Yu. (2025). Mythmaking in motivation of the medical institution staff. Management and Entrepreneurship : Trends of Development, 2(32), 96-109. https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-2/32-07

8. Küçükaydın, M. A., Çite, H., & Ulum, H. Modelling the relationships between STEM learning attitude, computational thinking, and 21st century skills in primary school. *Education and Information Technologies*. 2024. 29(13), 16641–16659. https://doi.org/10.1007/s10639-024-12492-7

9. Lysenko, O. V., Krupskyi, O. P., & Stasiuk, Y. M. (2025). Storytelling as a tool for developing critical thinking in management students. *Market Economy : Modern Management Theory and Practice*, 24(2(60), 85–104. https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.2(60).336740

10. Mou, T.-Y. The practice of visual storytelling in STEM: Influence of creative thinking training on design students' creative self-efficacy and motivation. *Thinking Skills and Creativity*. 2024. 51, 101459. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101459

11. Wu, T.-T., Silitonga, L. M., & Murti, A. T. Enhancing English writing and higher-order thinking skills through computational thinking. *Computers & Education*. 2024. 213, 105012. https://doi.org/10.1016/j.compedu.2024.105012

УДК 796.011.3:378

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ АКТИВНОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Зайцев С.С., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Недолік рухів погано позначається на стані здоров'я і на можливостях людини у всіх сферах життя. Медичні дослідження показують, що фізичні вправи допомагають поліпшити психічний стан, кровообіг і захистити організм від серцевих захворювань. Рухова активність - ось що потрібно людині для нормального функціонування, для зміцнення здоров'я і гарного самопочуття.

Ті зміни в організмі, з якими пов'язана захисна, профілактична дія фізкультури, дуже різноманітні. Можна виділити 2 основні шляхи профілактичної дії фізичної активності: безпосередній вплив на серцево-судинну систему і органи кровообігу, і їх вплив на фактори ризику.

Дуже важливо визначити основні якісні та кількісні характеристики навантажень, що мають оздоровчий і профілактичний вплив. Тому для оцінки цієї дії використовується ряд фізіологічних параметрів, які визначають розвиток витривалості. З їх допомогою з'ясовують обсяг і інтенсивність навантажень.

Ризик розвитку патології серцево-судинної системи (ССС) і органів кровообігу виявився більш тісно пов'язаний не з рівнем рухової активності, а з витривалістю, тобто станом організму, що виникає під впливом фізичних вправ. Фізичні тренування покращують функціональні можливості організму шляхом вдосконалення адаптації до навантажень.

Витривалість – це здатність людини досить довго виконувати важку

роботу. Великий максимальний обсяг та інтенсивність виконуваної роботи супроводжується великим споживанням кисню. Тому витривалість доцільно визначати величиною максимального споживання кисню організмом (МПК). Особи з високою витривалістю мають велику величину МПК. У той же час необмежену роботу люди з високою витривалістю виконують з меншою реакцією ССС, з меншим споживанням кисню, тобто більш економічно. Для розвитку витривалості, як правило, необхідні навантаження певного обсягу та інтенсивності.

Ефективність навантажень визначається 4 факторами: типом навантаження, його ефективністю, частотою і тривалістю.

Тренування значно покращує насосну функцію серця. Один з найважливіших ефектів тренування – це уповільнення пульсу в спокої. Це є ознакою більш низького споживання кисню міокардом, тобто посиленням захисту від ішемічної хвороби серця. Адаптація периферичної ланки кровообігу включає цілий ряд судинних і тканинних змін. М'язовий кровотік при навантаженнях значно зростає і може збільшуватися в 100 разів, що вимагає посилення роботи серця. У тренованих м'язах зростає щільність капілярів. Збільшення артеріовенозної різниці по кисню відбувається за рахунок зростання м'язових мітохондрій і кількості капілярів, а також більш ефективного шунтування крові з непрацюючих м'язів і органів черевної порожнини. Підвищується активність окислювальних ферментів. Ці зміни знижують кількість крові, необхідної м'язам при роботі. Збільшення кисневотранспортної здатності крові і здатності еритроцитів віддавати кисень ще більше збільшує артеріовенозну різницю.

Таким чином, найбільш істотними змінами при тренуванні є збільшення окислювального потенціалу м'язів і регіонального кровотоку, економізація роботи серця в спокої і при середніх навантаженнях.

В результаті тренувань істотно зменшується реакція артеріального

тиску при різних навантаженнях.

Важливу захисну роль відіграє зміна фібринолітичної активності (зменшення в'язкості) крові та зменшення адгезії (деформації) тромбоцитів. При навантаженні підвищується згортання крові, але одночасно знижується в'язкість крові, що призводить до нормалізації співвідношення цих двох процесів. При навантаженнях зареєстровано 6-кратне підвищення фібринолітичної активності крові.

Підсумовуючи наявні відомості, можна сказати, що фізична активність:

• зменшує ризик розвитку ішемічної хвороби серця, знижуючи роботу серця в спокої, і потребу міокарда в кисні;

• знижує артеріальний тиск, знижує частоту серцевих скорочень і схильність до аритмії.

Одночасно збільшуються:

- коронарний кровотік;

- ефективність периферичного кровообігу;

- скорочувальна здатність міокарда;

- об'єм циркулюючої крові і об'єм еритроцитів;

- стійкість до стресів.

Другий шлях впливу – це опосередкований вплив на фактори ризику, такі як надмірна маса тіла, ліпідний (жировий) обмін, куріння, вживання алкоголю.

Гіпертонічна хвороба (ГХ) є основним за значимістю фактором ризику серед хвороб органів кровообігу. Передумовою для практичного використання фізичних тренувань при ГХ є зниження артеріального тиску під впливом систематичних тренувань. Добре відомий нижчий рівень АТ у висококваліфікованих спортсменів. За даними спостережень серед фізично активних контингентів частота ГХ достовірно менша, ніж серед малорухливих груп населення.

Література :

1. Денисовець Т. М., Квак О. В. Значення фізичної культури у формуванні здорового способу життя студентів у закладах вищої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2020. № 2 (122). С. 51–55.

2. Захарова О. В., Мотузенко Т. Є., Махно В. В. Заняття з фізичного виховання у процесі розв'язання проблеми дефіциту рухової активності студентської молоді. *Наукові записки.* 2022. № 206. С. 133–140.

УДК 378.147:37.013

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Семенов А.І., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасний етап розвитку суспільства, науки та освіти висуває нові вимоги до якості підготовки майбутніх фахівців, зокрема в галузі педагогіки й фізичного виховання. Високий рівень конкуренції на ринку праці потребує не лише ґрунтовних професійних знань, а й сформованості особистісних і соціальних навичок, таких як комунікабельність, відповідальність, критичне мислення, уміння працювати в команді та здатність до самоосвіти. Саме тому сучасна система вищої освіти має бути спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості — компетентного, ініціативного та творчого фахівця, який здатен ефективно діяти в умовах постійних змін [1].

Одним із ключових завдань професійної підготовки майбутніх педагогів є поєднання розвитку професійних компетентностей і особистісних якостей. Традиційні підходи до навчання вже не забезпечують достатнього рівня готовності здобувачів освіти до реальних викликів професії, адже акцентують переважно на засвоєнні теоретичних знань. Натомість сучасна освіта потребує інтеграції практичного досвіду, емоційного інтелекту та рефлексивного мислення у процес професійного становлення.

Компетентність, як узагальнена здатність особистості ефективно розв'язувати професійні та життєві завдання, охоплює не лише знання та вміння, а й мотивацію, цінності, емоційно-вольові якості, стиль мислення та поведінку. Формування компетентності передбачає розвиток таких ключових якостей, як ініціативність, самостійність, здатність до прогнозування наслідків власних дій, готовність до навчання впродовж життя. У цьому контексті розвиток особистісних навичок (soft skills) стає не менш важливим, ніж набуття професійно-технічних знань (hard skills).

Процес становлення майбутнього фахівця має будуватися на принципах гуманізації, інноваційності та інтеграції. Особливе значення набуває створення інноваційного освітнього середовища у вищому навчальному закладі, яке забезпечує відкритість, інформаційну насиченість, гнучкість, інтерактивність та можливість для самореалізації. Таке середовище сприяє розвитку критичного мислення, креативності, уміння співпрацювати, долати комунікативні бар'єри, а також формує мотивацію до професійного та особистісного зростання [2].

Розвиток професійних і особистісних навичок майбутніх фахівців здійснюється через:

-інтеграцію навчальної, наукової та практичної діяльності;

-використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні;

-формувальне оцінювання та самооцінку професійних досягнень;

-створення ситуацій успіху, що стимулюють самопізнання й упевненість у власних силах;

-підтримку наставництва, співпраці та рефлексії між здобувачами освіти й викладачами.

Суттєву роль у професійному розвитку відіграє мотиваційно-ціннісна складова. Саме вона визначає спрямованість майбутнього фахівця, його готовність до інноваційної діяльності та прагнення до постійного самовдосконалення. Формування позитивної професійної мотивації потребує поєднання теоретичних знань, практичних умінь і особистісних переконань, які відображають внутрішню позицію студента щодо обраної професії [3].

Ефективність розвитку професійних і особистісних якостей забезпечується за допомогою інноваційних педагогічних технологій — інтерактивних методів навчання, проектної діяльності, тренінгів, коучингу, симуляційних вправ, технологій змішаного та дистанційного навчання. Такі підходи стимулюють активну участь здобувачів у навчальному процесі, формують відповідальність за результати власного навчання, сприяють розвитку критичного та креативного мислення.

Отже, професійна підготовка майбутніх фахівців — це не лише засвоєння певного обсягу знань і навичок, а передусім розвиток особистості, її світогляду, етичних установок і соціальної активності. Система освіти має бути спрямована на формування фахівця, здатного адаптуватися до змін, проявляти лідерські якості, ефективно взаємодіяти з людьми та приймати відповідальні рішення.

Розвиток професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців є одним із ключових напрямів модернізації вищої освіти. Його ефективність визначається здатністю освітнього процесу забезпечити єдність інтелектуального, емоційного, морального та комунікативного розвитку особистості. Тільки за умови гармонійного поєднання професійної

компетентності й особистісного потенціалу можливе формування конкурентоспроможного, мобільного та відповідального фахівця, здатного діяти в динамічному світі й реалізовувати себе в різних соціально-професійних контекстах [2].

Література :

1. Степанченко Н. І. Методика професійної підготовки учителів фізичного виховання : навч-метод. посіб. Львів : ДРУКАРТ, 2016. 62 с.

2. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.

3. Степанченко Н. І. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. Львів : ДРУКАРТ, 2016. 42 с.

УДК 378.147:005.336.2

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У НАУКОВИХ КОНФЕРЕНЦІЯХ І КОНКУРСАХ

Бочарова Н.А., к.е.н., доцент, Носова Л.В., здобувачка
Харківській національний автомобільно-дорожній університет

У сучасних умовах трансформації системи вищої освіти особливої ваги набуває формування у здобувачів вищої освіти не лише професійних знань, а й розвинених особистісних та комунікативних навичок,

необхідних для ефективної самореалізації в професійному середовищі. Активна участь студентів у наукових конференціях, конкурсах та інших формах академічної комунікації сприяє розвитку критичного мислення, уміння аргументовано висловлювати власну позицію, презентувати результати досліджень, працювати в команді та ефективно взаємодіяти з науковим співтовариством.

Такі види діяльності забезпечують інтеграцію освітнього та науково-дослідного компонентів, стимулюють самоосвітню активність, підвищують рівень академічної культури та відповідальності. Залучення студентів до конкурсних і наукових заходів формує мотивацію до професійного зростання, розвиває лідерські якості та здатність до креативного вирішення завдань. Участь у наукових форумах дозволяє молодим дослідникам розширити коло професійних контактів, ознайомитися з новітніми досягненнями у відповідній галузі знань і відчути себе частиною академічної спільноти. Тобто, залучення здобувачів вищої освіти до наукових конференцій і конкурсів є важливим чинником підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до саморозвитку, інноваційної діяльності та ефективної комунікації в сучасному професійному середовищі.

Проблематика формування професійних та особистісних навичок майбутніх фахівців через залучення їх до науково-дослідницької діяльності розглядається в сучасних педагогічних дослідженнях як важливий напрям модернізації системи вищої освіти.

У роботі Пригодія А. [1] обґрунтовано педагогічні умови та механізми формування інтересу здобувачів вищої освіти до наукової діяльності. Автор підкреслює, що саме створення мотиваційного середовища, орієнтованого на наукові пошуки, сприяє розвитку самостійності, творчого мислення та професійної самореалізації студентів. Дослідження доводить, що участь у наукових заходах підвищує не лише

академічну активність, а й формує відповідальність і здатність до рефлексії власних досягнень.

Цегельник, Поліщук і Пришляк [2] акцентують увагу на ролі освітньо-наукових центрів при закладах вищої освіти у підготовці конкурентоспроможних фахівців. Вони розглядають такі центри як платформи інтеграції освіти, науки та практики, що сприяють розвитку у студентів навичок командної роботи, лідерства та проектного менеджменту. Автори доводять, що участь у діяльності таких структур формує вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних проблем.

У навчально-методичному посібнику Фурс О. [3] розкрито значення саморегуляції освітньої діяльності як ключової умови професійного розвитку майбутніх спеціалістів. Автор підкреслює необхідність виховання внутрішньої мотивації, самоконтролю та здатності до цілепокладання - як складових ефективної участі у конкурсах і дослідницьких проєктах.

Сущенко Л. [4] визначає науково-дослідну діяльність одним із провідних чинників професійного становлення майбутнього фахівця. Наукова активність, на її думку, розвиває аналітичне мислення, креативність, уміння працювати з інформацією та здійснювати міждисциплінарний синтез знань.

Отже, узагальнення проаналізованих джерел дозволяє стверджувати, що залучення здобувачів вищої освіти до наукових конференцій, конкурсів і дослідницьких проєктів є ефективним засобом формування професійних і особистісних компетентностей, розвитку критичного мислення, лідерства та професійної мобільності.

Мотивація та залучення здобувачів вищої освіти до участі у наукових конкурсах, конференціях і діяльності студентських гуртків є одним із ключових напрямів підвищення якості підготовки майбутніх

фахівців. У сучасних умовах, коли ринок праці вимагає від випускників не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й розвинених soft skills, активна участь студентів у науково-дослідній роботі стає важливим чинником професійного та особистісного зростання.

Ефективна мотивація до наукової діяльності передбачає створення в освітньому середовищі умов, що сприяють самореалізації та творчості студентів. Важливу роль відіграє популяризація досягнень здобувачів, публікація результатів їхніх досліджень, а також система морального та матеріального заохочення – сертифікати, грамоти, стипендії, рекомендації до участі в міжнародних програмах. Значний потенціал має наставництво викладачів, які допомагають студентам у виборі тем досліджень, підготовці тез, доповідей і презентацій. Дієвим інструментом залучення є діяльність студентських наукових гуртків, що формують дослідницькі спільноти, стимулюють командну роботу та розвиток аналітичного мислення.

Організація внутрішніх наукових конференцій і конкурсів у межах закладу освіти створює умови для апробації результатів досліджень і набуття досвіду публічних виступів. Інтеграція наукових елементів у навчальний процес через міні-дослідження, проєктні завдання та дискусійні семінари формує практичне розуміння наукового методу. Важливою є також співпраця з роботодавцями та науковими установами, яка забезпечує практичну спрямованість досліджень і підвищує їхню значущість.

Під час участі у конференціях і конкурсах здобувачі розвивають низку важливих навичок. Насамперед – аналітичне та критичне мислення, уміння систематизувати інформацію й аргументовано захищати результати своєї роботи. Паралельно формуються комунікативні компетентності: культура публічних виступів, участь у наукових дискусіях, ефективна взаємодія в команді. Наукова діяльність сприяє також розвитку

організаційних і проєктних умінь – планування часу, визначення пріоритетів, постановка цілей. Вона стимулює креативність, інноваційне мислення, самостійність у прийнятті рішень. Крім того, здобувачі вдосконалюють інформаційну грамотність, навчаються працювати з науковими джерелами, базами даних, цифровими інструментами та дотримуються принципів академічної доброчесності. Тобто участь студентів у наукових гуртках, конференціях і конкурсах є потужним засобом формування професійних, комунікативних та соціально значущих компетентностей. Вона забезпечує розвиток критичного мислення, лідерських якостей, уміння працювати в команді та здатності до самоосвіти, що в комплексі формує конкурентоспроможного, творчого та відповідального фахівця сучасного типу.

Таким чином, залучення здобувачів вищої освіти до наукових конференцій, конкурсів і діяльності студентських гуртків є одним із найефективніших інструментів розвитку професійних та особистісних компетентностей майбутніх фахівців. Участь у таких заходах сприяє формуванню у студентів стійкої мотивації до науково-дослідницької діяльності, підвищує їхню пізнавальну активність і стимулює прагнення до саморозвитку. Саме в процесі наукової комунікації здобувачі набувають умінь аналітичного мислення, критичної оцінки інформації, планування досліджень і публічної презентації результатів власної роботи. Досвід участі в наукових заходах сприяє розвитку таких важливих soft skills, як комунікабельність, креативність, відповідальність, здатність працювати в команді та приймати лідерські рішення. Активна взаємодія з науковим середовищем допомагає студентам опанувати основи академічної культури, підвищити рівень інформаційної грамотності та сформувати професійну етику. Водночас викладачі, виступаючи наставниками й організаторами студентських наукових ініціатив, створюють середовище

співпраці, що поєднує навчання, дослідження та практичну реалізацію отриманих знань.

Отже, науково-дослідна діяльність виступає не лише важливою складовою освітнього процесу, а й потужним чинником професійного становлення, соціальної зрілості та конкурентоспроможності майбутніх фахівців. Активне залучення студентів до конференцій, конкурсів і наукових гуртків формує покоління ініціативних, креативних і відповідальних спеціалістів, здатних ефективно діяти в умовах сучасного інноваційного суспільства.

Література :

1. Пригодій А. Формування інтересу здобувачів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності: педагогічні умови та механізми. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2025. Вип. 189(33). С. 80–84.

2. Цегельник Т., Поліщук В., Пришляк О. Вплив освітньо-наукових центрів при закладах вищої освіти на формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців. 2024.

3. Фурс О. Й. Саморегуляція освітньої діяльності та професійний розвиток здобувачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти : навчально-методичний посібник. 2024.

4. Сущенко Л. О. Науково-дослідна діяльність як фактор професійного розвитку майбутнього фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2011. С. 213.

УДК 378.1

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Водолажська Т. О, к.е.н., доцент,
Гоголенко Ю. Ю., здобувач вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасний етап розвитку суспільства окреслюється динамічними процесами цифровізації, які суттєво впливають на всі сфери життєдіяльності, зокрема на освіту. Сьогодні вища школа також переживає трансформацію, що вимагає нових підходів до організації освітнього процесу, переосмислення ролі викладача та студента, а також впровадження інноваційних технологій навчання. Одним із ключових напрямів модернізації освітнього простору є розвиток дистанційного навчання, яке стало не лише вимушеним кроком у період глобальних викликів, а й ефективною формою здобуття освіти в умовах цифрової епохи.

Дистанційне навчання забезпечує можливість безперервного доступу до освітніх ресурсів, гнучкість у виборі темпу й траєкторії навчання, а також інтеграцію цифрових інструментів у процес формування професійних і загальнокультурних компетентностей. Водночас воно виступає важливим чинником розвитку цифрових навичок здобувачів освіти, які сьогодні є невід'ємною складовою професійної готовності фахівця будь-якого профілю, зокрема й майбутніх менеджерів й логістів.

Цифрові навички - це не лише технічна здатність користуватися комп'ютером чи онлайн-платформами, а передусім уміння ефективно застосовувати цифрові технології для пошуку, опрацювання, критичного аналізу та представлення інформації. Вони охоплюють широкий спектр

компетентностей: від роботи з електронними ресурсами й комунікації у віртуальному середовищі до здатності до самоорганізації, командної співпраці та творчої діяльності за допомогою цифрових інструментів.

В умовах діджиталізації суспільства володіння цифровими навичками стає базовою вимогою до працівника будь-якої сфери. Як підтвержують М. М. Тріпак, І. Л. Гуменюк та О. В. Шевчук, цифровізація освіти формує у студентів здатність до ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у професійній діяльності, розвитку критичного мислення, навичок онлайн-співпраці та творчого застосування цифрових інструментів [1]. Тому дистанційне навчання, засноване на використанні електронних освітніх платформ, хмарних сервісів та інтерактивних технологій, відіграє визначальну роль у формуванні цифрової грамотності здобувачів освіти.

Дистанційна освіта є середовищем для формування цифрових компетентностей здобувачів вищої освіти, а процес оволодіння цифровими навичками має відбуватися безперервно й інтегровано в усі форми навчання [2]. Дистанційне середовище дає студентам можливість опановувати такі компетентності неформально під час щоденного використання цифрових ресурсів: наприклад, участь у відеолекціях через Zoom або Microsoft Teams формує навички цифрової комунікації, а робота у Moodle та Google Classroom розвиває організаційні та аналітичні вміння, необхідні для ефективного управління власним навчанням.

У процесі виконання завдань, передбачених дистанційним навчанням, здобувачі освіти автоматично розвивають такі ключові навички, як-от:

– цифрова грамотність (уміння працювати з онлайн-ресурсами, застосовувати цифрові інструменти для пошуку, обробки та представлення інформації);

– самоорганізація та тайм-менеджмент (планування роботи, дотримання дедлайнів, виконання індивідуальних завдань у визначений термін);

– креативність і візуальне мислення (створення мультимедійних презентацій, відео або інфографіки з використанням інструментів Canva, Prezi, Powtoon тощо);

– аналітичні вміння (використання даних із навчальних систем (LMS) для оцінки власного прогресу та корекції навчальної стратегії) [1-3].

Водночас дистанційне навчання відкриває можливості для реалізації командних і міждисциплінарних проєктів. Наприклад, у процесі вивчення дисциплін «Менеджмент», «Операційний менеджмент», «Логістика», «Управління персоналом», «Техніко-економічний аналіз» або «Інформаційні системи в менеджменті» студенти можуть створювати спільні презентації чи дашборди, готувати аналітичні звіти за допомогою Excel, вести командні блоги чи сторінки курсів. Такі практики сприяють розвитку командної взаємодії, цифрової комунікації та аналітичних умінь, які сьогодні є основою професійної діяльності.

Сучасні вчені у галузі освіти Поліщук Н. В., Бугаєнко Т. І. та Лемешева Н. В. зазначають, що цифрові компетентності студентів проявляються у здатності адаптуватися до змін, швидко освоювати нові інструменти, критично оцінювати цифровий контент і дотримуватися етичних принципів інформаційної безпеки [3]. Саме дистанційне навчання створює умови для постійного вдосконалення цих навичок у реальному часі, адже студенти взаємодіють у цифровому середовищі щодня.

Натепер найбільш ефективними цифровими практиками вважають:

1. Інтерактивні лекції з елементами гейміфікації.
2. Віртуальні лабораторії та симуляції.
3. Хмарні сервіси для групової роботи.
4. Онлайн-портфоліо.

Разом з тим, дистанційна освіта також має значний виховний потенціал. Вона формує цифрову культуру, що включає не лише технічні навички, але й розуміння етичних аспектів онлайн-взаємодії - академічну доброчесність, відповідальне ставлення до авторського права, безпечне використання інформації. Такі компетентності є важливими для подальшої професійної діяльності в умовах цифрової економіки.

Практичний досвід українських університетів підтверджує, що багато закладів вищої освіти України активно впроваджують цифрові навчальні середовища, в тому числі:

– Харківський національний автомобільно-дорожній університет впровадив LMS Moodle для підтримки дистанційного навчання з можливістю відстеження результатів студентів.

– Київський національний університет імені Тараса Шевченка активно застосовує хмарні сервіси Google Workspace for Education для організації міждисциплінарних курсів.

– Львівська політехніка використовує систему Microsoft Teams для створення інтерактивних занять і контролю знань через інтегровані тести.

Такі приклади доводять, що дистанційне навчання не лише забезпечує освітній процес у кризових або змішаних форматах, але й сприяє сталому розвитку цифрових компетентностей студентів.

Отже, дистанційне навчання є потужним каталізатором розвитку цифрових навичок здобувачів вищої освіти. Воно забезпечує можливість практичного застосування цифрових інструментів, формує самостійність, відповідальність, критичне мислення та навички онлайн-взаємодії. У майбутньому саме цифрові компетентності стануть основою конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Тому завданням закладів освіти є подальший розвиток інфраструктури дистанційного навчання, удосконалення цифрового педагогічного дизайну та впровадження програм цифрової грамотності для студентів.

Література :

1. Тріпак М. М., Гуменюк І. Л., Шевчук О. В. Роль дистанційного навчання у формуванні цифрової компетентності викладачів в умовах діджиталізації економіки. *Інклюзія і суспільство.* 2022. № 2. С. 20-24. URL: https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/15

2. Моторіна В. Г., Дем'яненко О. О., Марущак О. В. Аналіз впливу цифрових технологій на якість вищої освіти в Україні в умовах глобальних викликів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 10. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.13846988

3. Поліщук Н. В., Бугаєнко Т. І., Лемешева Н. В. Підвищення якості вищої освіти за допомогою цифрових технологій та дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти в Україні. *Академічні візії*. 2024. № 38. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1561

УДК 378.22:372.851:811.111

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ

Балик Я.В., здобувач освіти бакалаврського рівня вищої освіти,
Комар О. С., ст. викладач,
Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини

У сучасному світі, коли наука стає дедалі більш глобалізованою, зростає потреба в учителях, які не лише володіють предметом, але й здатні комунікувати іншою (іноземною) мовою зокрема у сфері фізики. Саме тому розвиток іншомовної компетентності майбутнього вчителя фізики набуває особливого значення. Іншомовна компетентність – це не лише

знання мови, але й уміння застосовувати її у професійній діяльності, зокрема у викладанні фізики, участі в міжнародному науковому чи педагогічному просторі, роботі з міжнародними джерелами, спілкуванні з колегами за кордоном. У контексті підготовки вчителя фізики це означає, що майбутній педагог має бути готовим використовувати іноземну мову як засіб професійної діяльності – пояснювати фізичні поняття, вести дискусії, читати спеціалізовану літературу і передавати знання учням з використанням іншої мови.

Метою статті є теоретичне обґрунтування змісту, структури, рівнів іншомовної компетентності майбутнього вчителя фізики, аналіз педагогічних умов її формування та розробка рекомендацій щодо ефективного розвитку цієї компетентності у процесі професійної підготовки. Зважаючи на специфіку дисципліни «фізика» (складність термінології, науково-технічний характер, потреба точності у формулюваннях), підготовка вчителя фізики до іншомовної комунікації має свої особливості.

Перш ніж розглядати її застосування у підготовці вчителя фізики, доцільно з’ясувати, що розуміється під «іншомовною компетентністю». У дослідженні Галини Іванчук показано: «іншомовна комунікативна компетентність – це комплекс знань, умінь і навичок, а також досвіду їх використання, що дає майбутньому вчителю змогу ефективно й продуктивно застосовувати іноземну мову для здійснення професійної діяльності». [1] У контексті вчителя фізики цей підхід доповнюється фаховою складовою: компетентність включає не просто володіння іноземною мовою, а здатність застосувати її у контексті фізики – пояснювати фізичні явища, читати науково-популярні та спеціалізовані тексти англійською, створювати навчальні матеріали іншою мовою, проводити з учнями вправи з міжнародними компонентами.

У роботі Уляни Кушпіт «Інтегративний підхід до розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики» визначено поняття «професійна іншомовна компетентність вчителя фізики» як здатність вчителя фізики реалізовувати професійну діяльність за допомогою іноземної мови, зокрема: вести навчальний процес, створювати навчальні матеріали, спілкуватися з колегами і учнями, здійснювати самоосвіту. [2]

Додатково, у публікації Світлани Івашньової зроблено акцент на тому, що іншомовна компетентність вчителя – невід'ємна частина професійної компетентності педагога, яка формується в системі післядипломної педагогічної освіти. [3] Тож, під іншомовною компетентністю майбутнього вчителя фізики ми розуміємо інтегрований утвір знань (іноземна мова, фізика, педагогіка), умінь і навичок (спілкування іноземною, читання/інтерпретація спеціалізованих текстів, створення навчальних матеріалів іншою мовою, міжкультурна комунікація) та мотивації до застосування іноземної мови у фаховій діяльності.

Структура іншомовної компетентності може бути представлена кількома компонентами: лінгвістичний компонент, комунікативно діяльнісний компонент, фахово-інтерактивний компонент, рефлексивно-метакогнітивний компонент, мотиваційно-ціннісний компонент. У дисертації Кушпіт У. В. запропоновано модель, яка передбачає орієнтовні рівні сформованості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики: початковий, середній, високий, також, у публікації зазначено, що для вчителя фізики доцільно вводити спеціальну фахову компетентність «готовність до іншомовної професійної діяльності».[4]

Підготовка вчителя фізики характеризується поєднанням глибокого предметного знання фізики, методичної підготовки до викладання, а також комунікативної й іншомовної компетентності. Як зазначено у статті, «у

освітніх програмах підготовки учителя фізики доцільно ввести … готовність до іншомовної професійної діяльності», що підкреслює інтегративну природу завдання. До особливостей відносяться: високий рівень фахової термінології і специфічність мови фізики, що ускладнює переклад і пояснення іншою мовою;тпотреба інтегрувати педагогічні методики з іноземною мовою (наприклад, метод CLIL – Content and Language Integrated Learning); зростаюча роль іноземної мови в науковому й технічному середовищі (доступ до джерел, участь у міжнародних конференціях, обмін досвідом) – тому вчитель фізики має бути готовим не лише навчати, але й навчатися; вимога адаптації до зміни освітнього середовища, впровадження інноваційних технологій, що також потребує іншомовної підготовки.

Серед основних викликів називаємо: мовний бар’єр, методична обмеженість, мотиваційні проблеми, організаційні та ресурсні обмеження та оцінка компетентності – складність розробки критеріїв та рівнів оцінювання іншомовної компетентності саме в контексті викладання фізики.

На підставі досліджень (зокрема Кушпіт У. В.) можна виокремити наступні педагогічні умови для ефективного розвитку іншомовної компетентності: створення мотиваційного середовища, яке стимулює майбутнього вчителя фізики до використання іноземної мови як засобу професійної діяльності; інтеграція іноземної мови в професійну підготовку: організація занять, де дисципліна “фізика” поєднується з іноземною мовою; забезпечення системи «мета-засіб-результат», де метою є іншомовна компетентність, засобом – інтегративний підхід, результат – підвищення якості підготовки; застосування активних методів навчання: проєктна діяльність, дискусії, презентації англійською або іншою іноземною мовою, робота з джерелами іншою мовою; підтримка

практичної спрямованості: практикуми, лабораторії, навчальні ситуації, які передбачають використання іноземної мови в контексті фізики.[5]

У підсумку, розвиток іншомовної компетентності майбутнього вчителя фізики має суттєве значення в умовах модернізації освіти, глобалізації науки та інтеграції України у світовий освітній простір. Іншомовна компетентність включає знання іноземної мови, уміння використовувати її у професійному контексті фізики, комунікативні, рефлексивні компоненти та мотивацію до її застосування. Структура компетентності – багатокомпонентна, і виділення рівнів сформованості дозволяє системно планувати підготовку. Особливості дисципліни «фізика» спричиняють специфічні виклики: високий рівень термінологічної складності, потреба інтегрувати педагогіку і іноземну мову, ресурсні обмеження.

Педагогічні умови та методики – інтегровані курси, проєктна діяльність, мотиваційне середовище, самоосвіта – створюють основу для розвитку компетентності. Рекомендації стосуються всіх етапів підготовки: мотивація, курсова інтеграція, методика, міжнародна складова, оцінювання, середовище. Таким чином, майбутній вчитель фізики, володіючи іншомовною компетентністю, здатний ефективно працювати у сучасному освітньому середовищі, використовувати міжнародні джерела, комунікувати з колегами з інших країн, підвищувати якість викладання фізики й бути конкурентоспроможним на освітньому ринку.

Література :

1. Івашньова С. В. (2015). Розвиток іншомовної професійної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти. *Іншомовна освіта педагога: виклики, проблеми, перспективи* : матеріали Міжн. наук.-практ. конф., 5 листоп. 2015 р., С. 110–115. Електронна бібліотека КНУ+1

2. Чорна В. М. (2021). Особливості іншомовної комунікативної компетентності в удосконаленні фахової діяльності вчителя іноземної мови. *Імідж сучасного педагога*, № 5(200), 81–84. isp.pano.pl.ua

3. Кушпіт У. В. (2020). Інтегративний підхід до розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики : дис. на здобуття ступеня доктора філософії. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка». ENA+1

4. Іваницький О. І. (2019). Формування цифрової компетентності майбутнього вчителя фізики у процесі фахової підготовки. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (*185), 29-33. pednauk.cusu.edu.ua

5. Чередник Д. С. (2022). Формування та розвиток в учнів ключових компетентностей у природничих науках і технологіях засобами навчання фізики. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (206), 227-235.

УДК: 378.147

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ

Бекетов Ю. О., к.екон.н., професор
Нечипоренко В.Р., здобувач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються зростанням ролі транспортно-логістичної діяльності, яка забезпечує ефективний рух матеріальних потоків у глобальному просторі. У зв’язку з цим підготовка кваліфікованих фахівців з транспортної логістики набуває

особливого значення. Від рівня сформованості їх професійних навичок залежить якість організації логістичних процесів, конкурентоспроможність підприємств і ефективність транспортної системи в цілому [1].

Серед професійних навичок логіста особливе місце займають аналітичне мислення, здатність до оптимізації транспортних потоків, планування маршрутів, управління запасами та взаємодії з партнерами по ланцюгу постачання [2]. Розвиток цих навичок можливий лише за умови поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю. Сучасна методологія підготовки логістів ґрунтується на компетентнісному підході, який передбачає формування у студентів здатності застосовувати набуті знання у реальних виробничих ситуаціях.

Особливої уваги потребує формування «м'яких навичок» (soft skills): комунікабельності, лідерства, адаптивності, здатності до командної роботи та самостійного прийняття рішень [3].

Методичне забезпечення освітнього процесу у сфері транспортної логістики повинно бути спрямоване на розвиток самостійності мислення студентів, здатності аналізувати складні транспортні ситуації та пропонувати оптимальні рішення. Важливе місце займають інтерактивні форми навчання: ділові ігри, тренінги, аналіз кейсів, виконання проєктів [4]. Зокрема, метод кейсів дозволяє студентам розглядати конкретні проблемні ситуації та відпрацьовувати навички прийняття рішень в умовах невизначеності.

У сучасних умовах цифровізації логістичних процесів важливо інтегрувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній процес, адже використання спеціалізованих програмних продуктів дозволяє студентам не лише опановувати принципи роботи сучасних логістичних систем, а й розвивати аналітичні та технологічні навички. При цьому ефективним інструментом є створення віртуальних навчальних середовищ, де студенти мають змогу проводити експерименти, розробляти моделі

ланцюгів постачання та оцінювати ефективність логістичних рішень. Застосування технологій штучного інтелекту у навчальному процесі формує розуміння студентами перспектив розвитку транспортної логістики.

Цифровізація відкриває нові можливості для підготовки фахівців, роблячи навчання більш наближеним до реальних виробничих умов та дозволяючи моделювати складні логістичні процеси, не виходячи з навчальної аудиторії. Проте навіть найсучасніші технології не можуть повністю замінити безпосередній досвід практичної діяльності. Саме тому критично важливим чинником ефективності професійної підготовки залишається тісна взаємодія закладів освіти та бізнесу, яка забезпечує практичну спрямованість освітнього процесу, формує у студентів реальне розуміння специфіки галузі та підвищує рівень їх адаптивності на сучасному ринку праці. Ефективна підготовка логістів неможлива без тісної співпраці з представниками транспортно-логістичного бізнесу. Партнерські програми з підприємствами дозволяють студентам проходити стажування, брати участь у спільних проєктах та знайомитися з реальними умовами організації перевезень. Такі форми взаємодії підвищують мотивацію студентів до навчання, сприяють розвитку професійних компетентностей і забезпечують кращу адаптацію випускників до умов праці. Крім того, співпраця з бізнесом стимулює оновлення змісту освітніх програм та їх відповідність сучасним вимогам ринку праці [5].

Розвиток професійних навичок фахівців з транспортної логістики є складним і багатогранним процесом, що потребує системного, комплексного підходу, що передбачає використання компетентнісного підходу, розширення практичної підготовки, поглиблення співпраці між закладами освіти й підприємствами, інтеграцію цифрових технологій. Відпорвідно, методичне забезпечення професійної підготовки логістів має бути комплексним, включати різноманітні форми навчання та активно

використовувати новітні технології. Тільки така система навчання дозволяє формувати конкурентоспроможних фахівців, які здатні ефективно організовувати транспортні потоки, оптимізувати логістичні процеси та сприяти підвищенню ефективності транспортної системи України в цілому.

Реалізація запропонованих методичних підходів сприятиме формуванню професійно зрілої особистості, готової до вирішення складних практичних завдань у динамічному економічному середовищі та інтеграції у глобальні логістичні ланцюги.

Література :

1. Боровик О. В. (2020). Формування професійних компетентностей майбутніх логістів у процесі навчання. *Проблеми підготовки сучасного вчителя,* 2(22), 45–51.

2. Козак Н. І. (2021). Інтерактивні технології у підготовці фахівців транспортної галузі. *Вісник ХНУБА. Серія: Педагогіка*, 5, 22–28.

3. Єфімова І. С. (2022). Цифрові симуляційні технології у навчанні логістів. *Інформаційні технології в освіті*, 49, 71–77.

4. Козлова І. Г. (2023). Сучасні тенденції розвитку професійної освіти у логістичній сфері. *Освіта і суспільство*, 4 (12), 63–69.

5. Балабанова Л. В., Сардак О. В. (2021). Логістика: теорія та практика управління матеріальними потоками. Київ : Центр учбової літератури.

УДК 37.062.2

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Холодова О.О., к.т.н., доцент,
Бугайова М.О., ст. викладач,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Науково-дослідна діяльність студентів є важливою складовою професійного становлення майбутнього фахівця. Вона сприяє розвитку критичного мислення, здатності до аналізу, творчості, умінню самостійно приймати рішення та обґрунтовувати власну позицію. У сучасних умовах, коли суспільство переживає період глибоких трансформацій, пов’язаних із війною, цифровізацією та зміною освітніх форматів, саме дослідницька діяльність стає тим інструментом, що формує у студентів соціальну активність, стійкість і віру у власні можливості.

Проте, реалії сьогодення свідчать про помітне зниження інтересу студентів до наукової роботи. Це зумовлює необхідність переосмислення підходів до формування мотивації, пошуку нових форм організації науково-дослідної діяльності та створення сприятливого освітнього середовища, де наука сприймається як простір для самореалізації.

Мотивація до науково-дослідної роботи завжди залежала від поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників: особистих інтересів студента, прикладу наставників, підтримки з боку викладачів, наявності матеріальних і моральних стимулів [1,2]. У сучасних українських закладах вищої освіти спостерігається низка проблем, які суттєво впливають на зниження мотивації студентів.

По-перше, війна та загальна соціально-економічна нестабільність призвели до переорієнтації пріоритетів молоді. Значна частина студентів вимушена поєднувати навчання з роботою або волонтерською діяльністю, що зменшує можливість зосередитися на дослідженнях. Психологічна втома, невизначеність майбутнього, емоційне виснаження теж знижують внутрішню потребу у творчому пошуку. По-друге, відсутність системної підтримки наукової активності (фінансування, грантів, публікаційних можливостей, наставництва) зменшує відчуття цінності дослідницької роботи. У багатьох студентів складається враження, що наукова діяльність не має реального впливу на професійну кар'єру. По-третє, традиційні форми організації студентської науки часто не відповідають сучасним запитам молоді. Формальні конференції чи реферативні роботи не викликають інтересу, якщо студент не бачить практичного результату своєї праці або зв'язку з актуальними проблемами суспільства.

Мотивацію до наукової діяльності не можна сформувати лише наказом чи вимогою — це внутрішній процес, який потребує розуміння психологічних особливостей студента, підтримки з боку викладача і створення середовища, де кожен відчуває свою значущість. В умовах війни, коли молодь часто живе у стані емоційної нестабільності, страху за майбутнє і втрати відчуття перспективи, саме педагогічна спільнота має стати джерелом віри у сенс навчання і дослідження [3].

Зважаючи на результати педагогічних спостережень та досвід роботи викладачів у системі вищої освіти, доцільно виділити такі пропозиції, спрямовані на підвищення мотивації студентів до наукової діяльності:

1. Оновлення форм наукової роботи. Оскільки, як з'ясувалось традиційні формати студентської науки вже не викликають інтересу, варто запроваджувати проєктно-дослідницький підхід, коли результат має практичну цінність. Наприклад, створення прототипів транспортних моделей, дослідження безпеки руху, розробка екологічних рішень для міст.

Коли студент бачить, що його ідея може вплинути на реальний стан речей — це народжує справжню мотивацію.

2. Підтримка менторства і людяного наставництва [4]. Студентам вкрай потрібен не просто керівник, а партнер і натхненник. Викладач, який цікавиться не лише результатом, а й шляхом студента, допомагає подолати страх помилки, невпевненість і сумнів у власних силах. Часто саме тепле слово підтримки стає поштовхом до перших серйозних наукових кроків.

3. Розвиток навичок наукової комунікації. Багато студентів, навіть маючи цікаві ідеї, соромляться презентувати свої результати. Їх стримує страх критики, невпевненість у своїй компетентності, мовні бар'єри чи відсутність досвіду публічних виступів. Тому доцільно систематично проводити тренінги з наукової комунікації, воркшопи з написання статей, виступів на конференціях, створення постерів і презентацій. Такі форми не лише підвищують упевненість, а й формують навички, необхідні майбутньому професіоналу.

4. Розширення можливостей самопрезентації результатів. Студенти мають бачити, що їхня праця не зникає у звітах. Конкурси, виставки, університетські платформи для демонстрації досліджень, можливість публікації у відкритих електронних журналах — усе це створює атмосферу визнання й залученості до наукової спільноти. Важливо, щоб успіх студента бачили інші — це формує приклад і для його сокурсників.

5. Елементи дослідження мають бути присутні вже у звичайних навчальних дисциплінах. Наприклад, на транспортних спеціальностях це може бути аналіз роботи реального перехрестя, створення моделі транспортного потоку, оцінка впливу шуму або забруднення. Так студент не лише вчиться теорії, а й бачить, що навіть невелике дослідження може бути внеском у безпеку руху, екологічність та комфорт міського середовища. Особливо ефективно цей підхід реалізується під час вивчення

дисципліни «Організація та безпека дорожнього руху», де студенти мають змогу проводити практичні спостереження, виконувати вимірювання, моделювати транспортні ситуації та аналізувати результати у форматі міні-досліджень. Такі завдання формують у них не лише фахові компетентності, а й інтерес до подальшої наукової роботи.

6. Психологічна підтримка та створення безпечного освітнього простору. Сьогодні наукова робота має виконувати ще одну місію — стати простором відновлення внутрішньої рівноваги. Коли студент досліджує, творить, дискутує, він знову відчуває контроль над реальністю, долає апатію і страх. Викладач повинен допомогти усвідомити, що навіть невеликий внесок у науку — це внесок у відновлення України.

Після реалізації наведених пропозицій важливо наголосити, що в умовах активного впровадження цифрових технологій і штучного інтелекту у навчальний процес студент повинен пам’ятати, що штучний інтелект є лише інструментом, помічником у пошуку, аналізі та систематизації інформації, але не творцем ідей**.** Справжня наукова діяльність передбачає особисту участь здобувача освіти — його аналітичне мислення, уміння формулювати висновки та відповідальність за достовірність результатів. Саме тому особливого значення набуває питання академічної доброчесності, що має стати невід’ємною частиною підготовки сучасного фахівця. Дотримання принципів доброчесності забезпечує не лише якість наукових робіт, а й формує у студентів культуру чесного та усвідомленого використання новітніх технологій у власних дослідженнях.

Отже, мотивація студентів до науково-дослідної діяльності сьогодні є не лише педагогічною, а й соціально-психологічною проблемою. В умовах війни та невизначеності саме викладач і освітній простір університету повинні стати джерелом підтримки, віри та натхнення для молоді. Формування внутрішньої мотивації до наукової праці можливе

лише тоді, коли студент відчуває, що його зусилля мають сенс, результат і визнання [5].

Підвищення інтересу до наукової роботи вимагає створення сучасної культури дослідження — відкритої, гнучкої, гуманної та орієнтованої на розвиток особистості. Саме така культура здатна виховати покоління молодих фахівців, які не лише володіють знаннями, а й готові творити майбутнє країни, відновлюючи її на наукових, інноваційних і моральних засадах.

Література :

1. Motivation of educational and research work in personality-oriented learning. (2004). *Pedagogy of Higher and Secondary Education*, *7*, 24-29. https://doi.org/10.31812/educdim.5627

2. Alpuerto, Reynato Jr & Israel, Gina. (2025). Institutional Support, Research Skills and Online Information Searching Strategy: A Structural Equation Model on Research Motivation of Graduate School Students. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*. IX. 2802-2818. 10.47772/IJRISS.2025.90300218.

3. Fajčíková, A., & Urbancová, H. (2019). Factors Influencing Students' Motivation to Seek Higher Education—A Case Study at a State University in the Czech Republic. *Sustainability*, *11*(17), 4699. https://doi.org/10.3390/su11174699

4. Arnold B. Bakker, Strategic and proactive approaches to work engagement, *Organizational Dynamics*, Volume 46, Issue 2, 2017, Pages 67-75, ISSN 0090-2616, https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2017.04.002.

5. Kerekesha, O. V., & Osadchiy, M. L. (2021). Мотивація до навчальної діяльності студентів у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, (11–12), 126–131. https://doi.org/10.32680/2409-9260-2021-11-12-288-289-126-131

УДК 378.147

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

Богашко І. О., здобувачка вищої освіти
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

У сучасному освітньому середовищі підготовка майбутніх учителів-філологів потребує не тільки традиційного опанування теорії та методики, але й розвитку гнучких, соціально-комунікативних, рефлексивних компетентностей. У цьому контексті активне використання навчальних тренінгів як форми професійно-практичної підготовки стає дедалі актуальнішим. Моделювання спеціально створених тренінгових ситуацій дає можливість студентам не лише сприймати педагогічну теорію, а й безпосередньо входити у ролі педагога-філолога: удосконалювати власні професійно-педагогічні дії, закріплювати навички педагогічного спілкування, стимулювати саморозвиток, самовираження й самоствердження в майбутній професійній діяльності.

З огляду на сучасні виклики (зокрема цифровізацію, інклюзію, міжкультурну комунікацію), підготовка майбутніх учителів повинна бути спрямована на формування не лише фахових знань, а й широкої професійної компетентності – соціальної, комунікативної, рефлексивної. Це має особливе значення, оскільки їхня роль передбачає не лише викладання дисципліни (мови, літератури), але й розвиток комунікативної культури учнів, критичної читацької компетентності, міжособистісної взаємодії.

Навчальні тренінги створюють умови, коли студент-філолог може моделювати педагогічні ситуації (наприклад, робота з учнями, взаємодія з

батьками, організація дискусійної діяльності, робота з конфліктом у групі), замість пасивного сприйняття теоретичного матеріалу. Це сприяє формуванню активної позиції та педагогічної активності. Також актуальним є використання тренінгових компонентів у вищій педагогічній освіті. Тренінг дає змогу реалізувати необхідні умови розвитку професійного і особистісного самоусвідомлення.

Серед ключових особливостей навчальних тренінгів для філологів: розвиток умінь активного слухання, постановки питань, створення оптимального міжособистісного зв'язку; зв'язок між теоретичним знанням і практикою; спрямування на мотивацію, емоційну зрілість, самоосмислення та саморозкриття.

В процесі тренінгу майбутніх учителів-філологів доцільно передбачити такі завдання:

- формування умінь вербалізувати власні почуття, думки, ідеї;
- набуття особистісного професійного досвіду у рольовій взаємодії;
- перевірка дієвості теоретичного фахового підготування у тренінгових ситуаціях;
- переживання емоційної близькості та психологічної готовності до спілкування з учнями/батьками;
- усвідомлення власної професійної спроможності та готовності до педагогічної діяльності;
- спостереження за діями інших учасників тренінгу, аналіз і самооцінка власної готовності;
- руйнування рольових стереотипів і пошук оптимальної моделі професійних дій педагога-філолога;
- розвиток комунікативних умінь і компетентності в діловій взаємодії вчителя і учня, вчителя і батьків, між учнями.

Ці завдання залишаються релевантними, проте сучасні підходи доповнюють їх акцентом на цифрові середовища, співпрацю, міждисциплінарність [3].

Для успішного застосування тренінгів у підготовці майбутніх учителів-філологів слід враховувати: чітку структуру тренінгу, забезпечення активної участі студентів, створення атмосфери довіри; поетапність – від моделювання простих ситуацій до складніших (робота з групою, батьками, конфліктна ситуація, цифрове середовище); залучення методу рефлексії (після тренінгових вправ обов'язковим є аналіз, самооцінка, зворотній зв'язок); врахування індивідуальних особливостей студентів (мотивів, комунікативної готовності, рефлексивної культури); інтеграцію тренінгових елементів із загальною програмою підготовки; використання сучасних технологій (віртуальні середовища, онлайн-тренінги, цифрові платформи) як елементу тренінгового процесу.

Переваги та специфічні характеристики тренінгів у підготовці філологів [2]:

- перехід від пасивного сприйняття до активної професійної дії – студенти-філологи не просто слухають лекції, а самостійно апробують педагогічні ролі;

- закріплення досвіду педагогічного спілкування: робота в мікро-групах, моделювання взаємодій (учитель-учень, учитель-батьки) активізує комунікативну компетентність;

- формування саморозвитку, самовираження й самоствердження: через рефлексію, аналіз власних дій, порівняння з іншими;

- можливість адаптації під сучасні виклики: цифрова грамотність, дистанційне/гибридне навчання, міжкультурна комунікація.

Реалізація тренінгової діяльності можлива у кілька етапів:

Етап 1. Діагностика і мотивація. Перед початком тренінгу варто провести анкетування або вправи для з'ясування очікувань, мотивації, комунікативних навичок студентів.

Етап 2. Моделювання базових ситуацій. Наприклад, міні-урок, робота з учнями, складна ситуація (непрацездатна група, учень із особливими освітніми потребами), взаємодія з батьками. Студенти по черзі виконують роль учителя-філолога, інші – учні чи батьки.

Етап 3. Поглиблені ситуації із міждисциплінарною чи цифровою складовою. Наприклад, організація онлайн-дискусії з літератури, робота із цифровими платформами, моделювання міжкультурного уроку.

Етап 4. Рефлексія і зворотній зв'язок. Кожна сесія завершується обговоренням – що вдалось, що слід покращити; групова та індивідуальна рефлексія; відеозапис та самоаналіз (як варіант).

Етап 5. Інтеграція і перенесення досвіду. Студенти фіксують висновки, розробляють власні педагогічні моделі, заплануються, як застосовуватимуть набуті навички у практиці.

Етап 6. Моніторинг і самооцінка. Рекомендується після тренінгу провести оцінювання (наприклад опитування, рефлексивні записи) для вимірювання змін у комунікативних, рефлексивних, педагогічних уміннях.

Впровадження навчальних тренінгів у підготовку майбутніх учителів-філологів дає змогу очікувати такі результати: підвищення рівня професійної готовності студентів, вираженого в удосконаленні комунікативних, рефлексивних, педагогічних умінь; покращення зв'язку між теоретичною підготовкою і практичними педагогічними діями; розвиток у студентів активної, творчої позиції майбутнього педагога-філолога, здатного до саморозвитку, самовираження, професійної адаптації у контексті сучасних викликів (цифровізація, змінне середовище, міжкультурність); підвищення якості педагогічного спілкування майбутніх учителів із різними суб'єктами освітнього процесу (учнями, батьками,

колегами). В українському контексті актуальним є врахування реформ освітньої галузі, нових стандартів підготовки педагогів, а також цифрових платформ навчання [1].

Отже, застосування навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх учителів-філологів не лише покращує засвоєння теоретичного матеріалу, а насамперед створює умови для особистісного та професійного становлення. Через моделювання педагогічних ситуацій, розвиток комунікативної та рефлексивної культури, активну участь студентів у власному професійному рості формується готовність до сучасної педагогічної діяльності. З урахуванням нових вимог (цифровий освітній простір, міжкультурність, адаптивність) роль тренінгових технологій лише зростатиме, що вимагає від педагогічних закладів і викладачів-тренерів відповідної методичної підготовки та ресурсного забезпечення.

Література :

1. Богашко О. Л. Модернізація освітньої системи як відповідь на нові запити світового ринку інтелектуальної праці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип. 18. Ч. 1. С. 53–57. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_1_2018ua/13.pdf

2. Захаріна Т., Чернуха Н. Тренінг як ефективний метод практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки*. 2024. Вип 3 (62). С. 5–10. DOI: https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.3.1

3. Ляшенко О., Спірін О., Литвинова С., Пінчук О., Овчарук О., Сухіх А. Концептуальні засади цифровізації освітнього середовища закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2024. Т. 102. №4. С. 1–25. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v102i4.5829

УДК 37.091:004.738

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ОСВІТІ

Лєдок М.В., викладач кафедри інформатики
Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Сучасне освітнє середовище функціонує у умовах високої інтенсивності інформаційних потоків, стрімкого поширення цифрових технологій та зростання ризиків інформаційних загроз. Низький рівень медіаграмотності здобувачів освіти, педагогів і батьків зумовлює їхню вразливість до фейків, маніпуляцій, пропаганди, кібербулінгу та інших форм деструктивного інформаційного впливу. Формування медіаграмотності як компетентності інформаційної безпеки стає необхідною умовою захисту учасників освітнього процесу, розвитку критичного мислення та створення безпечного й якісного освітнього простору.

Медіаграмотність, як складова медіаосвіти, є ключовим елементом інформаційної безпеки, спрямованим на формування в особистості здатності до критичного осмислення, аналізу та інтерпретації медіаконтенту. Вона передбачає розпізнавання механізмів інформаційного впливу, владних відносин, міфотворення та різних форм контролю, які відтворюються медіа, а також усвідомлення структурних і соціальних чинників, що визначають характер медіапродукту, зокрема медіавласності, моделі фінансування та політичних уподобань.

У контексті інформаційної безпеки медіаграмотність забезпечує здатність користувача відокремлювати достовірну інформацію від

дезінформації, маніпуляційних повідомлень і пропаганди, що дозволяє мінімізувати ризики маніпулювання свідомістю та формувати стійку інформаційну позицію. Таким чином, медіаграмотність не лише сприяє розвитку критичного мислення, а й виступає фундаментальною компетентністю для захисту особистості та суспільства в умовах сучасного інформаційного середовища.

Питання теорії та методики медіаосвіти стали предметом наукових розвідок багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників. Значний внесок у розроблення концептуальних засад медіаосвіти здійснили Н. Андерсен, К. Безелгет, К. Ворсноп, Б. Дункан, а також українська дослідниця О. Баришполець. Історичні аспекти становлення та еволюції медіаосвітніх практик у західних країнах ґрунтовно висвітлено у працях Ж. Гонне, Л. Мастермана, Б. Туфте, Е. Харта та ін.

На думку академіка С. Гончаренка, провідною метою медіаосвіти є підготовка молодого покоління до життя в умовах інтенсивного інформаційного впливу, формування здатності до усвідомленого сприйняття інформації та розуміння її психологічних наслідків [1, с. 203].

Український дослідник А. Литвин трактує медіаосвіту як навчання на матеріалі та за допомогою засобів масової інформації, кінцевим результатом якого має стати сформована медіаграмотність та критичне сприйняття медіаповідомлень [3].

У зарубіжних освітніх системах проблематика медіаграмотності посіла пріоритетні позиції значно раніше, ніж в Україні. Водночас концептуальні підходи до медіаосвіти в європейському та вітчизняному науково-освітньому дискурсі суттєво різняться. Якщо у країнах Заходу медіаосвіта переважно спрямована на формування автономної, критично мислячої особистості, здатної до усвідомленої взаємодії з медіапростором, то в Україні домінує технократичний підхід, що акцентує увагу на опануванні медіатехнологій та використанні медіаресурсів в освітньому

процесі. З огляду на актуальні інформаційні виклики, така перспектива потребує перегляду з переходом до безпеково орієнтованої моделі медіаосвіти.

На нормативному рівні важливість медіаграмотності як чинника демократичного розвитку та захисту прав людини підкреслено в документі Ради Європи «Медіаграмотність і права людини», у якому рекомендовано інтегрувати медіаосвіту до системи вищої освіти європейських країн як обов'язковий компонент. В Україні підґрунтям для системного впровадження медіаосвіти стала «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні» [2], оновлена у 2016 р. Її стратегічна мета полягає у розбудові ефективної національної системи медіаосвіти як основи гуманітарної та інформаційної безпеки, розвитку громадянського суспільства та протидії зовнішній інформаційній агресії. Концепція орієнтована на підготовку дітей і молоді до безпечної взаємодії з медіапростором, формування медіаінформаційної грамотності, медіакультури та критичного мислення.

Сутність медіаграмотності в сучасних умовах розглядається не лише як здатність аналізувати, інтерпретувати й оцінювати інформацію, а й як компетентність інформаційної безпеки. Вона охоплює вміння розпізнавати дезінформацію та пропаганду, забезпечувати захист персональних даних, формувати культуру цифрової взаємодії, відповідального контентотворення та управління власним цифровим слідом. Особливого значення ці аспекти набули після початку повномасштабної агресії проти України, що супроводжується інтенсивними інформаційно-психологічними операціями, спрямованими на створення хаосу, паніки та підрив довіри в суспільстві. За цих умов медіаграмотність стає критично важливим інструментом національної інформаційної безпеки та медіастійкості.

Попри нормативно-правове забезпечення, подальший розвиток медіаосвіти в Україні ускладнюється недостатністю кадрових, методичних

і матеріальних ресурсів. Це актуалізує потребу пошуку оптимальних моделей її впровадження – інтеграції у зміст навчальних дисциплін, створення вибіркових курсів і факультативів, розроблення стандартів підготовки педагогів у сфері медіаосвіти, а також забезпечення системної перепідготовки педагогічних кадрів. Сучасний педагог має виступати не лише медіаграмотним користувачем, а й фасилітатором безпечного занурення учасників освітнього процесу в медіапростір, спрямовуючи їх на відповідальне та етичне використання інформаційних ресурсів.

Отже, медіаграмотність учасників освітнього процесу є ключовим компонентом освітньої, інформаційної та національної безпеки. Її розвиток виступає необхідною умовою формування критично мислячої, стійкої до інформаційних впливів особистості, здатної до усвідомленої взаємодії з медіасередовищем та відповідального громадянського позиціювання.

Література :

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 203.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с.

3. Литвин А. Завдання медіаосвіти в контексті підвищення якості професійної підготовки. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 4. С. 9–21.

УДК 378.1

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Нестеренко В.Ю., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Осьмірко І.В., к.е.н., доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Сучасний ринок праці висуває до фахівців економічного профілю не лише вимоги щодо професійних знань і володіння аналітичними інструментами, а й потребує високого рівня самоорганізації, відповідальності та здатності до постійного саморозвитку. У цьому аспекті самоменеджмент стає ключовою компетенцією, що забезпечує ефективну побудову кар'єри, адаптацію до динамічних умов ділового середовища та підвищення конкурентоспроможності фахівця.

Розглянемо, що саме прийнято розуміти під самоменеджментом. Отже, самоменеджмент або управління собою — це система принципів, методів і прийомів, спрямованих на раціональну організацію власної діяльності, часу, ресурсів і розвитку особистісного потенціалу.

Для майбутнього економіста, який працюватиме у динамічному середовищі фінансів, аналітики, маркетингу чи менеджменту, самоменеджмент є необхідним інструментом для забезпечення професійної ефективності.

Відповідно, самоменеджмент стає важливим ще у процесі професійної підготовки студентів економічних спеціальностей, бо в процесі навчання студенти економічного напряму стикаються з

необхідністю самостійно організовувати освітню діяльність, виконувати проєкти, працювати з великими обсягами інформації. Саме в цей час формується база для розвитку самоменеджменту.

Якщо говорити про основні інструменти формування навичок самоменеджменту у студентів протягом навчання, то обов'язково слід відзначити такі з них, як:

- проєктне навчання, коли відбувається робота в командах із чітким розподілом завдань та строків;
- практичні кейси, які передбачають аналіз реальних економічних ситуацій, що потребують самостійного пошуку рішень;
- використання цифрових інструментів для планування та контролю завдань;
- професійні тренінги, курси неформальної освіти, спрямовані на розвиток тайм-менеджменту, комунікації та лідерства.

Таким чином, слід чітко відзначити, що самоменеджмент є чинником професійного успіху економіста, який тісно пов'язаний із умінням адаптуватися до нових умов праці й технологій, навчатися впродовж життя, ефективно розподіляти ресурси та ухвалювати раціональні рішення в умовах обмеженості ресурсів.

Все це є сутністю економічного мислення. Отже, самоменеджмент - це не лише особистісна риса, але й складова економічного мислення, оскільки передбачає раціональне використання власних можливостей.

Отже, розвиток самоменеджменту є необхідною умовою професійного становлення майбутніх економістів і формування цієї компетентності саме під час навчання сприяє підвищенню ефективності освітньої діяльності, розвитку відповідальності, креативності та самостійності.

УДК 657(075.8)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БУХГАЛТЕРІВ

Тесленко Н.Г., викладач вищої категорії
ВСП «Житлово-комунальний фаховий коледж
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова»

У сучасних умовах основною метою системи освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців, які володіють глибокими професійними знаннями, уміннями та практичними навичками.

Професійна підготовка молодших бакалаврів повинна розглядатися як цілісна система, у межах якої формуються професійні вміння відповідно до посадових обов'язків майбутніх бухгалтерів. Освітній процес має здійснюватися з урахуванням соціально-економічних реалій і потреб сучасного виробництва, орієнтуючись на високий рівень професіоналізму та конкурентоспроможності випускників на ринку праці. Відтак, підготовка молодших бакалаврів передбачає розвиток у них належного рівня професійної компетентності.

Педагогічний досвід свідчить, що якісна підготовка майбутніх бухгалтерів вимагає формування в них практичних компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності. Для цього у навчальному процесі слід застосовувати такі методи викладання, які стимулюють інтерес здобувачів освіти до професійно-практичних освітніх компонентів. Доцільно організовувати зустрічі та засідання з фахівцями галузі, спрямовані на обмін професійним досвідом, заохочувати здобувачів освіти до активного освоєння обраної спеціальності, впроваджувати сучасні освітні технології та аналізувати результати їхнього творчого розвитку.

Якість виконання зазначених завдань безпосередньо залежить від змісту навчального процесу, поєднання теоретичної та практичної

складових професійної освіти. Для досягнення високих результатів необхідно використовувати сучасну методику професійного навчання, побудовану на практичному застосуванні знань і навичок, яка є ефективнішою за традиційні підходи. Така методика сприяє формуванню тих умінь, які будуть важливими в їхній діяльності бухгалтера.

Вагому роль у цьому відіграють новітні педагогічні технології, впровадження активних методів і форм навчання, реалізація зв'язків між різними освітніми компонентами в навчальних програмах. Професійна підготовка майбутніх бухгалтерів із використанням інтерактивних ділових ігор, розв'язанням виробничих ситуацій, що імітують реальні умови праці, забезпечує формування необхідних функціональних умінь і навичок.

Інтегрований підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців передбачає єдність усіх компонентів освітнього процесу та сприяє безперервному інтелектуальному, творчому й професійному розвитку особистості протягом усього життя.

Згідно з функціональними обов'язками, вимогами сучасної економіки та змістом посадових інструкцій, фахівець у галузі бухгалтерського обліку має володіти низкою професійних якостей, що відповідають умовам ринкової економіки. Зокрема, бухгалтер повинен усвідомлювати свою роль у суспільстві, проявляти творче мислення та ініціативність у вдосконаленні методів і форм облікової політики, бути чесним, незалежним і відповідальним за достовірність фінансової інформації. Важливим є також розуміння необхідності використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

Сучасному суспільству потрібен фахівець, який відповідає таким критеріям:

- має високий рівень інтелектуального розвитку, етичну поведінку, культуру спілкування, професійні здібності та організаторські якості;
- володіє здатністю розуміти та застосовувати у роботі законодавчі й

нормативно-правові акти;
- має достатній рівень професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують компетентне виконання функціональних обов'язків бухгалтера.

Одним із шляхів оновлення змісту освіти і навчальних технологій, узгодження їх із сучасними потребами, інтеграції у світовий навчальний простір є «орієнтація навчальних програмна компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів його впровадження в навчальний процес» [1].

Література :

1. Остапенко С.А. Сутність компетентнішого підходу як інновації в сучасній освіті. *Вісник Черкаського університету Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького Серія Педагогічні науки.* Черкаси, 2011 Випуск 196 С. 111–113., с. 111.

УДК 378

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Хорошилова І.О., к.е.н., доцент,
Грищенко В.І., асистент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасна система вищої освіти орієнтована на підготовку фахівця нового типу — компетентного, мобільного, здатного до самоосвіти й професійного зростання в умовах швидких змін ринку праці. У центрі

освітнього процесу постає завдання формування професійних навичок, які забезпечують не лише володіння знаннями, а й уміння застосовувати їх у практичній діяльності. Професійні навички — це інтегрована характеристика особистості, що виявляється у здатності виконувати професійні дії на основі знань, умінь, досвіду, особистісних якостей і ціннісних орієнтацій. Вони формуються поступово в процесі навчання, практики, самоосвіти та професійної взаємодії.

Ефективність формування професійних навичок залежить від таких чинників:

- практикоорієнтованої спрямованості освітнього процесу;
- інтеграції навчальних дисциплін і міждисциплінарних зв'язків;
- впровадження активних методів навчання (тренінги, кейс-метод, ділові ігри, моделювання виробничих ситуацій);
- партнерської взаємодії викладача й студента;
- організації безперервного професійного самовдосконалення.

Серед педагогічних умов варто виділити створення сприятливого освітнього середовища, що сприяє професійній соціалізації, формуванню відповідальності, комунікабельності та креативності.

Практична підготовка є ключовим етапом формування професійних умінь. Виробнича практика, стажування, навчальні лабораторії, участь у проєктах дозволяють майбутнім фахівцям застосовувати знання у реальних умовах, розвивати професійну інтуїцію, вміння приймати рішення та нести відповідальність за результати діяльності.

Формування професійних навичок майбутніх фахівців є складним, динамічним і багаторівневим процесом, який охоплює як теоретичну, так і практичну підготовку. Від ефективності цього процесу залежить якість професійної діяльності випускника, його готовність до інновацій, адаптації в умовах змін і розвитку кар'єри, зокрема це дуже важливо в нинішніх умовах ведення навчання та проблематики практичного аспекту цього

процесу. Застосування компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів забезпечує створення системи навчання, спрямованої на розвиток професійної майстерності, критичного мислення й відповідальності. Перспективними напрямами досліджень є вивчення впливу цифрових технологій і дуальної освіти на формування професійних навичок майбутніх фахівців у різних галузях.

Література :

1. Єрмоленко А. М. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Вип. 142. С. 45–52.

2. Андрущенко В. П. Філософія освіти: навчальний посібник. Київ: Знання України, 2012. 327 с.

УДК 37.036

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «СОЦІАЛЬНІ НАУКИ, ЖУРНАЛІСТИКА ТА ІНФОРМАЦІЯ»

Дяченко І. М., канд. н. соц. ком, доцент,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

Культурологічний підхід до викладання історії мистецтв для майбутніх журналістів є фундаментальним для їхньої професійної компетентності, особливо в сучасному медіапросторі, оскільки забезпечує

розуміння мистецтва не лише як набору творів, а як невід'ємної частини загальнолюдської культури та соціальних процесів.

Для здобувачів вищої освіти спеціальності «Журналістика» викладання історії мистецтв на основі культурологічного підходу дає змогу не лише вивчити хронологію стилів та імена митців, але й зрозуміти мистецтво як невід'ємну частину, дзеркало та рушійну силу певних історичних, соціальних і ментальних процесів у суспільстві

Культурологічний підхід розширює межі історії мистецтв, інтегруючи її в широкий соціокультурний контекст, адже майбутні журналісти навчаються розглядати твір мистецтва не ізольовано, а в тісному зв'язку з епохою, філософією, політикою, релігією та соціальними подіями, які його зумовили, що дає змогу виявляти глибинні сенси та приховані повідомлення.

Окрім того, набуття навичок культурологічного аналізу дає можливість не просто описувати, а глибоко інтерпретувати мистецькі явища, розуміючи їхній вплив на суспільство та навпаки, міждисциплінарне та критичне мислення, що є необхідним для якісної журналістики, адже, як зазначав В. Здоровега, журналістику як майбутню професію обирають, коли мають «певні думки, певну позицію та моральний обов'язок поділитися цими думками публічно з іншими» [1, с. 80].

Вивчення історії мистецтв забезпечує студентам-журналістам глибше, контекстуальне розуміння матеріалу, що є важливим для їхньої майбутньої професії. Замість ізольованого вивчення «високого мистецтва» здобувачі усвідомлюють, як мистецтво (живопис, скульптура, архітектура, музика, література) взаємодіяло з побутом, політикою, філософією, релігією та наукою свого часу тощо. Бо журналісти, які пишуть про культуру, мають читати не лише текст, але й візуальні коди. Глибоке розуміння культурних кодів і символів дає змогу коректно висвітлювати

події, пов’язані з національною ідентичністю, міжетнічними відносинами та культурною спадщиною, уникаючи поверхневих чи необґрунтованих суджень.

Журналісти, які володіють культурологічним баченням, створюють аналітичні, а не лише репортажні матеріали про виставки, кіно, музику чи театр, вони можуть пояснити, чому певний твір є трендом або суспільним явищем, адже культурологія допомагає аналізувати самі медіа як частину культури, розуміти, як вони формують і відображають суспільні цінності, стереотипи та світогляд, що є критично важливим для висвітлення соціальних та політичних тем у медіапросторі.

Навички аналізу складних культурних процесів розвивають критичне мислення майбутніх журналістів та їхню здатність до об’єктивної оцінки інформації, що є основою професійної етики

Методи викладання історії мистецтв з використанням культурологічного підходу орієнтовані на інтерактивність, контекстуалізацію та розвиток критичного мислення; вони спрямовані на формування у майбутніх журналістів уміннння аналізувати мистецтво як складний культурний феномен, що відображає та формує суспільство.

Так, наприклад, методи аналізу та контекстуалізації допомагають студентам вийти за межі естетичної оцінки і зрозуміти соціокультурну функцію твору, а під час застосування кейс-методу студентам пропонуються реальні або гіпотетичні ситуації, пов’язані з мистецтвом, які мають суспільний резонанс (наприклад, цензура, повернення культурних цінностей, мистецькі скандали), – й майбутні журналісти аналізують твір або подію, використовуючи історичні, політичні та соціальні чинники, і можуть запропонувати журналістське висвітлення (наприклад, написати аналітичну статтю або підготувати сценарій документального фільму).

Також ефективними в процесі вивчення історії мистецтв у контексті професійної підготовки майбутніх журналістів є методи «Культурна мапа»

та «Культурне поле» як важливі інструменти в історії мистецтв, що дають змогу аналізувати твори не ізольовано, а в їхньому складному соціокультурному контексті.

«Культурна мапа» – це, насамперед, інструмент візуалізації та документування культурних ресурсів, процесів та взаємозв'язків у певному географічному чи історичному просторі. Сутність цього методу в мистецтві, зокрема, має такі характеристики:

– просторова локалізація або ідентифікація місць, де мистецтво створюється, експонується, зберігається та споживається (майстерні, галереї, музеї, салони, публічні простори);

– визначення та відображення зв'язків між художниками, меценатами, критиками, інституціями та публікою;

– ідентифікація ресурсів, визначення культурної «інфраструктури» (освітні заклади, друковані видання, які формують думку тощо).

Цей метод застосовується для аналізу цілих мистецьких екосистем певного періоду або міста (наприклад, культурна мапа Парижа епохи імпресіонізму.

Метод «Культурного поля», запропонований французьким соціологом П. Бурдьє, є потужним інструментом для вивчення історії мистецтв майбутніми журналістами, оскільки він дозволяє аналізувати твори мистецтва не лише як естетичні об'єкти, а і як елементи ширшої соціальної та владної динаміки. Сутність методу полягає в розгляді сфери мистецтва (музика, живопис, література, театр тощо) як окремого поля – системи соціальних відносин, де агенти (митці, критики, галеристи, колекціонери, публіка, журналісти) ведуть боротьбу за визнання, легітимність та ресурси.

Важливим у цьому контексті є так зване, культурне поле нації, що можна розуміти як багатовимірний простір, в якому національна ідея обговорюється, формулюється та втілюється через сукупність культурної

творчості, цінностей, традицій та інституцій, що є спільними для цієї нації. Культурне поле нації охоплює широкий спектр елементів, зокрема національну мову, яка є ключовим носієм культури, пам'яті та світогляду нації; традиції, звичаї та обряди як історично набуті правила, норми та ритуали, що регулюють суспільне життя.

Національні культури «є і залишатимуться надалі дуже важливими джерелами етичної та політичної мотивації… Більше того, новітні електронні мережі комунікації та інформаційні технології, що нині поширюються світом, сприяють пожвавленню й посиленню традиційних форм національного життя, зміцнюючи їхній вплив» [2, с. 31].

Отже, культурне поле нації є ареною, де відбувається виробництво, розповсюдження та споживання культурних продуктів і смислів, що формують національну ідентичність і колективну свідомість, тому застосування методів «Культурна мапа» та «Культурне поле», зокрема, й культурологічного підходу загалом у процесі вивчення історії мистецтв є актуальним, оскільки сприяє вихованню особистості майбутнього журналіста як громадянина-патріота.

Література :

1. Здоровега В. Підготовка журналістів: погляди збоку і зсередини. *Про журналістику і журналістів: статті, есе, виступи*. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2004. № 3 (27). С. 14–17.

2. Held D. and McGrew A. Globalization / Anti-Globalization : Beyond the Great Divide. Cambridge : Polity Press, 2007. 283 p.

УДК 070

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Коробко А. В.,
здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
Класичний приватний університет м. Запоріжжя

У світі, що постійно трансформується, питання формування професійних цінностей набуває критичної важливості, й саме під час навчання та практичної підготовки студенти вибудовують своє ставлення до майбутньої роботи. Вершиною цього ставлення є професійна спрямованість – внутрішній стрижень і ключова цінність, яка визначає успіх фахівця.

Через прискорені зміни у сучасному суспільстві розвиток професійних орієнтирів стає особливо пріоритетним завданням, оскільки освітній процес – це той простір, де формується ставлення студента до його майбутньої професії, а це ставлення кристалізується у професійну спрямованість, що є фундаментальною цінністю для компетентного фахівця.

Високий рівень професійної спрямованості є тією якісною особливістю структури мотивів особистості, яка виражає єдність інтересів і особистості в системі професійного самовизначення, а підвищення рівня професійної спрямованості утворює основний зміст її розвитку [1].

Педагогічні умови – це сукупність взаємопов'язаних заходів, факторів та обставин в освітньому процесі, які забезпечують ефективну інтерналізацію (засвоєння) студентами системи професійно значущих цінностей, що регулюють їхню майбутню діяльність і поведінку.

До ключових педагогічних умов формування професійних цінностей студентів можна віднести:

1) цілеспрямоване моделювання професійного середовища, створення якого в освітньому закладі атмосфери та ситуацій, максимально наближених до реальної професійної діяльності, що вимагає прийняття ціннісно-орієнтованих рішень (наприклад, кейс-методи, ділові ігри, виробнича практика);

2) інтеграція ціннісного компонента в зміст усіх навчальних дисциплін, адже не лише через спеціальні курси, а й шляхом виділення морально-етичних, соціальних та професійних цінностей у контексті вивчення загальних та фахових предметів;

3) організація рефлексивно-ціннісної діяльності, оскільки стимулювання студентів до самоаналізу, самооцінки та усвідомлення власних ціннісних орієнтацій, їхнього порівняння з еталонними професійними цінностями (дискусії, есе, портфоліо);

4) особистісний приклад викладача як носія і транслятора високих професійних та моральних цінностей, чия поведінка, ставлення до роботи та студентів є взірцем для наслідування;

5) створення сприятливого морально-психологічного клімату в групі та закладі, бо формування атмосфери взаємоповаги, відповідальності, толерантності та співпраці сприяє відкритості та засвоєнню колективних професійних цінностей;

6) використання активних та інтерактивних методів навчання, залучення студентів до спільної діяльності, обговорення проблемних ситуацій та роботи над соціально значущими проектами, де цінності перевіряються та формуються на практиці.

Ці умови мають бути реалізовані системно та послідовно впродовж усього періоду навчання з використання комплексного підходу

Основні особливості розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців, на наш погляд, полягають у системному, динамічному та багатофакторному процесі, який відбувається протягом усього періоду навчання та професійної підготовки. Для успішного розвитку цінностей майбутніх фахівців необхідно постійно стимулювати їхню активну участь у професійних спільнотах та подіях, сприяти взаємодії з досвідченими практиками та наставниками.

До принципів розвитку професійних цінностей (як фундаментальних, керівних положень, що визначають стратегію, зміст та організацію освітнього процесу для досягнення бажаного ціннісного результату) можна віднести:

1) принцип цілеспрямованості, який вимагає, щоб формування цінностей було не побічним, а свідомо визначеним, пріоритетним завданням освітнього процесу, його сутність полягає в чіткому визначенні цільових професійних цінностей (наприклад, відповідальності, компетентності, етичності) на кожному етапі навчання, реалізується він через інтеграцію ціннісних цілей у навчальні плани, програми дисциплін та критерії оцінювання;

2) принцип системності та послідовності, що передбачає розвиток цінностей безперервно та логічно від курсу - до курсу, забезпечуючи внутрішню єдність, сутність його - в забезпеченні взаємозв'язку між засвоєнням знань, формуванням навичок та вихованням цінностей у всіх формах навчальної та позанавчальної діяльності, реалізується він шляхом збільшення складності ціннісних завдань, перехід від теоретичних уявлень про цінності - до практичної їх реалізаціх;

3) принцип діяльності, що означає такий постулат: цінності не можна просто "продекларувати", оскільки вони формуються у процесі активної діяльності та особистого досвіду студента - сутність цього принципу полягає у включенні студента в таку навчально-професійну діяльність, яка

вимагає ціннісно-орієнтованого вибору та відповідальності (кейси, проєкти, практика), реалізується принцип через використання інтерактивних методів, проблемних ситуацій, рольових ігор, де студенти мають діяти відповідно до професійних норм і цінностей;

4) принцип суб'єктності та особистісно-орієнтованого підходу, при якому студент є активним суб'єктом власного розвитку, а не пасивним об'єктом виховного впливу сутність його полягає у створенні умов для самопізнання, самовизначення та рефлексії щодо власних ціннісних орієнтацій, які повинні стати особистісно значущими, реалізужться принцип шляхом забезпечення права на вибір (хоча б частковий) змісту діяльності, заохочення до самоаналізу, індивідуальні консультації;

5) принцип гуманізації та гуманітаризації, цей принцип підкреслює пріоритет людських, моральних та етичних цінностей у професійній діяльності, його сутність - у формуванні розуміння соціальної відповідальності професії та її впливу на суспільство і людину, реалізується через акцент на вивченні професійної етики, соціально-гуманітарних дисциплін та розгляд професійних ситуацій з точки зору морального вибору;

6) принцип взаємозв’язку професійних та загальнолюдських цінностей, які не можуть існувати ізольовано й мають ґрунтуватися на загальнолюдських моральних нормах, його сутність полягає в усвідомленні того, що такі загальні цінності, як чесність, порядність, повага, є основою для будь-якої професійної діяльності (наприклад, професійна відповідальність ґрунтується на загальнолюдській відповідальності), реалізується принцип через постійне підкреслення зв’язку між етикою життя та етикою професії.

Реалізація педагогічних умов розвитку професійних цінностей відбувається шляхом упровадження конкретних методів, форм та засобів в освітній процес, спрямованих на перетворення зовнішніх вимог професії

на внутрішні ціннісні орієнтири студента. Важливим у цьому контексті є максимальне наближення навчального процесу до реалій майбутньої роботи з використанням кейс-методу та ситуаційних завдань, використання автентичних професійних ситуацій та дилем, що вимагають прийняття етично-ціннісних рішень (наприклад, конфлікт інтересів, дотримання конфіденційності, вибір між ефективністю та безпекою).

Результативними для формування професійних цінностей майбутніх фахівців є ділові та рольові ігри, створення імітаційних моделей діяльності (наприклад, засідання проєктної групи, ведення переговорів, розробка бізнес-плану), де студенти приміряють на себе професійні ролі та діють відповідно до ціннісних орієнтацій.

Велике значення мають навчальні лабораторії, обладнання навчальних приміщень, що відтворюють робоче місце (симуляційні центри для медиків, виробничі майстерні для інженерів), де цінність відповідальності та точності перевіряється на практиці.

І ще дуже важливою є виробнича практика, організація її під керівництвом досвідчених наставників (менторів), які є носіями високих професійних цінностей.

Значну роль відіграють ціннісно-орієнтовані навчальні завдання, спрямовані на кінцевий результат, що залежить не лише від технічних знань, але й від морально-етичного підходу (наприклад, проєктування об'єкта з урахуванням екологічної відповідальності; аналіз правових норм з погляду соціальної справедливості та відповідальності (наприклад, обговорення питань штучного інтелекту та приватності в курсі програмування).

Успішна реалізація редагогічних умов розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців вимагає узгоджених дій адміністрації, викладачів та активної суб’єктної позиції самого студента.

Надзвичайно важливим є дотримання ключових моментів у процесі розвитку професійних цінностей:

– системність (розвиток цінностей повинен бути вбудований у всі аспекти навчання та практичного досвіду);

– активність (стимулювання участі у практичних завданнях, тренуваннях та професійних спільнотах);

– динамічність (постійне оновлення та коригування цінностей з урахуванням змін в професійній сфері);

– етичність (урахування моральних та етичних принципів у формуванні професійних цінностей)

– рефлексія (постійний аналіз власних цінностей, виявлення сильних та слабких сторін для подальшого розвитку);

– методи розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців.

Наукові підходи до розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців включають в себе вивчення психологічних аспектів формування цінностей, застосування методів активного навчання, використання кейс-методу та ситуативних завдань для розвитку етичних цінностей, проведення тренінгів з розвитку міжособистісних навичок та комунікації.

Таким чином, в умовах сучасного світу, який стрімко змінюється, проблема розвитку професійних цінностей стає ще більш актуальною. У процесі здійснення навчально-професійної діяльності відбувається розвиток ставлення до професійної діяльності. Найбільш узагальненою формою ставлення людини до професії є професійна спрямованість як одна із ключових цінностей у діяльності фахівця. Проблема розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців полягає в недостатній увазі до цього аспекту у процесі навчання. Для вирішення цієї проблеми необхідно впроваджувати спеціалізовані курси з розвитку цінностей, практичні тренування та менторську підтримку. Також важливо створити стимули для студентів та мотивувати їх до саморозвитку у цьому напрямку;

важливими є проведення практичних семінарів і майстер-класів з досвідченими фахівцями; використання кейс-методу для аналізу складних ситуацій; практика рефлексії та самооцінки власних цінностей тощо. Розвиток професійних цінностей є одним з найважливіших аспектів підготовки майбутніх фахівців. Цінності визначають ставлення людини до професії, її цілі та мотивацію, поведінку в професійній діяльності.

Література :

1. Шевченко Н.Ф. Дослідження професійної спрямованості майбутніх психологів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2013. № 1 (5). С. 95–101.

СЕКЦІЯ 5

УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ: КРИТЕРІАЛЬНІ АСПЕКТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ

УДК 37.014.5:355.01(477)

ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Урванцева В. М. начальник
Управління освіти, молоді та спорту Лозівської міської ради,
Калініченко Л.Л. д.е.н., проф.
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

У сучасних умовах воєнного часу, що супроводжуються переосмисленням глобальних пріоритетів, освіта залишається однією з ключових систем, яка забезпечує стабільність суспільства та формує підґрунтя для його майбутнього розвитку. Війна створює складні умови, що суттєво впливають на освітній процес, висуваючи перед викладачами та здобувачами освіти нові виклики.

Навчання у воєнний час вимагає глибокої адаптації освітнього процесу, переосмислення традиційних методів і впровадження гнучких моделей освіти, здатних реагувати на динамічні зміни середовища та потреби суспільства.

У сучасних умовах освіта стикається з низкою складних викликів, що суттєво впливають на ефективність навчання та викладання. Одним із найважливіших аспектів є психологічний стан учасників освітнього процесу. Постійна загроза життю, обстріли, евакуації та інші стресові фактори призводять до емоційного виснаження, що знижує здатність до засвоєння знань і ефективного викладання. У зв’язку з цим важливо впроваджувати програми психологічної підтримки, онлайн-консультації та тренінги зі стрес-менеджменту. Додатково, зниження концентрації уваги через тривожність можна компенсувати використанням модульних та інтерактивних навчальних форматів, коротких лекцій і практичних кейсів.

Посттравматичні стани потребують спеціалізованої психологічної підтримки, включно з навчанням педагогів методикам роботи з травмованими студентами.

Іншим суттєвим викликом є обмежений доступ до освітніх ресурсів. За даними Міністерства освіти України, станом на кінець липня 2025 року від наслідків військових дій постраждали 4296 закладів освіти, з яких 399 були зруйновані повністю через бомбардування та обстріли [1]. Такі руйнування значно ускладнюють проведення навчального процесу у традиційній формі та створюють потребу в розвитку альтернативних, дистанційних і змішаних форматів навчання.

Протягом трьох років після повномасштабного вторгнення збройних сил Російської Федерації в Україну 3,8 мільйона осіб залишаються внутрішньо переміщеними особами, тоді як ще 4,1 мільйона повернулися до своїх місць походження — як із внутрішнього переміщення, так і з-за кордону [2]. Масові переміщення населення призвели до переривання освітнього процесу, втрати стабільного навчального середовища та зниження рівня доступу до якісної освіти.

В умовах цифрової нерівності, коли частина студентів і викладачів не має стабільного доступу до інтернету чи технічних засобів, особливої актуальності набуває завдання забезпечення їх необхідною технікою та організації доступу до безкоштовних онлайн-ресурсів.

Щоб компенсувати наслідки вимушених переміщень і технічних обмежень, доцільно розробляти універсальні навчальні матеріали, придатні для використання офлайн, а також впроваджувати гнучкі навчальні плани, здатні адаптуватися до різних умов освітнього середовища.

Організаційні виклики також потребують уваги. Нестабільність розкладів через обстріли або перебої з електропостачанням ускладнює

планування навчального процесу, тому ефективними є адаптивні графіки та асинхронні формати навчання.

У 2024 році сфера освіти в Україні зазнала найбільшого дефіциту кадрів серед усіх галузей – не вистачало приблизно 25 тисяч педагогічних працівників. На початку 2025 року ситуація залишалася також складною: у січні бракувало 1,5 тисячі фахівців, зокрема 800 – у дошкільній освіті [3].

Дефіцит викладачів через евакуацію чи мобілізацію можна компенсувати залученням дистанційних педагогів, міжнародних освітніх платформ і розвитком менторських програм для студентів. Крім того, перехід на дистанційний формат навчання вимагає підготовки педагогів, включно з тренінгами з цифрової педагогіки та створенням методичних посібників для онлайн-навчання.

Зниження мотивації є ще одним важливим викликом. В умовах воєнного часу спостерігається помітне погіршення психоемоційного стану учнів та зниження їхньої мотивації до навчання. Згідно з результатами дослідження, проведеного Державною службою якості освіти України, протягом 2024 року зафіксовано суттєве зростання показників емоційної нестабільності та втоми серед здобувачів освіти. Зокрема, 52% опитаних учителів відзначили нестабільний психоемоційний стан учнів (для порівняння: у 2021/22 навчальному році цей показник становив 21%, а у 2022/23 – 40%). Крім того, 38% педагогів повідомили про підвищений рівень тривожності серед учнів (у 2021/22 – 13%, у 2022/23 – 27%), 68% – про зростання рівня втоми (з 33% у 2021/22 до 52% у 2022/23 роках), а 50% – про підвищення напруженості (з 20% до 41% відповідно). Найбільш показовим є те, що 60% опитаних учителів відзначили зниження мотивації до навчання, тоді як у 2021/22 навчальному році цей показник становив 40%, а у 2022/23 – 50%. [4]. Отримані дані свідчать про поступове, але стійке погіршення психологічного благополуччя школярів, що, у свою

чергу, негативно впливає на якість освітнього процесу та потребує впровадження системної психологічної підтримки у навчальних закладах.

Для студентів причинами цього стають невизначеність щодо майбутнього, фінансові труднощі та емоційна втома, а для викладачів — постійний стрес і збільшене навантаження. Подолати ці проблеми можна через стипендіальні програми, менторство, мотиваційні вебінари, гнучкий графік роботи та психологічну підтримку педагогів.

Різнорівневість підготовки студентів, що виникає через різні умови навчання під час війни, потребує диференційованого підходу. Використання модульних програм, додаткових онлайн-курсів та репетиторства дозволяє компенсувати різницю у підготовці. Забезпечення однакових навчальних матеріалів та записів лекцій дозволяє врахувати географічні та безпекові обмеження.

Сучасна освіта у воєнний час також вимагає розвитку нових компетентностей. Зокрема, цифрові навички стають критично важливими для ефективного використання платформ і інструментів навчання. Критичне мислення необхідне для оцінки достовірності інформації та протидії дезінформації, а гнучкість дозволяє ефективно діяти в умовах невизначеності. Ці компетентності формуються через інтеграцію відповідних курсів, тренінгів та практичних завдань.

Фінансові труднощі також залишаються серйозним фактором, який обмежує можливості освіти. Низький рівень заробітної плати педагогічних працівників залишається одним із ключових чинників, що зумовлює відтік кадрів із освітньої сфери та зниження престижу професії вчителя. За результатами дослідження «Вчителі України: кадровий потенціал», лише 12% опитаних педагогів задоволені рівнем своєї заробітної плати. Така ситуація свідчить про системну проблему недооцінювання праці освітян, що безпосередньо впливає на якість освітнього процесу та кадрову стабільність у закладах освіти [5].

Подолання цієї проблеми потребує комплексного підходу, спрямованого на підвищення рівня оплати праці педагогів, поліпшення умов їхньої професійної діяльності, а також створення привабливих можливостей для залучення та утримання молодих фахівців у галузі освіти.

Скорочення державного фінансування та матеріальна скрута студентів потребують залучення грантових ресурсів, міжнародної підтримки та розвитку дистанційних форматів навчання з мінімальними витратами.

Нарешті, інтеграція переміщених осіб у нові освітні середовища вимагає додаткових зусиль. Для студентів важливими є менторські програми, адаптаційні курси та підтримка в навчальних групах, а для тих, хто переїхав за кордон, критичною стає подолання мовних бар'єрів через інтенсивні мовні курси та двомовні освітні ресурси.

Таким чином, освіта у воєнний час потребує комплексного підходу, що поєднує психологічну підтримку, адаптацію організаційних процесів, розвиток нових компетентностей, забезпечення доступу до ресурсів та мотиваційні стратегії. Ефективне впровадження цих заходів дозволяє підтримати навчальний процес, зменшити негативний вплив війни на учасників освітньої діяльності та забезпечити сталий розвиток освіти навіть у надзвичайних умовах.

Література :

1. Освіта під загрозою. URL : https://saveschools.in.ua/ (дата звернення: 13.10.2025).

2. Ukraine — Displacement and Return: Trends, Drivers and Intentions — June 2025. *Міжнародна організація з міграції (ІОМ).* URL : https://dtm.iom.int/reports/ukraine-displacement-and-return-trends-drivers-and-intentions-june-2025?close=true (дата звернення: 13.10.2025).

3. Нестача вчителів: освіта очолює список галузей за браком кадрів в Україні. *Профспілка працівників освіти і науки України*. URL : https://pon.org.ua/novyny/11910-nestacha-vchyteliv-osvita-lidyruie-za-brakom-kadriv-v-ukraini.html (дата звернення: 13.10.2025).

4. За рік погіршився психоемоційний стан учнів і знизилася мотивація до навчання – дослідження. *Інтерфакс-Україна*. URL : https://interfax.com.ua/news/general/988392.html (дата звернення: 13.10.2025).

5. Дослідження «Вчителі України: кадровий потенціал» або кадровий виклик у школах до 2030 року**.** *Профспілка працівників освіти і науки України*. URL : https://pon.org.ua/novyny/11546-doslidzhennia-vchyteli-ukrainy-kadrovyi-potencial-abo-serioznyi-kadrovyi-vyklyk-u-shkolakh-do-2030-roku.html (дата звернення: 13.10.2025

УДК 37.018.43:004.9

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО

Кудрявцева О.В. к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сьогодні специфіка цифровізації у сфері вищої освіти багато в чому зводиться до нарощування темпів поширення відповідних технологій та освоєння учасниками освітнього процесу методик роботи з ними. Цей факт

не повинен викликати подиву, якщо ми згадаємо, що на сучасному етапі суспільного і науково-технічного прогресу фіксується безперервна поява нових можливостей для вдосконалення матеріально-технічної бази педагогічного процесу.

Аналіз поточної педагогічної практики дає нам можливість з певною часткою впевненості заявити: цифровізація освітнього процесу, що реалізується в процесі вищої освіти, дозволяє досягти ряду результатів, дуже значущих в плані його організації. До них ми можемо віднести наступні:

– мінімізація негативного впливу просторових, часових і культурних бар'єрів на ефективність комунікації в сфері освіти;

– забезпечення продуктивної участі в освітньому процесі не тільки основних його суб'єктів, а й досвідчених професіоналів, видатних діячів культури, науки і мистецтва, які реалізують свою діяльність практично по всьому світу;

– здійснення пошуку, обробки, критичної оцінки та подальшої презентації даних, що представляються найбільш актуальними і корисними на конкретних стадіях освоєння студентами їх майбутніх спеціальностей;

– розширення використання результатів новітніх досліджень, а також передового педагогічного досвіду в освітніх цілях.

Практичному втіленню подібних переваг цифрових технологій в частині організації освітнього процесу з великою ймовірністю сприятиме розширення використання в ньому деяких цифрових ресурсів. Розглянемо їх переваги більш детально.

По-перше, в даний час деякими вітчизняними ЗВО генеруються і з успіхом використовуються навчальні інтернет-сайти. Їх застосування дає нам можливість зробити висновок про користь таких ресурсів при організації навчального процесу. Так, їх можливості дозволяють

раціоналізувати процеси підготовки і проведення навчальної роботи в таких формах:

- навчальне моделювання;
- проведення віртуальних експериментів;
- проектна діяльність студентів, тощо.

Сьогодні цифровізація вищої освіти також пов'язана із залученням до навчально-виховного процесу освітніх інтернет-ресурсів. Серед них перспективним видається використання міжнародних освітніх платформ. До таких можемо віднести:

- Coursera (США) - Одна з найбільших світових платформ онлайн-освіти; курси від університетів Stanford, Yale, University of London тощо; сертифікаційні програми;
- edX (США) – Безкоштовні й платні курси від MIT, Harvard, Berkeley; підтримує MicroMasters і професійні сертифікати;
- FutureLearn (Велика Британія) – Європейська платформа з курсами від британських і європейських університетів (The Open University, University of Leeds);
- Alison (Ірландія) – Безкоштовна платформа з курсами з менеджменту, IT, педагогіки, бізнесу. Сертифікати міжнародного зразка, тощо

Часто вітчизняні ЗВО поєднують використання перерахованих вище освітніх ресурсів, з одного боку, і власних розробок – з іншого. Це дозволяє їх викладачам, методистам і адміністрації адаптувати можливості тих і інших під особливості організації та реалізації аудиторної та позааудиторної роботи з різних дисциплін. Цій меті також служить комбінування різних платформ.

Найбільшої уваги у зв'язку з темою цієї роботи заслуговує використання вітчизняними ЗВО такої мережевої платформи, як Moodle (англ. – Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment – модульне

об'єктно-орієнтоване динамічне освітнє середовище). Вона знаходить все більш широке застосування в цілому ряді організацій, що реалізують освітню діяльність.

Переваги даної платформи дозволяють студентам:

- вивчати необхідні теоретичні матеріали;
- виконувати практичні завдання;
- готувати і відправляти на перевірку звітні та контрольні роботи;
- знайомитися зі структурою дисциплін, що вивчаються;
- проходити тестові завдання, тощо.

Крім спрощення виконання навчальної діяльності майбутніми професіоналами та розширення можливостей для реалізації освітніх програм у дистанційному або змішаному форматах, розглянута платформа має і деякі інші переваги. До них належать:

- відсутність обмежень на використання наочного матеріалу;
- спрощення організації діяльності учасників освітнього процесу, спрямованої на повторення і закріплення пройденого матеріалу;
- можливість широкого використання ігрових методів навчання, в тому числі при реалізації освітнього процесу в дистанційному і змішаному форматах;
- певний потенціал у плані реалізації методу навчальних проектів.

З вищевикладеного випливає: широке використання переваг Moodle в освітньому процесі сприятиме створенню творчого середовища в просторі організації процесу вищої освіти. В її рамках видається можливою інтенсифікація процесу формування у студентів системи метакогнітивних умінь. Достатній рівень їх розвитку, в свою чергу, дозволить випускникам більш ефективно реалізовувати різні інновації в ході професійної та інших видів діяльності.

Займаючись вирішенням теоретичних і практичних питань, пов'язаних із застосуванням цифрових ресурсів при організації педагогічного процесу в освітньому середовищі сучасного ЗВО, педагог повинен враховувати необхідність дотримання деяких організаційно-педагогічних умов. Охарактеризуємо їх.

По-перше, слід забезпечити рівний доступ усіх студентів до засобів ІКТ. Звичайно, сьогодні абсолютна більшість осіб, які освоюють програми вищої освіти, мають у своєму розпорядженні ПК, ноутбук, планшет або смартфон. Але при цьому зберігається необхідність надання можливості для використання такого роду гаджетів тими студентами, які їх не мають.

По-друге, продуктивне використання цифрових ресурсів з метою раціональної організації педагогічного процесу видається можливим у разі створення системи, що забезпечує безперешкодне використання таких ресурсів усіма суб'єктами освітніх відносин. При її генерації слід взяти до уваги наступні моменти:

- необхідність організації робочих місць, що дозволяють реалізовувати індивідуальні та групові форми навчальної діяльності з використанням ІКТ;
- можливість для необмеженого доступу до необхідної інформації, а також до програмного забезпечення з особистих пристроїв учасників педагогічного процесу;
- наявність достатньої кількості точок живлення для підзарядки пристроїв.

На основі вищевикладеного ми можемо з певною часткою впевненості заявити: в умовах цифровізації всіх сфер життя суспільства і, зокрема, освітнього середовища сучасних закладів вищої освіти, необхідний перегляд підходів до організації навчально-виховного процесу. Перспективним при цьому видається широке використання різних цифрових ресурсів.

У разі дотримання низки організаційно-педагогічних умов, які сьогодні видаються цілком здійсненними, звернення до їх можливостей дозволить істотно раціоналізувати хід підготовки майбутніх професіоналів. Реалізація перспективних форм його побудови, в свою чергу, з великою ймовірністю сприятиме інтенсифікації формування у студентів низки компетенцій, необхідних для успішної самореалізації в сучасному суспільстві.

UDC 378.147:37.013.42:355.01(477)

ACTIVATION OF STUDENTS' CREATIVE POTENTIAL BY MEANS OF BUSINESS GAMES IN WARTIME CONDITIONS

Verbytska V.I., Ph.D., Associate Professor.
Kharkiv National Automobile and Road University
Dyachenko M.D., Doctor of Pedagogical Sciences, professor
Classical Private University of Zaporizhzhia

Relevance of the study. Modern wartime conditions put forward new requirements for the education system, in particular for the training of specialists who are able to think creatively, quickly adapt to changes and make non-standard decisions. In the conditions of constant challenges associated with war, it is the development of students' creative potential that becomes an important factor in the stability of society and its future recovery. One of the effective methodological tools that contributes to the formation of such qualities is a business game, which combines training, modeling of real situations and the development of innovative thinking.

Purpose of the study. The purpose of the work is to substantiate the role of business games in the process of activating students' creative potential in wartime conditions, to determine the pedagogical possibilities of this method for the formation of creativity, independence and professional readiness of future specialists to work in difficult socio-economic conditions. Here is an updated, edited and improved version of the text. I made it more holistic, logical, academically balanced, with smooth transitions between paragraphs and more modern formulations.

The conditions of existence of Ukraine as a state, as well as the challenges that have arisen before the education system in connection with the war, require the involvement of teachers in the educational process who are not only competent, but also able to think creatively, adapt to new realities and inspire students. Today, it is especially important to form in students the skills of independence, creativity, systematic thinking, as well as the ability to quickly adapt in a rapidly changing world. This task requires the search for effective teaching methods that can develop not only the intellectual, but also the creative abilities of students.

Pedagogical activity always involves an element of creativity. When planning classes, the teacher thinks not only about what to convey to students, but also how to do it - by what means to interest the future specialist, to arouse in him the desire to study the discipline more deeply. In this process, modern Internet resources [1; 2] become indispensable assistants, offering a large number of multimedia materials: texts, videos, interactive presentations, simulations, etc.

The issue of developing creative thinking in wartime is of particular relevance. It is the ability to think outside the box, generate new ideas, and seek original solutions that becomes the key to survival and success — both at the front and in the rear. Ukrainian military personnel have repeatedly demonstrated examples of an innovative approach to solving combat and technical tasks,

which ensured an advantage over the enemy. Education, as the intellectual rear of society, is designed to cultivate just such thinking — flexible, analytical, but at the same time bold and capable of experimentation [3-4].

One of the effective means of developing creative potential is business games, which combine training, modeling real situations, and game elements. Studies show that after reading, only 10% of information is remembered, 20% of what is heard, 30% of what is seen, and up to 90% of what is done with one's own hands. Thus, a business game is not only an interactive form of learning, but also a powerful tool for developing practical skills.

A business game activates thinking, stimulates imagination, develops the ability to analyze, communicate and cooperate. It forms responsibility, discipline and the ability to act in a team - traits that are extremely important not only for professional activity, but also for the stability of society as a whole. In the game, students learn to make decisions in conditions of uncertainty, which is especially important during war, when quick reaction, initiative and flexibility of thinking determine the effectiveness of actions.

Business games can take the form of dialogue, case, simulation or role-modeling. In each case, they create an environment of cooperation in which participants learn not only from the teacher, but also from each other. Such forms increase motivation, reduce psychological tension, form a positive attitude towards learning and stimulate the internal need for self-development [5].

Conclusions. Business games are a powerful tool for developing creative thinking and professional competence of students. They contribute to the formation of skills of teamwork, responsibility, quick reaction to changes and non-standard approach to solving problem situations. In wartime, such teaching methods acquire special importance, as they help young people develop flexibility of thinking, stress resistance and the ability to make independent decisions [6].

Thus, the use of business games in the educational process ensures effective training of future specialists who are able to think creatively, act confidently in conditions of uncertainty and contribute to the restoration and development of Ukraine.

Literature :

1. Бондар С. І. Активні методи навчання у вищій школі: сучасний досвід та перспективи. Львів : Видавництво ЛНУ, 2021.

2. Кутья О.В. Вплив інтернет-технологій на розвиток сучасної освіти. *Всеукраїнська науково-методична інтернет-конференція з проблем вищої освіти «Підвищення якості освітньої діяльності у вищих навчальних закладах за рахунок інтерактивних форм навчання».* 9-10 квітня 2018 р. Х.: ХНАДУ, 2018. С. 50.

3. Кремен В. Г., Ничкало Н. Г. Освіта і креативність в умовах війни: нові виклики для педагогіки. К.: Інститут педагогіки НАПН України, 2023.

4. Бережна Н.Г. Запровадження нових підходів у навчанні студентів рівня бакалаврів. *Всеукраїнська науково-методична інтернет - конференція з проблем вищої освіти «Підвищення якості освітньої діяльності у вищих навчальних закладах за рахунок інтерактивних форм навчання»*. 9-10 квітня 2018 р. Х.: ХНАДУ, 2018. С. 57.

5. Хуторський А. В. Педагогічна інноватика: теорія, методологія, практика. К.: Освіта, 2020.

6. Автухов А.К., Кутья О.В., Бережна Н.Г. Вплив виховної роботи на соціальну зрілість майбутнього фахівця. *Шляхи забезпечення якості підготовки фахівців транспортної галузі* : *Збірник тез і доповідей Всеукраїнської науково-методичної конференції.* Х.: ХНАДУ, 2015. С.125-127.

УДК 37.1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧА

Перунова О.М., к.ю.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

В педагогічних дисциплінах, сам педагогічний процес оцінюється, як динамічна система навчання, виховання та розвитку особистості, що має циклічний характер і складається з таких компонентів, як педагог, здобувач, зміст, методи, форми, організація та діагностика.

Опанування сутності і ефективності такої сфери діяльності, на пряму залежить від зацікавленості і професійних можливостей викладацького складу, причому здається, що всі компоненти загального педагогічного процесу повинні відповідати найвищим стандартам опанування самого учбового процесу, який охоплює цілосте поєднання і наукової, і творчої, динамічної, виховної, технічної, прогресивної думки, розвиток і самовдосконалення особистості, виховання на рівні високих внутрішніх якостей людини і громадянина.

Опиняючись у навчальному закладі майбутній спеціаліст не повинен залишатися на тому ж самому рівні свого уявлення, як і раніше, він повинен рухатися в своєму світогляді, рух в даному випадку виступає головною метою педагогічного процесу, досягнення продуктивного результату де здобувач стає «продуктом», спеціалістом на ринку праці, конкурентоспроможним робітником у майбутньому. Це в принципі, є одною із головних задач навчання, інакше це потрачений час для учасників такого процесу.

Адже, цього не станеться, якщо не відбудеться магії довіри і взаємодії між учасниками учбового процесу. Цей прояв уявляє собою концентрування всіх можливостей і зусиль з боку викладача, що повинен бути не лише педагогом, науковцем, технічно досвідченою людиною, а і дуже позитивною та доброчесною особою, яка буде трактувати перш за все високі прояви моральної обізнаності та транслювати повагу до здобувача та його праці, заохочувати його в вирішенні конкретного наукового питання та реалізації свого потенціалу, як майбутнього фахівця.

Також на рівні такого демократичного спілкування не слід забувати про контроль цієї виховної, педагогічної, наукової діяльності, адже здобувач повинен розуміти і відноситися з повагою до своєї учбової діяльності і мати можливість зробити краще, получити відповідний результат згідно його знань, оцінки з боку викладача, в результати чого мати можливість виправитися, засвоїти необхідний науковий матеріал.

Всі ці можливості повинні привести до певного самоконтролю з боку студента, адже це важливо, прагнення стати краще повинно йти з подачі самого викладача, можливість позитивної оцінки його праці, дасть можливість відчути не аби яку вчасність, зацікавленість педагога.

Таким чином, особистість майбутнього фахівця виховуються і стають краще і з позиції наукового розуміння, і з позиції моральних якостей самої людини, її прагнення бути краще, відповідати вимогам сучасності і розвитку наукового, технічного прогресу. Ефективність педагогічного процесу залежить від ефективності взаємодії між здобувачем і викладачем. Результати загального учбового процесу залежать від внутрішнього налаштування його учасників, прагнення досягти взаємних результатів, де педагог повинен себе проявити, як зацікавлена особа в цьому прагненні.

Завершальний етап організації педагогічного процесу – етап аналізу досягнення результатів. Він необхідний для того, щоб проаналізувати хід і результати педагогічного процесу, зрозуміти причини його не виконання.

Таким чином, слід підкреслити важливість загального педагогічного процесу, його будування перш за все буде залежати від викладача і його досвідченості в питаннях взаємодії і організації подачі наукового матеріалу, та можливості налагодження комунікаційних зв'язків зі здобувачами.

УДК 378.172

ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кірсанов М.В., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасному світі фізичні вправи використовуються не стільки для досягнення високих спортивних результатів, скільки для зміцнення здоров'я, розвитку фізичних можливостей людини і суспільства, а також для пропаганди здорового способу життя. Фізичне виховання відіграє ключову роль у вирішенні цих завдань, особливо в умовах вищої освіти.

Фізичне виховання у вищих навчальних закладах будується на основі наукових підходів у галузі спорту, педагогіки, психології, біології, анатомії та філософії. Ця сфера є важливою частиною державної соціальної та економічної політики, спрямованої на створення здорового суспільства.

Головні цілі в галузі фізичного виховання — зміцнення здоров'я нації, гармонійний розвиток молоді та формування стійких звичок здорового способу життя.

В освітніх закладах фізична культура являє собою систему заходів, адаптовану до інтересів, фізичних і психологічних особливостей учнів. Однак однією з гострих проблем залишається низький рівень фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів.

У сучасних умовах вчителю фізичної культури важливо вміти приймати швидкі та продумані рішення, що сприяють гармонійному розвитку учнів.

Для досягнення цілей, спрямованих на зміцнення здоров'я та фізичний розвиток учнів, необхідно дотримуватися таких ключових вимог:

- проведення обов'язкових занять з фізичного виховання відповідно до державних освітніх стандартів;
- організація позакласних уроків фізичної культури та спортивних заходів в рамках додаткових освітніх програм;
- створення умов для занять, включаючи забезпечення спортивним інвентарем та обладнанням;
- розвиток рухових і фізичних навичок учнів з урахуванням їх здібностей і стану здоров'я;
- надання можливостей для самостійних занять фізичною культурою і спортом;
- організація спортивних ігор і заходів у процесі навчання;
- формування відповідального ставлення батьків до здоров'я і фізичного виховання дітей;
- щорічний контроль фізичної підготовки та розвитку учнів;
- проведення масових оздоровчих та спортивних заходів за участю студентів;
- підтримка та популяризація спорту серед молоді.

Для залучення більшої кількості здобувачів вищої освіти до занять спортом важливо розвивати спортивні секції, організовувати командні ігри, створювати студентські спортивні товариства та клуби. Ці заходи сприяють формуванню інтересу до фізичної культури та зміцненню спортивних традицій в освітніх закладах.

Сучасний зміст освіти в галузі фізичного виховання і спорту спрямований на те, щоб випускники вступали в самостійне життя з достатньою фізичною підготовкою, а також володіли знаннями в галузі фізичної культури, гігієни і здоров'я, основ біології людського організму. Він включає розвиток наступних компетенцій і навичок:

- вміння користуватися засобами та методами зміцнення здоров'я, свідомо та безпечно їх застосовувати;
- навички використання різних підходів для підтримки здоров'я та розвитку функціональних можливостей організму;
- здатність самостійно організовувати та грамотно проводити фізичні навантаження.

У сучасному світі фізичне виховання відіграє важливу роль у формуванні здорового способу життя та розвитку мислення учнів.

Практика фізичного виховання в освітніх установах допомагає учням розвивати фізичну підготовку і виховувати прагнення до здорового способу життя. Цілі, зміст і завдання курсу фізичного виховання у вищих навчальних закладах повинні бути спрямовані на:

- задоволення потреб суспільства у всебічному і гармонійному фізичному розвитку студентів;
- використання фізичного виховання як інструменту формування та підтримки здорового способу життя, зміцнення здоров'я та збільшення тривалості активного життя;
- розвиток особистісних і культурних особливостей студентів, їх здатності брати участь у фізкультурних і спортивних заходах;

- формування знань, умінь і навичок для самостійного виконання фізичних вправ, спрямованих на розвиток фізичних якостей, культури руху, координації та правильного формування статури;
- розвиток мислення, логіки та критичного сприйняття, а також навичок спілкування, самоповаги, поваги до оточуючих і самосвідомості.

Таким чином, фізичне виховання відіграє ключову роль у формуванні особистості, пробудженні інтересу до фізичної активності та розкритті творчих здібностей студентів. Воно сприяє поліпшенню фізичних і психофізіологічних якостей, розвитку координації, зміцненню здоров'я та профілактиці різних захворювань.

Фізичне виховання – це засіб фізичного, духовного і морального розвитку людини, важливий елемент життєдіяльності і формування цілісної особистості. У системі загальної середньої та вищої професійної освіти даний предмет повинен займати одне з ключових місць, сприяючи вирішенню як освітніх, так і загальнопедагогічних завдань.

Фізичне виховання слід розглядати не тільки як навчальний предмет, але і як спосіб організації здорового способу життя учнів. Для цього необхідно переглянути форми, методи і засоби педагогічної роботи, що застосовуються у вищих навчальних закладах, щоб процес фізичного виховання ефективно сприяв зміцненню здоров'я студентів.

Одним з головних завдань вчителя фізичної культури є формування у учнів позитивного ставлення до фізичної культури, спорту та здорового способу життя. Крім розвитку моторики, фізичних якостей і координації рухів, важливо створювати позитивний настрій і ентузіазм щодо фізичної активності. Для вирішення цього завдання слід використовувати різноманітні педагогічні методи, інноваційні технології та сучасні підходи.

Активність учнів на уроках фізичної культури залежить від ряду факторів, серед яких ключовими є:
- правильна постановка цілей уроку залежно від теми;

- створення позитивного настрою в процесі навчання;
- забезпечення рухової активності учнів з використанням активних методів навчання.

Таким чином, фізична культура у вищих навчальних закладах повинна будуватися з урахуванням місцевих умов і потреб студентів. Форма занять, інтенсивність навантажень, використовувані методи і тривалість занять визначаються на основі державних освітніх стандартів і норм фізичної підготовки. Також важливо створювати сприятливі умови для занять, включаючи забезпечення спортивним обладнанням та інфраструктурою.

Література :

1. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. В 2-х частинах. К., 1998.
2. Ведмеденко Б.Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. Київ, 1993.

УДК 378.1:17.022.1

ВІД НАМІРІВ ДО ДІЙ: РІШУЧІСТЬ ЯК НОВА ЦІННІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Михайленко І.В., к. пед. н., доцент,
Нестеренко В.О., ст.викладач,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Відомо, що процес втілення цінностей у життя, який викликає необхідність постійного самовдосконалення людини, є достатньо

складним, навіть якщо цінності, за своєю значущістю, мають визнаний високий пріоритет. Тому для поширення надзвичайно важливої академічної доброчесності в колі науково-педагогічної спільноти необхідно бути наполегливими і активними.

Академічна доброчесність є особливо важливим питанням в умовах дистанційного формату навчання і, відповідно, використання різних цифрових ресурсів учасниками освітнього процесу. Дані різноманітних досліджень як українських, так закордонних науковців показують, що в даний час доволі високим залишається рівень академічного плагіату серед студентства в вищих школах та коледжах і, на жаль, продовжує підвищуватися. У цьому відношенні вселяють надію дослідження Центру академічної доброчесності, які демонструють, що норми та правила, які практикуються в сучасних університетах, зокрема діючі кодекси честі, можуть значно вплинути на поведінку здобувачів, на їхні переконання та ставлення до навчання [1].

Коли перед доброчесністю постають нові виклики, тоді ж виникають нові методики викладання, а механізми етичного прийняття рішень підсилюються. Спроби створити та сприяти культурі доброчесності вимагають нашої постійної уваги. Академічна доброчесність є необхідною для нас як освітян, якщо ми хочемо досягнути успіхів у своїй праці. Окрім цього, доброчесність закладає фундамент відповідальної поведінки наших здобувачів після того, як вони покинуть стіни університету.

Першопочатково ми розглядали п’ять цінностей - п’ять основних принципів академічної доброчесності, які формують етичну основу освітнього та наукового процесу: чесність, довіру, справедливість, повагу та відповідальність. В цій роботі ми звертаємо увагу на такому додатковому новому і важливому елементі як рішучість. Відомо, що рішучість є такою властивістю особистості, що полягає у здатності швидко, сміливо та обґрунтовано приймати відповідальні рішення та діяти,

долаючи перешкоди. Рішучість проявляється у готовності переходити від намірів до дій. З досвіду роботи у сфері академічної доброчесності ми зрозуміли, що рішучість має стати елементом множини основних принципів академічної доброчесності.

Рішучість є фундаментальною цінністю академічної доброчесності, оскільки вона надає академічній спільноті моральну силу, щоб приймати правильні рішення, навіть коли це важко. Рішучість дозволяє діяти відповідно до переконань і підтримувати найвищі стандарти чесності в умовах будь-якої складності.

Розглянемо прояви рішучості в академічному середовищі:

- опір тиску (рішучість допомагає здобувачам протистояти тиску з боку однолітків, щоб уникнути обману або недоброчесної поведінки);
- вибір складного шляху (замість того, щоб вибрати "легкий шлях" і йти на порушення, рішучість спонукає виконувати роботу сумлінно і відповідально, дотримуючись встановлених правил);
- висловлювання проти порушень (при зіткненні з недоброчесною поведінкою, рішучість дозволяє виступити проти неї, навіть якщо це викликає дискомфорт у взаємостосунках);
- сумлінна робота (для здобувачів рішучість означає взяти на себе відповідальність за власне навчання і виконувати завдання доброякісно, незважаючи на труднощі);
- формування сильної спільноти (рішучість дозволяє спільноті підтримувати принципи доброчесності, що сприяє створенню середовища, заснованого на чесності, довірі та взаємоповазі).

Важливість рішучості для академічної доброчесності:

- активація інших цінностей (хоча чесність, довіра, справедливість, повага і відповідальність є ключовими цінностями, саме рішучість

дозволяє втілювати їх у життя, особливо за несприятливих обставин);

- вимога до особистості (рішучість — це риса характеру, яка виховується в середовищі, де є можливість робити вибір і вчитися на ньому);
- зміцнення спільноти (рішучість сприяє зміцненню академічної спільноти, роблячи її стійкою до негативного впливу і підтримуючи високі стандарти доброчесності).

Рішучість відрізняється від інших цінностей академічної доброчесності тим, що є це радше якістю або здатністю, аніж цінністю як такою.

Бути рішучим означає діяти згідно власних переконань. Як розумова здібність, рішучисть розвивається лише у такому середовищі, у якому можна її випробувати.

Таким чином, академічне середовище доброчесності обов’язково має включати можливості робити власний вибір, виносити з нього уроки та зростати. Через цей циклічний процес, рішучість, благородність та доброчесність можуть розвинутися як взаємозалежні та переплетені між собою риси.

Члени академічних спільнот мають навчитися не лише приймати стійкі та непохитні рішення, але й демонструвати рішучість, яка є необхідною для того, щоб зафіксувати їх не лише словом, але й ділом. Лише через постійне плекання рішучості можливе створення та підтримка сильних спільнот доброчесності, які залишатимуться відповідальними, шанобливими, надійними, чесними, справедливими, незважаючи на обставини, з якими вони можуть зіткнутися.

Література :

1. Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. *Правова гуманітарна парадигма,* 2018, Випуск 11. С. 83-97. URL: http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf. (дата звернення 4.11.2025)

2. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України,* 2019, Випуск 24, С. 122-128. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/38304. (дата звернення 2.11.2025)

7. Шкіцька І.Ю. Основи академічної доброчесності. Практикум : навч.-метод. для студ. вищих навч. закл. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 64 с.

8. Бабчинська О. І. Академічна доброчесність як необхідно-важлива складова наукової діяльності та освітнього процесу. *Інтерактивний освітній простір ЗВО: матеріали всеукраїнського науково-практичного вебінару (м. Вінниця, 11 травня 2023 р.). Вінниця, 2023. С. 63–66. URL: http://www.vtei.com.ua/doc/2023/vatra2004/zb112023.pdf*. (дата звернення 5.11.2025)

9. Доценко І. О. Академічна доброчесність у системі забезпечення якості вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. № 32. С. 31-42. DOI: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-31-42*. (дата звернення 6.11.2025)

УДК 378.147:159.955:355.01

ІННОВАЦІЙНО-КРЕАТИВНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вербицька В.І., к.е.н., доцент,
Пономаренко К.О., Серпухов Д.В.,Кунецова Н.В.,
здобувачі вищої освіти
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Інноваційна стадія розвитку закладу вищої освіти передбачає, що інформація й знання стають предметами та засобами праці для креативного мислення, де нові ідеї є продуктом, який, в свою чергу, спричиняє значний соціально-економічний ефект. При цьому при переході на нову стадію всі досягнення попередніх стадій зберігаються та відновлюються на більш високому рівні. Джерелами креативності є творчі люди й технології. Майбутні фахівці - сьогоднішні абітурієнти вже мають уяву, що їх чекає через п’ять-сім років, ким вони стануть після одержання диплома. Готувати майбутніх фахівців – ось основне завдання вищих навчальних закладів України. Сучасний світ переживає глобальну інформаційну революцію. У цих умовах молодь повинна вміти не тільки одержувати, але й створювати нові знання. Креативне мислення, уміння переробляти знання, народжувати нові технології й інновації — ось що важливо в найближчому майбутньому. [1]

Своєю чергою, суспільство, у якому знання стають капіталом і головним ресурсом економіки, має право пред’явити більш високі вимоги до вищої професійної освіти. Однак освітня система сьогодні слабко орієнтована на підготовку мислителів і новаторів, здатних створювати конкурентоспроможні інтелектуальні продукти, відповідно до високого статусу професіонала, які забезпечують стабільний соціально-економічний

розвиток країни. Ця проблема, як наслідок, спричиняє низьку професійну адаптацію випускників вишів на ринку праці. Система вищої освіти орієнтована переважно лише на транслювання знань, тоді як, за даними наукових досліджень, ділова спроможність лише на 15% залежить від професійних знань, а на 85% — від особистих якостей та здібностей. Причина неуспіху багатьох молодих фахівців полягає у відсутності в них професійного мислення, сучасної культури, соціально обумовлених основ спілкування, навичок адаптації до швидких змін соціально-економічних умов. [1, 2]

З боку економіки вже давно спостерігається ріст потреби в соціальній компетенції фахівців. Дослідження в області ринку праці привели до наступної формули: сьогодні необхідний перехід від «гарного фахівця» до «гарного співробітника». Поняття «гарний співробітник» включає спеціальну професійну підготовленість, але крім цього передбачає наявність таких якостей, як відповідальність, уміння працювати в команді, адекватну самооцінку, самостійність у прийнятті рішень, наявність професійних соціально-етичних установок, готовність до перевантажень і стресових ситуацій, уміння з них виходити.

Креативність опирається на прикладну уяву, інтелект, винахідливість і самонавчання. Основні елементи для креативності:

- компетенція : знання, навички, досвід;

- творче мислення : гнучкість, винахідливість і наполегливість при пошуку розв’язку проблем, використання методів креативного мислення;

- мотивація :

1) внутрішня — особиста зацікавленість у розв’язанні проблеми, прагнення до самореалізації, та

2) зовнішня — матеріальні заохочення й просування по службі. Для креативності більш важливу роль відіграє внутрішня мотивація. [3]

У сучасних умовах воєнного стану креативне мислення набуває особливої ваги. Українське суспільство потребує фахівців, здатних швидко адаптуватися до нестандартних ситуацій, знаходити ефективні рішення в умовах обмежених ресурсів і непередбачуваних викликів. Саме креативність допомагає долати кризові обставини, трансформувати труднощі у можливості, знаходити нові шляхи організації навчання, управління, комунікації, оборони та волонтерської діяльності. [3-4]

Війна показала, що інтелектуальна й технологічна перевага безпосередньо залежить від уміння мислити нестандартно, швидко генерувати ідеї, створювати інновації — від військових технологій до цифрових освітніх рішень. Тому розвиток креативного мислення в освітньому середовищі є не лише педагогічним завданням, а й стратегічним пріоритетом національної безпеки. Освіта, що виховує творчу, відповідальну, мислячу особистість, формує кадровий потенціал для перемоги на фронті й відбудови держави після війни. [5]

Для розвитку креативних форм індивідуального економічного мислення, насамперед, необхідно здійснити стратегічний перехід від «ретрансляційної» до «інноваційної» спрямованості навчання. Основні принципи інноваційного навчання передбачають:

- вироблення навичок логічного висновку й самостійного формулювання понять;

- уміння будувати класифікації й типології;

- формування навичок моделювання явищ і процесів;

- здатність вирішувати нестандартні завдання, що потребують самостійного пошуку додаткової інформації та нових підходів до аналізу проблем.

У креативному навчанні найбільш комплексним і результативним методом є навчання дією, що здійснюється у вигляді розв’язання реальних професійних завдань, аналізу й програвання конкретних ситуацій, спільної

діяльності навчальної групи, самостійної роботи. [6] Реалізація моделі креативного інноваційного навчання сприятиме розв'язанню проблеми професійної готовності випускників вишів і дозволить підготувати молодих фахівців, здатних задати свій інноваційний темп у соціально-економічному розвитку України.

Література :

1. Петришин Л. Й. Теоретико-аналітичний підхід до проблеми креативності як прояву творчого особистісного розвитку. *Наук-пед журн. Дрогоб. держ. пед. ун-ту «Молодь і ринок».* 2012. № 5. С. 94-98.

2. Андрущенко В. П. Креативна освіта як чинник національної стійкості в умовах війни. *Вища освіта України,* 2023. № 4, С. 5–12.

3. Мельник О. І. Формування креативного мислення майбутніх фахівців у контексті воєнних викликів. *Педагогічний дискурс*. 2023, № 35, С. 114–120.

4. Петренко Л. Інноваційна освіта в умовах воєнного стану: виклики та можливості. *Освітній простір України.* 2022. № 21, С. 45–52.

5. Шаров С., Шарова Т. Психолого-педагогічні засади розвитку креативності особистості в умовах кризи. *Молодь і ринок,* 2024. № 2. DOI:10.24919/2308-4634.2024.300015.

6. Сисоєва С. О. Соціальні, психологічні та педагогічні підходи до визначення творчої особистості. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 28-62.

УДК 796.332:612.766.1-057.875:796.015.132

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВУ МОТОРНОЇ АСИМЕТРІЇ У ЗМАГАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Бугера Д., аспірант кафедри історії та теорії олімпійського спорту,
Улан А.М., к.фіз.вих., доцент,
Національний університет фізичного виховання і спорту України

Актуальність дослідження. Для фахівців у галузі спорту особливе значення має вивчення моторної асиметрії, яка істотно впливає на ефективність технічних дій у конкретному виді спорту [3]. Моторна асиметрія трактується як сукупність відмінностей у функціонуванні правої та лівої сторін тіла — рук, ніг, половин тулуба й обличчя — що проявляється у формуванні загальної рухової поведінки спортсмена та ступеня її вираженості [2]. Одним із практичних аспектів використання цього феномену в спорті є визначення домінуючої кінцівки (руки або ноги), яка відіграє ключову роль у реалізації технічних дій у змагальній діяльності [4]. Зокрема, у єдиноборствах і контактних видах спорту знання про функціональну асиметрію верхніх кінцівок може стати основою для вибору раціональної стійки, техніки удару чи захисних дій та формуванні стилю ведення поєдинків в цілому [3]. У спортивних іграх урахування домінуючої руки, ноги або сторони тіла може сприяти удосконаленню техніки виконання ударів, оптимізації та раціоналізації вибору ігрової позиції, побудові тактичних дій та, зрештою, підвищенню результативності змагальної діяльності спортсменів [1, 4].

Мета дослідження – дослідити моторну асиметрію нижніх кінцівок серед професійних футболістів високого класу в процесі їх змагальної діяльності.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення науково-методичної

літератури та даних мережі Інтернет, відео-аналіз, методи математичної статистики. Було проаналізовано ігрову діяльність 16 професійних футболістів серед яких 8 гравців з ведучою лівою ногою та 8 – з ведучою правою, які за ігровими позиціями є фланговими гравцями оборонної (8) та атакуючої (8) лінії. Серед техніко-тактичних дій, які оцінювались: ведення м’яча, обманні рухи, удари, точні передачі, завершені в умовах достатнього часу

Дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021 – 2025 рр. за темою «Структура і зміст багаторічної підготовки спортсменів у сучасних умовах розвитку спорту» (державний реєстраційний номер 0121U108197).

Результати дослідження. Серед проаналізованих гравців з лівою асиметрією ніг: Фоден, Салах, Ді Марія, Шакірі, Зінченко, Сака, Зієш та Доан; серед гравців з правою асиметрією: Пулішич, Феліш, Гріліш, Даніло Луїс да Сілва, Аканджі, Веа, Феліпе Андерсон та Ріс Джеймс. Переважну кількість проаналізовано на основі останніх матчів, проведених на футбольному полі гравцями (рис. 1, рис. 2).

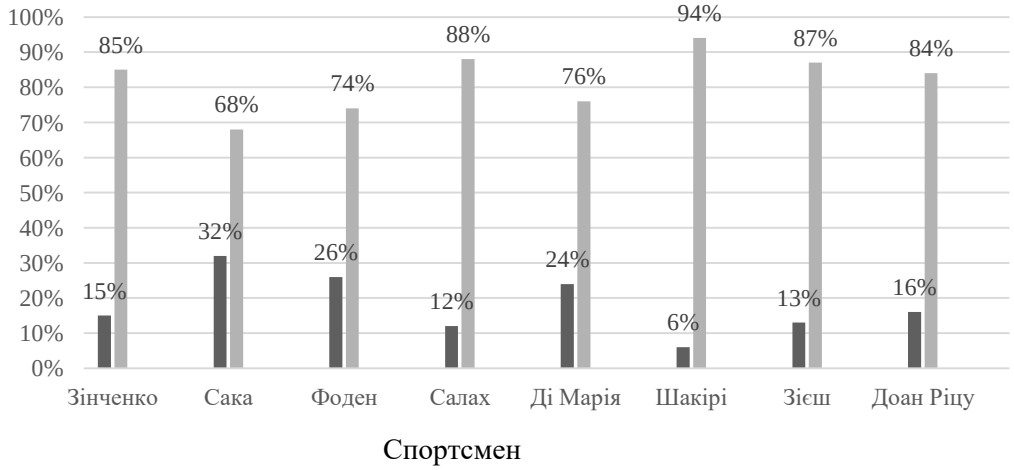

Рисунок 1 - Техніко-тактичні дії, виконані протягом матчу футболістами з лівою ведучою ногою (%) - правою ногою; - лівою ногою

Сумарно оцінювані ТТД дали змогу виявити якій нозі віддає перевагу гравець в ході ведення гри при певних її умовах та співставити отримані дані з інформацією про ведучу ногу футболіста

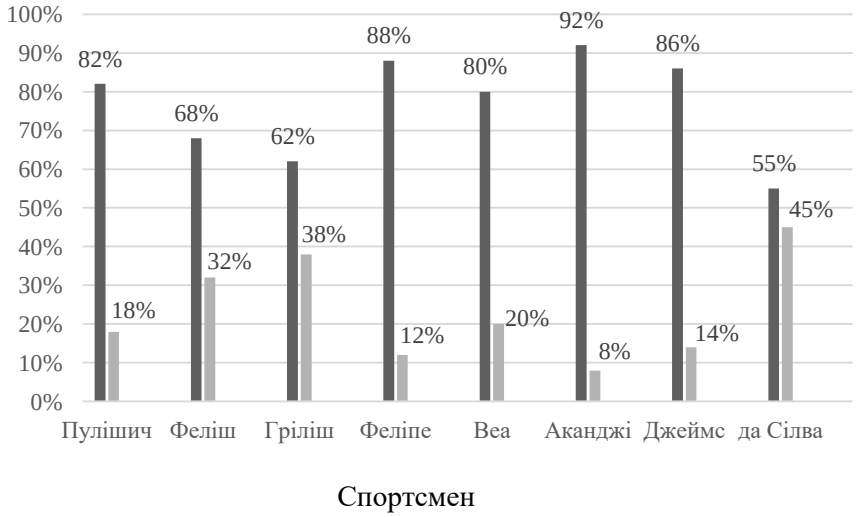

Рисунок 2 - Техніко-тактичні дії, виконані протягом матчу футболістами з правою ведучою ногою (%) - правою ногою; - лівою ногою

Наприклад, український футболіст Олександр Зінченко, який виступає за клуб «Ноттінгем Форест», демонструє яскраво виражену домінантність лівої ноги, що простежується у його технічних діях під час гри на позиції лівого захисника. Більшість контактів із м’ячем він виконує саме лівою ногою, тоді як короткі передачі правою в один дотик застосовує лише у випадках обмеженого часу. У матчі проти команди «Крістал Пелес», проведеному ним протягом 65 хвилин, Зінченко продемонстрував високий рівень ефективності: двічі успішно відібрав м’яч, здійснив одне перехоплення, заблокував небезпечний удар суперника, виграв чотири з п’яти єдиноборств та долучився до побудови третьої результативної атаки. Його точність передач склала 96% (47 точних пасів із 49), що свідчить про стабільність і контроль у грі. Під час

участі в гольовому епізоді всі техніко-тактичні дії він виконав лівою ногою, що відповідає його моторній асиметрії та генетичній схильності. Загалом, у структурі техніко-тактичних дій за матч 85% виконано лівою ногою та 15% — правою [2].

Висновки. Аналіз матчів провідних професійних футболістів світу дозволив встановити, що спортсмени віддають перевагу у виконання техніко-тактичних дій в ході гри ведучій кінцівці, що свідчить про актуальність визначення та урахування латеральних уподобань спортсмена в процесі побудови його підготовки.

Література :

1. Бугера Д. О., Корень І. С., Улан А. М. Прояв моторної асиметрії серед провідних футболістів (за матеріалами Чемпіонату світу з футболу 2022). *Proceedings of the XVI International Scientific and Practical Conference «Principles of science. Ideals, norms, values in science and style of scientific thinking*. 2023. С. 45-47.

2. Улан А. М., Кос Р. С., Бугера Д. О. Характерні особливості змагальної діяльності кваліфікованих футболістів з урахуванням їх генетичної схильності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт*): зб. наук. пр. / за ред. О. В. Тимошенка. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. Вип. 8 (168) 23. С. 153-157.

3. Улан А. Фактори, що визначають стиль ведення поєдинків у фехтуванні. *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини.* 2015. Вип. 19, т. 1. С. 252-255.

4. Шинкарук О. А., Улан А. М. Функціональна асиметрія і орієнтація підготовки фехтувальників : монографія. К.: Олімпійська літ., 2021. 148 с.

УДК 378.147

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА ІННОВАЦІЙ ТА БЕЗПЕКИ У ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕТИЧНУ ОСВІТУ

Павленко О.В., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сфера транспортних технологій є ключовим елементом економічної та безпекової транспортної архітектури будь-якої держави. Якість підготовки фахівців у цій галузі має вирішальне значення, оскільки їх професійні рішення безпосередньо впливають на безпеку експлуатації об'єктів критичної інфраструктури та життя громадян. У цьому контексті академічна доброчесність перетворюється з етичної норми на професійний імператив [1].

Рішення задач в сфері транспортних технологій потребує від здобувачів, науковців пошуку рішень з удосконалення функціонування транспортних та логістичних систем [2-4]. Для цього потрібно обробляти велику кількість даних, їх оцінювати – це все потребує відповідального ставлення та враховувати сучасні вимоги щодо

Актуальність обраної теми зумовлена низкою сучасних викликів і стратегічних пріоритетів, які стоять перед вищою освітою та транспортною галуззю України:

1. Стратегічна важливість для безпеки та інфраструктури

Академічна доброчесність у сфері транспорту та транспортних технологій є критичною умовою національної безпеки та стабільності. Недоброчесність на етапі навчання прямо призводить до некомпетентності фахівців, що може мати катастрофічні наслідки при проєктуванні, будівництві чи експлуатації об'єктів транспортної інфраструктури. Відтак,

якість підготовки фахівців, заснована на чесності, є питанням нульової толерантності до ризику.

2. Забезпечення інноваційного розвитку галузі.

Сучасна транспортна галузь потребує швидкого впровадження інновацій (інтелектуальні транспортні системи, безпілотний транспорт, нові матеріали та технології). Ці інновації базуються на достовірних наукових дослідженнях та розробках. Академічна недоброчесність (маніпуляція даними, науковий плагіат) руйнує довіру до результатів досліджень, гальмує науково-технічний прогрес і перешкоджає ефективному впровадженню новітніх технологій.

3. Необхідність впровадження цифрових механізмів.

В умовах тотальної цифровізації освітнього процесу та професійної діяльності виникає гостра потреба не лише у формальному контролі (антиплагіат), а й у використанні передових цифрових технологій (прокторинг, електронні портфоліо, аналіз розрахунків) для проактивного забезпечення авторства та самостійності виконання технічних завдань. Це вимагає розробки нових, галузево-орієнтованих методик.

4. Формування професійної етики фахівця

Актуальність теми посилюється потребою у формуванні стійкої професійної етики у майбутніх інженерів. У швидкозмінному технологічному середовищі недостатньо лише знань; необхідне усвідомлення соціальної відповідальності за ухвалені технічні рішення. Інтеграція етичної освіти у фахові дисципліни є ключем до виховання чесних і відповідальних фахівців, готових протистояти корупційним ризикам у професійній діяльності [5].

Таким чином, дослідження перспектив реалізації академічної доброчесності через подвійний вплив цифрових інструментів та етичної освіти є життєво важливим для забезпечення високої якості кадрового

потенціалу, технологічної безпеки та інноваційного майбутнього транспортної галузі України.

Академічна не доброчесність є викликом у транспортній освіті. У нашій сфері недоброчесність має свої специфічні виклики.

1. Плагіат технічних розрахунків: списування або копіювання формул, розрахунків на міцність, моделювання транспортних потоків без розуміння та коректного цитування джерел.

2. Несамостійність: використання готових рішень, завантажених з інтернету, замість розробки власних проєктів і схем.

3. Фальсифікація даних: у наукових роботах або лабораторних дослідженнях (наприклад, «підгонка» результатів по оцінці якості), що спотворює результати.

Наслідком цих дій являються некоректні рішення у проектуванні нових технологій, неефективні логістичні схеми, зрештою – загроза безпеці. Ми не можемо дозволити, щоб такі фахівці вийшли на ринок.

Основним фундаментом академічної доброчесності на сьогодні є: чесність, відповідальність, повага та справедливість.

Першою перспективою є цифрові технології: системи перевірки: використання антиплагіатних програм не лише для тексту, а й для аналізу схожості формул, алгоритмів та інженерних рішень; електронне портфоліо: фіксація всіх етапів роботи студента та його прогресу в електронному вигляді, що ідентифікує авторство та підтверджує самостійність виконання; технології proctoring: забезпечення прозорості та контролю під час дистанційних іспитів та тестувань.

Другою перспективою є етична освіта та формування культури: інтеграція етики у фахові курси: необхідно відходити від загальних лекцій про етику, потрібно вбудовувати кейси про професійну етику інженера-транспортника безпосередньо у дисципліни; тренінги з академічної культури: навчати студентів правилам коректного цитування, роботи з

великими даними та використання ліцензованого програмного забезпечення; створення Кодексу честі: розробка власного кодексу, який би відображав специфіку кафедри чи факультету і слугував би чітким орієнтиром.

Ключова роль у цьому процесі належить – викладачам випускових кафедр. Необхідно враховувати в викладацькій діяльності:

1) моделювання: викладачі повинні бути взірцем наукової та педагогічної доброчесності, власні статті та дослідження мають відповідати найвищим стандартам;

2) контроль через ускладнення: впроваджуйте завдання, які складно списати; це можуть бути аналітичні кейси, моделювання нетипових ситуацій, використання симуляторів чи польові дослідження;

3) менторство: викладачі повинні пояснювати студентам, що самостійна робота – це інвестиція в їхню безпечну та успішну кар'єру.

В якості результату таких дій – це переваги для транспортної галузі.

Інвестиції в академічну доброчесність дають відчутний результат для всієї транспортної галузі:

1) інновації: доброчесні дослідження дають достовірні дані, на яких базуються інноваційні рішення – від «розумних доріг» до гібридного транспорту;

2) безпека: кваліфіковані та чесні фахівці проєктують надійні та безпечні системи, мінімізуючи ризики аварій;

3) міжнародна співпраця: підвищення репутації нашого університету та визнання кваліфікації наших випускників на міжнародному рівні.

Таким чином, академічна доброчесність у сфері транспортних технологій є критичним професійним імперативом, оскільки вона безпосередньо впливає на безпеку об'єктів інфраструктури та достовірність інновацій у галузі. Реалізація цього принципу вимагає комплексного

підходу, що поєднує впровадження передових цифрових технологій (аналіз розрахунків, електронні портфоліо) та формування етичної культури через інтеграцію професійної етики у фахові дисципліни. Ключову роль у цьому процесі відіграють викладачі-ментори, які моделюють доброчесність і створюють складні, індивідуалізовані завдання, що, як результат, забезпечує високу якість підготовки кадрів і конкурентоспроможність транспортної галузі України.

Література :

1. Improving students' academic integrity through academic integrity training (AIT) program in higher education / Ramdani Z. et al. *Journal of Applied Research in Higher Education*. 2024. Vol.17(5). P. 1959-1972.

2. Muzylyov D. Medvediev I. Pavlenko O. Risk factor assessment in agricultural supply chain by fuzzy logic. IOP Conference Series: *Earth and Environmental Science*. 2024. Vol. 1376 (1). 012038.

3. Pavlenko O., Kopytkov D. An approach to determine the rational scheme of delivery for the international consolidated shipments. *Комунальне господарство міст*. 2019. № 147. С. 35-41.

4. Павленко О.В., Калініченко О.П., Нефьодов В.М. Методика формування ресурсозберігаючої технології доставки вантажів транспортно-логістичним центром. *Комунальне господарство міст*. 2018. № 142. С. 96-102.

5. Goode G. S., Bailey-Tarbett L. K., MacGillivray L. Who cares for teachers? Operationalizing an ethic of care in a professional development. Teaching and Teacher Education. 2025. Vol. 153. P. 104803.

УДК 378.4: 37.018.43

ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ЧЕРЕЗ УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ВИКЛАДАЧІВ

Водолажська Т.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

Глобалізаційні процеси, діджиталізація та швидкий розвиток інформаційних технологій визначають нові вимоги до системи освіти, зокрема у сфері дистанційного навчання. Сучасна вища школа активно інтегрується у цифровий простір, що потребує від викладачів не лише педагогічної майстерності, а й високого рівня володіння цифровими інструментами та методами організації навчання в онлайн-середовищі.

В теперішніх умовах цифрової трансформації, як підтверджують Тріпак М. М., Гуменюк І. Л. та Шевчук О. В., ефективність освітнього процесу безпосередньо залежить від цифрової компетентності викладачів, їх здатності використовувати сучасні технології для підвищення якості навчання [1].

Виклики сучасності зумовлюють необхідність переосмислення підходів до підготовки педагогічних кадрів. Згідно з позицією групи авторів у складі Моторіної В. Г., Дем'яненко О. О. та Марущак О. В., цифровізація освіти потребує створення нової парадигми навчання, що передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі компоненти освітнього процесу, від планування занять до оцінювання результатів навчання [2]. Це означає, що викладач має бути не лише фахівцем у своїй галузі, а й модератором цифрового середовища, у якому студенти здобувають знання, розвивають самостійність і критичне мислення.

Розвиток цифрових навичок викладачів є ключовим фактором підвищення якості дистанційного навчання, оскільки саме від рівня володіння педагогами цифровими інструментами залежить ступінь інтерактивності, адаптивності та ефективності навчального процесу [3]. Під цифровими навичками варто розуміти не лише технічне оперування програмними засобами, а й уміння педагогічно доцільно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології (цифрові інструменти, платформи та технології**,** що використовуються викладачами для підвищення якості дистанційного навчання) для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Удосконалення цифрових компетентностей викладачів передбачає кілька ключових напрямів:

– по-перше, це підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників шляхом проходження курсів і тренінгів із цифрової грамотності, орієнтованих на практичне використання інструментів e-learning, відеоконференцій, тестових систем і хмарних сервісів;

– по-друге, створення внутрішніх освітніх хабів у закладах освіти для обміну досвідом, проведення воркшопів і спільного розроблення навчальних ресурсів;

– по-третє, застосування моделей наставництва або формату «peer-to-peer», що дає змогу організувати взаємонавчання серед викладачів і сприяє поширенню найкращих цифрових практик;

– по-четверте, використання систем моніторингу рівня цифрової компетентності педагогів, які дають змогу визначати потреби у навчанні та формувати індивідуальні траєкторії розвитку [1-4].

Покращення якості дистанційного навчання через удосконалення цифрових навичок викладачів безпосередньо впливає на результативність освітнього процесу. Розвинені цифрові компетентності дозволяють педагогам урізноманітнювати навчальні формати, забезпечувати

персоналізацію освітнього контенту, підтримувати ефективну комунікацію зі здобувачами освіти та оперативно реагувати на їхні потреби. Цифровізація педагогічної діяльності є не лише вимогою часу, а й основою формування сучасної освітньої культури [1].

Таким чином, розвиток цифрових навичок викладачів є необхідною умовою забезпечення якості дистанційного навчання. Освітні установи мають створювати сприятливе середовище для професійного зростання педагогів, запроваджувати інноваційні моделі підвищення кваліфікації та формувати цифрову освітню культуру. Це дозволить не лише підвищити ефективність освітнього процесу, а й забезпечити конкурентоспроможність української освіти в умовах глобальної цифрової трансформації.

Література :

4. Тріпак М. М., Гуменюк І. Л., Шевчук О. В. Роль дистанційного навчання у формуванні цифрової компетентності викладачів в умовах діджиталізації економіки. *Інклюзія і суспільство*. 2022. № 2. С. 20-24. URL: https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/15

5. Моторіна В. Г., Дем'яненко О. О., Марущак О. В. Аналіз впливу цифрових технологій на якість вищої освіти в Україні в умовах глобальних викликів. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 10. URL: https://doi.org/10.5281/zenodo.13846988

6. Поліщук Н. В., Бугаєнко Т. І., Лемешева Н. В. Підвищення якості вищої освіти за допомогою цифрових технологій та дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти в Україні. *Академічні візії*. 2024. № 38. URL: https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1561

7. Манойленко Н. В., Кононенко С. О., Крамаренко Н. М. Цифровізація освітнього процесу в умовах дистанційного навчання в закладах вищої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021.№ 201. С. 108-112.

УДК 796.332:796.015.132:355.01(477)"2022/…

СУЧАСНИЙ СТАН ФУТБОЛУ ТА ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Шевчук О., аспірант кафедри історії та теорії олімпійського спорту
Улан А.М., к.фіз.вих., доцент,
Національний університет фізичного виховання і спорту України

Актуальність дослідження**.** Сьогодні, у період дії воєнного стану в Україні, події, що відбуваються як у середині країни, так і за її межами, чинять значний вплив на всі сфери національного господарювання країни, зокрема і на систему спорту [3]. Від так, сфера фізичної культури і спорту перебуває у стані глибокої кризи, спричиненої систематичними атаками та руйнуванням спортивної інфраструктури, зниженням мотивації дітей і молоді до занять спортом, численними перешкодами на шляху продовження спортивної кар'єри кваліфікованих спортсменів. Причиною є також і загальна політика держави по відношенню до участі національних збірних у змаганнях, де представлені спортсмени країни-агресорки та її союзників. Останнє призводить до зниження ролі та значущості олімпійських ідеалів і цінностей у сучасному суспільстві. Як наслідок, в Україні сьогодні спостерігається відтік професійних кадрів і спортсменів у пошуках більш сприятливих умов для тренувальної діяльності та участі у змаганнях. У ширшому контексті це призводить до послаблення міжнародного іміджу українського спорту.

Мета дослідження – дослідити вплив повномасштабного вторгнення на територію України на стан вітчизняного футболу та особливості спортивної підготовки та змагальної діяльності футболістів.

Методи дослідження**:** аналіз та узагальнення науково-методичної літератури та даних мережі Інтернет, бесіда, аналіз практичного досвіду.

Дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021 – 2025 рр. за темою «Структура і зміст багаторічної підготовки спортсменів у сучасних умовах розвитку спорту» (державний реєстраційний номер 0121U108197).

Результати дослідження**.** Війна значно позначилась на чисельності деяких збірних команд з олімпійських видів спорту. Так, після Ігор Олімпіад у Парижі 2024 року та задовго до цього, починаючи з 2014 року, відомі випадки зміни українськими спортсменами спортивного громадянства та виступів за збірні команди інших держав у спортивній гімнастиці, дзюдо, греко-римській боротьбі, веслуванні та інших видах спорту.

Військовий конфлікт залишається відбитком і на українському футболі [2, 4]. Із введенням воєнного стану 24 лютого 2022 року всі офіційні спортивні змагання були призупинені. У відповідь на ці обставини національні спортивні федерації ухвалили рішення, що узгоджуються з положеннями державних нормативних актів. Зокрема, Українська асоціація футболу оголосила про дострокове завершення сезону 2021/2022 у всіх лігах та Кубку України, зафіксувавши турнірні таблиці станом на 24 лютого без визначення переможців та призерів [1]. Воєнні дії справили глибокий негативний вплив на спортивну сферу: футбольні змагання на території України залишаються зупиненими до моменту встановлення миру й стабільності. Ускладнені умови позначилися і на діяльності футбольних клубів: через неможливість повноцінної роботи та виплати заробітної плати всі трудові угоди іноземних гравців і тренерів, підписані з клубами – членами УАФ, автоматично були призупинені до завершення сезону (30 червня 2022 року), якщо сторони не досягли окремих домовленостей. Такі фахівці отримали статус «вільних агентів», що дозволяло їм укладати нові контракти без санкцій та обмежень. Для

забезпечення гнучкості іноземним гравцям, зареєстрованим в УАФ, надали можливість підписувати угоди з новими клубами навіть поза межами офіційного трансферного вікна, за умови реєстрації до 7 квітня 2022 року. При цьому кожен клуб міг зареєструвати не більше двох таких футболістів, що гарантувало прозорість і справедливість змагань [2].

В умовах воєнного стану спортивна діяльність спортсменів, зокрема футболістів, в Україні зазнала значних психологічних та організаційних ускладнень. Проблеми з логістикою, що виникли від початку війни в Україні, несприятливо впливають на спортсменів та їх підготовленість, створюючи ризики перед виступами на змаганнях та після них. Так, гравчиня жіночої збірної з футболу Натія Панцулая стверджує, що «фізично важко для спортсмена зіграти гру та виїхати наступного ж дня. Час, який необхідно було би витратити на відновлення, спортсмени проводять в автобусі». Однією з головних проблем є непередбачуваність повітряних тривог, що безпосередньо впливають на структуру тренувального процесу та проведення змагань. Зокрема, під час тренування чи участі у змаганнях спортсмени змушені переривати заняття та перебувати в укритті протягом тривалого часу (іноді 2–3 години), після чого успіх у змаганнях ускладнюється через втрату готовності як фізичної, так і психологічної. Так, матч ЖФК “Металіст 1925” проти «Шахтаря» було перенесено через тривогу, яка тривала понад 10 годин. Додатковим дестабілізуючим чинником є порушення режиму харчування, оскільки через непередбачуваність тривалості тривог спортсмени не можуть дотримуватися індивідуальних графіків прийому їжі перед тренуванням чи змаганням. Важливим аспектом також виступає емоційна напруга, спричинена звуками вибухів та постійною небезпекою, що знижує рівень концентрації, мотивації та психологічної стабільності спортсменів.

Висновки. У сучасних умовах воєнного стану система спорту в Україні перебуває у стані глибокої кризи, що проявляється у руйнуванні

інфраструктури, скороченні кадрового потенціалу, зниженні мотивації спортсменів до занять, відтоку кваліфікованих кадрів (спортсменів та тренерів). Військові дії призвели до призупинення крупних міжнародних змагань на території України, зміни регламентів і необхідності адаптації спортсменів до тренувань та виступів на змаганнях у нових екстремальних умовах. Особливо гостро воєнні обставини вплинули на футбольну сферу, де виникли проблеми з логістикою, відновленням після ігор, а також із забезпеченням психологічної стабільності спортсменів.

Література :

1. Ковальчук Р. О., Рефель В. І. Спорт в умовах воєнного стану. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки та спорту Збройних Сил України, правоохоронних органів, рятувальних та інших спеціальних служб на шляху євроатлантичної інтеграції України* : тези VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 листопада 2024 р. Національний університет оборони України. Київ : НУОУ, 2024. С. 300-302.

2. Кондратюк Я. О., Шаверський В. К.. Дослідження особливостей та перспектив розвитку українського футболу в розрізі поточних викликів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт*). 2025. № 4 (190). С. 72-77. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2025.04(190).14

3. Приходько, В. В., Долбишева, Н. Г., Балджи, І. В., Шиян, О. В., Ужвенко, В. А. Причини змін у стані ДЮСШ за роки війни і шляхи покращення їхньої подальшої діяльності. *Педагогічна Академія: наукові записки.* 2025. №16. https://doi.org/10.5281/zenodo.15087506

4. Натія Панцулая про силу українського жіночого футболу в умовах війни. Tribuna. com. URL:

https://ua.tribuna.com/uk/football/blogs/3123583-natiya-pantsulaya-pro-sylu-ukrayinskoho-zhinochoho-futbolu-v-u/?utm_source=copy (дата звернення 06.10.2025).

УДК 371

УПРАВЛІНСЬКЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Близнюк А.О., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Управлінські рішення передусім обумовлюються управлінським спілкуванням, яке є засобом інформаційно-комунікативної психологічної діяльності, процесом регуляції взаємодії викладачів та здобувачів за допомогою обміну знаннями, відносинами та почуттями.

Навчальний заклад, навчаючи – виховує, а виховуючи – навчає здобувачів, формує їх світогляд, вчить сприймати навколишній світ у часі та просторі, допомагає пізнати самих себе, знайти своє місце у світі.

Важливо взаємопов'язано підвищувати виховний характер навчання та освітній ефект виховання. Треба зазначити, що виховання та навчання є єдиним процесом і результатом оптимального педагогічного спілкування як основної умови соціалізації суб'єктів навчально-виховного процесу. Спілкування є основною формою людського буття, споконвічна та неодмінна властивість людини, а культура спілкування становить невід'ємну частину її духовної культури.

У житті більшості людей процеси спілкування займають до 70%

часу, а керівники різні види спілкування витрачають у середньому по 80% свого робочого дня. Спілкування є однією з основних понять як соціальної психології, а й педагогіки. В її рамках вивчаються різні форми контактів та взаємовпливу, психічні процеси та стани людини, її поведінка у змінних соціальних умовах, механізм взаємодії особистості з іншими людьми та групами, а також форми відображення соціальної дійсності у свідомості людей. Здобувач розглядається як діяч у процесі комунікації, а не просто як одержувач, оскільки взаємодія є важливим елементом навчання.

Дослідники часто надають основі визначення спілкування підмічену ними властивість, наголошуючи на її домінантності. Наприклад, спілкування визначається як процес встановлення та підтримання контакту, як процес утворення спільності, як обмін цінностями, як обмін діяльностями, уявленнями, почуттями та ін.

Особлива увага приділяється тим формам активності суб'єкта, які змінюють предмет соціальної діяльності, перетворюючи її на результат. Предметність діяльності сприймається як її основна констатуюча характеристика. Проаналізувати спільну навчальну діяльність викладача і здобувачів означає вказати, в чому полягає її предмет, з'ясувати потреби і мотиви, що спонукають її, описати різновиди складових діяльність дій і операцій. Спілкування є формою людської діяльності. Якщо діяльність – це процес взаємодії людини зі світом речей, природою, тваринами та людьми, то спілкування – це процес взаємодії людей один з одним. Тому гносеологічною “клітиною” поняття “спілкування” є безпосередня взаємодія людини з людиною – суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Спілкування як вид діяльності має бути зумовлене соціальною природою людини та є умовою вчення та праці, умовою формування системи світоглядних цінностей.

Більшість дослідників зазначають, що через спілкування у педагогічному процесі складається система виховних взаємин, яка сприяє

ефектності виховання та навчання, тому що створює певні сприятливі в колективі.

Виховна діяльність навчальних закладів є основним провідником процесу соціалізації здобувачів. Засоби педагогічного спілкування – це операції, з допомогою яких здійснюються дії спілкування. Під засобами спілкування ми розуміємо основні комунікативні операції, за допомогою яких кожен суб'єкт навчально-виховної діяльності будує свої дії спілкування і робить свій внесок у взаємодії з іншою людиною. У процесі навчання викладач вступає в особистісно-смислове, неформальне спілкування зі здобувачами.

Педагогічне спілкування як психологічна діяльність включає взаємини суб'єктів педагогічного процесу, де предметом взаємодії стають психологічні (суб'єктні) якості особистості. У процесі навчання вирішуються три основні завдання: навчальна, яка виховує, що розвиває. Як тут діє спілкування – основний чинник соціалізації особистості? Можна припустити таке: при вирішенні навчальної задачі спілкування забезпечує психологічний контакт із здобувачами, формує позитивну мотивацію навчання; створює творчу обстановку колективного, пізнавального пошуку та спільних обговорень.

При вирішенні виховного завдання за допомогою спілкування встановлюється психологічний (емоційний) контакт між суб'єктами навчальної діяльності, долаються психологічні бар'єри, формуються міжособистісні стосунки та пізнавальна спрямованість здобувачів.

При вирішенні розвиваючої задачі через спілкування створюються умови мислення діяльності здобувачів.

Можна зробити такі висновки: спілкування в процесі навчання – це єдність інформаційно-комунікативної психологічної діяльності, процес регуляції взаємодії викладача та здобувачів за допомогою обміну знаннями, стосунками та почуттями.

УДК 378:004:519.85

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ МЕТОДОМ DEA

Долгіх Я. В., к.е.н., доцент
Сумський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Метод DEA (*Data Envelopment Analysis*) дозволяє кількісно оцінити відносну ефективність DMU (*Decision Making Unit*, одиниць прийняття рішень), порівнюючи вхідні параметри з вихідними. Якщо як DMU обрати суб'єктів освітнього процесу (здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних працівників, керівників закладів освіти та інших), то можливо оцінити відносну ефективність управління освітнім процесом, порівнюючи вхідні ресурси з освітніми результатами. Отже, актуальною є розробка показника ефективності управління освітнім процесом на основі методу DEA.

Викладення основного матеріалу. Перевагами оцінки відносної ефективності DMU методом DEA є такі: 1) відсутність потреби у заздалегідь заданій функції виробництва; 2) можливість формування рейтингу DMU за ефективністю; 3) отримання комплексної оцінки рівня ефективності DMU, що враховує вплив множини вхідних та вихідних параметрів, які можуть мати різні одиниці виміру; 4) надання рекомендацій щодо оптимізації ресурсів; 5) можливість визначення оцінок ефективності на основі відкритої статистичної інформації; 6) урахування якісних аспектів за умови їхнього переведення у кількісні показники.

Важливим етапом оцінки ефективності методом DEA є формування набору вхідних та вихідних параметрів, які подаються у вигляді векторів: $X_k = (x_{k1}, x_{k2}, \dots, x_{km})$, $Y_k = (y_{k1}, y_{k2}, \dots, y_{kn})$ $(k = \overline{1, K})$ відповідно.

Зазначений набір параметрів повинен задовольняти таким умовам:

1) кількість DMU має відповідати [1]: $K \geq max\{m \times n; 3(n+m)\}$;

2) DMU є однорідними (наприклад, науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти одного типу);

3) показники є нормалізованими для уникнення впливу масштабу;

4) якісні параметри подано у вигляді індексів або шкали (наприклад, якість викладання може бути подана відсотком рівня задоволеності);

5) вхідні та вихідні параметри є корельованими між собою (перевіряється за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона);

6) набор даних не містить "викидів" (перевіряється за тестом Діксона).

Крім того, набір вхідних та вихідних параметрів повинен бути релевантним до цілей освітнього процесу. Наприклад, якщо здійснюється оцінка ефективності науково-педагогічних працівників, то вхідними параметрами можуть бути: 1) кількість годин, витрачених на навчальну, наукову, методичну та організаційну роботу; 2) обсяг фінансування досліджень (гранти, бюджетні кошти). Вихідними параметрами доцільно обрати: 1) кількість наукових публікацій; 2) індекс цитування та h-індекс для оцінки впливу досліджень; 3) кількість захищених під керівництвом викладача бакалаврських, магістерських, дисертаційних робіт; 4) розроблені навчальні програми та курси; 5) участь у міжнародних конференціях і проєктах як показник академічної мобільності; 6) отримані нагороди, сертифікати, результати підвищення кваліфікації як ознаку професійного розвитку; 7) якість викладання (може бути подана через середній бал здобувачів та відсоток задоволеності, розрахований за результатами анкетування студентів).

Література :

1. Cooper W. W., Seiford L. M., Tone K. Introduction to Data Envelopment Analysis and Its Uses. Boston : Kluwer Academic Publishers, 2006. 354 p.

УДК 378.147:33

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН: ЗАХІДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Вербицька В.І., к.е.н., доцент,
Маліков В.В., доктор наук з держ.управління, професор
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Воляник Г.М., к.е.н, доцент
Національний лісотехнічний університет України (м. Львів)

У сучасних умовах трансформації економічної освіти важливого значення набуває впровадження інноваційних методів навчання, здатних поєднати теоретичну підготовку з практичною діяльністю [1]. Дослідимо західні освітні технології, які можуть бути ефективно використані в системі економічної освіти.

Почнемо з кейс-методу. Своїми коренями метод «case study» сягає Гарвардської школи бізнесу (Harvard Business School, США), де ще у 1908 році викладачі, спираючись на досвід казуїстики юристів, відмовилися від традиційних лекцій. Вони зробили центральним елементом навчального процесу дискусію навколо конкретних економічних ситуацій. З того часу Гарвардська школа накопичила значний практичний матеріал і перетворила цей метод на самостійну концепцію навчання, яку часто називають «методом Гарварда». У Німеччині кейс-метод також набув широкого поширення, особливо під час підготовки менеджерів та студентів економічних факультетів.

Кейс-метод — це технологія навчання, що ґрунтується на описі реальних або змодельованих економічних і соціальних ситуацій. Студенти

аналізують обставини, визначають суть проблеми, пропонують можливі рішення й обирають оптимальне. Існують польові кейси (засновані на реальних фактах) і кабінетні кейси (умовно-штучні ситуації). Основними критеріями оцінювання є здатність студента поєднувати теоретичні знання з реальними життєвими умовами та уміння застосовувати отримані знання на практиці. Головна ідея кейс-методу полягає в тому, що навчання організовується навколо опису реальної проблеми, яка не має єдиного правильного рішення, що стимулює розвиток аналітичного та критичного мислення [2].

Перейдемо до методу проєктів. Це форма організації навчання, за якої студенти набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань — проєктів. Він виник у США в другій половині XIX століття й ґрунтується на концепціях прагматичної педагогіки, викладених у працях Дж. і Е. Дьюї, У. Х. Кілпатріка та Е. Коллінза. Основна мета методу полягає у формуванні здатності самостійно здобувати знання під час розв’язання практичних проблем, що потребують інтеграції знань із різних галузей.

Викладач у цьому процесі виступає координатором, консультантом, експертом, який спрямовує діяльність студентів. Метод проєктів розвиває пізнавальну активність, критичне мислення, інформаційну компетентність і здатність до самостійного конструювання знань. Робота може здійснюватися індивідуально, у парах або в групах.

Результати проєктів повинні мати практичну цінність — якщо це теоретична проблема, то має бути підготовлене конкретне аналітичне рішення; якщо практична — створено продукт або рекомендацію, готову до впровадження [3].

Наступна технологія — метод портфоліо.

Слово portfolio (з італійської — «папка спеціаліста») у сучасній освіті означає систематизовану добірку досягнень студента, що відображає

його поступ у навчальній або професійній діяльності.

Метод портфоліо належить до сучасних технологій аутентичного оцінювання, коли результати діяльності оцінюються не за тестами, а через реальні продукти — звіти, дослідження, презентації, участь у проєктах тощо.

До основних принципів технології «портфоліо студента» належать:

- самооцінка проміжних і підсумкових результатів навчання;
- регулярний самоконтроль і самоаналіз;
- педагогічна підтримка з боку викладача або тьютора;
- структурованість і логічність матеріалів;
- естетичність і завершеність оформлення;
- наочність і обґрунтованість презентації результатів.

Таким чином, портфоліо виступає інструментом самоосвіти, моніторингу й альтернативного оцінювання успішності студентів.

Ще однією важливою сучасною технологією є електронне тестування [4]. Воно широко застосовується і в Україні, однак світовий досвід показує, що тестові форми контролю не завжди дозволяють комплексно оцінити рівень знань. Вони добре підходять для перевірки оперативності мислення, швидкості обробки інформації, але не завжди — для оцінки глибини розуміння матеріалу чи вміння робити висновки.

Якщо говорити саме про економічні та облікові дисципліни, то найбільш доцільними (ефективними й природно інтегрованими у зміст цих предметів) є такі три методи — кожен з них відповідає певній дидактичній меті: По-перше, кейс-метод (Case study). Він є найбільш доцільним для навчання бухгалтерського обліку, фінансового аналізу, менеджменту, аудиту, банківських операцій внаслідок того, що :

- наближує навчальний процес до реальних умов бізнесу;

- формує навички аналізу та прийняття рішень на основі фінансової інформації;

- допомагає розвинути економічне мислення та професійну інтуїцію;

- активізує роботу групи, вчить аргументувати власну позицію.

Наприклад: аналіз фінансової звітності підприємства з метою виявлення резервів підвищення прибутковості або ухвалення управлінського рішення щодо інвестицій.

Наступним вважаємо метод проектів, який може бути доцільним у курсах економічного моделювання, податкової системи, управлінського обліку, фінансового планування, оскільки :

- стимулює самостійну та дослідницьку роботу студентів;

- інтегрує знання з різних дисциплін (економіка, право, IT, аналітика);

- формує навички командної співпраці, презентації результатів і критичного мислення.

Наприклад, може бути корисним для створення проєкту бізнес-плану або системи внутрішнього контролю для умовного підприємства.

Втретє, метод порт фоліо, що має бути доцільним задля формування професійних компетентностей, моніторингу навчальних результатів і підготовки до практики. Він :

- допомагає студентам бачити власний прогрес;
- заохочує до самооцінки та рефлексії;
- формує основу для майбутнього професійного портфоліо бухгалтера або економіста.

Для прикладу, здобувач збирає набір виконаних завдань (аналіз балансу, звіти, розрахунки, міні-дослідження) із короткими висновками.

Звісно, що і електронне тестування корисне в якості допоміжного інструменту, особливо для контролю поточних знань, але не як основний метод. Воно дає швидкий зворотний зв’язок, є зручним при великій кількості студентів, але не розвиває аналітичне мислення чи творчість, тому його варто поєднувати з кейсами або проєктами.

Висновок. Для економічних і облікових дисциплін найбільш ефективним є поєднання кейс-методу та проєктного навчання, доповнене портфоліо для оцінювання індивідуального прогресу і електронними тестами для проміжного контролю.

В умовах воєнного стану в Україні впровадження інноваційних технологій набуває ще більшої ваги. Гнучкість кейс-методу, можливість дистанційної реалізації проєктів і ведення електронного портфоліо дозволяють забезпечити безперервність освітнього процесу навіть за обмежених ресурсів чи необхідності переходу до онлайн- або змішаного формату. Такий підхід сприяє збереженню якості освіти, розвитку самостійності студентів і підтримці їх мотивації до навчання у складних соціальних умовах. Ефективність економічної освіти значно зростає за умови комплексного застосування зазначених методів, адже їх поєднання створює інтерактивне, гнучке та практико-орієнтоване освітнє середовище, що відповідає сучасним викликам і вимогам підготовки фахівців економічного профілю.

Література :

1. Проєктна діяльність студентів у цифровому середовищі. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2021. Т. 83, № 5. С. 14–29.

2. Коломієць А. М. Метод кейсів у підготовці економістів. *Економіка і освіта*. 2020. № 3. С. 45–51.

3. Коломієць А. А. Метод проєктів як засіб фундаменталізації освітнього процесу у ВНЗ. URL : https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all−fitki/all−fitki−2016 (дата звернення: 30.10.2025).

4. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 143 с.

УДК 378.014.6:005.6

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВІДПОВІДНІСТЬ ESG-2015 ТА СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УПРАВЛІННЯ

Обнявко В.О., доктор філософії з економіки
Військова академія (м. Одеса)

Якість освіти розглядається як сукупність характеристик освітнього процесу, що визначають здатність закладу освіти задовольняти визначені потреби та відповідати вимогам стандартів. Цей широкий термін охоплює якість освітніх програм, процесу викладання, організаційного управління, результатів підготовки здобувачів освіти, а також матеріально-технічного забезпечення та кадрового потенціалу закладу. Учасники освітнього процесу (зокрема здобувачі освіти, викладачі та роботодавці) розглядаються як зацікавлені сторони у формуванні та оцінюванні цієї якості.

Законодавство України закріплює вимоги до системи якості. Зокрема, Закон «Про освіту» визначає, що метою функціонування системи забезпечення якості освіти є гарантування якості, формування довіри суспільства і постійне та послідовне підвищення якості освіти. Згідно з частиною 2 ст. 41 цього Закону, національна система забезпечення якості включає три компоненти: внутрішню систему якості в закладах освіти, систему зовнішнього забезпечення якості та систему забезпечення якості в діяльності органів управління [1].

Саме функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти (ВСЗЯО) є основою, на якій будується вся національна система, оскільки вона являє собою безпосередній, найбільш гнучкий та

інструментально насичений механізм управління якістю на рівні конкретного закладу освіти. Тому, фокусуючи увагу на ВСЗЯО, ми розглядаємо її як ключовий інструмент підвищення ефективності управління саме педагогічним процесом через її багатокомпонентну структуру.

ВСЗЯО функціонує на рівні кожного закладу і може включати такі елементи: стратегію (політику) якості та процедури її забезпечення; систему і механізми академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; оприлюднені критерії та процедури оцінювання педагогічної діяльності викладачів; а також критерії й процедури оцінювання управлінської діяльності керівників закладу. Крім того, ВСЗЯО забезпечує наявність необхідних ресурсів (матеріальних, людських, інформаційних) для організації освітнього процесу та впроваджує інформаційні системи для ефективного управління закладом [1]. Таке багатокомпонентне наповнення ВСЗЯО відповідає принципам загального управління якістю (TQM) та створює передумови для безперервного удосконалення роботи закладу.

Відповідно до ст. 41 Закону «Про освіту», політика та процедура забезпечення якості повинні ґрунтуватися на прозорих вимогах: відкритих критеріях оцінювання знань здобувачів освіти, публічних правилах атестації педагогів, а також зобов’язанні керівництва створювати безпечне та інклюзивне освітнє середовище [1]. Наявність чітко визначених процедур і політик дозволяє здійснювати циклічний моніторинг та оцінювання результатів.

ВСЗЯО побудована на принципах безперервного циклу «Плануй-Здійснюй-Перевіряй-Реагуй» (PDCA). Згідно з рекомендаціями Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), внутрішня система спрямована на створення «алгоритму постійної інституційної уваги» до якості освіти, що передбачає регулярний

самоаналіз та перегляд навчальних курсів і програм. Важливо, що ці процеси повинні здійснюватися з широкою участю всіх учасників освітнього процесу: викладачів, здобувачів освіти та роботодавців. Регулярні онлайн-опитування здобувачів освіти перед сесіями з подальшим обговоренням результатів на кафедральному та інституційному рівнях, опитування випускників і роботодавців – типові інструменти самоконтролю та аналізу, які поширюють позитивні практики і виявляють напрями для покращення навчання [2]. Такий залучений підхід сприяє тому, що управлінські рішення приймаються на основі об'єктивних даних (data-driven decision-making), а не лише інтуїтивних припущень.

Ключове місце у функціонуванні ВСЗЯО відводиться лідерству. Лідерські якості керівництва закладу (ініціативність, відповідальність, здатність ухвалювати рішення на всіх рівнях управління) визначають ефективність впровадження системи якості. Активна позиція керівників і належна мотивація викладачів формують культуру якості: замість формального «контролю» система стає рушієм розвитку. Сформульовано, що «лідерство» вимагає взаємної вимогливості й довіри між усіма членами освітньої спільноти [2].

Українська ВСЗЯО зорієнтована на міжнародні стандарти якості. Зокрема, вона відповідає «Стандартам і рекомендаціям щодо забезпечення якості в ЄПВО (ESG-2015)» [3]. Згідно зі звітом НАЗЯВО, діяльність агентства оцінювалася саме з позиції відповідності ESG-2015, а окремо розглядалась внутрішня система якості [4]. Виконання положень ESG-2015 є одним із зобов'язань Болонського процесу: стандарти ESG створені як спільна рамка, що сприяє взаємній довірі та полегшує мобільність і визнання освітніх кваліфікацій у Європі [3]. Отже, дотримання ESG підвищує прозорість і привабливість українських дипломів на міжнародному ринку праці, а також надає готову модель ефективного управлінського циклу для закладів освіти.

Поряд із формалізмом іноді відзначають, що внутрішні системи забезпечення якості можуть викликати опір як «чергова бюрократія». Для формування культури якості важливими є два моменти. По-перше, інформація, зібрана під час самооцінювання та моніторингу, має використовуватися не для звітності, а саме для покращення освітнього процесу і програм. По-друге, необхідно активно залучати викладачів і здобувачів освіти до розроблення й удосконалення ВСЗЯО. Як застерігають експерти НАЗЯВО, без участі основних стейкхолдерів система залишиться декларативною. Своєю чергою, оприлюднення результатів акредитацій, даних моніторингу та інформації про навчальні програми сприяє довірі громади і відкритості управління.

Таким чином, ВСЗЯО перетворює управління педагогічним процесом на динамічний та цілеспрямований. Апаратно-методичне впровадження системи якості забезпечує безперервний цикл покращень: комплексна самооцінка призводить до перегляду стратегії і програм, прогностичний моніторинг – до своєчасного реагування на критичні виклики, а регулярна участь всіх учасників освіти робить систему орієнтованою на розвиток. Оцінювання управлінської діяльності гарантує підзвітність, а орієнтація на ESG і принципи сталого розвитку додає соціальну відповідальність.

Для максимізації управлінської ефективності українським закладам вищої освіти можна рекомендувати:

- цілеспрямоване використання інформації самооцінювання і моніторингу для стратегічного вдосконалення, а не лише звітності;

- забезпечення лідерства і активне залучення викладачів і здобувачів освіти до розвитку ВСЗЯО;

- інвестування в сучасні інформаційні системи та цифрові інструменти для оперативної обробки даних.

Завдяки таким підходам ВСЗЯО стає потужним інструментом антикризового управління і суттєво підвищує операційну ефективність закладу.

Література :

4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 07.11.2025).

5. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Рекомендації щодо запровадження внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти: затверджено протоколом № 6 від 26.06.2019. Київ, 2019. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2021/05/NAQA-Reccomendations-on-Internal-QA-Systems.pdf (дата звернення: 07.11.2025).

6. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG, 2015). Brussels, 2015. URL: https://ehea.info/media.ehea.info/file/ESG/00/2/ESG_2015_616002.pdf (дата звернення: 08.11.2025).

7. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Доповідь про якість вищої освіти в Україні у 2024 році (аналітичні матеріали). Київ, 2025. URL: https://naqa.gov.ua/2025/06/доповідь-про-якість-вищої-освіти-в-укр/ (дата звернення: 08.11.2025).

УДК 612.821.371.321.4

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В АДАПТАЦІЇ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Курилко М.Ф., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Рухова активність є однією з основних фізіологічних потреб людини. Малорухливий спосіб життя, який характерний для сучасних людей, призводить до різних відхилень у стані здоров'я. На жаль, ця проблема повною мірою проявляється в період професійної підготовки молоді.

Як переконливо доводить світовий досвід різних країн, для підтримки високої працездатності та зміцнення здоров'я населення необхідні систематичні заняття фізичними вправами, оптимальний руховий режим у поєднанні з раціональним харчуванням і здоровим способом життя. Здобувачі вищої освіти належать до категорії людей, зайнятих переважно розумовою працею. З ростом науково-технічного прогресу ускладнюється зміст навчальних програм, збільшується обсяг самостійної роботи, що ще більше скорочує рухову активність учнів. Зростання рівня психічного, емоційного та розумового напруження, обробка та засвоєння різної інформації в умовах нестачі часу також відбивається на функціональних можливостях організму.

Дистанційне навчання – це спосіб навчання на відстані, при якому викладач і учні фізично знаходяться в різних місцях. Основна відмінність дистанційної освіти від традиційної полягає в тому, що в ній застосовуються інноваційні комп'ютерні технології, які, в свою чергу, не можуть не позначитися на психоемоційному стані студентів. Дистанційне

навчання вимагає суворої самодисципліни, і його показники безпосередньо залежать від самостійності та усвідомленого ставлення до навчання учнів. Тому студенти повинні вміти контролювати свій емоційний стан. Є дані, що вказують на позитивні сторони дистанційного навчання – вміння вчитися самостійно, вільно і гнучко розпоряджатися своїм часом, доступність для всіх, соціальна рівноправність, емоційне розслаблення. Водночас для студента це означає різке збільшення часу роботи за комп'ютером, що може призвести до погіршення фізичного стану і навіть до зниження імунітету. Більш того, низький рівень фізичної активності негативно впливає на їхнє здоров'я в цілому, благополуччя і якість життя, а самоізоляція викликає додатковий стрес і ставить під загрозу психічне здоров'я молоді.

Збереження психічного здоров'я та успіх в адаптації при дистанційній роботі залежить від того, наскільки швидко організм людини адаптується в незвичній ситуації. У студентів з високим рівнем адаптації менш виражені фізіологічні реакції на стрес, нервово-психічна нестійкість, тривожність, агресивність. У них вищі показники фізичного та психічного здоров'я. У свою чергу, студенти з низьким рівнем адаптації більш схильні до психологічних зривів і психосоматичних захворювань.

Особливо важка ситуація склалася для першокурсників – вчорашніх школярів, які прийшли до ВНЗ, як правило, зі слабкими знаннями основ культури здоров'я, недостатнім розумінням необхідності ведення здорового способу життя, відсутністю самоконтролю за своїм станом здоров'я, з низькою мотивацією до занять фізичною культурою. Значна частина студентів у першому семестрі починає освоювати методи самоконтролю, і у деяких тільки з'являються ознаки мотивації до систематичних занять фізичною культурою.

Відсутність мотивації до рухової активності призводить до погіршення стану організму, до зниження якості навчання та життя,

внаслідок чого з кожним роком зростає кількість студентів, віднесених до спеціальної медичної групи. Крім того, ситуацію у таких студентів погіршує незавершений процес адаптації, відсутність остаточно сформованих необхідних якостей у момент вимушеної зміни формату навчання.

Література :

1. Кукурудзяк А., Байдюк М., урок фізичної культури в умовах онлайн навчання. *Педагогічні науки*. 2023. № 81 с 18-21

2. Білавич, Г., Власій, О., Савчук, Б. Вплив цифровізації освіти, дистанційного навчання на розвиток рухової активності та збереження здоров'я здобувачів освіти. *Молодь і ринок*. 2021. №11/197.

3. Чижик Є. С. Сучасні здоров'язбережувальні технології в освіті та популяризація здорового способу життя. *Актуальні проблеми фізичного розвитку сучасної молоді у період воєнного стану* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 28 листопада 2024 р.). Кривий Ріг, 2024. С. 120-122

УДК: 378.147:657.471.6

ІНТЕГРАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ЗНАНЬ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН: ПРИКЛАД РОЗРАХУНКУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ

Сук П.Л.,д.е.н., професор,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут"

Щоб здійснювати діяльність в аграрному секторі економіки

підприємства повинні використовувати витрати.

Витрати, що виникають в одному періоді, а відображаються у фінансових результатах у наступних періодах, є витратами майбутніх періодів (далі – ВМП).

У Методичних рекомендаціях щодо заповнення форм фінансової звітності наведено визначення ВМП як витрат, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [1].

Згідно Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій до ВМП відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

ВМП обліковують на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів", за дебетом якого ВМП накопичуються, а за кредитом – вони списуються (розподіляються) та включаються до складу витрат звітного періоду [2; 3].

У Балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма № 1) ВМП відображаються в активі, розділі II "Оборотні активи", статті "Витрати майбутніх періодів" [1; 4].

Щоб включити ВМП у наступні періоди використовують різні методи. Наприклад, можна застосовувати метод розподілу ВМП на основі податку на прибуток від реалізації робіт.

Роботи – це операції, що виконуються у процесі господарської діяльності підприємства, при виробництві продукції (товарів) та наданні послуг.

Ставка податку на прибуток від реалізації робіт дорівнює 18 % із валового прибутку від реалізації робіт.

В Податковому кодексі України встановлено порядок обчислення та сплати податку на прибуток підприємств [5], а в НП(С)БО 17 “Податок на прибуток” визначено методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов’язання з податку на прибуток та її розкриття у фінансовій звітності [6].

Доходом (виручкою) від реалізації робіт є загальний дохід (виручка) від реалізації робіт без вирахування наданих знижок, повернення коштів за не виконані або виконані неякісно роботи та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо).

Чистий дохід (виручка) від реалізації робіт визначається як різниця між доходом від реалізації робіт і наданими знижками, сумами повернених коштів за не виконані або виконані неякісно роботи, доходами, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податками і зборами [4; 7].

Дохід (виручка) від реалізації робіт обліковується на субрахунку 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” рахунку 70 “Доходи від реалізації”.

За кредитом субрахунку 703 показують збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належну суму непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); результат операцій перестрахування (у кореспонденції з субрахунком 705 “Перестрахування”); результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях); та списання у порядку закриття на рахунок 79 “Фінансові результати”.

Інформацію про виробничу собівартість реалізованих робіт узагальнюють на субрахунку 903 “Собівартість реалізованих робіт і послуг” рахунку 90 “Собівартість реалізації”.

За дебетом субрахунку 903 (рахунку 90) накопичується фактична собівартість виконаних робіт, за кредитом вона списується в порядку

закриття дебетових оборотів на субрахунок 791 “Результат операційної діяльності” або рахунок 79 “Фінансові результати”.

Валовий прибуток (збиток) від реалізації робіт реєструють на субрахунку 791 (або рахунку 79). За кредитом субрахунку (рахунку) накопичується в порядку закриття рахунків сума доходів від реалізації робіт (субрахунок 703 або рахунок 70), за дебетом – сума в порядку закриття рахунків з обліку собівартості реалізованих робіт (субрахунок 903 або рахунок 90).

Податок на прибуток облічують на рахунках 64 “Розрахунки за податками й платежами” (або субрахунку 641 “Розрахунки за податками”) і 98 “Податок на прибуток”.

За кредитом рахунку 64 “Розрахунки за податками й платежами” відображаються нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплата, списання тощо.

На субрахунку 641 “Розрахунки за податками” ведеться облік податків, які нараховуються та сплачуються відповідно до чинного законодавства (податок на прибуток, податок на додану вартість, інші податки).

На рахунку 98 “Податок на прибуток” ведеться облік суми витрат з податку на прибуток, яка складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов’язання і відстроченого податкового активу і визначається відповідно до НП(С)БО 17 “Податок на прибуток” [6]. На цьому рахунку також ведеться облік відрахувань до Державного бюджету України від доходів за державними грошовими лотереями і податку на доходи від страхової діяльності”.

За дебетом рахунку відображаються нараховані суми податку на прибуток, відрахувань до Державного бюджету України від доходів від проведення державних грошових лотерей і податку на доходи від страхової діяльності, за кредитом – включення до фінансових результатів на рахунку 79 “Фінансові результати”.

Обліковують податок на прибуток від реалізації робіт такими кореспонденціями: 1) дебет субрахунку 791 або рахунку 79 і кредит рахунку 98 “Податок на прибуток”; 2) дебет рахунку 98 і кредит субрахунку 641 “Розрахунки за податками” або рахунку 64 “Розрахунки за податками й платежами” [2; 3].

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) сума витрат (доходу) з податку на прибуток від реалізації робіт знаходиться у статті “Витрати (дохід) з податку на прибуток” (код рядка 2300) у складі податку на прибуток підприємства [1; 4].

Розрахунок податку на прибуток від реалізації робіт здійснюється за формулою:

$$ППРР = ВПРР \times 18\%,$$

де: *ППРР* – податок на прибуток від реалізації робіт; ВПРР – валовий прибуток від реалізації робіт; 18% – ставка податку на прибуток від реалізації робіт.

Річну суму розподілу ВМП за методом на основі податку на прибуток від реалізації робіт обраховують множенням суми розподілу ВМП на коефіцієнт розподілу ВМП, який вираховують діленням податку на прибуток від реалізації робіт за відповідні періоди на плановий обсяг податку на прибуток від реалізації робіт за увесь період.

При відрахуванні ВМП у наступні періоди за методом на основі податку на прибуток від реалізації робіт користуються такими формулами:

$$РСРВМП = СРВМП \times КРВМП,$$

де: *РСРВМП* – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; *КРВМП* – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$КРВМП = ОППРР : ПОППРР,$$

де*: ОППРР* – плановий або фактичний обсяг податку на прибуток від реалізації робіт за окремі періоди; *ПОППРР* – плановий обсяг податку на прибуток від реалізації робіт за увесь період.

Розраховувати метод розподілу ВМП на основі податку на прибуток від реалізації робіт можна також за іншим варіантом:

$$РСРВМП = ОППРР \times КРВМП,$$

$$КРВМП = СРВМП : ПОППРР.$$

Прораховувати аллокацію (від англ. allocation – розподіл, розміщення) ВМП між послідуючими періодами можна двома способами методу на основі податку на прибуток від реалізації робіт: 1) із первісної (початкової) суми ВМП; 2) із залишкової (поточної) суми ВМП.

Висновки. Виконувати ессаймент (від англ. assignment – розподіл) ВМП можна за методом на основі податку на прибуток від реалізації робіт.

Податок на прибуток від реалізації робіт вираховується за ставкою 18 % із валового прибутку від реалізації робіт.

Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку не визначено методи розподілу ВМП. Їх підприємство може використовувати на свій розсуд або створювати метод розподілу ВМП. Податок на прибуток від реалізації робіт може бути основою для формування методу розподілу ВМП.

Списувати ВМП у наступні періоди можна за методом на основі податку на прибуток від реалізації робіт двома способами: 1) із первісної (початкової) суми ВМП; 2) із залишкової (поточної) суми ВМП.

Література :

1. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : затверджені наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text

(дата звернення 1.11. 2025).

2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text (дата звернення 1.11. 2025)..

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення 2.11. 2025).

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджено наказом Міністерства фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення 1.11. 2025).

5. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text. (дата звернення 3.11. 2025).

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток", затверджено наказом Міністерства фінансів України 28 лютого 2000 р. № 353. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text. (дата звернення 1.11. 2025).

7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід", затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290. URL. : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text (дата звернення 4.11. 2025).

УДК 371

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЯКОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Близнюк А.О., к.е.н., доцент, Хорошилова І.О. к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Основою управління є рішення і від того, яке рішення, наскільки вірно воно відповідає обстановці, залежить його ефективність. Якість рішення у складних ситуаціях визначається знаннями, а також мистецтвом, досвідом та вмінням керівника. Важливу роль у прийнятті правильних рішень відіграють фактори, що визначають ефективність та якість управлінських рішень.

Ефект від впливу по суб'єктах операції призводить до того, що у цих суб'єктів змінюються думки щодо чогось, судження про щось або враження та оцінки. З цього випливає, що ефективність рішення – це суб'єктивна оцінка його якості, оцінка, з точки зору особи, яка приймає рішення, корисності розглянутого рішення для досягнення мети операції. Таку оцінку особа, яка приймає рішення, виносить для себе перед відповідальним моментом – перед прийняттям рішення про те, яку з альтернатив в операції віддати перевагу. Саме ця оцінка є раціональною основою для осмисленого вибору.

Яким би досвідченим і вправним не було обличчя, яке приймає рішення, воно ніколи не застраховане від невдач у своїй діяльності. Причин управління багато, серед них є об'єктивні і суб'єктивні. Об'єктивні причини – це ті, які не залежать від особистості людини, які диктуються зовнішніми обставинами.

Однією з найбільш вагомих об'єктивних причин невдач в управлінні вважають ризикованість, невизначеність «механізму ситуації». Керівник

завжди приймає рішення, ґрунтуючись лише на доступній йому на даний момент інформації про ситуацію. Однак ясно, що інформація про ситуацію і сама ситуація – це далеко не те саме. Інформація щодо ситуації – це спрощений образ, її модель. Як і будь-яка модель, інформація про ситуацію має обмежену повноту, точність і своєчасність відомостей і даних.

Після того, як рішення вже буде прийнято та реалізовано, подання особи, яка приймає рішення про ефективність цього рішення, може змінитися. Це зумовлено тим, що тільки після реалізації рішення, після того, як з'ясується, що було зроблено правильно, а що – невірно, стане остаточно зрозуміло, чи справді проблему вирішено чи своїм рішенням особа, яка приймає рішення лише посилила вихідну проблему, породила нові труднощі. Таким чином, правильніше говорити про дві оцінки ефективності рішень: про теоретичну ефективність рішення, на основі якої робиться обґрунтований вибір найкращої альтернативи для реалізації, та про фактичну ефективність рішення.

Сучасна теорія прийняття рішень – це науковий засіб давати погані рекомендації для прийняття рішень в управлінні, де іншими способами даються ще гірші рекомендації. А якщо керівник початківець, якщо досвіду він ще не набрався, а мистецтва в роботі не вистачає, то роль наукових методів теорії прийняття рішень важко переоцінити.

Як основні модельні результати реалізації, якогось рішення виділяють два: «успіх» і «невдача», оскільки ефективність рішень для особи, яка приймає рішення, визначається не тільки співвідношенням величин корисності успіху чи тяжкості невдачі, а й співвідношенням шансів на успіх і невдачу.

Якісний управлінець повинен мати «холодну голову» і здатність до неупередженого аналізу ситуації. Для цього у складних ситуаціях необхідно вдаватися до використання як якісних, так і кількісних методів

аналізу рішень. Таку здатність у особи, яка приймає рішення, називають розсудливістю. Але однієї розсудливості замало. Багато людей мають здатність провести глибокий аналіз або зробити важливі висновки з нього. Багато хто може тривалий час вивчати закономірності та взаємозв'язки. З такого типу людей виходять добрі аналітики, експерти, виконавці.

Але для того, щоб стати справжнім керівником, особі, яка приймає рішення, потрібні й інші важливі якості особистості. Такі, як розум і воля.

Розум необхідний перебування єдино правильного рішення, воля так само необхідна проведення цього рішення у життя. Впевненість у своїй правоті, у своїх рішеннях, яка виражається в рішучості. І навпаки, нерішучість породжує невпевненість у оточуючих.

Таким чином, щоб підвищити ефективність своїх рішень, особа, яка приймає рішення, повинна мати сміливість, рішучість. Твердістю у відстоюванні та втіленні власних ідей та рішень на практиці. Сукупність цих аспектів особистості можна охарактеризувати одним словом «характер». Але й цього ще недостатньо, щоб підвищити шанси на успіх, досягати успіху якомога значнішого і якомога частіше. На ефективність рішень також впливає такі якості особи управлінця, як його заповзятливість і невпинний пошук нового, і, звичайно ж, - його досвід. Це не лише особистий досвід особи, що приймає рішення, але і його здатність звернутися до досвіду інших, уміння оточити себе талановитими людьми.

Таким чином, можна стверджувати, що шанси на «успіх» і сам рівень успіху, безсумнівно, залежать від досконалості особистості особи, яка приймає рішення як управлінця.

Важливими є такі риси особи особи, яка приймає рішення, як її досвід, розважливість, ініціативність, цілеспрямованість і твердість. Якщо ж цього немає, якщо, навпаки, ця особа веде себе нераціонально, якщо вона піддається емоціям і переживанням, рефлексіям і невпевненості, якщо

ця особа безініціативна і не має достатнього досвіду та бажання звертатися до знаючих людей, то ризик невдачі суттєво зростає.

Таким чином, ефективність якості управлінських рішень полягає в тому, що за основу сенсу слова «ефект» береться враження, вироблене кимось чи чимось; дія як результат чогось, наслідок чогось; засіб, за допомогою якого створюється враження на будь-кого.

Щодо причин, що визначають якість управлінських рішень, їх багато. Але серед них виділяють об'єктивні та суб'єктивні причини. У свою чергу, об'єктивні причини – це ті, які не залежать від особи людини, диктуються зовнішніми обставинами.

Однією з найбільш вагомих причин невдач в управлінні вважається невиправдана ризикованість, невизначеність «механізму ситуації». І все-таки, основними причинами, визначальними якість управлінських рішень, вважається співвідношення шансів успіх і невдачу.

Об'єктивні фактори включають власні економічні та технічні можливості особи, яка приймає рішення, а також наявність добрих і надійних партнерів.

Отже, суб'єктивні фактори складають особистісні характеристики особи, яка приймає рішення як управлінця. Якщо ж управлінець показує себе з найкращого боку, має «холодну голову», здоровий глузд, «тверезість розуму», досвід, на нього чекає успіх. Якщо ж кидається з крайнощів у крайність, піддається емоціям, переживанням, не прислухається до думки знаючих людей, то на такого управлінця чекає провал.

СЕКЦІЯ 6
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ В УПРАВЛІННІ ПЕДАГОГІЧНИМ ПРОЦЕСОМ

УДК 658.5

РОЛЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Криворучко О.М., д.е.н., професор,
Шморгун О.А., здобувач наукового ступеню PhD
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У традиційній моделі освіти науково-педагогічний працівник (НПП) виступав головним джерелом знань, проте в умовах цифрової екосистеми він перетворюється на фасилітатора, тьютора та ментора, який допомагає здобувачам освіти орієнтуватися в інформаційному просторі, критично осмислювати отримані дані та формувати власну освітню траєкторію. Цифровізація освіти передбачає використання штучного інтелекту, аналітики навчальних даних, хмарних технологій, інтерактивних платформ і систем дистанційного навчання. У таких умовах НПП має бути дизайнером навчального досвіду, здатним створювати змістовне, гнучке та мотивувальне освітнє середовище.

У сучасних науково-методичних дослідженнях питання ролі НПП в умовах цифрової трансформації освіти розглядається в контексті розвитку цифрових компетентностей, оновлення професійних функцій та впровадження інноваційних освітніх технологій. На нормативному рівні ключовим документом є Концепція розвитку цифрових компетентностей [1]. У ній визначено стратегічні напрями формування цифрової грамотності населення. Концепція закладає основи для переходу від епізодичного впровадження цифрових інструментів до системної цифрової трансформації освітньої сфери.

Поглиблений теоретико-методологічний аналіз здійснено у колективній монографії «Освіта для цифрової трансформації суспільства»

[2], в якій розглянуто цифрову трансформацію як невід'ємний етап еволюції освіти, що потребує перегляду змісту, форм і методів навчання. Обґрунтовано, що викладач має виступати не лише носієм знань, а й дизайнером освітнього досвіду, здатним проектувати інтерактивне, гнучке та індивідуалізоване навчальне середовище; формування нової цифрової культури педагога, яка охоплює не лише технічну грамотність, але й етичну, комунікативну та аналітичну складові.

У статті [3] цифрова компетентність педагогічного працівника визначається як інтегрована характеристика професіонала, що поєднує знання, уміння, цінності та ставлення, необхідні для ефективної діяльності у сучасному інформаційно-освітньому середовищі. Автори підкреслюють, що цифрова компетентність має динамічний характер і потребує безперервного розвитку. Зокрема, наголошено на важливості педагогічного дизайну цифрових курсів, розвитку критичного мислення та культури академічної доброчесності у цифровому просторі.

Подібного висновку дотримуються М. Антонченко та І. Павленко [4], які розглядають цифрову трансформацію освіти як ключовий чинник професійного зростання викладача. Науковці зазначають, що в умовах переходу до цифрової економіки педагог має не лише володіти інструментами онлайн-викладання, а й інтегрувати цифрові технології у процес наукових досліджень, що сприяє розвитку інформаційно-аналітичних компетентностей. Дослідження Я. Сікори, С. Іванової та А. Кільченко [5] присвячене використанню відкритих освітньо-наукових інформаційних систем для розвитку цифрових компетентностей наукових і науково-педагогічних працівників, впровадженню практики застосування національних і міжнародних платформ відкритої освіти, зокрема Open Science, та підкреслюють, що саме залучення викладачів до відкритої наукової комунікації сприяє підвищенню їх цифрової грамотності, інформаційної безпеки й академічної мобільності.

Систематизація результатів наведених досліджень дає сформулювати систему практичних імплікацій для викладача, які охоплюють кілька ключових напрямів:

1. Розвиток цифрової компетентності як складової професійної майстерності. НПП має володіти інструментами цифрового контент-менеджменту, аналітики навчальних даних (Learning Analytics), технологіями LMS (Learning Management System) і HCM-платформами для управління результатами навчання. Це забезпечує персоналізацію освітніх траєкторій, ефективний моніторинг успішності й аналітичну підтримку прийняття педагогічних рішень.

2. Імплементація інноваційних методів і форм навчання. В умовах цифровізації НПП має застосовувати змішане, дистанційне, мобільне та гейміфіковане навчання, використовуючи інтерактивні цифрові інструменти (Padlet, Miro, Mentimeter, Kahoot, AI-асистенти). Це підвищує рівень залученості студентів, розвиває навички саморегуляції, критичного мислення та командної роботи.

3. Формування цифрової педагогічної етики та культури академічної доброчесності. Цифрове середовище вимагає від викладача не лише технічної обізнаності, а й етичної відповідальності – дотримання авторських прав, конфіденційності даних, запобігання плагіату, розвитку інформаційної грамотності студентів.

4. Інтеграція аналітичного та дослідницького підходів у викладання. Викладач XXI століття має застосовувати аналітичні методи (data-driven approach) для оцінювання ефективності освітніх практик, прогнозування результатів навчання, а також проводити педагогічні експерименти, що поєднують цифрові інструменти з методами педагогічних вимірювань.

5. Побудова індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Цифрова освіта надає викладачеві широкі можливості для саморозвитку: участь у масових відкритих онлайн-курсах (MOOC), онлайн-спільнотах

практиків, цифрових академіях педагогічної майстерності. Формування персонального бренду викладача в цифровому просторі (через наукові блоги, подкасти, відеолекції) підвищує його академічну впізнаваність і конкурентоспроможність.

6. Переосмислення ролі викладача у взаємодії "людина – технологія". Науково-педагогічний працівник має розвивати здатність до партнерства з цифровими інструментами штучного інтелекту, залишаючись при цьому носієм гуманістичних цінностей освіти. Це передбачає баланс між автоматизацією рутинних завдань (оцінювання, аналітика, контент-генерація) і збереженням творчої, ціннісної складової педагогічної діяльності.

Отже, особливого значення для НПП набуває розвиток цифрової, педагогічної та емоційно-комунікативної компетентностей, а ключовою місією стає поєднання науковості, інноваційності й гуманістичності у цифровій освітній практиці. Саме НПП є агентом змін, який забезпечує синергію між технологіями, знаннями й цінностями.

Література :

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: https://surl.li/jjzech

2. Освіта для цифрової трансформації суспільства. Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society : монографія. У 2 т. Т. 1 ; за наук. ред. В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. Київ : ТОВ «Юрка Любченка», 2024. 526 с.

3. Бідюк Н. М., Бідюк Д. Є. Цифрова компетентність педагогічного працівника в сучасному інформаційно-освітньому середовищі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 211. 2023. С. 22-28. URL: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-211-22-28

4 Антонченко М., Павленко І. Цифрова трансформація освіти як фактор розвитку цифрової компетентності педагога. *Scientific Collection «InterConf»*. Вип. 196. 2024. URL: https://surl.li/vybpfe

5. Сікора Я., Іванова С., Кільченко А. Розвиток цифрової компетентності наукових і науково-педагогічних працівників засобами відкритих освітньо-наукових інформаційних систем: вітчизняний досвід. *Освіта. Інноватика. Практика*. *12*(5). 2024. С. 73–79. DOI: https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i5-011.

УДК 656.073.235:004.94]:378.147(477)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПРИ МОДЕЛЮВАННІ ВАНТАЖНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Волкова Т.В., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасному світі логістика та автомобільні перевезення є ключовими елементами глобальної економіки. За даними UNCTAD, у 2024 році обсяг світових вантажних перевезень перевищив 132 млрд тонно-кілометрів, що на 18 % більше, ніж п'ять років тому. В Україні, за прогнозами Міністерства інфраструктури, до 2030 року очікується зростання вантажообігу на 25-30 %, особливо в мультимодальних перевезеннях [1]. Це вимагає підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних використовувати цифрові інструменти для оптимізації процесів. Сучасні програми моделювання, такі як AnyLogic, PTV Vissim, TransCAD,

Arena та SUMO, дозволяють створювати цифрові двійники транспортних систем, симулювати вантажні потоки та прогнозувати ризики.

Однак впровадження цих інструментів в освітній процес вищих навчальних закладів (ВНЗ) стикається з численними проблемами. У контексті Industry 4.0 [2], де інтеграція AI, IoT та великих даних є нормою, освітні програми часто відстають від вимог ринку. За результатами експертних опитувань на 2025 рік, 78 % роботодавців у логістиці вимагають навичок роботи з симуляційними програмами, але лише 12-15 % випускників українських ВНЗ володіють ними на достатньому рівні [3].

Основні проблеми впровадженням містяться у наступному:

- фінансових та ресурсних обмеженнях;
- технічні та інфраструктурні;
- організаційні та педагогічні;
- етичні та регіональні аспекти.

Одна з головних проблем - висока вартість комерційних ліцензій. Програми на кшталт AnyLogic чи PTV Vissim можуть коштувати від 5 000 до 50 000 євро на рік для повної версії, що недоступно для багатьох українських ВНЗ з обмеженим бюджетом. Навіть академічні версії вимагають інвестицій у обладнання: потужні комп'ютери для 3D-симуляцій та хмарні сервери для колективної роботи. За даними МОН України, у 2024–2025р. лише 20% транспортних факультетів мають достатнє технічне забезпечення для моделювання [3]. Крім того, існує цифрова нерівність: регіональні університети, такі як у Харкові чи Херсоні, стикаються з нестачею стабільного інтернету та сучасного ПЗ, що ускладнює впровадження. Для малого та середнього бізнесу, з яким співпрацюють ВНЗ, доступ до інструментів також обмежений, що перешкоджає практичним кейсам у навчанні.

Сучасні програми моделювання вимагають інтеграції з реальними даними: геоданими з OpenStreetMap, державною статистикою [4] тощо.

Однак в Україні брак відкритих програм про вантажні потоки (наприклад, детальна інформація про мультимодальні коридори) створює бар'єри для точного моделювання. Швидкий розвиток технологій - AI для прогнозування, IoT для моніторингу - робить ПЗ застарілим за 2–3 роки, вимагаючи постійних оновлень.

У освітньому процесі технічні проблеми посилюються фрагментацією знань: студенти вивчають окремо ГІС, логістику та програмування, але не інтегрують їх у симуляціях. Існуючі інструменти фокусуються на вузьких аспектах, ігноруючи комплексність Industry 4.0, таку як e-commerce чи наприклад температурний контроль для медичних вантажів.

Викладачі часто не мають достатньої компетенції: за опитуваннями 2025 року, лише 30 % ППС транспортних ВНЗ пройшли курси з AnyLogic чи PTV. Це призводить до опору змінам - інституційна інертність, коли традиційні лекції переважають над симуляціями. Педагогічна інтеграція складна: потрібно адаптувати (наприклад, J8 Автомобільний транспорт) для включення модулів моделювання, але брак емпіричних оцінок ефективності гальмує процес.

Студенти стикаються з психологічними бар'єрами: технофобія, низька цифрова самооцінка та відсутність мотивації до складних симуляцій. У контексті України війна та економічна нестабільність посилюють проблеми: перебої з електрикою, міграція кадрів та скорочення фінансування освіти (бюджет МОН на 2025 рік зменшено на 15 %).

Впровадження ПЗ вимагає етичних норм: захист даних у моделях, уникнення упереджень у AI. У освіті це ускладнює, оскільки брак стандартів для оцінки технологічної зрілості.

Для подолання фінансових бар'єрів рекомендується використовувати безкоштовні версії (AnyLogic PLE, SUMO з Python) та гранти від PTV Academic Program чи AnyLogic University. Інвестиції в інфраструктуру.

Технічні виклики вирішуються через відкриті дані та співпрацю з галуззю (наприклад, Укрзалізниця для даних про вантажі). Педагогічно: впроваджувати ітеративний дизайн курсів з гейміфікацією, мультидисциплінарними модулями. Підвищення кваліфікації викладачів — безкоштовні курси та різні партнерства.

Організаційно: створювати міжвузівські консорціуми для обміну моделями, включати модулі вищої освіти. Для психологічних бар'єрів - персоналізоване навчання зі зворотним зв'язком.

Довгостроково: емпіричні дослідження впливу симуляцій на компетенції, інтеграція VR/AR для immersiveness.

Таким чином, впровадження сучасних програм моделювання вантажних перевезень в освітній процес - це не лише технічне завдання, а й системна трансформація освіти для Industry 4.0. Проблеми фінансові, технічні, організаційні та педагогічні гальмують прогрес, але з правильними стратегіями (гранти, співпраця, інновації) можна досягти конкурентоспроможності випускників. В Україні, з урахуванням національних викликів, початок масового впровадження можливий у 2026–2027 роках, що підвищить зайнятість та ефективність логістики.

Література :

1. Міністерство інфраструктури України. Прогноз розвитку транспортної системи України до 2030 року. Київ: МІУ, 2023. 112 с. URL: https://mtu.gov.ua/files/for_investors/2030.pdf (дата звернення: 05.11.2025).

2. Industry 4.0 in Logistics and Supply Chain Management: A Review of the Literature. *Journal of Logistics Management.* 2024. Vol. 12. No. 3. P. 45–62.

3. Міністерство освіти і науки України. Звіт про стан технічної забезпеченості ВНЗ у 2024 - 2025 н.р. Київ: МОН, 2025. 78 с.

4. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: *http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 06.11.2025).*

УДК 378.0913:004]:82 (043)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ

Давидченко І. Д., к. пед. наук, доцент,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

На сучасному етапі розвиток інформаційних технології все більш стає актуальним. Організація освітнього процесу свідчить про те, що наразі стає актуально використання Інтернет-технологій, які більше проникають в різні сфери нашого життя. Перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства зумовлює необхідність побудови усієї системи сучасної освіти, змінює освітні потреби щодо підготовки й розвитку сучасного фахівця, професіоналізм якого залежить від володіння інформацією та здатності до обміну нею, комунікативності, самостійного набуття необхідних для професійної діяльності знань, умінь, навичок.

Проблема використання інформаційних технологій у освітньому процесі привертала увагу багатьох науковців. У методиці навчання літературознавчих освітніх компонентів питання застосування інформаційних технологій конкретизується в дослідженнях Т. Бабійчук, Г. Бійчук, Л. Назаренко, О. Ісаєвої, В. Оліфіренка, Г. Токмань, В. Уліщенко, В. Шуляра, Т. Яценко тощо.

У освітньому процесі набуває бурхливий розвиток засобів інформатизації, інформаційних технологій, а отже, поява нових технологій обробки, передачі, одержання і збереження інформації відкриває нові можливості.

Сучасному філологу вже недостатньо мати глибокі предметні знання, володіти практичними уміннями та навичками, йому необхідно

володіти сучасними інформаційними технологіями. У методиці навчання літературознавчих освітніх компонентів функції застосування інформаційних технологій визначаються використанням їх як джерела знань або наочного посібника, як ефективного засобу виконання навчальних завдань та їх перевірки. Переконливими є настанови науковців Т. Бабійчук, Г. Бійчук, Н. Білоус, О. Ісаєва, Л. Назаренко, В. Оліфіренко, Г. Токмань, В. Уліщенко, В. Шуляр щодо необхідності розроблення та впровадження в освітній процес спеціального програмно-методичного забезпечення та важливості набуття педагогічними та науково-педагогічними працівниками освіти відповідної фахової підготовки.

Інформатизація освітнього процесу є одним із важливих шляхів пізнання світу та науки і посідає провідне місце в реформі освіти України. В поняття «інформаційні навчальні технології» вкладається новий зміст: використання технічних засобів інформатизації освітнього процесу (комп'ютерних комунікацій, електронних пристроїв, Інтернету тощо).

Інформаційні технології в літературознавстві допомагають візуалізувати складні поняття, надають доступ до світових ресурсів, полегшують комунікацію та спільну роботу завдяки віртуальним турам, онлайн-дискусіям та інтерактивним презентаціям. Вони роблять процес вивчення глибшим, інтерактивним та більш індивідуалізованим, підвищуючи ефективність засвоєння матеріалу.

Методична результативність занять з літературознавчих освітніх компонентів із застосуванням засобів інформаційних технологій залежить від оптимального використання ефективних методів, прийомів, форм і засобів організації навчальної діяльності. У сучасному літературному навчанні активно практикуються мультимедійні лекції, мультимедійні презентації, слайд-шоу, віртуальні екскурсії, веб-квести (рольові комп'ютерні ігри), Інтернет-конференції, вебінари, Інтернет-дискурси, кейс-метод, комп'ютерна діагностика знань (мультимедійні літературні

диктанти, тестування, плікерси, фанфіки тощо), створюються мультимедійні проєкти, електронні портфоліо, рекламні ролики, мікрофільми, мультфільми, відеоролики за мотивами художніх творів (буктрейлери), використовуються відео- та аудіоматеріали (відеокліпи, аудіокниги), телевізійні програми, електронні підручники, посібники, енциклопедії, статистичні та динамічні таблиці, словники літературознавчих термінів, літературні портрети, тестові завдання, літературні диктанти, онлайн-опитування, медіа-твори тощо.

Важливо, що специфіка літератури як мистецтво слова визначає особливі підходи до методики використання інформаційних технологій, своєрідність якої обумовлена оптимальним поєднанням традиційних та інноваційних методів і прийомів опрацювання навчального матеріалу.

Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з літературознавчих освітніх компонентів може відбуватися різними засобами, враховуючи деякі фактори: теми та мети контректного заняття, наявність електронних засобів навчання, сертифікованих програм у системі освіти.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій не лише осучаснює, але й забезпечує нову якість навчання та викладання, оптимізує умови освітнього процесу та підвищує його ефективність, а також забезпечує здійснення основної соціальної функції школи – «підготовку людини до повноцінної життєдіяльності в умовах сучасного суспільства» [3].

Заняття з літературознавчих освітніх компонентів з використанням інформаційних технологій сприяють підвищенню пізнавального інтересу та творчої активності здобувачів освіти, дозволяють здійснювати особистіснй підхід, поетапне застосування знань, умінь і навичок. При цьому краще сприймається навчальний матеріал, економно використовується час. Систематичне використання інформаційних

технологій на заняттях сприяє наступному: підвищується якісний рівень використання наочності на заняттях; зростає продуктивність заняття; реалізуються міжпредметні зв'язки; стає можливою організація проєктної діяльності здобувачів; відбуваються тісні взаємини «викладач – здобувач» тощо [1].

Інформаційні технології, що застосовуються на заняттях з літературознавчих освітніх компонентів, створюють умови для розвитку вмінь та навичок, необхідних для життя, тобто формують ключові компетентності здобувачів освіти, а саме: здобувачі освіти шукають, знаходять, обробляють, аналізують, систематизують інформацію (інформаційна компетентність); не тільки оволодівають досягненнями культури свого народу, але й розуміють культуру інших народів (полікультурна компетентність); беруть активну участь в обговоренні проблеми (чують не тільки себе, а й інших, критично аналізують почуте й коректно відповідають (комунікативна компетентність); переборюють невпевненість, а за потреби беруть на себе відповідальність за виконання дорученої справи, вміють співпрацювати (соціальна компетентність); проєктують за потреби власну освітню траєкторію, визначаючи обсяг навчального матеріалу, планують і організують його вивчення (компетентність самоосвіти й саморозвитку) [2].

Запровадження інформаційних технологій надає заняттям з літературознавчих освітніх компонентів особистісно зорієнтованої спрямованості, пізнавальної та емоційної насиченості, активізує різні види навчальної діяльності здобувачів освіти (читацької діалогічна аналіз та інтерпретація художніх творів, індивідуальна дослідно-пізнавальна робота, створення та взаєморецензування навчальних проєктів тощо), що передбачає наявність фундаментальних знань із літератури базових знань із інформатики, тобто комплексну реалізацію взаємодія здобувача освіти з художнім словом, його аналіз, виразне читання, декламування напам'ять

поезій, уривків прозових творів), інтерпретаційної (інтерпретація твору, висловлення ставлення до прочитаного), літературознавчої (пізнання художньої літератури, її функціонування в суспільстві), інформаційної (робота з різними джерелами літературної інформації), бібліотечно-бібліографічної (орієнтування в книжковому світі), мистецької (створення власного висловлювання на літературну тему, виявлення творчих здібностей здобувачів освіти) компетенцій.

Отже, позитивний вплив використання інформаційних технологій на заняттях з літературознавчих освітніх компонентів підтверджується результатами успішності навчання. Інформаційні технології урізноманітнюють методи, прийоми і форми роботи, які розвивають різні сторони особистості здобувачів освіти, проте не скасовують традиційну методику підготовки й проведення заняття з літературознавчих освітніх компонентів, але в певному сенсі полегшують і актуалізують. Головне завдання використання інформаційних технологій – підвищити пізнавальний інтерес здобувачів освіти до вивчення освітніх компонентів літературознавчого напряму, ефективність його опанування.

Література :

1. Зиньковська З. О. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних засобів навчання. *Класному керівнику для роботи.* 2013. № 7(55). С. 6 – 12.

2. Орлова О. І. Компетентнісне навчання за допомогою ІКТ на уроках української мови та літератури. URL : http://5fan.ru/download.php (дата звернення 27.10. 2025)

3. Освітні технології : навч.-метод.посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. За заг.ред. О. М. Пєхоти. К : А.С.К., 2001. 256 с.

УДК 378.147:004.738.5

ЕЛЕКТРОННИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ПРОЦЕСОМ

Бочарова Н.А., к.е.н., доцент, Федотова І.В., д.е.н., професор
Харківській національний автомобільно-дорожній університет

У сучасних умовах розвитку вищої освіти якість навчального процесу стає ключовим чинником підготовки конкурентоспроможних фахівців. Одним із найефективніших інструментів підвищення якості навчання є налагоджений зворотний зв'язок між викладачем та здобувачами освіти. Своєчасне отримання думок студентів дозволяє не лише оцінити ефективність методів викладання та матеріалів курсу, а й своєчасно коригувати освітній процес, забезпечуючи його адаптацію до потреб та очікувань студентів.

Системний зворотний зв'язок між викладачами та здобувачами вищої освіти є важливим інструментом підвищення якості навчання та мотивації студентів. Дослідження підтверджують, що ефективний зворотний зв'язок має бути своєчасним, конкретним та орієнтованим на розвиток студентів, що позитивно впливає на навчальні результати та професійний розвиток [1]. Студенти очікують детального й конструктивного зворотного зв'язку, який відповідає їхнім потребам і сприяє формуванню самостійності та саморефлексії [2, 3]. Водночас своєчасність та індивідуалізація зворотного зв'язку дозволяє викладачам покращувати структуру курсу, методи викладання та канали комунікації [4]. Метааналіз свідчить, що зворотний зв'язок від студентів до викладачів може підвищувати різні аспекти якості навчання, проте його ефективність залежить від правильного аналізу та обговорення отриманих даних [5].

Загалом, використання системного зворотного зв’язку створює основу для партнерської моделі освітнього процесу, покращує взаємодію викладач–студент та забезпечує постійне вдосконалення навчальних програм.

У контексті цифровізації освіти особливо актуальним стає використання сучасних електронних платформ, таких як Moodle, Google Classroom або інші LMS-системи, що надають широкі можливості для організації опитувань, анкетувань, форумів та чатів. Завдяки цьому викладачі можуть отримати структуровану та якісну інформацію щодо рівня засвоєння матеріалу, складнощів, з якими стикаються студенти, та пропозицій щодо покращення навчального процесу.

Практика показує, що критично важливо наприкінці кожного курсу чи навчального модуля розміщувати електронні анкети або опитувальники для оцінки задоволеності студентів, виявлення проблемних тем та удосконалення методичного забезпечення дисципліни. Додатково, створення інтерактивних форумів або чатів дозволяє здобувачам вищої освіти висловлювати думки у вільній формі, сприяє розвитку культури конструктивного діалогу та формує довіру до викладача.

Зворотний зв’язок відіграє важливу роль і у формуванні партнерської моделі освітнього процесу, де студент і викладач виступають активними учасниками взаємодії. Такий підхід не лише підвищує мотивацію та активність здобувачів освіти, але й сприяє їхньому професійному розвитку та самостійності у навчанні. Одним із ключових інструментів підвищення якості навчання є організація системного зворотного зв’язку зі здобувачами вищої освіти. Для цього доцільно застосовувати електронні анкети та опитувальники, реалізовані на платформі Moodle, що дозволяють студентам оцінювати різні аспекти курсу та взаємодії з викладачем. Такий підхід забезпечує комплексну оцінку навчального процесу та надає можливість отримати об’єктивну інформацію щодо ефективності викладання, структури курсу, методичних матеріалів та цифрового

середовища. Для практичного впровадження зворотного зв’язку була розроблена структурована анкета, що включає як кількісні, так і якісні елементи, поєднуючи шкалу Лікерта, відкриті текстові поля та питання з множинним вибором. Кількісні показники дозволяють оцінити загальний рівень зрозумілості курсу, корисність матеріалів, логічність викладу та зручність роботи у Moodle. Якісні питання дають студентам можливість детально описати складні теми, проблемні завдання та запропонувати шляхи вдосконалення дисципліни, що дозволяє отримати більш глибоке уявлення про потреби та очікування здобувачів.

Окрему увагу приділено оцінці каналів комунікації та рівня підтримки від викладача. Формат «Так/Ні» із додатковим полем для коментаря дозволяє визначити, наскільки студенти задоволені отриманим зворотним зв’язком, а множинний вибір допомагає визначити найбільш зручні інструменти комунікації, такі як форум, чат, особисті повідомлення або анкета. Завдяки такому поєднанню кількісних та якісних даних анкета дозволяє отримати всебічну картину ефективності навчального процесу, виявити сильні сторони курсу та елементи, що потребують удосконалення. Використання системного зворотного зв’язку сприяє формуванню партнерської моделі взаємодії між викладачем і студентами, підвищує мотивацію та активність здобувачів вищої освіти, а також забезпечує основу для постійного вдосконалення методичного забезпечення дисципліни та підвищення загальної якості навчання. Пропонуємо структуровану анкету, що включає як кількісні, так і якісні питання, які дозволяють отримати детальну інформацію щодо сприйняття курсу, зручності електронного середовища та ефективності викладання (табл. 1). Системний зворотний зв’язок між викладачем і здобувачами вищої освіти є ключовим інструментом підвищення ефективності освітнього процесу та якості навчання. Його використання дозволяє своєчасно оцінювати зрозумілість та логічність курсу, корисність навчальних матеріалів,

зручність роботи в цифровому середовищі та ефективність каналів комунікації, що забезпечує комплексне уявлення про потреби і очікування здобувачів вищої освіти.

Таблиця 1 – Структурована анкета для Moodle

№	Питання	Тип відповіді	Варіанти / Формат
1	Чи був курс зрозумілим та логічно структурованим?	Шкала Лікерта (1–5)	1 – зовсім не зрозуміло, 5 – повністю зрозуміло
2	Які теми або завдання викликали найбільші труднощі?	Відкрита відповідь	Текстове поле
3	Чи були матеріали курсу (лекції, завдання, ресурси) корисними?	Шкала Лікерта (1–5)	1 – зовсім не корисні, 5 – дуже корисні
4	Наскільки зручним був формат взаємодії у Moodle (опитування, тести, форум)?	Шкала Лікерта (1–5)	1 – дуже незручний, 5 – дуже зручний
5	Чи вважаєте ви достатнім рівень зворотного зв’язку від викладача?	Так / Ні	Додаткове поле для коментаря
6	Які інструменти комунікації ви вважаєте найзручнішими?	Множинний вибір	Форум / Чат / Особисті повідомлення / Анкета / Інше (вкажіть)
7	Що, на вашу думку, слід удосконалити в курсі?	Відкрита відповідь	Текстове поле
8	Які елементи курсу ви вважаєте найбільш цінними для вашого професійного розвитку?	Відкрита відповідь	Текстове поле

Електронні платформи, такі як Moodle, надають можливості інтерактивного збору даних через опитування, відкриті текстові відповіді, форуми та чати, що дозволяє поєднувати кількісні та якісні оцінки навчального процесу. Використання структурованих анкет сприяє виявленню сильних сторін курсу та проблемних аспектів, а також формує базу для постійного удосконалення методичного забезпечення дисциплін. Регулярна взаємодія зі здобувачами вищої освіти через систему зворотного зв’язку стимулює активність і мотивацію здобувачів, сприяє розвитку культури відкритого діалогу та формує партнерську модель освітнього процесу, де викладач і здобувач вищої освіти виступають активними учасниками взаємодії.

В результаті застосування таких інструментів забезпечується підвищення якості навчання, ефективності засвоєння матеріалу та професійного розвитку здобувачів вищої освіти, а також створюється стратегічна основа для адаптації освітніх програм до сучасних вимог і потреб ринку праці.

Таким чином, організований та системний зворотний зв’язок із здобувачами вищої освіти є не лише інструментом контролю якості навчання, а й стратегічним елементом удосконалення освітнього процесу, що відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу та інтерактивної освіти.

Література :

1. Haughney K., Wakeman S., Hart L. Quality of feedback in higher education: A review of literature. *Education Sciences*. 2020. Vol. 10, No. 3. P. 60. DOI: 10.3390/educsci10030060

2. Gray K. Students' feedback experiences and expectations pre- and post-university entry. *Higher Education Research & Development*. 2022. Vol. 41, No. 3. P. 1–14. DOI: 10.1007/s43545-022-00313-y.

3. Williams A. Delivering effective student feedback in higher education: An evaluation of the challenges and best practice. *International Journal of Research in Education and Science.* 2024. Vol. 10, No. 1. P. 1–15. DOI: 10.46328/ijres.3404.

4. Mair C. Nurturing learning development through student feedback. *Journal of Learning Development in Higher Education*. 2023. No. 29. P. 1–15. DOI: 10.47408/jldhe.vi29.1116

5. Röhl S. Can feedback from students to teachers improve different dimensions of teaching quality in primary and secondary education? A hierarchical meta-analysis. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability.* 2025. Vol. 37, No. 1. P. 1–22. DOI: 10.1007/s11092-024-09450-9.

УДК 378.147:004.8

ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ВИКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ярмолович О. І., к.пед.н, доцент
Військова Академія (м.Одеса)
Ярмолович Ю. Р., к.тех.н.
Національний університет «Одеська морська академія» (м.Одеса)

Новітні технології відіграють ключову роль в розвитку суспільства. Сучасні цифрові інструменти широко використовуються в сфері освіти. Найбільш поширеними серед них є платформи, зорієнтовані на використання штучного інтелекту (ШІ). Широке застосування ШІ призводить до трансформації освітнього процесу та виникнення нових викликів.

Переважаюча більшість авторів визнає позитивні можливості, які надає використання ШІ. До них відносять: прискорення обробки даних, допомога у плануванні досліджень, персоналізація навчальних траєкторій, автоматизоване оцінювання та зворотний зв'язок. В той самий час відзначається низка проблем, в першу чергу морально етичних, які потребують негайного вирішення. Так, автори [1] визнають, що ШІ покращує якість та ефективності навчального процесу, але потребує розвитку надійних та етичних алгоритмів і технологій для взаємодії з користувачами. Автори [2] вказують на революційне значення появи ШІ для освіти, наголошуючи на нагальній потребі в розробці та впровадженні етичних принципів та стандартів його використання. Автори [3] відзначають, що стрімкий розвиток ШІ випереджає появу відповідей на питання, пов'язані з його етичним використанням. Автор [4] наголошує на важливості формування у здобувачів етичного відношення до

використання генеративних інструментів. Автор [5] відмічає необхідність розробки нормативних актів та механізмів, що будуть гарантувати відповідальне використання ШІ користувачами та розробниками. В травні 2025 року за участі Міністерства освіти та науки України були опубліковані «Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої світи» [6], які можна вважати першою спробою уніфікації національних правил щодо використання ШІ.

Огляд останніх публікацій демонструє наявність низки невирішених питань щодо використання генеративних інструментів на базі ШІ в освітньому процесі. Виникають питання щодо створення правил регулювання застосування цієї технології, сторони, яка має контролювати використання ШІ.

До ключових проблем, які виникають при використанні генеративних цифрових помічників автори проаналізованих робіт відносять:

Знецінювання ролі викладача. Використання будь якої версії ШІ додає до освітнього процесу ще одну сторону – цифрового помічника, а точніше розробника відповідної програми. Автоматичне тестування, оцінювання, генерація контенту зменшує значення викладача як наставника, носія ідей, особу, яка має змогу заохочувати курсанта за допомогою персонального впливу. Цифрові платформи не здатні враховувати індивідуальні когнітивні та емоційні особливості здобувачів. Онлайн комунікація, технологізація навчання збільшує ризик виходу на перший план технічні інструменти, новизну технологій, а не якість навчального процесу. Оцінювання знань за допомогою інструментів ШІ не може враховувати емоційний стан, індивідуальний стиль мислення здобувача. Можливості застосування індивідуального підходу зменшуються [7].

Соціально-етичні проблеми. Соціальна нерівність призводить до освітньої нерівності – не кожен учасник освітнього процесу має змогу користуватись платними сервісами, які за якістю кращі ніж безоплатні, та пропонують більше послуг. Не всі мають можливість користуватись технічними засобами необхідного рівня, мають сталий швидкісний інтернет. Навчальні заклади вимушені співпрацювати з провайдерами цифрових послуг стаючи залежними від корпорацій (Google, Microsoft, Meta), які приділяють менше уваги гуманітарним дисциплінам керуються гаслом STEM (Science, Technology, Engineering,Mathematics**), тобто** наука, технології, інженерія та математика [8].

Проблеми додержання академічної доброчесності. Створення текстів рефератів, контрольних, курсових та дипломних робіт за допомогою ШІ прискорюється та полегшується, призводячи до зникнення сенсу контроля та перевірки знань, отриманих здобувачами. Надійних засобів контролю запобігання використанню ШІ наразі не існує. Такі засоби як відеоспостереження важко реалізувати у повсякденні, їх використовують зазвичай на підсумкових іспитах [9].

Правові проблеми. Правовий статус інформації, яка генерується ШІ не визначено. В більшості країн межі відповідальності навчальних закладів за зміст контенту, згенерованого ШІ не встановлюються. Більшість учбових закладів також не мають етичних кодексів щодо застосування ШІ. Походження інформації, алгоритм пошуку, використані джерела, принципи відбору, компонування контенту – все це знаходиться всередині «чорного ящика» під назвою Chat GPT, Copilot, Gemini тощо. Звідси виникає питання хто є автором певної роботи чи колектив, який розробив алгоритм, чи особисто курсант, студент? В Україні автором (співавтором) може бути тільки фізична особа, але не вказуючи на використання ШІ користувач замовчує несамостійність виконання роботи [10].

Психологічні та культурні проблеми. Викладання перетворюється з

творчого процесу на технологічний. З одного боку викладач втрачає відчуття особистої відповідальності за результати навчання, з іншого боку студенти довіряють викладачеві менше ніж помічнику на базі ШІ. Рівень соціальної взаємодії користувачів знижується, втрачаються навички критичного мислення, виникає залежність від технологій. Автор [11] відмічає можливу втрату здобувачами навичок письма та усного мовлення.

Безпекові проблеми. Користувачі платформ з технологією ШІ є потенційними жертвами хакерських атак. Освітні платформи використовують всі наявні джерела інформації, включаючи сумнівні, фейкові, ті що містять помилкові дані. Навчальні ресурси збирають великі масиви персональних даних користувачів (результати, поведінка, біометрія), які можуть бути використані неналежним чином. Розробники програм змінюють алгоритми керуючись власними інтересами, не повідомляючи користувачів [12].

Проведене дослідження сформувало наступні висновки:

- на рівні держави бажано запропонувати законодавчі рішення, щодо врегулювання використання генеративних інструментів на основі ШІ.
- на рівні навчальних закладів необхідно розробити та додержуватись етичних норм та правил використання сучасних технологій в процесі викладання.
- на рівні викладачів треба використовувати завдання, що ускладнюють пряме копіювання – творчі проекти, усні захисти завдань, заохочувати дискусії та обговорення результатів.
- на рівні розробників генеративних платформ необхідно гарантувати захист приватної інформації, провайдери мають нести відповідальність за наслідки її витоку

Література :

1. Futurity Publishing. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті. URL : https://futurity-publishing.com (дата звернення: 08.10.2025).

2. Academy Vision. Технології в сучасній освіті: виклики та перспективи. URL : https://academyvision.org (дата звернення: 07.10.2025).

3. Scientistman. Морально-етичні проблеми цифровізації навчального процесу. URL : https://scientistman.com (дата звернення: 11.10.2025).

4. USC Today. Digital Ethics in Higher Education. URL : https://usctoday.com (дата звернення: 07.10.2025).

5. MDPI Blog. Ethical Dimensions of AI and Technology in Academia. URL : https://blog.mdpi.com (дата звернення: 07.10.2025).

6. Міністерство освіти і науки України. Офіційний вебсайт. URL: https://mon.gov.ua (дата звернення: 07.10.2025).

7. Zhao T. Challenges and Role Transformation of College Foreign Language Teachers in the AI Era. *Clausius Press*, 2024. URL : https://www.clausiuspress.com/article/13509.html (дата звернення: 08.10.2025

8. Пінчук О. Цифрові освітні ресурси в епоху ШІ: етичні питання. Київ, 2023. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744692/1/Цифрові%20освітні%20ресурси%20в%20епоху.pdf (дата звернення: 09.10.2025)

9. Токарєв В., Панфілов Ю. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: проблеми реалізації вступу до ЄС. Харків, 2024. URL : https://repository.kpi.kharkov.ua/items/eb290e30-9c1d-4f50-ad46-2a1e2b2e4e6f. (дата звернення: 14.10.2025)

10. Novelli F., Casolari F., Hacker P., Spedicato G., Floridi L. Generative AI in EU Law: Liability, Privacy, Intellectual Property, and Cybersecurity. URL : https://arxiv.org/abs/2401.07348 (дата звернення:

09.10.2025)

11. ScienceDirect. Scientific articles on digital ethics and technology in education. URL : https://www.sciencedirect.com (дата звернення: 07.10.2025).

12. Oseni A., Moustafa N., Janicke H., Liu P. Security and Privacy for Artificial Intelligence : Opportunities and Challenges. 2021. URL : https://arxiv.org/abs/2102.04661 (дата звернення: 11.10.2025)

УДК 37.013.4:004.8

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В УПРАВЛІННІ ОСВІТНІМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Бредіхін В.М., к.т.н., доцент, Братерська Н.М., аспірант
Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

У сучасному освітньому просторі дедалі більшого значення набуває не лише передавання знань, а й організація зворотного зв'язку між учасниками педагогічного процесу (викладач – студент, студент – викладач, керівник навчального процесу – викладач). Інформаційні технології (ІТ) створюють нові можливості для реалізації такого зворотного зв'язку у реальному часі, із високою адаптивністю, масштабованістю, мережею взаємодій. Сьогодні управління педагогічним процесом потребує інтеграції ІТ-інструментів, які дозволяють збирати, аналізувати, формувати та передавати зворотний зв'язок, підвищуючи ефективність навчання, мотивацію студентів і професійну майстерність педагогів.

Метою роботи є формулювання основних аспектів застосування інформаційних технологій для забезпечення системи зворотних зв’язків в управлінні педагогічним процесом, визначення методологічних підходів і викликів, а також окреслення перспектив їхнього впровадження в освітній практиці.

Управління педагогічним процесом традиційно передбачає моніторинг, оцінювання, корекцію навчальної діяльності. Проте в багатьох закладах освіти відзначаються такі проблеми: зворотний зв’язок реалізується фрагментарно, із затримкою, переважно через традиційні канали (усні коментарі, письмові зауваження) і не охоплює весь цикл навчання. Викладачі мають великий обсяг роботи, велика кількість студентів у групах ускладнює персоналізацію зворотного зв’язку. Крім того, відсутня єдина технологічна інфраструктура, яка б забезпечувала збір аналітичних даних навчальної діяльності, інтерпретацію їх і надання педагогічним працівникам і студентам інформованого зворотного зв’язку. У контексті цифровізації педагогічної діяльності постає потреба в методології й технологіях, які б забезпечили системний підхід до зворотного зв’язку в управлінні педагогічним процесом.

Зворотний зв’язок розглядається як один з найбільш потужних впливів на навчання та успішність, оскільки надає інформацію про розрив між поточним станом знань/навичок та очікуваним («де я є» і «куди маю рухатись»). У контексті ІТ-підтримки важливо враховувати такі характеристики: оперативність, персоналізованість, багатомодальність, інтерактивність, саморегуляція навчання.

Методологічно система зворотного зв’язку може бути представлена як цикл, що наведено рисунком. 1.

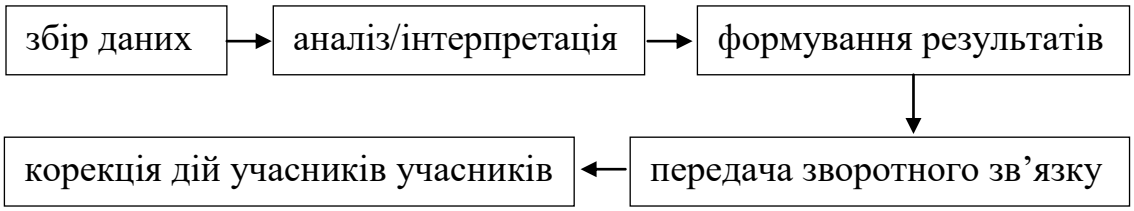

Рисунок 1 - Системний підхід до зворотного зв'язку в управлінні педагогічним процесом

В управлінні педагогічним процесом це означає, що керівник, викладач і студент виступають як активні суб'єкти обміну зворотним зв'язком, а ІТ-інструменти забезпечують технологічне середовище цього циклу.

До таких технологій належать системи навчального менеджменту (LMS), інтерактивні панелі аналітики (learning analytics dashboards), автоматизовані системи зворотного зв'язку, адаптивні системи, чат-боти, мобільні додатки.

Наприклад, у вищій освіті дослідження показують, що застосування персоналізованих листів зі зворотним зв'язком, ґенерованих аналітикою навчання, підвищує ймовірність успішного завершення курсу.

Крім того, систематичний огляд показує, що технології забезпечують генерацію зворотного зв'язку в реальному часі, мультиформатного та з різних джерел, а також сприяють самооцінці студентів.

Також у дослідженні відзначено, що важливо не лише використання технологій, але й розвиток «feedback literacy» (компетентності користувача зворотного зв'язку): студенти з вищим рівнем такої компетентності краще оцінюють технологічно підкріплений зворотний зв'язок.

Управлінський аспект: керівництво освітнім процесом може використовувати аналітичні панелі для відстеження показників участі студентів, активності, відповідей на завдання, на що система формує сигнал зворотного зв'язку викладачу чи студенту. Таким чином, ІТ-

інструменти стають не просто засобом передачі інформації, а середовищем для взаємодії в управлінні.

Практична робота передбачає впровадження платформи чи модулю, який дозволяє збирати дані навчальної діяльності (лог-файли, відповіді, час роботи, результати тестів), аналізувати їх через алгоритми або правила, і на основі цього формувати повідомлення/коригувальні рекомендації. Викладач отримує інтерфейс з індикаторами, студент — персоналізовану рекомендацію.

Виклики включають: питання приватності й безпеки даних, захист персональних даних студентів; забезпечення якості аналітики (не лише збирання даних, а їх інтерпретація); адаптація систем до різних освітніх контекстів; розвиток навичок викладача в роботі із зворотним зв’язком; забезпечення своєчасності та релевантності повідомлень.

Крім того, управлінський виклик полягає в інтеграції таких систем із освітньою політикою, культурою використання даних і зміною педагогічних практик: технологія не замінює викладача, але розширює його можливості.

З погляду методології управління, необхідно враховувати, що зворотний зв’язок стає складовою системи моніторингу, оцінювання і корекції педагогічного процесу, що вимагає змін у структурі управлінських рішень та утворення нових каналів комунікації.

Інформаційні технології створюють сприятливий заділ для впровадження ефективної системи зворотного зв’язку в управлінні педагогічним процесом: вони забезпечують оперативний, адаптивний, персоналізований зворотний зв’язок, що сприяє підвищенню ефективності навчання, мотивації студентів, контролю та корекції педагогічної діяльності. Методологічно важливо розглядати зворотний зв’язок як інтегрований цикл даних-аналіз-дія, а не як разове повідомлення. Успіх впровадження залежить не лише від технологій, але й від розвитку

компетентності користувачів («feedback literacy»), організаційної культури, обізнаності щодо даних і захисту приватності. З управлінської точки зору слід інтегрувати ІТ-інструменти в систему моніторингу і корекції педагогічного процесу, що дозволить керівникам і викладачам приймати своєчасні рішення на основі аналітичних показників. У майбутньому доцільно розробляти методики оцінювання ефективності ІТ-забезпечення зворотного зв’язку та стандартизацію підходів до його впровадження в закладах освіти.

Література :

1. Kyne S. H., Lee M. M., Reyes C. T. Enhancing academic performance and student success through learning analytics-based personalised feedback emails in first-year chemistry. Chem. Educ. Res. Pract. 2023. Vol. 24. P. 971-983. DOI: 10.1039/D3RP00032J.

2. Žerovnik A. Technology-Enhanced Feedback System Usability in the Context of Self-Regulation Promotion. Educ. Sci. 2024. Vol. 14, No 9, Art. 948. DOI: 10.3390/educsci14090948.

3. A checklist to guide the planning, designing, implementation, and evaluation of learning analytics dashboards. Int. J. Educ. Technol. High Educ. 2023. Vol. 20, Art. 28. DOI: 10.1186/s41239-023-00394-6.

4. The Evolving Classroom: How Learning Analytics Is Shaping the Future of Education and Feedback Mechanisms. Educ. Sci. 2024. Vol. 14, No 2, Art. 176. DOI: 10.3390/educsci14020176.

5. Ustun A. B., Zhang K., Karaoglan-Yilmaz F. G., Yilmaz R. Learning Analytics Based Feedback and Recommendations in Flipped Classrooms: An Experimental Study in Higher Education. J. Res. Technol. Educ. 2023. Vol. 55, No 5, P. 841-857.

УДК 378.147; 374.1;004.-053.6

ФОРМАЛЬНА, НЕФОРМАЛЬНА, ІНФОРМАЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Чужданова М.В., викладач
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Воєнний стан в Україні створив безпрецедентні виклики для системи освіти, які вимагають нових підходів до організації навчального процесу. Зруйнована інфраструктура, масові переміщення населення, загрози безпеці та обмеження комунікацій обумовлюють потребу у пошуку гнучких освітніх рішень. У таких умовах особливого значення набуває дистанційне навчання, що забезпечує безперервність освітнього процесу, адаптивність і доступність освіти для всіх категорій населення. Одночасно актуалізується поєднання формальної, неформальної, інформальної та соціальної освіти як єдиного простору розвитку особистості.

Формальне навчання, відповідно до визначення CEDEFOP (2014) [1], є структурованим процесом, який реалізується у межах навчальних закладів і завершується отриманням сертифіката чи диплома. У воєнний час формальна освіта набуває стратегічного значення, оскільки забезпечує безперервність підготовки фахівців, збереження державних стандартів і наукового потенціалу країни (European Training Foundation, 2023) [2]. Використання цифрових платформ, хмарних сервісів і гібридних форматів дозволяє зберігати якість освітнього процесу навіть за умов віддаленого навчання.

Неформальне навчання охоплює широкий спектр навчальних практик, що реалізуються поза межами офіційної системи освіти, але

мають чітку освітню мету. До таких форм належать онлайн-курси, тренінги, професійні вебінари, волонтерські школи, короткострокові програми. За визначенням Knowles (1970) [3], неформальне навчання є навмисним з боку учня, але менш регламентованим за змістом і тривалістю. У період війни воно виконує важливу соціально-економічну функцію — сприяє швидкому перенавчанню, підвищенню цифрової грамотності, розвитку підприємницьких і комунікативних навичок.

Інформальне (повсякденне) навчання здійснюється у процесі повсякденної діяльності, роботи, волонтерства чи соціальної взаємодії. Це спонтанне здобуття знань, що не має структурованого формату, проте забезпечує важливу адаптаційну функцію. Як зазначає Jarvis (2010) [4], інформальне навчання сприяє саморозвитку, формуванню компетентності та здатності до самостійного прийняття рішень. У контексті воєнного часу інформальні форми навчання стають основою для розвитку практичних навичок — від організації гуманітарної допомоги до забезпечення цифрової безпеки.

Соціальне навчання, базоване на теорії Альберта Бандури (Bandura, 1977) [5], передбачає набуття знань через спостереження, моделювання поведінки, обмін досвідом і взаємодію. Під час війни цей тип навчання має не лише освітнє, а й психологічне значення, сприяючи формуванню довіри, солідарності, емоційної підтримки. Соціальне навчання в онлайн-спільнотах, волонтерських мережах і студентських групах сприяє розвитку соціального капіталу, громадянської активності та моральної стійкості (Bates, 2020) [6].

Сучасні дослідження показують, що поєднання формального і неформального навчання значно підвищує ефективність освітнього процесу. За результатами досліджень Cross (2011) [7], близько 70 % навчання відбувається у неформальних умовах, тоді як лише 30 % — у межах формальної освіти. Це підтверджує важливість створення освітніх

екосистем, де формальне навчання інтегрується з неформальним, інформальним і соціальним компонентами.

В умовах воєнного часу та інших критичних ситуаціях особливе місце посідають масові відкриті онлайн-курси, які ґрунтуються на принципах коннективізму [8]. Такий формат дозволяє об'єднувати тисячі учасників у спільному освітньому середовищі, де навчання відбувається через взаємодію, обмін інформацією та створення персональних навчальних мереж. Це сприяє не лише поширенню знань, а й формуванню спільноти, здатної до взаємної підтримки у кризових ситуаціях.

Висновки. Освіта в умовах воєнного стану виконує багатовимірну місію — від забезпечення професійного розвитку до зміцнення соціальної стійкості та психологічної адаптації. Формальна освіта зберігає інституційну сталість і стандарти якості, неформальна — забезпечує оперативне реагування на нові потреби суспільства, інформальна — підтримує самоосвіту та саморозвиток, а соціальна — формує культуру співпраці та солідарності. Їх взаємодія в межах дистанційного навчання створює основу для стійкої освітньої системи, здатної функціонувати навіть у найскладніших умовах.

Література :

1. CEDEFOP (2014). Terminology of European education and training policy. Luxembourg: Publications Office of the European Union. URL : https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/3095#group-downloads. (дата звернення 2.11.2025)

2. European Training Foundation (2023). Education and Skills for Reconstruction and Recovery. Turin: ETF. URL : https://www.developmentaid.org/api/frontend/cms/file/2023/12/ETF-CrossCountry-Monitoring-Report-2023-FINAL-1.pdf . (дата звернення 2.11.2025)

3. Knowles, M. (1970). The Modern Practice of Adult Education : Andragogy versus Pedagogy. New York : Association Press. URL : https://www.umsl.edu/~henschkej/articles/a_The_%20Modern_Practice_of_Adult_Education.pdf. (дата звернення 2.11.2025)

4. Jarvis, P. (2010). Adult Education and Lifelong Learning : Theory and Practice. London: Routledge Jarvis, P. (2010). Adult Education and Lifelong Learning: *Theory and Practice. London: Routledge*. URL : https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/adult_education_and_lifelong_learning.pdf . (дата звернення 2.11.2025)

5. Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs : Prentice-Hall. URL : https://www.asecib.ase.ro/mps/Bandura_SocialLearningTheory.pdf. (дата звернення 2.11.2025)

6. Bates, T. (2020). Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: Tony Bates Associates. URL : https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev3m .

7. Cross, J. (2011). Informal Learning: Rediscovering the Natural Pathways that Inspire Innovation and Performance. San Francisco: Pfeiffer. URL : https://www.amazon.com/Informal-Learning-Rediscovering-Innovation-Performance/dp/0787981699 (дата звернення 2.11.2025)

8. OECD (2020). «Lessons for Education from COVID-19: A Policy Maker's Handbook for More Resilient Systems». URL : https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/12/lessons-for-education-from-covid-19_ef772b31/0a530888-en.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 2.11.2025)

UDC: 378.147:004.9(045)

THE IMPORTANCE OF THE PROJECT- TECHNOLOGY IN TEACHING TECHNICAL UNIVERSITY STUDENTS ON-LINE IN SITUATION OF EMERGENCY

Voronova Y.M., Associate Professor VAL, Associate Professor,
Gerasymchuk T.V., PHD. Associate Professor
Gubareva O.S., PHD.Associate Professor
*Kharkiv National Automobile and Highway University,Ukrain*e

In the context of online learning, the use of project-based methods ensures the continuity of practical training, despite the limitation of face-to-face interaction, stimulating the active participation of students in the educational process. Carrying out projects in a foreign language that have personal meaning and practical significance increases motivation for learning and promotes a deeper assimilation of language material. In addition, group work on projects develops teamwork and communication skills, which is especially important in the distance learning format. In such conditions, the project-based method provides flexibility in organizing the educational process, allowing to adapt assignments to the individual needs and interests of students. In the context of online learning, this allows to take into account the various technical capabilities and personal circumstances of students, providing a more personalized approach [1].

In such situations digital technologies and resources in the online format of foreign language teaching open up wide opportunities for integrating digital tools into educational project activities. The use of educational platforms such as MOODLE, Meet, ZOOM, BBB contributes to the effective organization of independent work of students, provides access to a variety of resources and facilitates interaction between project participants. This allows to create virtual

teams, hold online conferences, discussions, debates, round tables on a particular project and work together on project documentation, which reflects the real conditions of modern professional activity and opens up new opportunities for deepening knowledge of a foreign language

The project technology of teaching foreign languages also, and what is very importantly, allows the educational process to be guaranteed even in the absence of the physical access to the University, forced movement of students or limited interaction with teachers. Key aspects that make this method especially effective in a crisis:

- project methodology allows organizing training in such a way that it corresponds to different levels of students' training and their technical capabilities. In wartime conditions, when some students may be in areas with limited internet access, assignments can be adapted for offline completion with subsequent uploading of the results;
- in wartime, students can work on projects asynchronously, using minimal resources (for example, writing technical instructions in English for volunteers working on engineering and technology projects).

The importance of the project-based methodology for teaching students online in emergency situations lies in its flexibility and adaptability, it is easily adapted to changing conditions and can be implemented in various formats - individually or in groups, synchronously or asynchronously. In war or pandemic conditions, when access to resources may be limited, this approach allows the use of digital tools (for example, Moodle, Google Classrooms, Zoom platforms) to coordinate work, discuss ideas and share materials.

The project-based methodology activates the learning process, making it more dynamic and focused on specific results. Students get the opportunity to choose project topics, work on current problems in their professional field and see the practical significance of their work. In the online format, this is especially important, since standard lectures and seminars often cause fatigue

due to prolonged time spent in front of the screen. Here this method helps maintain a high level of engagement through interactive tasks, role-playing games, and other modern approaches to learning, which helps to increase student motivation and engagement. Project-based learning focuses on the use of language in real-life situations, which indicates the practical focus of training. For example, students in technical specialties can develop English-language technical reports, presentations or video projects, which allow them to integrate language learning with their professional training. This compares favorably with traditional memorization of grammar rules and standard exercises. Naturally, in a crisis, teachers cannot always provide prompt feedback. Here, digital tools such as Google Classroom allow teachers not only to promptly track the implementation of project stages, but also to provide students with detailed feedback at each stage of the work. This makes it possible to promptly correct errors, guide students in the right direction and improve the quality of the final result. In addition, artificial intelligence technologies, chatbots and automated verification systems (for analyzing the originality of texts) help ensure the objectivity of assessment and reduce the workload of teachers [2].

The project technology in situations mentioned above teaches students to independently analyze information, search for solutions and apply knowledge in practice. At such times, students experience isolation, which negatively affects their motivation and level of involvement in the educational process. Project work in teams helps maintain social interaction and develop teamwork skills. In wartime, students can work on a joint international project related to technical volunteering (for example, developing an English-language guide to repairing equipment for the front)., and students can also create a web resource with technical terms and their translations into English for specialists working in the field of transport. Unlike traditional methods, project-based learning allows students to apply the foreign language, they are studying, in professional situations. They do not just study grammar and vocabulary, but use language as

a tool for solving engineering problems. For students of transport specialties, the following project are proposed:

- operation of transport systems, warehouses delivery of products and equipment by drones;
- sustainable green logistics:
- reducing carbon footprints in freight transport;
- route optimization for logistics and freight transport:
- impact of blockchain technology on supply chain transparency;
-developing a smart city transport system with integrated mobility solutions;
- automation in warehousing;
- future of smart storage facilities
- designing a smart inventory management system for a retail chain

The teacher plays the major role in online learning using project technology, he acts as a coordinator of the educational process, performs a motivational function, he is a methodologist, a psychologist and a moderator. The teacher is the key figure providing the structure and sequence of the educational process, as the organizer of the educational process, the teacher determines:

- the goal and format of the project (individual, paired, group);
- online tools for interaction - video conferencing (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet), Collaborative documents (Google Docs), LMS platforms (Moodle, Google Classroom);
- creates clear instructions for the implementation of the project, time frames and assessment criteria;
- assigns roles in the group (researcher, designer, speaker, editor).

The motivational role of the teacher is that during a crisis, students often lose motivation, so the teacher must maintain their interest, namely: connect projects with real problems and interests of students, use elements of gamification (award system, competitions, ratings), demonstrate the value of the

studied language in everyday life and career, give the opportunity to choose the format for completing the project (video, podcast, blog, infographics) [3].

The methodological role of the teacher is undoubtedly the most important one and it consists primarily in the fact that the teacher develops materials and adapts teaching methods to crisis conditions., uses mixed methods (online lectures + independent assignments)., applies asynchronous learning (recorded lectures, forums, chats), selects authentic materials (news, podcasts, articles, blogs),

In crisis situations, students need not only academic but also psychological support. The psychological and supportive role of the teacher is that he supports students, showing empathy and flexibility, creates conditions for the development of communicative competence in a safe environment, organizes interactive and group projects that promote social adaptation of students. The role of the moderator is the direction by the teacher of the educational process, but the teacher does not dominate here, but promotes autonomous learning of students. encourages critical thinking, discussing current issues and searching solutions, organizes work on projects in the format of web quests, debates, presentations and other interactive methods.

The forced transition to online learning has opened up new opportunities for the application of the project-based methodology in the educational process of technical universities. Flexibility, practical focus and development of key professional skills make this method one of the most effective tools for training specialists who can successfully adapt to the changing conditions of professional activity in the digital age.

References :

1. Zavalevskyi, Y., Khokhlina, O., Gorbenko, S., Fliarkovska, O., & Chupryna, O. (2023). Project-Based STEM Activities as an Effective Educational Technology in the Context of Blended Learning. *Amazonia Investiga*, 12(67), 152–161, 2023

2. Abdull Jabbar, R., & Abd Halim, N. D. The impact of project-based learning through integrating the use of technology in computer science courses on students' acquisition of programming skills. Innovative *Teaching and Learning Journa*l, 8(1), 1–14, 2024

3.Palová, D., & Vejačka, M. (Project-based learning in the university course and its effectiveness. *TEM Journal*, 11(4), 1477–1484, 2022)

УДК: 796.41. 796.03: 94 (477)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ УКРАЇНИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ

Лях-Породько О.О., к.фіз.вих., доцент
Лях-Породько С.О., Одинець М.О., Меркун Р.В.,студенти
Національний університет фізичного виховання та спорту України

Актуальність. У серпні 2025 року був прийнятий Закон України «Про засади державної політики національної пам’яті українського народу» [5]. Слід зазначити, що метою державної політики національної пам’яті українського народу є – «формування спільного розуміння минулого шляхом відновлення та збереження національної пам’яті, підтримки досліджень з історії України та її популяризації для зміцнення єдності українського народу» [5, с. 1]. Водночас метою та завданням навчальної дисципліни Історія фізичної культури і спорту України як педагогічного процесу є – вивчення основних етапів виникнення та

розвитку фізичної культури і спорту в Україні з найдавніших часів до сьогодні. У більш ширшому аспекті нам сьогодні є надзвичайно актуальним формування системи знань про виникнення та еволюцію фізичного виховання і спорту в контексті суспільно-історичного розвитку України.

Враховуючи сьогоднішні інформаційні технології та їх можливості у педагогічному процесі вивчення історії фізичної культури і спорту України ми рекомендуємо скористатись перспективним кейсом - он-лайн інтерв'ю з легендами українського спорту, зокрема з діаспори у проекті «Спортивний родовід» [6]. Це і зумовлює актуальність обраної нами теми дослідження.

Мета дослідження – здійснити аналіз та виявити особливості використання інформаційних технологій для вивчення історії фізичної культури і спорту України у педагогічному процесі.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, першоджерел, мережі Інтернет, описовий метод, інтерв'ю.

Результати досліджень та їх обговорення. Сьогодні вивчення та розуміння історичних процесів є надважливою складовою державотворення. Водночас формування історичної правди серед українського народу є актуальним напрямом самоідентифікації й боротьби проти антиукраїнської пропаганди. Також багаторічне спотворення історії України й зокрема історії української фізичної культури, спорту та олімпійського руху актуалізує повернення до джерел істини. Сучасні інформаційні технології та їх майже безмежні можливості сприяють появі нових методів вивчення та переосмислення своєї рідної української історії.

У педагогічному процесі нами були використані декілька новітніх інформаційних технологій для формування системи знань про виникнення та еволюцію фізичного виховання і спорту в контексті суспільно-історичного розвитку України. Наприклад, було запропоновано ознайомитись з он-лайн сайтом Спортивний родовід, де публікуються

науково-популярні статті з історії українського спорту та олімпійського руху [1]. Однією з особливостей є те, що у цих статтях детально аналізуються та ретельно досліджуються особливості зародження та розвитку українського спорту в діаспорі [2].

Новаторським у педагогічному процесі було запровадження для вивчення історії української фізичної культури, спорту та олімпійського руху ознайомлення з матеріалами авторської радіо програми «Спортивні історії» на Емігрантському радіо [3]. Серед гостей програми були фахівці (вчителі, методисти) з фізичної культури, дослідники, науковці історії спорту, відомі спортсмени, президенти спортивних федерацій, Народні депутати України, які очолюють профільні комісії з фізичної культури та спорту.

Наступним інноваційним методом, який ми використовуємо у педагогічному й навчальному процесі вивчення маловідомих аспектів історії українського спорту й олімпійського руху є ознайомлення з інтерв'ю. Ці інтерв'ю публікуються спеціальному на ютуб каналі Спортивний родовід (Спадщина українського спорту) ї є відкриті для вільного перегляду [4]. Унікальністю цього проекту є те, що в інтерв'ю гості розповідають свій життєвий та, що найголовніше спортивний досвід. Вже зараз зроблено 173 інтерв'ю з гостями із 19 країн світу (США, Канада, Данія, Велика Британія, Ізраїль, Австралія, Франція, Іспанія, Польща, Болгарія, Німеччина, Естонія, Фінляндія, Австрія, Ірландія, Бразилія, Люксембург, Швейцарія, Аргентина). Вони - гості всі різні: відомий футболіст та тренер (Стефан Коваленко, США), лауреат Нобелівської премії (Зенон Стахів, США), Олімпійська чемпіонка 2020 та срібна призерка 2024 (Крістен Кіт, Канада), учасник Революції Гідності (Юрій Саєвич, США), Президент Української Спортової Централі Америки й Канади (Мирон Биц, США), голова Світової Комісії Спорту Світового Конгресу Українців (Рената Роман, Канада), жінка, що піднялася на

Еверест (Оксана Літинська, Велика Британія), учасник відбору чемпіонату світу з футболу (Володимир Шмотолоха, США), чемпіон Зимових Олімпійських ігор 2010 (Лукас Маковський, Канада) та інші достойники. Але їх всіх об'єднує українське коріння, любов до України та тіловиховання, спорту й олімпійських ідеалів.

Саме таке живе спілкування з гостями є запорукою збереження історії українського спорту як національної пам’яті України. У педагогічному процесі цей новаторський підхід дозволяє ознайомити з маловідомими фактами українського спорту зокрема в діаспорі.

Перспективи наступних досліджень вбачаємо в аналізі становлення історії фізичної культури і спорту України як науки.

Висновок. У сучасному просторі педагогічного процесу є чимало можливостей для використання інформаційних технологій для більш якіснішого засвоєння навчального матеріалу. Для вивчення історичних процесів становлення та розвитку України в цілому й зокрема фізичної культури, спорту та олімпійського руху зараз маємо дієві інструменти, засоби та новаторські ідеї. Наш досвід, а саме спеціальний історично-спортивний он-лайн сайт, авторська програма Спортивні історії на радіо, он-лайн інтерв’ю та ютуб канал з історії українського спорту дозволяє глибше вивчити різні історичні моменти у часі педагогічного процесу.

Література :

1. Лях-Породько Олексій. Он-лайн історія спорту (на прикладі електронного журналу Спортивний родовід). *Науково-методичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту*: збірник наукових праць. Харків : ХДАФК, 2020. Випуск 4. С 52-55.

2. Лях-Породько Олексій. Спортивний родовід – он-лайн технологія вивчення історії фізичного виховання, спорту та олімпійського

руху. *Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді* : матеріали п’ятого регіонального науково-методичний семінару (18-19 грудня 2018 року). Тернопіль : Тайп, 2020. С. 103–106.

3. Лях-Породько Олексій. Сучасні інформаційно-комунікаційні підходи до вивчення історії спорту (на прикладі радіо передач та он-лайн інтерв’ю*). Науковометодичні основи використання інформаційних технологій в галузі фізичної культури і спорту*: збірник наукових праць [Електронний ресурс]. – Харків : ХДАФК, 2021. Випуск 5. С. 101 – 105.

4. Лях-Породько Олексій. Український пріоритет XXI століття – спортивна дипломатія (на прикладі онлайн проекту Sports Rodovid). *Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини: досвід, проблеми, перспективи (у циклі Анохінських читань*): матеріали IX Всеукраїнської науково-практичної онлайнконференції. 10 грудня, 2021 р., Київ / Київ. Ун-т імені Бориса Грінченка; за заг. ред. О. В. Ярмолюк. К.: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. С. 228 – 231.

5. Про засади державної політики національної пам'яті Українського народу: Закон України від 21 серпня 2025 року № 4579-IX. .URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4579-20#Text (дата звернення 2.11.2025)

6. Спортивний родовід: URL : https://www.youtube.com/@sportsrodovid-1731 (дата звернення 5.11.2025)

УДК 378.147:004.9(477)

МОДЕРАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАСОБАМИ LMS MOODLE ЯК УМОВА РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ, КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ І ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ ХНАДУ)

Деділова Т.В., к.е.н., доцентка, Токар І.І., асистентка
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасній системі вищої освіти відбувається зміщення акцентів від передачі готових знань до організації освітнього середовища, що стимулює самостійну пізнавальну діяльність студентів. У цьому контексті викладач виступає не лише джерелом інформації, а модератором освітнього процесу, який координує взаємодію між усіма учасниками навчання, сприяє розвитку критичного мислення, рефлексії та дослідницької активності [1].

Одним із найефективніших інструментів реалізації модераційної функції викладача є використання систем управління навчанням (Learning Management Systems, LMS). Зокрема, у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) активно використовується LMS Moodle, яка забезпечує можливості для формування гнучкого цифрового освітнього простору, побудованого на принципах відкритості, інтерактивності та індивідуалізації навчання.

У сучасних умовах цифровізації освіти змінюється не лише зміст і форма подання навчального матеріалу, а й роль викладача у навчальному процесі. Традиційна функція викладача як основного джерела знань поступово трансформується у функцію модератора освітнього середовища, який організовує навчальну взаємодію, сприяє розвитку самостійності,

критичного мислення та дослідницьких навичок студентів. У цьому контексті система управління навчанням LMS Moodle виступає ефективним інструментом для реалізації модераційної функції викладача, забезпечуючи інтерактивну комунікацію, адаптацію навчальних ресурсів до індивідуальних потреб здобувачів освіти та підтримку безперервного зворотного зв’язку.

Роль викладача-модератора в системі Moodle полягає у створенні сприятливих умов для активного, самостійного та дослідницького навчання студентів [2, 3]. Його діяльність виходить за межі простого адміністрування курсу – він виступає координатором навчальної взаємодії, фасилітатором групової роботи та наставником у процесі формування індивідуальної освітньої траєкторії кожного здобувача освіти.

Організаційна функція модератора реалізується через структуроване наповнення курсу навчальними матеріалами, визначення логіки подачі тем, формування графіка навчальної активності, створення інтерактивних завдань і форумів. Moodle дозволяє викладачу адаптувати зміст і складність завдань під рівень підготовки студентів, використовуючи елементи умовного доступу, що сприяє персоналізації навчання.

Комунікаційна функція модератора полягає у підтримці ефективного двостороннього зв’язку зі студентами. Форум, чат, обговорення в групах і система повідомлень у Moodle створюють умови для відкритої взаємодії, обміну ідеями та спільного розв’язання навчальних проблем. Викладач виступає посередником у діалозі між студентами, спрямовуючи їх до самостійного пошуку рішень і розвитку критичного мислення.

Мотиваційна функція забезпечується через використання засобів гейміфікації (бейджі, рейтинги, система досягнень), а також через надання індивідуального зворотного зв’язку та позитивного підкріплення результатів навчальної діяльності. Такий підхід формує у студентів внутрішню мотивацію до навчання й підвищує рівень залученості до

освітнього процесу.

Аналітична функція модератора пов’язана з моніторингом активності студентів і результатів навчання. Moodle надає розширені можливості для збору статистичних даних, аналізу успішності, своєчасного виявлення труднощів у засвоєнні матеріалу та прийняття рішень щодо корекції освітнього процесу.

Отже, модераційна діяльність викладача в середовищі Moodle сприяє переходу від авторитарної моделі навчання до партнерської взаємодії, де студент виступає активним учасником освітнього процесу, а викладач – наставником, консультантом і координатором. Такий підхід відповідає сучасним вимогам компетентнісного навчання та сприяє формуванню автономної, критично мислячої, підприємницьки орієнтованої особистості.

Аналіз функцій модератора в середовищі Moodle (табл. 1) свідчить, що його роль виходить далеко за межі традиційного викладацького контролю. Модератор виступає координатором навчального процесу, який забезпечує цілісність курсу, активізує комунікацію та створює умови для розвитку критичного мислення студентів. Використання цифрових інструментів Moodle дає змогу формувати індивідуальні освітні траєкторії, підтримувати зворотний зв’язок і здійснювати аналітичний моніторинг навчальних досягнень. Особливого значення набуває фасилітативна функція, орієнтована на розвиток самостійності та дослідницької активності студентів. Таким чином, модератор у цифровому освітньому середовищі є не лише організатором, а й наставником і партнером у процесі пізнання.

Використання Moodle у ХНАДУ сприяє реалізації принципів індивідуалізації освітнього процесу. Кожен студент має можливість самостійно обирати темп, послідовність і глибину опрацювання матеріалу. Наприклад, інструменти системи – тести, опитування, журнали оцінок – забезпечують зворотний зв’язок, що формує навички самооцінки та

самоконтролю.

Таблиця 1 – Функції модератора в цифровому освітньому середовищі Moodle та інструменти їх реалізації (авторська розробка за [2, 3])

Функція модератора	Зміст функції	Інструменти реалізації в Moodle	Очікувані результати
Організаційна	Планування структури курсу, визначення послідовності тем, формування навчальних модулів та завдань	Теми курсу, ресурси *File*, *Page*, *Book*, інструменти *Lesson*, *Assignment*, налаштування умовного доступу	Логічна послідовність навчального матеріалу; персоналізація освітнього процесу
Комунікаційна	Забезпечення зворотного зв'язку, організація дискусій, сприяння груповій взаємодії	Форум (*Forum*), чат (*Chat*), повідомлення (*Messages*), групи та семінари (*Workshop*)	Активна участь студентів, розвиток навичок співпраці та критичного мислення
Мотиваційна	Стимулювання навчальної активності, створення умов для внутрішньої мотивації та саморозвитку	Бейджі (*Badges*), рейтинги, опитування (*Feedback*, *Choice*), система оцінювання	Підвищення зацікавленості студентів, зростання навчальної активності
Аналітична	Моніторинг успішності, аналіз активності студентів, оцінювання ефективності навчання	Звіти (*Reports*), журнал оцінок (*Gradebook*), аналітичні панелі (*Analytics*), трекінг активності	Своєчасна корекція навчального процесу, підвищення якості освітніх результатів
Фасилітативна	Супровід самостійного навчання, підтримка індивідуальних освітніх траєкторій, розвиток рефлексії	Індивідуальні завдання, глосарій (*Glossary*), база даних (*Database*), портфоліо студентів	Поглиблення самостійності, розвиток дослідницької активності та самооцінки

Викладач при цьому виконує модераційну функцію – аналізує динаміку успішності, надає рекомендації, мотивує до подальшого вдосконалення, завдяки чому студенти усвідомлюють власну траєкторію навчання та розвивають відповідальність за результати [4].

Цифрове середовище Moodle дозволяє створювати портфоліо дослідницьких досягнень студентів, у якому зберігаються аналітичні звіти, мультимедійні презентації, проєкти. Елемент Feedback застосовується для збору анкетних даних і моніторингу рівня залученості студентів до наукової роботи. Таким чином, LMS Moodle виступає платформою для

інтеграції навчальної та науково-дослідної діяльності, що підсилює розвиток компетентностей XXI століття – самонавчання, критичного мислення, комунікації та цифрової грамотності [5].

Загалом, модерація освітнього процесу в середовищі Moodle сприяє створенню студентоцентричної моделі навчання, у якій викладач виступає ментором і координатором, а студент – активним учасником навчального процесу. Досвід ХНАДУ демонструє, що системне використання LMS Moodle підвищує мотивацію студентів до навчання, формує навички самостійного пізнання, критичного мислення й дослідницької діяльності. Модераційна модель освітнього процесу на базі Moodle є перспективним напрямом розвитку цифрової освіти у закладах вищої освіти України.

Література :

1. Філософія освіти: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенка, І. Передборської. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 329 с.

2. Чернякова Ж. Ю., Овчаренко О. А., Фоміна Л. В., Шевченко І. А. Moodle як основа системи дистанційного навчання та формування електронного освітнього середовища. *Вісник науки та освіти*. С. 1780-1797. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11(29)-1780-1797.

3. Овчарук В., Ющук І. Використання технологій e-learning в освітньому просторі. *Norwegian Journal of Development of the International Science.* 2021. № 60. Vol. 1. P. 35-39.

4. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

5. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В.М. Кухаренко, С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016. 284 с.

УДК 378.1:004

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Безніс П.С., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Технологія доповненої реальності в освіті все активніше заповнює освітню нішу в багатьох країнах. Багато шкіл, технікумів і закладів вищої освіти поступово відходять від традиційних методик навчання, віддаючи перевагу більш досконалим методам. Електронні книги, інтерактивні дошки, планшети – все це допомагає поліпшити освітній процес і зробити його ефективнішим. Але чимось по-справжньому новим стає саме AR в освіті.

Це технологія, яка доповнює реальну навколишню картину світу віртуальними елементами. Це може бути що завгодно – від графічних покажчиків з напрямком руху, як, наприклад, в деяких GPS-додатках, до цілих інтерактивних комплексів – 3D-будівель, споруд, моделей машин, тварин, людей та іншого.

Не варто плутати доповнену і віртуальну реальність. Остання – це штучно створене оточення, яке може повторювати реальність, запозичувати її елементи або ж не мати з нею нічого спільного. Доповнена ж реальність лише розширює існуюче оточення, доповнюючи його.

В останні 5-10 років технології VR і AR стали доступними широким масам. Ціна окулярів і шоломів віртуальної/доповненої реальності знизилася, і навіть більшість сучасних смартфонів/планшетів відмінно працюють з додатками AR. Це дозволило розширити сферу застосування технології, спрямувавши її, зокрема, в освітній процес.

Багато навчальних закладів вже зараз застосовують доповнену реальність при проведенні лабораторних робіт з фізики та хімії, практичних занять з астрономії, історії та інших галузей наук. Принцип наочності працює набагато ефективніше, ніж старі методи – навчання за підручниками, перегляд зображень, відео тощо. По-перше, це цікавіше, а по-друге, дає набагато краще уявлення про речі, процеси та події.

Так, поки що використання доповненої реальності в навчанні тільки набирає обертів. Багато програм залишаються досить примітивними, але розробники активно працюють над їх доопрацюванням, збільшенням кількості освітнього контенту, підвищенням якості. Багато хто сходиться на думці, що доповнена реальність – навіть більш перспективний напрямок, ніж віртуальна. Вона простіша, але при цьому дозволяє сконцентрувати увагу учня на найважливішому, не відволікаючи на другорядні елементи віртуального світу.

Серед найбільш успішних і перспективних реалізованих ідей можна виділити кілька:

Візуалізація простих і складних алгебраїчних поверхонь – сфер, еліпсоїдів, циліндрів, пірамід. Аж до особливо складних – Пляшки Клейна, Стрічки Мебіуса тощо. Важлива не просто можливість побачити такі об'єкти в 3D, але й інтерактивно змінювати параметри, відразу ж візуалізувати зміни, проводити складні розрахунки і наочно демонструвати, як це працює.

Візуалізація фізичних рівнянь. У математичній фізиці доповнена реальність дає можливість показувати рішення не просто у вигляді формули, а у вигляді фізичного процесу. А змінюючи параметри, можна впливати на результат, відразу ж оцінюючи його візуально. Також технологія дозволяє візуалізувати складні фізичні процеси – ізотермічний, ізохорний, політропний тощо.

Візуалізація будови молекул, відображення атомних орбіталей в

хімії. Людське око не здатне побачити будову молекули в реальності, тільки на знімках або штучно відтворених моделях. Завдяки AR ця можливість з'являється, що дозволяє візуалізувати навіть складні хімічні зв'язки і краще зрозуміти, як вони формуються.

У біології AR може допомогти у вивченні анатомії тварин і рослин, показуючи їх внутрішню будову в інтерактивному режимі. За допомогою AR можна візуалізувати складні концепції, які важко пояснити за допомогою тексту або статичних зображень.

У викладанні географії та історії AR також надає значні переваги. Учні можуть «подорожувати» по різних куточках світу або переглядати історичні події у вигляді реконструкцій, накладених на сучасні пейзажі. Наприклад, за допомогою AR можна побачити, як виглядали стародавні споруди або як розгорталися ключові битви на місці сучасних міст. Це робить процес навчання більш наочним і захоплюючим.

Вивчення іноземних мов також може бути значно покращено за допомогою доповненої реальності. AR дозволяє створити віртуальні мовні середовища, де учні можуть занурюватися в різні ситуації спілкування, взаємодіяти з носіями мови і вивчати нові слова і фрази в контексті. Це особливо корисно для розвитку навичок аудіювання та усного мовлення.

Доповнена реальність знаходить широке застосування в професійній освіті та тренінгах. У медицині, наприклад, AR використовується для моделювання хірургічних операцій, дозволяючи студентам-медикам відпрацьовувати навички без ризику для пацієнта. В інженерії AR допомагає майбутнім фахівцям вивчати складні механізми і системи, взаємодіяти з ними у віртуальному середовищі перед тим, як працювати з ними в реальному житті.

AR робить навчання більш інтерактивним і захоплюючим, що підвищує залученість учнів. Вони можуть активно взаємодіяти з навчальними матеріалами, що сприяє кращому засвоєнню інформації.

При всіх позитивних якостях AR все ще не має масового характеру в освіті в жодній країні. Чому так? Насправді причин кілька, і вони мають переважно лише тимчасовий характер.

Неготовність освітньої системи до перебудови і переосмислення. AR на даному етапі можна розглядати тільки як доповнення до освітнього процесу, але не повну його альтернативу. Перехід повинен бути плавним, повинні виконуватися відповідні дослідження, вивчення успішності фокус-груп, формуватися відповідні висновки. Цілком можливо, що надмірне захоплення такою формою навчання може спричинити поліпшення освітнього процесу в одній сфері, але і погіршення в іншій.

Необхідність повністю переосмислити і переробити план навчальних занять. Робота з подібними технологіями має багато факторів, які потрібно враховувати при формуванні програми.

Все ще висока ціна обладнання. Якщо говорити про масове використання AR в освіті, то це поки що дорого. Але тенденція до зниження ціни апаратної складової в майбутньому усуне цей недолік.

Недостатня кількість і різноманітність програм для навчання. Робота над ними активно ведеться, але прямо зараз їх абсолютно недостатньо для того, щоб використовувати як альтернативу класичним методам і інструментам навчання.

Незважаючи на всі переваги, використання доповненої реальності в освіті стикається з низкою викликів і обмежень:
далеко не всі викладачі. Це вимагає проведення додаткових тренінгів та підготовки педагогічного складу.

Інтеграція AR-технологій у традиційний освітній процес може бути складним завданням. Необхідно розробити нові методики та підходи, які дозволять максимально ефективно використовувати потенціал AR.

Література :

1. Мельник І., Задерей Н., Нефьодова Г. Доповнена та віртуальна реальність як ресурс навчальної діяльності студентів. *Інформаційні технології та комп'ютерне моделювання:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 2018. С. 61–64, С. 43–45

2. Доповнена реальність як засіб реалізації дистанційного навчання в умовах карантину. Ткачук В.В., Єчкало Ю.В., Тарадуда А.С., Стеблівець І.П. *Освітній дискурс*: збірник наукових праць. 2020. Вип. 22. No 4. С. 43– 53.

УДК 37:004.9

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Семенов А.І., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Зараз світ стає все більш цифровим, і це змінює те, як ми навчаємося. Нам потрібно по-новому керувати навчальним процесом, щоб він відповідав цим змінам. Щоб керувати якісно, потрібен чіткий зворотній зв'язок. Він допомагає відразу зрозуміти, як ідуть справи, вчасно помічати проблеми та виправляти їх. Коли зворотний зв'язок між педагогом, здобувачем освіти й керівництвом ламається або затримується, це

негативно позначається на всьому навчальному процесі та призводить до зниження якості освіти. У цій ситуації інформаційні технології (ІТ) стають потужним і ключовим інструментом. Вони дозволяють нам набагато швидше отримувати й аналізувати величезні обсяги навчальних даних, підвищуючи загальну якість обміну інформацією [1]. Мета цих тез — розглянути, яку роль відіграють інформаційні технології та які їхні можливості у налагодженні зворотного зв’язку під час управління навчальним процесом.

Зворотний зв’язок у педагогічному процесі має кілька важливих функцій: він допомагає визначати рівень засвоєння знань (діагностична функція), виправляти помилки (корекційна), підтримувати зацікавленість у навчанні (мотиваційна) та забезпечує отримання інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень (управлінська) [4]. Старі традиційні методи, як-от усні іспити чи контрольні роботи на папері, зазвичай забирають багато часу. Крім того, вони не дозволяють швидко й повно оцінити результати навчання.

На щастя, інформаційні технології дають нам змогу ці процеси автоматизувати й спростити. А всі ці технології зворотного зв'язку можна умовно поділити на кілька основних груп. Перша група — це системи для керування навчанням (їх називають LMS), наприклад, такі відомі платформи, як Moodle, Google Classroom чи Microsoft Teams. Головне, що вони роблять — це об'єднують усіх в одному віртуальному просторі. Це дозволяє отримувати та надавати зворотний зв'язок з різних сторін. Для здобувача освіти така система — це можливість миттєво бачити результати своїх тестів, а не чекати на перевірку. До того ж усі оцінки зібрані в одному електронному журналі, і можна швидко отримати коментар від викладача до будь-якої зданої роботи. Для педагога це теж зручно: він бачить, хто зі здобувачів і коли заходив у систему, та як виконував завдання. Також можна створити спільний форум чи чат, щоб

обговорювати теми, і по розмові одразу зрозуміти, що студенти не до кінця засвоїли. Ну і, звісно, перевіряти роботи та коментувати їх стає набагато простіше [3].

Друга група охоплює використання спеціальних інструментів для формувального оцінювання. Такі платформи, як Kahoot, Quizlet, Mentimeter та Plickers, дають змогу проводити короткі інтерактивні опитування прямо під час заняття. Завдяки цьому педагог одразу отримує зворотний зв'язок про те, наскільки добре здобувачі освіти засвоїли матеріал як групою, так і кожен окремо, що дозволяє оперативно змінювати або уточнювати хід уроку. Третя група – це, по суті, технології для спілкування. Мається на увазі звичайна електронна пошта, робочі месенджери або програми для відеодзвінків, такі як Zoom чи Google Meet. Вони дають можливість спілкуватися швидко: або "наживо" в реальному часі (це називають синхронно), або просто листуватися у зручний час (асинхронно). Головна перевага в тому, що зникають будь-які перешкоди у часі чи відстані. Завдяки цьому студент може легко отримати консультацію, а керівництво – оперативно донести до викладачів якусь важливу інформацію або швидко зібрати потрібні дані [1].

Четверта група – це освітня аналітика (Learning Analytics). Це вже, так би мовити, найсучасніший або найвищий рівень управління. Його суть у тому, що ІТ-системи не просто збирають купу даних (хто як вчиться, які оцінки тощо), а ще й самі їх аналізують, щоб знайти якісь закономірності чи проблеми. Простіше кажучи, сучасні навчальні платформи (LMS) відстежують і записують майже всі дії здобувача освіти. Вони фіксують, наприклад, скільки часу людина витратила на вивчення певного розділу, які саме завдання виявилися для неї складними, і навіть які додаткові матеріали чи статті вона відкривала. Аналіз цих великих даних дає змогу керівництву закладу освіти та педагогам виявляти системні проблеми в педагогічному процесі, прогнозувати академічну неуспішність та

приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо зміни навчальних планів чи методик [2].

Якщо підсумувати, то без інформаційних технологій (ІТ) сьогодні ефективно керувати педагогічним процесом просто неможливо. Вони роблять зворотний зв'язок набагато кращим: він стає швидким, об’єктивним, надходить різними каналами і дозволяє глибоко аналізувати, що відбувається. Але є важливий нюанс: щоб це все працювало, і педагоги, і здобувачі освіти повинні добре "дружити" з технікою. Також потрібен чіткий план, *як* саме ці технології застосовувати в навчанні. Адже, зрештою, технологія — це просто інструмент. Те, наскільки він буде корисним, залежить лише від того, наскільки розумно його застосовувати.

Література :

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і педагогіки. *Освіта для майбутнього : зб. наук. пр*. Київ : НАПН України, 2021. С. 18–25.

2. Глазунова О. Г. Learning Analytics як інструмент управління якістю освітнього процесу в електронному навчальному середовищі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* 2019. Вип. 2 (97). С. 14–21.

3. Морзе Н. В., Варченко-Троценко Л. О. Можливості використання хмарних сервісів в організації зворотного зв’язку в системі Moodle. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп’ютерно-орієнтовані системи навчання.* 2018. Вип. 20. С. 98–103.

4. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології як інструмент організації зворотного зв’язку в навчанні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 60, № 4. С. 138–150.

УДК 378.4: 37.018.43

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Водолажська Т. О., к.е.н., доцент,
Дегтярьов М. С., здобувач вищої освіти,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У сучасному освітньому середовищі цифрові технології стають основою функціонування системи вищої освіти, сприяючи інтеграції інноваційних підходів у навчальний процес. Дистанційна форма навчання, що набула широкого поширення в останні роки, уже не розглядається як тимчасова альтернатива традиційному навчанню, а є повноцінною моделлю освітнього процесу, здатною забезпечити якісну підготовку фахівців.

Одним із найважливіших аспектів ефективного дистанційного навчання є організація зворотного зв'язку, адже саме завдяки постійній взаємодії викладача і студента формується мотивація, підтримується інтерес до навчання, забезпечується індивідуалізація підходів та моніторинг навчальних результатів.

Сучасні цифрові інструменти, інтегровані у платформи управління навчанням, дозволяють створювати динамічне середовище спілкування, у якому студенти не лише отримують знання, а й активно взаємодіють, рефлексують, співпрацюють і розвивають власні цифрові навички. Саме тому проблема ефективного зворотного зв'язку у дистанційному навчанні потребує комплексного дослідження.

У Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті (ХНАДУ) дистанційне навчання організовано з

використанням інтегрованих цифрових середовищ LMS Moodle і BigBlueButton (BBB), що забезпечують єдиний освітній простір для комунікації, оцінювання, співпраці та управління навчальними процесами, зокрема і для забезпечення зворотного зв’язку [1].

Система LMS Moodle є основною платформою для організації навчальних курсів. З усіма дисциплінами сформовано структуровані курси із поділом на тематичні модулі, кожен із яких містить лекційні матеріали, практичні завдання, презентації, інтерактивні тести та завдання для самостійної роботи здобувачів. Для підтримання зворотного зв’язку викладачі використовують:

– форумні дискусії, де студенти можуть ставити запитання, обговорювати проблемні теми та отримувати відповіді в асинхронному форматі;

– індивідуальні коментарі до завдань і тестів, що дозволяють кожному студентові побачити власні сильні сторони та напрями вдосконалення;

– рефлексивні опитування, які дають змогу виявити ставлення студентів до матеріалу, рівень складності теми та ефективність використаних методів.

Крім того, Moodle автоматично збирає аналітичні дані щодо активності здобувачів освіти, що дає змогу викладачу оперативно реагувати на зниження мотивації або пропуски, здійснюючи індивідуальне консультування через повідомлення системи.

Платформа BigBlueButton, інтегрована у Moodle, використовується для проведення онлайн-занять, практичних і лабораторних робіт, консультацій тощо. Функціональні можливості системи (спільний екран, інтерактивна дошка, чат, опитування, «піднята рука») створюють умови для активної участі кожного студента. Наприклад, під час вивчення теми «Мотивація персоналу» (курс «Управління персоналом») викладач

проводить коротке голосування щодо ефективності різних моделей мотивації, а потім спільно зі студентами аналізує результати на віртуальній дошці. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення і цифрової комунікації. Студенти не лише отримують коментарі в реальному часі, а й бачать, як їхні ідеї враховуються у подальшій роботі групи.

Для підвищення залученості студентів використовуються інструменти гейміфікації (Kahoot, Quizizz), інтегровані в систему Moodle. Завдяки цьому викладач може оперативно перевіряти рівень засвоєння матеріалу та одразу обговорювати результати під час занять. Автоматизовані звіти Moodle дають змогу формувати графіки прогресу, середні оцінки групи та індивідуальні траєкторії розвитку. Це дозволяє викладачу персоналізувати навчання й надавати цілеспрямовані рекомендації для кожного студента.

У ХНАДУ дистанційне навчання поєднує різні інструменти зворотного зв’язку, як-от: Moodle-форуми, онлайн-зустрічі в BigBlueButton, індивідуальні консультації та щотижневі опитування в Google Forms. Такий підхід дозволяє не лише оперативно оцінювати навчальні результати, а й підтримувати емоційний контакт між викладачем і студентом, що особливо важливо у віртуальному середовищі. Наприклад, студенти презентують власні ідеї та міркування під час конференції у BigBlueButton, а викладач і група надають усний і письмовий фідбек. Результати презентацій оцінюються в Moodle за критеріями, що враховують не лише зміст, а й використання цифрових інструментів.

Отже, використання цифрових інструментів для зворотного зв’язку у ХНАДУ забезпечує:

1. Двосторонню інтерактивну комунікацію, що підвищує якість навчання та залученість студентів.

2. Персоналізацію навчального процесу, завдяки чому кожен студент отримує індивідуальні поради та рекомендації.

3. Розвиток цифрових компетентностей, необхідних для сучасного фахівця.

4. Ефективний моніторинг успішності та участі студентів у навчальному процесі.

Таким чином, інтеграція LMS Moodle та BigBlueButton у навчальний процес ХНАДУ довела свою ефективність як система забезпечення оперативного й багаторівневого зворотного зв'язку у дистанційному навчанні. Вона створює умови для розвитку цифрових навичок, активізації пізнавальної діяльності, підвищення мотивації та формування у студентів навичок самостійного навчання.

Розроблений підхід може бути використаний і в інших закладах вищої освіти для підвищення якості освітнього процесу, побудови відкритого інформаційного середовища та ефективного управління педагогічною взаємодією.

Література :

1. Навчальний сайт Харківського національного автомобільно-дорожнього університету : *веб-сайт.* URL: https://dl2022.khadi-kh.com/ (дата звернення 12.10.2025)

2. Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 22. Т. 2. С. 91–94.

3. Горбатюк О., Поліщук С. Особливості функціонування закладів вищої освіти під час війни: очна та дистанційна форми освіти, їх ключові переваги та недоліки. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2023. № 66. С. 5–13.

УДК 378.147

ПЕРСПЕКТИВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ВИКЛАДАЧАМИ ЗДОБУВАЧІВ ТА СПІЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ В НАВЧАННІ

Музильов Д.О., к.т.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Здатність підтримувати та розвивати академічну мотивацію лежить в основі ефективного навчання та довгострокового успіху. На індивідуальному рівні високомотивовані студенти демонструють більшу наполегливість перед обличчям складного матеріалу, глибшу когнітивну взаємодію зі складними концепціями та, зрештою, вищі академічні досягнення та задоволення. Такі здобувачі розвивають саморегульовані стратегії, постановку цілей, стратегічне планування та самомоніторинг, які виходять за межі аудиторії та охоплюють професійний та особистісний контексти [1]. З економічної точки зору, добре мотивована аудиторія випускників підживлює інноваційні екосистеми; ці люди запускають дослідницькі прориви, підприємницькі проекти та підвищення продуктивності, що лежить в основі національної конкурентоспроможності на світовому ринку, що базується на знаннях. У суспільному плані сильна академічна мотивація пов'язана з вищими показниками утримання та випуску, тим самим знижуючи особисті та суспільні витрати, пов'язані з відтоком освітніх кадрів. У сучасну цифрову епоху, що характеризується швидким технологічним прогресом, величезними потоками інформації та зростанням гібридних та змішаних навчальних середовищ, академічна мотивація стала важливішою, ніж будь-коли. Студенти повинні не лише опанувати базовий контент, але й розвинути адаптивність, звички навчання протягом усього життя та стійкість до відволікаючих факторів онлайн-платформ та нових

технологій. Без міцної мотиваційної основи учні ризикують втратити зацікавленість та втомитися, що підриває індивідуальні прагнення та ширші освітні цілі.

Викладачі займають унікально впливову позицію у формуванні та підтримці академічної мотивації. Завдяки чіткому формулюванню цілей, ефективному підготовчому матеріалу та наданню своєчасного конструктивного зворотного зв'язку, викладачі пробуджують внутрішній інтерес студентів та зміцнюють їхнє почуття компетентності. У вищій освіті, де студентам надається автономія, але вони все ще покладаються на керівництво експертів, якість педагогічної підтримки викладачів часто визначає, чи сприймають студенти академічні виклики як можливості для оволодіння, чи як нездоланні перешкоди. Коли викладачі чітко визначають навчальні цілі, розвінчують абстрактні теорії транспортних процесів та пропонують індивідуальну допомогу під час лекцій та практичних робіт, студенти відчувають підвищену академічну ефективність, що стимулює їхню залученість та наполегливість [2].

Основною перспективою розвитку освіти є встановлення ефективної взаємозв'язку між педагогічною підтримкою викладачів та навчальною мотивацією студентів у контексті дисциплін освітніх програм. Однак прямий вплив педагогічної підтримки на навчальну мотивацію часто проявляється через якість міжособистісного обміну в аудиторії. Спільна взаємодія в аудиторії слугує важливим посередником: коли студенти беруть участь у змістовному діалозі з викладачами, чи то через демонстрації результатів в реальному часі, консультації в лабораторіях, чи обговорення проблем за участю колег, вони не лише зміцнюють концептуальне розуміння, але й розвивають сильніше почуття приналежності та академічної ідентичності. На першому курсі навчання серед здобувачів поширені розчарування, пов'язані з налагодженням взаємодії та початкові складності, ці інтерактивні точки дотику можуть

перетворити моменти плутанини на навчальний досвід, посилюючи як компетентність, так і мотивацію. Однак цей опосередкований шлях підтримки та мотивації не діє однаково в усіх навчальних контекстах. Два контекстуальні фактори можуть значно посилити або послабити його вплив. По-перше, почуття педагогічної відповідальності, інтерналізована відповідальність викладача за результати навчання студентів, формує, наскільки глибоко викладач відданий інтерактивній підтримці. Викладачі, які відчувають підвищене почуття відповідальності, частіше інвестують додатковий час в індивідуальні консультації з налагодження взаємодії. Адаптують навчальні матеріали до різноманітних потреб здобвуачів та проактивно контролюють їх прогрес, тим самим посилюючи зв'язок між підтримкою та взаємодією. По-друге, інтеграція навчання за допомогою штучного інтелекту відображає ступінь ефективного використовування інтелектуальних інструментів, таких як помічники з виконання практичних завдань на базі штучного інтелекту, платформи автоматичного оцінювання. Високий рівень інтеграції навчання за допомогою штучного інтелекту може зробити педагогічну підтримку більш цілеспрямованою та адаптивною, сприяючи більш насиченому обміну досвідом та, в свою чергу, посилюючи академічну мотивацію студентів [3].

Таким чином, академічна мотивація є основою ефективного навчання та довгострокового успіху, оскільки високомотивовані студенти демонструють вищі академічні досягнення, більшу наполегливість та розвивають саморегульовані стратегії, що має критичне соціальне та економічне значення для національної конкурентоспроможності та зниження освітнього відтоку. Якість педагогічної підтримки викладачів визначає, чи сприймають студенти академічні виклики як можливості для оволодіння, оскільки викладачі формують мотивацію через чітке формулювання цілей, надання ефективного підготовчого матеріалу та індивідуальної допомоги, що підвищує академічну ефективність

здобувачів. Ефективний взаємозв'язок між підтримкою та мотивацією досягається через спільну взаємодію в аудиторії, де змістовний діалог студентів з викладачами зміцнює концептуальне розуміння, розвиває сильніше почуття приналежності та академічної ідентичності. Вплив цього опосередкованого шляху значно посилюється педагогічною відповідальністю викладача, що стимулює його до інвестицій часу в індивідуальні консультації та проактивний контроль, а також інтеграцією навчання за допомогою штучного інтелекту, який робить педагогічну підтримку більш цілеспрямованою та адаптивною.

Література :

1. Koenka A. C. Academic motivation theories revisited: An interactive dialog between motivation scholars on recent contributions, underexplored issues, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*. 2020. Vol. 61. P. 101831. URL: https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.101831.

2. Boguslawski S., Deer R., Dawson M. G. Programming education and learner motivation in the age of generative AI: student and educator perspectives. *Information and Learning Sciences*. 2024. URL: https://doi.org/10.1108/ils-10-2023-0163.

3. Enhancing Teacher AI Literacy and Integration through Different Types of Cases in Teacher Professional Development / A.-C. E. Ding et al. *Computers and Education Open*. 2024. P. 100178. URL: https://doi.org/10.1016/j.caeo.2024.100178.

УДК 378.147:004.6

ПЕРСОНАЛІЗОВАНИЙ ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИКИ ВЕЛИКИХ ДАНИХ

Прокопенко М.В., ст. викладач
Харківський національний автомобільно-дорожнійуніверситет

Сучасні умови цифрової трансформації вищої освіти зумовлюють зростання значущості інформаційних технологій у забезпеченні ефективного управління педагогічним процесом. Одним із ключових аспектів цього процесу є формування персоналізованого зворотного зв'язку, що враховує індивідуальні освітні траєкторії студентів, їхні потреби, темпи засвоєння матеріалу та рівень навчальної мотивації. У цьому контексті аналітика великих даних (Big Data analytics) відкриває нові можливості для підвищення якості освітнього процесу, оптимізації викладацької діяльності та посилення автономії здобувачів вищої освіти.

Вища школа сьогодні функціонує в умовах високої інформаційної насиченості: кожен студент взаємодіє з численними цифровими системами, платформами, електронними курсами та комунікаційними сервісами, що генерують значний масив даних. До такого масиву можна віднести дані про навчальну активність, результати тестувань, частоту входів у систему управління навчанням (LMS), перегляди навчальних матеріалів, своєчасність виконання завдань, участь у дискусіях, темпи проходження модулів тощо. Оброблення та інтерпретація цих даних дають змогу викладачу формувати гнучкий та персоніфікований зворотний зв'язок, який відповідає специфічним освітнім потребам кожного студента [1].

Персоналізований зворотний зв’язок у системі вищої освіти має низку суттєвих переваг. По-перше, він дає можливість студентам отримувати рекомендації, адаптовані до їхнього поточного рівня підготовки. По-друге, Big Data дозволяє визначати приховані закономірності навчальної поведінки та прогнозувати проблемні зони у засвоєнні матеріалу. По-третє, системи навчальної аналітики можуть інформувати викладача про зниження активності студентів, затримки з виконанням робіт чи складнощі з окремими темами, що робить педагогічний процес більш керованим і передбачуваним.

Окремої уваги заслуговує функція раннього попередження (early alert), реалізована в сучасних LMS та аналітичних модулях. Завдяки аналізу поведінкових патернів системи можуть автоматично виявляти студентів із ризиком академічної неуспішності та надсилати їм мотиваційні повідомлення, рекомендації або навіть пропонувати додаткові навчальні ресурси. Це сприяє підвищенню відповідальності, зменшенню кількості академічних боргів та забезпеченню сталості навчальної траєкторії [2].

Персоналізований зворотний зв’язок сприяє розвитку саморефлексії студентів, адже вони отримують не просто загальну оцінку, а детальний аналіз власних сильних і слабких сторін. Такі підходи відповідають сучасним концепціям студентоцентричного навчання, які наголошують на активній ролі здобувача освіти, його здатності самостійно планувати, контролювати й оцінювати результати навчальної діяльності [3].

З позицій викладача використання Big Data спрощує педагогічну діяльність, оскільки зменшує навантаження, пов’язане з ручним моніторингом, перевіркою та аналізом результатів навчання. Інформаційні системи забезпечують автоматизоване збирання даних, побудову графіків успішності, оцінювання активності та формування рекомендацій. Це дозволяє викладачу зосередитися на методичній і комунікаційній

складовій навчального процесу. Крім того, аналітичні модулі можуть бути використані для підвищення не тільки педагогічної, але й організаційної ефективності ЗВО — наприклад, для формування звітності, оптимізації груп, моніторингу якості курсів та оцінювання навчальних програм.

Разом із тим упровадження Big Data у вищій освіті супроводжується низкою викликів. До них належать питання захисту персональних даних, необхідність підвищення цифрової компетентності педагогічних працівників, складність інтеграції різних інформаційних систем, а також ризики надмірної автоматизації, що може знизити гуманітарний компонент викладання.

Персоналізований зворотний зв’язок, підсилений аналітикою великих даних, має потенціал значно підвищити якість управління педагогічним процесом у вищій школі. Він дозволяє робити навчання гнучким, адаптивним, науково обґрунтованим і технологічно сучасним, створюючи умови для ефективного формування освітніх результатів. Урахування цих можливостей дає змогу закладам вищої освіти швидше адаптуватися до динамічних змін, відповідати потребам студентів нового покоління та забезпечувати конкурентоспроможність на освітньому ринку.

Література :

1. Гришкова Р. О. Аналітика даних у системах електронного навчання: методологія та практичні рішення : монографія. Київ : Освіта України, 2021. 212 с.

2. Даниленко Л. І., Сисоєва С. О. Інноваційні освітні технології в університетській підготовці фахівців : навч. посіб. Київ : НАПН України, 2020. 256 с.

3. Єрмаков І. М., Савченко Л. О. Комп’ютеризовані методи педагогічної діагностики у вищій школі : монографія. Харків : НУХТ, 2022. 180 с.

УДК 070.422

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Лисечко В. М., викладачка спецдисциплін,
Запорізький гідроенергетичний фаховий коледж
Запорізького національного університету,здобувачка
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

У XXI столітті мультимедійні технології стали невід'ємною частиною освітнього процесу, активне впровадження їх пояснюється потребою забезпечення візуалізації навчального матеріалу, формування ключових компетентностей студентів та мотивацією до пізнавальної діяльності.

Інженерна освіта, за своєю природою, є мультидисциплінарною, де студентам потрібно не лише опановувати великі обсяги теоретичних знань, а й уміти застосовувати їх на практиці, оскільки мультимедійні інструменти дозволяють моделювати об'єкти і процеси, які у звичайному навчанні важко або неможливо відтворити. Наприклад, за допомогою програмного забезпечення типу GeoGebra, SketchUp або AutoDesk можна демонструвати складні інженерні принципи в інтерактивному режимі, що значно підвищує розуміння матеріалу.

Інтеграція мультимедіа в освітню практику є необхідною умовою модернізації освітнього середовища, що відповідає вимогам цифрової трансформації освіти (Л. Соколюк [2]).

Сучасні мультимедійні засоби охоплюють широкий спектр інструментів: від цифрових презентацій і відеолекцій до віртуальної та доповненої реальності, інтерактивних навчальних платформ і симуляторів. мультимедіа сприяє глибшому зануренню студента в навчальний контекст і дозволяє

реалізовувати принципи конструктивістського навчання, де знання формуються через досвід і взаємодію (А. Козяр [1]).

Підготовка студентів інженерних спеціальностей, зокрема за спеціальністю 192 Будівництво та цивільна інженерія, передбачає формування як фахових знань, так і практичних умінь, здатності до інноваційної діяльності та прийняття рішень у складних виробничих умовах. Традиційні методи наразі навчання недостатньо забезпечують потреби візуалізації інженерних процесів, тому застосування мультимедійних технологій набуває особливої актуальності.

Зазначимо, що у відокремленому структурному підрозділі «Запорізького гідроенергетичного фахового коледжу Запорізького національного університету» викладачі спецдисциплін активно впроваджують мультимедійні засоби, зокрема програму AutoCAD, у професійну підготовку студентів. Під час викладання дисциплін «Основи комп'ютерного проектування», «Інженерна графіка», «Спецкреслення», «Проєктування гідротехнічних споруд» використовуються відеоінструкції, демонстраційні приклади 3D-моделей, а також електронні тести для самоперевірки. Особливу увагу приділено створенню власних відеоуроків з поясненням етапів креслення в AutoCAD, що дає змогу студентам працювати в індивідуальному темпі, повторювати матеріал, удосконалювати навички комп'ютерного моделювання. Впровадження таких технологій дозволяє сформувати у студентів просторове мислення, точність у графічному зображенні конструкцій, а також навички цифрової інженерної комунікації.

Педагогічні умови інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх бакалаврів засобами інноваційних освітніх технологій дозволяє реалізовувати персоніфікований підхід, представлено в таб.2.1 , оскільки різні студенти сприймають інформацію по-різному. Одні краще запам'ятовують матеріал через візуальні образи, інші – через звук або дію. Згідно з теорією мультимедійного навчання Річарда Майєра, поєднання візуальних і

вербальних елементів підвищує ефективність запам’ятовування та розуміння [3].

Таблиця 1 - Педагогічні умови інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх бакалаврів засобами інноваційних освітніх технологій

№	Педагогічна умова	Сутність	Засоби реалізації (приклади мультимедіа)	Очікувані результати
1	Створення проблемно-орієнтованого освітнього середовища	Формування навчального контексту, де студенти вирішують реальні професійні задачі	AutoCAD, Revit, Sanwa, відеосимуляції	Активізація аналітичного та проєктного мислення
2	Інтеграція мультимедіа в зміст спецдисциплін	Візуалізація складної технічної інформації, моделювання ситуацій	Realtime Landscaping Architect, Twinmotion, Dialux	Краще розуміння просторових та конструктивних рішень
3	Індивідуалізація та персоналізація навчання	Надання студентам можливості обирати формат, темп і форму навчання	Moodle, Google Classroom, відеолекції, Canva	Зростання мотивації, розвиток самостійності
4	Впровадження проєктно-дослідницьких методів	Організація роботи над індивідуальними чи груповими практичними проєктами	Презентації в Canva, спільна робота з файлами AutoCAD	Формування навичок командної роботи, презентації результатів
5	Формування цифрової компетентності студентів	Ознайомлення з інструментами цифрового проєктування та візуалізації	Інтерактивні платформи, 3D-моделі, AR/VR	Підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців
6	Застосування зворотного зв’язку та самооцінювання	Забезпечення регулярної перевірки знань, візуалізація результатів навчання	Інтерактивні тести, LMS-аналітика, відеорефлексії	Підвищення усвідомленості та рефлексії в навчанні

Мультимедійні засоби дають змогу створити інформаційно насичене, динамічне освітнє середовище, що сприяє активізації самостійної роботи майбутніх інженерів-будівельників.

Отже, мультимедійні технології поступово стають одним з головних інструментів підготовки бакалаврів спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія» в Україні, сприяючи наближенню освітнього процесу до реальних умов професійної діяльності

Література :

1. Козяр А. О. Теоретико-методичні засади впровадження мультимедійних технологій у професійну підготовку. Тернопіль : ТНПУ, 2022. 260 с.

2. Соколюк Л. І. Цифрова трансформація освіти: методологічні засади. Харків : ФОП Александрова К. М., 2021. С. 51–54.

3. Mayer, R. E. Multimedia Learning. Cambridge University Press, 2009. 247 p.